

AYLIK SİYASİ DERGİ

komün

ŞUBAT 1990 YIL: 1 SAYI: 4 2000 TL (KDV DAHİL)

AZERBAYCAN İŞGALI

SHP NEREYE?

EMPERYALİZMİN VE SOSYAL EMPERYALİZMİN

DANIŞIKLI İŞGALLER DÖNEMİNE HAYIR!



BASINAVEKAMUOYUNA

Kamuoyunun ilgi, tepki ve dayanışmasına, tutuklu ve hükümlülerin direnme olanaklarına bağlı olarak cezaevlerindeki baskı, işkence ve hak gaspları da değişen dozlardan sürdürülmektedir. Şunu iyi biliyoruz ki; tutsakların direnişi ve kamuoyunun dayanışması arttığında saldırılarda geçici de olsa bir gerileme oluyor; dayanışma zayıfladığında ise, aksine baskı ve saldırılar yoğunlaşıyor. Bilindiği gibi geçtiğimiz aylarda "1 Ağustos Genelgesi" olarak bilinen faşist düzenlemenin yıldönümünde, eskişehir'de başlayıp Aydın Cezaevinde sona eren direniş başta olmak üzere gelişen direnişler sonucu yetkililer yetkililer tutsakların istemlerini yerine getirme vaadinde bulunmuşlardı. Ancak birçok kereler olduğu gibi bu kez de (direnişler iki de şehidin verilmesiyle bittikten ve kamuoyunun ilgisinde nispi bir azalma olmasından sonra) vaatlerin hiçbirine yerine getirilmediği gibi yeni hak gasplarına da girilmiştir. Öte yandan cezaevlerini sözde "Avrupa standartlarına" çıkartma adı altında yeni düzenlemeler ve yeni tipte cezaevleri gündeme getirilmesi yoluyla tutsakların insan olma niteliklerine kesin birdarbe vurulmak istenmektedir. "Tek kişilik hücre", "tek kişilik havalandırma" düzenlemesi ile amaçlanan tutsakları tüm sosyal bağlarından kopararak tam anlamıyla diri diri gömmektir.

Vaatlerin yerine getirilmemesi ve yeni saldırılara girilmesi üzerine bugünlerde Aydın cezaevindeki tutuklular bir kez daha bedenlerini ortaya koymak zorunda bırakılmışlardır. Tutuklular görüşmelerden bir sonuç alamazlarsa yeni bir açlık grevine geçeceklerdir. Belki de yeni katliamlar söz konusu olabilecektir. Bilindiği gibi her açlık grevi ölümlerle olmasa bile tutsakların sağlıklarını önemli ölçüde yitirmeleri ve sakat kalmalarıyla sonuçlanmaktadır. Öte yandan açlık grevlerine kamuoyunun ilgisinin ancak 30. ya da 40. gündensondan sonra yönelmesi ve bunun da çoğunlukla gazetelere ilan verme yöntemiyle gerçekleştirilmesi vahim sonuçların doğmasının önlenmesine pek etkili olamıyor. Sorun, işler bu noktaya varmadan, dayanışma ve desteği daha baskıdan göstermektir. Zaten saldırı ve hak gaspları da sonuçlarını daha başından görmektedir. Örneğin Aydın'daki direniş sırasında yerlerde çırılçıplak sürüklenmesine bağlı olarak sırtındaki et beni yarısı kansere dönüşen Sedat Karağaç'ın, işkence sonucu hastalığı tehlikeli boyutlara varan Gaziantep cezaevinde tutuklu Akif Özdemir'in ve Aydın'daki açlık grevi sonucu beyin küçülmesine uğrayan Şükrü Göktaş'ın durumları bunu göstermektedir. Bu tutukluların yasal hakları da olsa serbest bırakılma koşullarında muayyen ve tedavi hakları tanınmamaktadır.

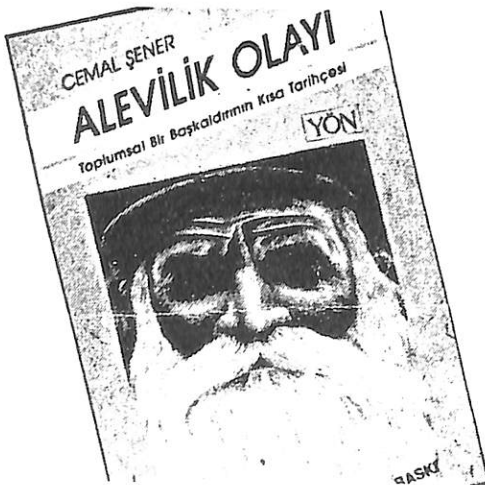
Aydın cezaevinde başta içeriye yiyecek sokulmaması, sürgün sırasında el konulan eşyaların iade edilmemesi, keyfi olarak hücreye konulma uygulaması, banyo kısıtlaması, koğuşlar arası ziyaret yasağı, hastahaneye göndermeme gibi sorunlar olmak üzere vaatlerine getirilmez, hak gasplarına devam edilirse açlık grevi kaçınılmaz görünmektedir.

Olaylar telafi edilmez sonuçlara yol açmadan ve yeni katliamlar olmadan olumlu bir gelişme sağlanabilmesi, daha başından tavrı almaya çok sıkı bir biçimde bağlıdır. Basını ve kamuoyunu, başta Aydın cezaevi olmak üzere cezaevlerinde gerçekleştirilen saldırılarkarşısında zamanında tavrı almaya ve dayanışmaya çağırıyoruz.

1 AĞUSTOS GENELGESİ KALDIRILSIN!

ZİNDANLAR YIKILSIN TUTSAKLARA ÖZGÜRLÜK!...

DENG, İŞÇİ GÜNDEMİ, SOSYALİST BİRLİK, İŞÇİLER VE POLİTİKA, ADIMLAR, İŞÇİ SÖZÜ, YENİ ÖNCÜ, EMERİN BAYRAĞI, ÖZGÜRLÜK DÜNYASI, YENİ DEMOKRASİ, DEVRİMCİ MÜCADELE, MEDYA GÜNEŞİ, HEDEF, İKTİDAR YOLU, KOMÜN, TOPLUMSAL KURTULUŞ



ARANAN KİTAP

... VE 7. BASKI...

- İslamiyet ve Alevilik...
- Şiilik ve Alevilik...
- Anadolu Aleviliği...
- Cumhuriyet ve Alevilik...
- Kürt Sorunu ve Alevilik...
- Günümüzde Alevilik...

TÜMDA: 511 79 16

KOMÜN

Şubat 1990

YIL: 1, SAYI: 4/2000 TL

Hasat Yayıncılık Adına
Sahibi ve Yazışleri
Müdürü
Av. Ahmet H. KIRIM

Yayın Yönetmeni
Hüseyin ŞİMŞEK

Teknik Hizmetler
YÖN AJANS Reklamcılık
San. ve Tic. Ltd Şti.

Basım
UYGUN MATMACILIK

Genel Dağıtım
Hürriyet Holding A.Ş.

Yönetim ve Yazışma
Adresi
İnkilâp Cad. Öktem Apt.
No: 21, Kat: 3,
Aksaray/İstanbul
Telefon: 589 37 83

Banka Hesabı
Ahmet H. KIRIM
İbank Bahçelievler Şb.
Hesap No: 0136

İlan Koşulları
Arka Kapak: 400.000 TL
Kapak İçi: 300.000 TL
Tam Sayfa: 240.000 TL
1/2 Sayfa: 120.000
1/4 Sayfa: 60.000 TL

Abone Koşulları
Yurtiçi 6 aylık 10.000 TL
1 yıllık 20.000 TL
Yurtdışı 1 yıllık 60 DM
Yurtdışı fiyatı: 5 DM

İÇİNDEKİLER

KAPAK

*Emperyalist dünya
paylaşımıcılığına hayır 4
TÜRKİYE

*Baykalcılarla düzen
için konumlanma 10
FORUM

*Antik Yunan'dan
Komün'e 13
DÜNYA

*Havyarcı nomenklatura
ve glastnost sopast 14
* "Rus'u, Alman'ı,

Azerisi... aynı tabaktan
yiyoruz 15
ULUSAL SORUNLAR

* "Dağ Türkleri" için
yeni politikalar mı? 20
KADIN

* Aile, mülkiyetin en
eski kalesi 22
GENÇLİK

* Üniversite gençliğini
neler bekliyor? 24
TARTIŞMA

* Akıma karşı
durunulan alanlar 27
* "Yeni" temeller

üzerinde birleşmek 33
RÖPORTAJ

* Basit bir hukuk
hatası doğıldı 37
* Her konuda dün,

bugün ve yarın 40
EKONOMİ

* Tarımda makineleşme
ve pazar için üretim 46
YANKILAR

* Demagoji değil
polemik istiyoruz 55
MEDYA ÜLKESİNDEN

* Beşi kadın gerilla 59
KÜLTÜR-SANAT

* Gerçeklikle estetiksel
ilişki 60
* Suların horon yeri ... 62
DAĞARCIĞINIZDAN

* Mektuplar 64
KARİKATÜR
* Düşüngen 66

KOMÜNARCA

Cavut Orhan Tütengil, Doğan Öz, Bedri Karafakihoğulları, Ümit Kaftancıoğlu, Bedrettin Cömert... 1980'lere gelinene kadarki süreçte, faşist kurşunlara hedef yapılarak katledilen ilerici, demokrat, aydınlarımız! Ve 1990 Türkiye'sinde benzer bir manzara sergileniyor. Türk hukuk kurumu başkanı Prof. Muammer Aksoy katledildi. Cinayetin perde arkası tartışılıyor. Daha uzun süre tartışılacaktır. Senaryolar hayli fazla. Temel yaklaşımımızı şu ilke belirleyecektir: Resmi ve sivil faşist güçlerin, sınıf mücadelesini gerçek rayından çıkarma, ve bir kaos ortamı yaratma çabalarına, şeriatçı güçlerin çağdışı düzenlerini getirme mücadelesine, somut sürece uygun bütün araç ve yöntemlerle mücadeleyi yükselterek engel olmak. Devrimciler, "bulanık suyun balıkları" olmak istemiyorlarsa, sınıflar arası ideolojik ve fiili, barışçıl ve kanlı çatışmayı kendi tarihsel, sosyal gerçekliğinden koparmadan yönlendirmek zorundadırlar.

Önümüzdeki sayıdan başlayarak, "Mücadele Şehitleri" adıyla, yeni ve olabildiğince sürekli bir sayfa açıyoruz. Amaç; ilerici, demokrat ve devrimcilerin anılarını, birçok açıdan ve işlevsel bir biçimde, tarihe ve kitlelere mal etmek. Bütün okurlarımızı, bu konuda da katkıda bulunmaya çağınıyoruz.

Yeni Demokrasi'nin Aralık 89 tarihli sayısında "Dogmatizme Karşı Savaşım mı Yoksa Yönetimde Dogmatiklik mi?" başlığıyla yer alan, Komün'e yönelik yazıya ilişkin bir çok yazı geldi elimize. "Yanıtlamış olmak" tutumuna girmek bizim işimiz değildi. Yapılana "eleştiri" denemese de öfkeyle kalmadık. Seviyesiz çıkış, karşı-çıkış da kendi seviyesizliğine çekme tuzaklarıyla doludur. Nitekim, bize gelen yazıların bir kısmında, istenilen olumsuz konuma savrulmalar var. Nerden gelirse gelsin, hiçbir devrimci yapıya ve yayına söv-gü düzmelere mikrofon tutmayacağız. Bu sayıda, yer alan yazı tartışmayı başlatma ve sürdürmenin yararlılığı açısından seçildi. Ki, okurdan da bu yönde istek var. Ancak bir şartla: "horoz doğuşu", ya da "sidik yarışı" değil, polemik!

"Politika çamuru/insanın hamuru, aynaya bakmadan konuşma hakkı veriyor!" Politikasız köylücülük kulvarından, katıksız burjuva politikacılığına savrulunacaksa, işte hendek! Ama, hiç tavsiye etmiyoruz. Çünkü, dostları hendeğin dibinde değil, yukarılarda görmek istiyoruz.

"DANIŞIKLI MÜDAHALE DÖNEMİ"NDE

Emperyalist dünya paylaşımıcılığına hayır!

SB ve Doğu Avrupa'da kriz şiddetlendi. Sosyal muhalefetin güdük kalmaya niyetli olmadığı görülür olunca Washington, Londra, Paris, Tokyo kartalları büyük heyecana kapıldı. Onların kalp atışları da Gorbilere ayarlı şimdi. ABD, AT ve bilimum emperyalistler, perestroikayı kurtarma mücadelesinde!

Alişan DOĞAN

Glasnost ve perestroika dönemiyle beraber, yavaş yavaş ivme kazanan muhalefet hareketleriyle, Doğu Avrupa ülkeleri ve 15 "Sovyet" cumhuriyeti kaynayan kazan şimdi. Daha çok anti-komünizm temelinde gelişen muhalefet, liberal bir siyasi ve ekonomik burjuva yapılanmanın dinamiği olarak, birçok Doğu Avrupa ülkesinde artık iktidar ya da yarı-iktidar. En sıcak haliyle Baltık ve Kafkas cumhuriyetlerinde yaşanan ayrılma amaçlı başkaldırının önderliği, milliyetçi ve dinci karakterde.

Gorbaçov, ardında güçlü bir birikintinin olduğu bentte gedikler açtı. Fakat, açılan pencereler güçlü tazyiki belli bir dengede tutamaz durumda. Ardındaki dinamiklerce, set temelinden göçürölme isteniyor. Öte yandan Gorbaçov, antik baraja peri bacaları açmak zorundaydı. Çünkü Gorbileri, tıkanan bürokratik burjuva toplumsal ve ekonomik sistem yarattı.

Eski "zıt"lardan tek saf

Dünya burjuva basını, "1989'un

tarihe, komünizmin ölümcül krizinin başlangıcı olarak gerçeği açıklıyor." diye yazıyor. (The New York Times) Balık'tan Çin Denizi'ne, Berlin'den Pekin'e kadar, yıllar önce sosyalizmden uzaklaşmış bürokratik burjuva yapıların faturası, tabe-ladan ibaret bırakılan komünizme çıkarılıyor. Batı emperyalizmi, Gorbileri 'en azından niyetleri yüzünden, büyük bir sevinçle selamladı. Glasnost ve Perestroikanın, dünya sisteminin genel krizini de hafifleteceğini umuyordu.

Çok kısa sürede yaşanan alt-üst oluşlar, bir karışıklık ortamı yaratmıştır. Ama tornadan sonrası sessizlik yaşanıyor. Bu ülkelerdeki ekonomik durum dikkate alındığında, kısa sürede politik istikrar sağlanmasının olanaksızlığı görülecektir. Bu durum, önümüzdeki dönemde çeşitli muhalefet çevrelerinin şiddetli iç hesaplaşmasına neden olacaktır.

Oysa uygulamada, SB ve Doğu Avrupa'da kriz şiddetlendi. Sosyal muhalefetin güdük kalmaya niyetli olmadığı görülür olunca Washington, Londra, Paris, Tokyo kartalları büyük heyecana kapıldı. Onların kalp atışları da Gorbilere ayarlı şimdi. ABD- AT ve bilimum emperyalistler, perestroikayı kurtarma mü-

cadelesinde! Hep bir ağızdan, Gorb'i'yi Romanya'ya müdahaleye çağırıp, Azerbaycan işgalini alkışlayıp açıktan savundular. AT komisyonu Başkanı Delors, "kansız perestroika olmaz" diyordu. ABD dışişleri sözcüsü, ekrandan dünyanın dört bir köşesine duyurdu: "Teroristlere karşı, haklı müdahale!..." Türk egemenleri hiç geri kalır mı? Şarik Taralar, "elbette askerini sokacak" diyordu açıkça. Çünkü, temel saflaşma ezenler-ezilenler olarak ağırlığını koyuyordu.

Dünya nereye dönüyor? Askı "zıt"lar, nasıl ve nerelerde artık elcle? Ma-ta'dan sonra, nasıl bir döneme adım atılmış oldu? Panama, Romanya, Azerbaycan... Emperyalizm ve sosyal-emperyalizm, "arka bahçe" ve "kapı önü tarlaları"nda etinde hissettiği dikenleri temizleme hareketinde omuz omuza! Yani, bir "danışıklı müdahale dönemi!"

Silahsızlanma ve gerçekler

Nükleer yıkım tehlikesinin ür-kütücü etkisinden söz etmeyen yok. Yok ama, çözüm ne? Gorbaçov, önce Reagan ve sonra Bush ile nükleer silahların sınırlandırılması, hatta "sıfır çözüm" için görüştü. Bunlar

görünürde çok iyi şeyler. Ama görünürde! Bütün nükleer silahların, hangi yolla olursa olsun ortadan kaldırılması, tüm insanlığın arzusudur. Fakat, Gorbacov-Bush görüşmeleri bu sorunu çözebilir mi? Bu soruyu olumlu yanıtlamak olanaksız. Eldeki, orta ve uzun menzilli nükleer başlıklı füzelerin sayılarının düşü-

Japon firması bulmak olanaklı. Elektronik, otomobil sanayinde, bankacılık sektöründe ve diğer birçok alanda durum budur. Japon otomobil firmaları Toyota, Suzuki, Mazda, Honda, Nisan, Mitsubishi ve İsuзу şu anda Amerika'da doğrudan ya da ortaklarıyla kurdukları 10 ayrı fabrikaya sahipler. Bu fabrikaların

begyan, ekonominin içinde bulunduğu krize ilişkin bu bilgileri veriyor:

Görüldüğü gibi, GSMH ve tarımsal ürünlerin çıktılarında sürekli bir düşüş vardır. Aganbegyan'a göre, sanayi kesiminin yüzde 34'ünde üretim gerilemiştir. "Üretim tekno-

Ekonominin son yirmi yıllık gelişmesi:

5 yıllık plan dönemleri	GSMH 5 yılda artış (%)	5 yılda tarımsal çıkıtı artışları (%)
1966-1970	41	21
1971-1975	28	13
1976-1980	21	9
1981-1985	16.5	6

rülmesi ve yok edilmeleri her şeye rağmen iyi bir şey. Bu gibi noktalarda, dünya halklarının emperyalistlere karşı zorlayıcı olmalarını boyutlandırmalıdır. Ancak, kesin çözüm bu değildir. Çünkü, eldeki teknolojik olanaklar, ihtiyaç duyulduğu an yeniden üretim için yeterli. Bu bakımdan, Gorbacov'un, Reagan'ın, Bush'un "orta ve uzun menzilli füzeleri yok ediyoruz", "sıfır çözüme gidiyoruz" yönündeki açıklamaları; daha çok gerçeği saklamaya, dünya halklarını kandırmaya yarıyor.

ABD ve SB, uluslararası düzeyde dünya jandarmalığı rolünü üstlenmiş bulunuyordu. Avrupa'da, Asya'da, Afrika'da, Latin Amerika'da, nerede Amerikan askeri varsa, hemen komşusunda SB askeri vardı. Nerede işin içinde SB parmağı varsa, karşı parmak ABD'nin olurdu. Milyonlarca insan, iki emperyalist gücün saldırıları sonucu öldü, öldürüldü. Milyarlarca dolar ve ruble bu jandarmalık görevlerinin yerine getirilmesi için harcanırdı.

Yapılan yüksek askeri harcamalar, gün geldi her iki ülke ekonomisini de içten zor çıkılabilecek krizlere sürükledi. Amerika ve Rusya dünya jandarmalığı yaparken, B. Avrupa emperyalistleri ve Japonya bundan faydalanarak, son derece büyük ekonomik gelişmeler sağladı. Amerikan pazarları, B. Avrupa ve Japon mallarının istilasına uğramış durumda. Amerika'da kaldırılacak her taşın altında neredeyse bir

yıllık toplam kapasitesi 2.380.000 adet otomobil, 1990'da bu kapasitenin 2,7 milyona çıkması bekleniyor. Bun akarsılık, Amerikan otomobil firmaları Chrysler, Ford ve GM üretimlerini yüzde 18 kırmak zorunda kaldı. 1987'de Amerikan pazarlarının yüzde 9'una sahip olan Japon firmaları, 1989'da yüzde 15'in üstüne çıktılar.

Rusya'nın durumu, en olumlu yaklaşımla Amerika'dan pek farklı değil. Bütçe açığı, 160 milyar dolar civarında. Mal darlığı kronikleşmiş durumda. Yaklaşık 200'e yakın tüketim malının sıkıntısını çekiyor. Yıllardır durağanlaşmış ekonomi, giderek geriliyor. Tarım, bir başka felaket. Merkezi kontrol, bürokratik

lojisi, son derece geri durumdadır.

"Bilime çok para harcanıyor ve yüksek düzey elde ediliyor, ama elde edilen sonuçlar uygulamaya konmuyor. Üretim planında çok az yenilenme var" diyor Aganbegyan.

Enerji ve hammadde, bozulan jeolojik koşullardan dolayı, son beş yılda ancak yüzde 3,5 oranında artırılabilmiştir.

Bu çöküntü ve rekabet savaşından en az zararlı kurtulmanın yollarını aramak, hem ABD hem de SB egemenleri için bir zorunluluk oldu. Gorbacov, bu konuda ilk atığa geçen oldu. Çünkü, dünya jandarmalığının neden olduğu milyarlarca rublelik giderlerin ağır yükü altında eziliyordu. Bir anlaşma sağlanabilirse,

Yıllardır. devlet ve partinin başına çöreklenmiş bulunan bu kesim (nomenklatura), avantajlarını kaybetmek istemiyordu. Ekonomi batmış, dış borçlar boğazına kadar yükselmiş, toplumsal hoşnutsuzluk had safhada da olsa, bu kast yine rahat ve sefa içinde yaşıyordu. Bu haliyle nomenklaturanın komünizm ile zaten ilişkisi kalmamıştı.

ekonomik örgütlenme, durağanlık ve gerileme modeline dönüştü. Sovyet Bilim Akademisi Prezidyumu üyesi ve aynı zamanda Akademi Ekonomik sekreteri olan Abel Aga-

savaş ve silahlanma giderleri kısılacak, buralardan arda kalan paralarla enkaz haline gelmiş olan ekonomi yenilenip geliştirilebilecekti. Böylece, uluslararası rekabet savaşına



"Yeni"ye saatler ayarlandı

daha güçlü girilebilecekti. Bunun için de karşılıklı oturup konuşmak kaçınılmaz oldu. ABD'de de, SB'nden nispeten daha iyi durumda olsa da, buna zorunluydu. Görüşmelerin perde arkası ve yalancı barış meleklerini masa başına oturmaya zorlayan bu ve benzeri ekonomik ve siyasi gerçeklerdir. Yoksa, "atom silahlarından arındırılmış bir dünya" iyi niyetlerine(!) kalmış bir ütopya değil.

"Başının çaresine bak"

Doğu Avrupa ülkeleri de kendi başlarının "çaresine" baktılar. Ekonomik çöküntü ve dış borç yükü altında ezilen bu ülkelerin birçoğu iflasın eşiğindeydi. Dış borçlar ödenmiyor, ekonomi gelişmiyor, giderek geriliyor, toplumsal hoşnutsuzluk artıyordu. SB de "yardım" edemeyince ne yapacaklardı? Başka kaynaklara başvuracaklardı. Bu başlıca kaynaklar da zaten borçlu oldukları batılı emperyalist güçlerdi.

İstatistiklere göre 1983'de borçlar 67.4 milyon dolardı. 1987'de 102.1 milyon dolara yükseldi. Fakat, Batılı emperyalist güçler, kasaların ağzını hemen açmak niyetinde değildi. Koşulları vardı. En başta siyasal güvence! Yani, "komünizm"den vazgeçmek ve pazar ekonomisinin garanti edilmesi. Batının bu istemleri, yönetimdeki bürokratik revizyonist klik tarafından kabul

göremezdi. Yıllardır, devlet ve partinin başına çöreklenmiş bulunan bu kesim (nomenklatura), avantajlarını kaybetmek istemiyordu. Ekonomi batmış, dış borçlar boğazına kadar yükselmiş, toplumsal hoşnutsuzluk had safhada da olsa, bu kast yine rahat ve sefa içinde yaşıyordu. Bu haliyle nomenklaturanın komünizm ile zaten ilişkisi kalmamıştı. Ama, statükonun korunmasında bu tabela önemli bir işlev görmekteydi. Bu maske atıldıktan sonra, kastın varlığını sürdürmek için artık hiçbir nedeni kalmayacaktı.

Tek parti ve tek partinin önderlik rolü anayasa ile belirlenmişti. Bu çerçeve kaldırıldığında, yıllardır geniş kitlelerin geniş desteğini kaybeden yönetimin çorap söküğü gibi gideceği çok iyi biliniyordu. Bütün bunlardan dolayı koltukları için direnmek zorundaydılar. Gidebildiği yere kadar bu yapılmalıydı. Nitekim öyle oldu.

Gorbaçov'un "glasnost"u, Doğu Avrupa ülkelerindeki borükratik kasta karşı halkın haklı muhalefeti- nin ortaya çıkması ve berraklaşmasına elverişli bir zemin yarattı. Yıllardan beri biriken geniş yelpazenin bir muhalefet potansiyeli vardı. Batının desteği ile burjuva liberal eğilimler öğrütülendirildi ve halk muhalefetinin önderliğine hazırlandı. "KP"ler, SB'nin yardımlarının kesilmesi, yükselen ekonomik bunalım, dış borçlar ve sosyal muhalefette yeni arayışlara zorlandı. D. Avrupa, Polonya, Macaristan ve Çekoslovakya'da "KP"ler sadece önderlik rolünü anayasadan kaldırmakla yetinmediler. Aynı zamanda, adlarını da değiştirdiler. Komünizmi anımsatan ne varsa terkettiler. Burjuva liberalleri, örgütsüz olan toplumsal muhalefeti böylece geçici olarak kendi potasında topladı. Batılı emperyalistlere komünizmin terkedildiğine, burjuva liberal bir sisteme geçildiğine ilişkin güvence verildi. Pazar ekonomisine geçildiği ilan edildi. Bir-iki örnek: Macaristan "KP"si adını değiştirerek "Sosyalist Parti" oldu. "Biz parlamenter demokrasi ve pazar ekonomini savunuyoruz" (1) dedi. Polonya'da Maliye Bakanı açıkladı: "Ekonomik yeniden yapılanmanın hedefi pazar ekonomisidir." (2) '89 yılının Nisan ayında, A.T'nun çıkardığı deklarasyon- da, Polonya'daki gelişmeler şöyle değerlendirilmişti: "Polonya'da... çoğulcu sistemi getirecek siyasal ve sosyal istikrarla, ekonomik düzelmeyi garanti edecek..."

Batının "yardım eli", bütün bunlardan sonra uzandı. Önce Polonya, sonra Macaristan, Walesa da artık yeni durumla beraber, efendilerinden borç paralar almak için kapı kapı dlenmek üzere gezilere çıktı. Onursuzluk diz boyuna ulaştı. Batı da bütün bunları anti-komünizm mücadelelerinin bir aracı yaptı. Öyle ki Macaristan'da ABD Başkanı Bush, Karl Marks Üniversitesi'nde "Marksizmin öldüğünü" açıklıyordu.

Gelenlerin gidenlere farkı

Gelişmeler, Doğu Avrupa ülkelerinin hepsinde aynı olmadı. Farklılıklar gösterdi. Yönetim kastının güçlü olduğu parti ve ülkelerde, değişik düzeylerde direnişler gündeme geldi. İlk manevra, parti içindeki eski yönetici kastın önde gelen kesimini elemek oldu. Doğu Almanya ve Bulgaristan'da bu yapıldı. Yani "önderlik" yenilemesine gidildi. Erich Honecker ve Todor Jivkov alaşağı edildi. Yerlerine Egon Krenz ve P.Mladenov getirildi. Gelenlerin ilk işi gidenlere saldırmak oldu. Krenz, "Honecker parti ve cumhuriyeti derin bir krize sürükledi" dedi. Böyle-



Tam vaktinde "imdadı" yetişti mi?

ce, eskinin bütün kötülükleri birkaç kişinin sırtına yüklenecek ve eski kast biraz yenilenmiş şekliyle muhalefeti de sindirerek, gidebildiği yere kadar işi götürecekti, ayrıcalıklarını koruyacaktı. Fakat bu taktik, ne Doğu Almanya ve Bulgaristan'da, ne de benzer uygulamalarda bulunan diğer ülkelerde tuttu. Doğu Almanya'da Egon Krenz, kısa süre sonra koltuğu Gysi'ye bıraktı. Mladenov da yeni birine. Çünkü, Batının ekonomik yardım için istediği bu değildi. Halk muhalefeti de her şeyin eski şekilde kaldığı, sadece sözde bazı değişikliklerin yapıldığı bu çözüme inanmıyordu. Dolayısıyla bu taktikler, bir kaç ay oyalayıcı rol oynadıysa da sonuçta tutmadılar. Emperyalist kışkırtmalar, anti-komünist propaganda, diğer Doğu bloku ülkelerindeki değişimler, budirenmelerin ömrünü uzattı.

Sonuç: SB hariç bütün Doğu Avrupa ülkeleri, KP'sinin anayasa-da belirlenmiş önderlik rolünden vazgeçti. Burjuva liberallerle de anlaşmaya gitti. Serbest pazar ekonomisi ve anti-komünizmde karar kıldı. Polonya ve Macaristan'ı Almanya, çekoslovakya, Bulgaristan ve son olarak da Romanya izlemek zorunda kaldı. Ancak Romanya, diğer Doğu Avrupa ülkelerine kıyasla, önemli farklılıklar taşıyordu. Çavuşevsku, 1985 yılı itibariyle 19.21 milyar dolar civarında olan dış borcunu, kemer sıkma politikası ile ödemişti. Doğu Avrupa'nın tek borçsuz ülkesiydi. Yani, diğer Doğu Avrupa ülkeleri gibi değildi. Borç yükü altında ezilmeyordu. Bu durum ona revizyonist çizgisini sürdürme olanağı sunuyordu. Doğu Avrupa ülkelerinin eskiden beri asi çocuğu olan Çavuşevsku için perestroika ve glasnostu zorlayıcı nedenlerazdı. Merkezi bürokratik diktatörlüğünü ve kastını daha uzun süre ayakta tutabilirdi. Bundan dolayı da buradaki dönüşümler çatışmalı ve kanlı bir şekilde gündeme geldi. Yönetici kast, Çavuşevsku taraftarları ve reformistler olmak üzere iki kanada ayrıldı. Ordu ve parti içindeki önderler burjuva liberallerle birleşerek, Çavuşevsku'ya karşı harekete geçip, halkın yıllardır merkezi bürokratik diktatörlüğe duyduğu tepkiyi yedeklediler. Böylece Çavuşevsku ve halk karşı karşıya getiril-

di. Batı burjuvazisinin ve Gorbaçov'un da desteğiyle yalnız bırakılan Çavuşevsku taraftarları yenilgiye uğratıldı. Ve vahşi bir yöntemle Çavuşevsku ve eşi Helena, yargısız kurşuna dizildiler.

Ve 5 Şubat 1990 günü başlayan SBKPMK'nin iki günlük "tarihi toplantısı"nda açıklandı: "Partinin artık iktidar tekeline sahip olduğu iddia edilemez." Açıklamayı Gorbaçov yapıyordu. Gorbaçov'a göre, ülkede değişik siyasal akımlar güçlenmekteydi sürekli olarak. Perestroika mimarı, "bu gelişmenin ülkede Komünist Parti'yi tek siyasal güç olmaktan çıkardığını, bu nedenle partinin artık iktidar tekeline sahip olduğunun söylenemeyeceğini" vurguluyordu. Böylece, pazar ekonomisine uygun üstyapı (burjuva par-



Zamanı geldiğinde talan "zanaatı"ni halefine devretti.

lamentarizmi) SB'nde de gündemleşti.

SB ve Doğu Avrupa ülkelerinin geleceği ne olacak? Revizyonist bürokratik diktatörlükleri yıkmak için ayaklanan halk, bunca yıllık deneyimden sonra, burjuva demokrasisi ve serbest pazar ekonomisine evet diyebilir mi? Mevcut hareketin içinde taşıdığı potansiyel ve somut ekonomik durum bunun uzun vadede böyle olmayacağını gösteriyor.

Burjuva demokrasisi kele merhem

"Reel sosyizm" in burjuva demokrasisinden ileri, ya da onun düzeyinde bir demokrasi yaratamamış olması, halkın haklı tepkisine yolaçmıştı. Bu bir gerçek. Ancak, tepki kendi içinde alternatif bir çizgi geliştiremedi henüz. Burjuva liberal çizgi, halkın haklı tepkisini kendi potasında eritmekle kalmamış, sol muhalefeti de aynı mindere çekmiştir. Ama burjuva liberal kesim dışındaki muhalefet, burjuva demokrasisi dayatmasına çözüm olarak bakmıyor. Egemen basın çevrelerinin sürekli yüceltirdiği ise, burjuva liberal çizgidir. Liberal burjuva ve onlarla bütünleşen revizyonist bürokratik kastın reformist kesiminin dışında da muhalefet odakları vardır.

Merkezi bürokratik diktatörlüğe karşı, burjuva liberallerinden komünistlere kadar çeşitli çevreleri içinde barındıran muhalefet hareketi, kendi iç hesaplaşmasını henüz yaşamamıştır. Olan tek şey, burjuva liberallerle revizyonist kastın reformist kanadının, gelişmelerin üzerine mandavari serilmesidir. Bunu da Rusya ve Batılı emperyalistlerin desteği ile sağladılar. Muhalefetin diğer kesimleri ise, henüz son sözünü söylemedi. Önümüzdeki süreçte, siyasal düzeyde bu ülkelerin gündemine gelecek olan budur. Çok kısa sürede yaşanan alt-üst oluşlar, bir karışıklık ortamı yaratmıştır. Ama tornadan sonrası sessizlik yaşanıyor. Bu ülkelerdeki ekonomik durum dikkate alındığında, kısa sürede politik istikrar sağlanmasının olanaksızlığı görülecektir. Bu durum, önümüzdeki dönemde çeşitli muhalefet çevrelerinin şiddetli iç hesaplaşmasına neden olacaktır.

Ekonomik durumu dikkate aldığımızda, kuru demokrasi vaatlerinin halkın sorunlarına çözüm getiremeyeceğini görürüz. Dahası, ekonominin kadastrofale durumu daha şimdiden birçok Doğu Avrupa ülkesinde liberal burjuva çizgiyi köşeye sıkıştırmış durumda.

Polonya'da işçilerin yüzde 80'e varan enflasyon karşısında, her üç ayda bir ücretlerin yüzde 100'ünden artırılması istemi reddedildi. Walesa yüzde 80 ile işçileri aldattı. Bu durum işçiler arasında "KP" ve Walesa'nın anlaşarak kendilerini sattığı düşüncelerinin yayılmasını beraberinde getirdi. Polonya'nın dış

borçları 39 milyar doları buluyor. Enflasyon yüzde 80'i aşıyor. İşsizlik ve grevler tekrar yoğunlaşıyor. Çalışanların çoğu minimumun altında yaşıyor. Fiyatlar büyük bir hızla tırmanıyor. Bir ayda 250 gr. tereyağının fiyatı 4 katına çıkıyor. Gıda maddesi arzı yüzde 125 oranında geriledi, dükkanlar boş. Serbest pazar ekonomisinin Batıda yaşanan hastalıkları kendini göstermeye başladı. Halkın tepkisi, şiddetlenerek geliyor. Çünkü burjuva demokrasisi aç insana hiç bir şey vermiyor. Bir genç bayan tepkisini şöyle dile getiriyor: "Eğer... pazar ekonomisi buysa... hiçbir tereddüde kapılmadan feragat ediyorum." 50 yıllık çalışmadan sonra emekli olan bir başka Polonya vatandaşı ise; "Eğer fiyat artışı böyle devam ederse emeklilerin maaşı giderek yok olacak, emeklilerin yarısı kadar bir kesimi ölmüş olacak. Kuyruklar bu seferde mezarlıkların önünde oluşacak" diyor. Bağımsız bir tarihçi de bu durumun yolaçağı sonuçlar hakkındaki düşüncelerini şöyle dile getiriyor: "Şimdi işçi sınıfının popülist protestolarının patlaması tehdi var."

Katı merkezi bürokratik diktatörlükleri ile halkın bu haklı muhalefetine önünde durmayan, parçalanıp atılan revizyonist kastın beceremediğini (burjuva demokrasisi de olsa) gelen kısmi özgürlük ortamında, yeni liberal burjuvazinin durdurması olanaklı değildir. Umutlarını Batının yardımlarına bağlayan Walesa ve ortakları, belki 60 Alman tekelinin Denzig'de sömürü ve talan için ikâmetgah kurmasını sağlayabilir. Ama halkın patlamaya hazır tepkisini, demokrasi ninnileri ile bastırmaz. Tam da bundan dolayı, Walesa'nın paçaları tutuşmuş: "Büyük korkum var. Eğer halkın tepkisi başlarsa, benim evim belki de ilk olarak ateşe verilecek olan" diyor. Doğu Avrupa'da gelişen hareket, revizyonistlerin bürokratik diktatörlüklerini yıktı. Onların titremesi bir bakıma sona erdi. Şimdi titreme sırası başkalarına gelmiş bulunuyor. Batı emperyalizmi ve iktidara çöreklenen liberal burjuvazide sıra.

Burjuva demokrasisi, revizyonist kastın bürokratik diktatörlüğüne bir "alternatif" olabildi. Bununla halkı oyalayarak, belli bir süre için

tuttu, kısmen de tutuyor. Ama, açlıktan dizlerinin bağı çözülmüş bir halk için, serbest pazar ekonomisi bir çözüm olarak dayatılamıyor, dayatılamaz. Geçici olarak Batının "yardımı" ile halkın tepkisi dizginlene bile, gerek uluslararası kapitalizmin içinde bulunduğu koşullardan, gerekse bu ülkelerin somut ekonomik durumlarından dolayı, orta vadeli bir dönem için bile çözüm olamaz. Önümüzdeki dönem, bu bakımdan (kısmi durumlardan) yaşanmasına rağmen) yeni dinamikler üzerine oturmuş bir muhalefet hareketinin de gelişip güçlenmesi dönemi olacaktır. Doğu Avrupa sorunu, emperyalizmin boynuna seve seve astığı bir değirmen taşıdır.

Şahinler birbirine karşı yumuşadı

SB, Doğu Avrupa ülkelerinde her yıl milyarlarca rubleye malolan askeri birlikler tutuyordu. Bu harcamaların SB ekonomisine faydası değil, sadece zararı dokunmuştur. Yapılan askeri harcamalar sonucu, bütün milyarlarca rublelik açıklar vermiş bulunuyor. SB artık bu yükü taşımak istemiyordu. Çünkü bu yükte beraber, SB de yavaş yavaş batıyordu. Gorbaçov'a "kardeş ülkeler artık kendi başlarının çaresine baksın"



Burjuva demokrasisi revizyonist kastın diktatörlüğüne "alternatif" olabildi.

demekten başka bir alternatif kalmıyordu. O da bunu yaptı.

ABD ve Batı Avrupa, Gorbaçov'un girişimlerine uzun süre kuşkuyla baktı. Bu kuşkunun kısmen de olsa silinmesi için, Gorbaçov yoğun çabalar harcadı. Bir yandan nükleer silahların sınırlandırılması görüşmelerini yaparken, diğer yandan tek taraflı konvensiyonel silahlarda önemli indirimlere gitti. Bunu pazarlık konusu yapmadı. Gorbaçov 2 yıl içinde SB'nin 500.000 asker, 10.000 tank, 8.500 top ve 800 tane savaş uçağı indirimine gideceğini açıkladı. Pravda'ya göre, SB Kasım 89'a kadar 235.000 asker, 7.120 tank, 2.964 top ve 735 savaş uçağı indirimini gerçekleştirmiş bulunuyordu. 1990'da da 265.000 asker 2.880 tank ve 5.536 top daha devre dışı bırakılacak. Bunlara 100 tane de savaş gemisi ekleniyor.

Bütün bunlar, basit birer jest değildi. Aynı zamanda, askeri harcamaları da azaltıyordu. Burdan artı kalan paralar, iflasın eşiğine gelmiş bulunan ekonomiye aktarılacaktı. Spiegel dergisinin SB askeri yetkilileri ile yaptığı röportaja göre, indirimin toplamından 30 milyar rublelik tasarruf sağlanıyordu. Sonuçta Gorbaçov, ABD ve Batı Avrupalı emperyalistlere kısmen de olsa bir güven vermiş bulunuyor. Soğuk Savaşın bitirilmesi, Gorbaçov'un Batı dünyasında bu denli popüler olmasının nedeni oldu.

NATO Başkomutanı'nın 1989 Nisan'ında Der Spiegel'de çıkan röportajında bu durum şöyle ifade ediyor: "NATO'nun görevi, 40 yıl önce kurulduğunda, amaç Sovyet yayılmacılığını engellemektir, şimdi Sovyetler yayılmacılık düşüncesini terkettiklerini açıkladılar; öte yandan esaslı bir ideolojik değişime girdiler. Söylediklerimize geldiler." Fakat hemen ardından, kuşkusunu eklemekten de geri kalmıyor: "Ama bu futbol oyunundaki gibidir. Kazanan, bitiş düdüğüyle belli olur."

Aynı tarihlerde, "The New York Times" gazetesinde "Sovyetler Birliği Artık Muhtemel Bir Düşman Sayılmaz" başlıklı bir makale yayınlandı. Makalede yer alan ve 1952'de ABD'nin Moskova Büyükelçisi, "Sovyetleri Kuşatma" stratejisi ile soğuk savaşın önde gelen isimlerinden Georg Kennan'ın söz-



"Güleryüzlü sosyalizm"

lerini parça parça aktaralım:

"Sovyetler Birliği'nde bugün, ülkeyi 1917'den bu yana birlikte tutan ve yöneten iktidar sisteminin tam olmasa bile dağılmasına tanık oluyoruz. Bu dağılma, bir şans eseri olarak, ABD-Sovyet ilişkileri bakımından en fazla sıkıntı yaratan sorunlarda en belirgin biçimde göze çarpıyor. Bunlar dünya devrimi ideolojisi, retorik, daha önceki Sovyet liderlerinin siyasal çabaları ve Stalinci siyasal baskıdır."

"1968'de Çekoslovakya'ya yapılan müdahalelerden bu yana Sovyetler'in diğer Varşova Pakti ülkeleri üzerindeki siyasal hegemonyası gevşemektedir. Sovyetler Birliği'nin 1956 Macaristan işgali türünden bir askeri harekate tekrar girişebileceklerini sanmıyorum."

"Sovyetler Birliği'ni şimdiye dek olduğu gibi 'muhtemel bir düşman' olarak görmemiz için artık geçerli bir neden yoktur. Sovyetler Birliği'ne bundan böyle bir başka büyük devlet olarak bakmalıyız." (4)

ABD resmi tavrını ise Ekim 89'da belirledi. Dışişleri Bakanı James Baker şöyle diyordu: "Biz perestroikanın başarmasını istiyoruz. Çünkü perestroika çıkarlarımıza en iyi hizmeti ifade ediyor. Eğer alakasız bakarsak, kazanamayız... şansımızı yitiririz." (5)

Batı Almanya Dışişleri Bakanı Genscher ise şöyle diyor: "Sovyetler Birliği'nde görülen yeni açıklık politikasından cesur ve kalıcı bir şekilde yararlanmalıyız." (6)

Gerek ABD ve gerekse SB, müttefiklerinin kendilerine yüklediği askeri harcama yükleri ve yeni rekabet savaşından kazançlı çıkamayacaklarını biliyorlar. Bu ülkeler için yapılan giderler, elde edilen kârlardan fazla. ABD ile Batı Avrupa'lı müttefikleri arasındaki rekabet giderek şiddetleniyor. Müttefikleri ile

ekonomik rekabette yüzyüze gelen ABD'nin, bir de büyük askeri harcamalar yapması anlamsızlaşıyor. Pazarlarını kaybettiği oranda, jandarmalık rolü de pek tabii zayıflama eğilimi gösterecek. ABD ya da Rusya jandarmalık rollerini, hiç de müttefiklerinin kara kaşı kara gözü için yapmıyorlardı. ABD, NATO'yu kurarken, "komünizm tehlikesini önleme"yi hedefliyordu. Bu doğru ama sorun sadece bu değildi. Sorun uluslararası pazarların korunmasıydı da. 2. Dünya Savaşının hemen sonrasında "Marschall Planı" ile Avrupa pazarlarına el koyup, iligine kadar soyup soğana çeviren ABD için, bundan 40 yıl önce NATO'yu kurup, bu pazarları güvence altına alması ve NATO'nun giderlerini önemli oranda üstlenmesi anlamlıydı. Zamanla durum değişti. Bu değişimden, Batı Avrupalı emperyalistler uzun süre yararlanmasını iyi bildiler. Ama bugün durum daha da farklıdır. Gerileyen ABD emperyalizminin durumunun tersine, dünya pazarları birçok alanda yeniden paylaşılıyor. ABD bu gelişmenin kaybeden tarafı olmaktan korkuyor. SB'yle omuz omuza yürümeyi tercih ediyor.

Malta sonrası başlayan yeni dönemde, ABD-SB ittifakı "dünya barışı" değil, halkları ezme üzerine kurulmakta. Dönem, "danışıklı müdahale dönemi" olarak belirginleşiyor. Ne Batıdaki ne de Doğuda'ki ekonomik ve siyasal tıkanıklığı, piyasa ve kâr mekanizmaları ile burjuva parlamenterizmi sistemiyle aşmak olanaklı. Kitle inisiyatifiyle toplumun sosyalizasyonu, ileriye doğru büyük atılımın ilk adımı olacaktır. Yaşamış yarım asrı aşkın deneyim ve birikimle, uzun vadede daha güçlü olarak... Tek çıkış yolu budur!

DİPNOTLAR:

- 1) Sud Deutsche Zeitung, 27.6.1989
- 2) Perestroika und Glastnos, sf: 108
- 3) Cumhuriyet, 8.4.1989
- 4) Cumhuriyet, 28.4.1989
- 5) Der Spiegel, 43/89
- 6) Cumhuriyet, 29.4.1989



"Güleryüzlü" olmadığı gibi sosyalizm de değil...

SHP'DEKİ SON GELİŞMELER

Baykalcılarla düzen için konumlanma

SHP'deki Baykalcı çizginin asıl problemi, parti içerisinde yeralan ve kitleselleşmede önemli bir rol oynayan "sol kanat"a yönelik, düzenin itirazı olmuştur. Bu kesimin partideki varlığı, egemenler için bir tartışma ve SHP'ye uzak durma gerekçesi yapılırken, gerici Baykal çizgisinin tercihi, hiç tereddütsüz bu güçlerin partiden tasfiyesi yönünde oldu.

Talip ARAT

Yaşanan yoğun iç tartışmalar ve tasfiyelerden sonra "olağanüstü seçimli tüzük kurultayı"nı yapan SHP, kurultaydan bir bütün olarak Baykal'ın gerici-şövenist çizgisinin egemenliğine girmiş olarak çıktı. Daha doğrusu, zaten siyasal açıdan SHP'ye egemen olan bu çizgi, bu kurultayla birlikte örgütsel egemenliğini de kurmuş oldu. Kurultayın bu sonucuyla, daha önce SHP yönetimi tarafından "Paris Kürt Toplantısı"na katıldıkları gerekçesiyle 7 milletvekilinin ihracı ve diğer tasfiyeler de onaylanmış oldu. Hizipçiliği ve ekipçiliğiyle meşhur Baykal, "İnönü'ye rağmen" kesin üstünlük kazandı. Baykal, bırakalım demokratik sosyalistleri, sosyal-demokratların parti içindeki diğer kanatlarına da söz ve yaşam hakkı tanımadı. Böylece, denilebilir ki, burjuvazinin SHP'den beklentileri de gerçekleşmiştir. Çünkü, onları tedirgin eden ve ürkekletiren, karmaşık örgütsel bünyeye sahip bir SHP vardı. Bu korku, her şeyden önce homojen bir yapıya sahip olmamakla birlikte, örgütsel yapı içerisinde önemli bir güç olan ve "sol kanat" adıyla bilinen grubun varlığından ileri gelmekteydi. Ayrıca SHP'nin bir tarihsel miras olarak devraldığı CHP geleneğinin, özel-

likle de ekonomik programının nispeten bir merkezîyetçiliği içeriyor olması ve bunun gibi konularda burjuvazinin bugünkü çıkarlarına yanıt vermediği için, başka bir rahatsızlık kanağını oluşturmuyordu. SHP'den düzenin beklentisi, öncelikle bu tür sorunlardan kendisini arındırması idi. Partiye egemen olan siyasal çizginin, ikinci noktada bir problemi yoktu. Baykal çizgisi, bu görüşünü, egemen sınıfların kalburüstü kesimleriyle yaptığı özel toplantılarda açarak, onları buna ikna etmeye ve mevcut ekonomik politikalarda köklü bir değişikliğe gidilemeyeceğine dair güven vermeye çalışmıştı. Bunun uygulanmakta olan ekonomik programlara esasta bir itirazlarının olmadığı, toplantılarda işlenen temel temaydı.

Baykalcıların asıl problemi

Baykalcı çizginin asıl problemi, başından beri SHP içerisinde yeralmış ve partinin kitleselleşmesinde önemli bir rol oynamış olan "sol kanat"a yönelik, düzenin itirazları noktasında yatmaktaydı. Bu kesimin partideki varlığı, egemenler ve düzen için bir tartışma ve SHP'ye uzakdurma konusu yapılırken, gerici Baykal çizgisinin tercihi, tereddütsüz bu güçlerin partiden tasfiyesi yönünde oldu. Bunun üzerine, yaygın

bir tasfiye hareketi başlatıldı. SHP düzen partisi olma niteliği ile, reformcu temelde de olsa düzene karşı güçleri bünyesinde barındırma çelişkisini ve bu çelişkiden kaynaklanan çatışmaları sürekli olarak yaşadı. Kuşkusuz bu durum bir tesadüf değildi. Eylül sürecinde örgütsüzleştirilmiş ve depolitizasyon politikasının sonucu olarak siyaset dışı bırakılmış geniş kitleler, süreçten çıkışta, SHP dışında bir alternatifle karşılaşmamıştır. Böylesi bir ortamda, SHP kendisini bir seçenek gibi kitlelere dayatarak, soldaki boşluğu, düzenin çıkarlarına olacak şekilde doldurmaya çalıştı. Bu süreçte SHP, kitleselleşmiş olmayı, hem kendisine karşı ihtiyatlı davranan egemen güçlere karşı bir baskı unsuru olarak kullanıyor, hem de bünyesinde topladığı kitleleri, radikal eğilimlerden uzak tutuyordu. Nihayet SHP, kitlelerdeki mücadele eğilimlerinin sürekli olarak karşısında olmuştur. Buna rağmen, bütün zaafıların karşın, demokrasi mücadelesinde ısrarlı olan kitleler, düzene karşı mücadelelerinin yanısıra, SHP önderliğinin anti-demokratik uygulama ve tutumlarına karşı da mücadele etmek zorunda kalmışlardır. Bunun en iyi örneğini, cezaevleri direnişi sırasında, SHP'nin resmi politikasının dışında davrandıkları gerekçesiyle görevden alınan yerel örgütlerin ve

il örgütlerinin, yapılan seçimlerde tekrar yönetim organlarına seçilmeleri oluşturmaktadır. Demokratik açılımlara önderlik etme savındaki SHP, bırakalım önderlik etmeyi, en temel demokratik sorunlar karşısında bile, diğer burjuva partilerinden farklı davranmamış, hatta yer yer onların gerisine düştüğü zamanlar olmuştur. SHP'nin bu resmi gerici tavrına karşı, kendi yolunda yürümeye çalışan ve onun inisiatifinden çıkma eğilimine giren muhalif yerel ve il örgütleri, sürekli olarak tasfiyelerle karşılaşmışlardır. Üstelik bu tasfiyeler, son derece anti-demokratik ve açık darbeci yöntemlerle yapılmıştır. Tasfiyeler ve ihraçların milletvekillerine kadar uzandığı an da artık gelmişti.

Demokratiklik ve iç işleyiş

Demokratik açılımlara önderlik etme savında olan bir parti, kendi iç işleyişinde demokrasinin asgari kurallarına bile riayet etmemektedir. Böyle bir partinin, nasıl bir "demokratik açılım"a ve nereye kadar önderlik edebileceği, bu partiye, onda olmayan sıfatları addederek kitleselleşmesinde katkısı olanlar, özellikle düşünülmelidirler. SHP bugüne kadarki pratiğinde açıkça gösterdiği gibi, ülkemizde ihtiyaç duyulan demokratikleşmenin en temel sorunlarına bile tam bir ikiyüzlülükle yaklaşmıştır. Parti tabanından gelen onca baskıya rağmen, tabanın iradesinin tersi yönde bir politik hat inatla sürdürülmüştür. Tabanın baskılarının iyice arttığı koşullarda ise, açıkça tasfiyeler gündeme gelmiştir. Kürt sorununda, insan hakları sorununda, kısacası düzeni demokratik açılımlar yönünde zorlayan bütün toplumsal sorunlar karşısında, SHP kraldan daha çok kralcı davranarak, devletçi hattını her fırsatta ortaya koymuştur. Süleyman Demirel'in bile artık açıkça çatışma konusu yaptığı ve devleti eleştirdiği sorunlar üzerinde SHP, ısrarlı bir karşı tutum ya da sessizlik içine girmiştir. Düzenin güvenliği, statükonun korunması ANAP'tan daha çok SHP'nin sorunu olmuştur. Düzenin, demokrasi dinamiklerinin mücadelecî eğilimlerine karşı açmış olduğu savaşta, SHP'nin tutumu, egemen güçlere akıl hocalığı olmuştur.

Tasfiyeler, ihraçlar ve nedenleri

Son aylarda yaşanan tasfiyelerin ve ihraçların nedenleri incelendiğinde görülecektir ki, SHP demokrasi dinamiklerine karşı tutumunda, Demirellerin bile gerisine düşmüştür. "Kriz ortamı yaratmamak" gerekçeyle, (sanki kriz Türkiye'nin bir gerçekliği değilmiş gibi) en küçük radikalleşme eğilimlerinin karşısında bile, en bayağı tasfiyelerle çıkan SHP, kitleleri pasifize etmede de önemli roller oynamaya çalıştı. Ancak, Türkiye gerçekliği kitlelere ataleti değil, mücadeleyi dayatmaktadır. Bu nedenle, SHP'nin bu alandaki çabası, istenilen sonuçları vermedi.



SHP'li kraldan çok kralcı

di. Kitlelerdeki mücadelecî eğilim, SHP'nin bu politikasını geline aşamada iflas ettirmiştir. Evet, bugün kitleler kendilerini kucaklayan genişlikte bir örgütlülüğün yine yoksundur. Ama mücadelenin önünden, SHP gibi bir engeli kaldırmaktadır. Kuşkusuz bunu, SHP'nin, düzenin çıkarları gereği tüm düzen partilerinin yaptığı gibi, kitleleri pasifize etme, hatta "ezme" tavrından vazgeçtiği anlamında söylemiyoruz. SHP bunları yapıyor ve yapacaktır da. Yeni olan şudur: SHP'nin kitleler nezdinde de maskesi düşmektedir. Yaşananlar, SHP'nin kitlelerin sahte dostu olduğunu ortaya koymaktadır.

Kitleler, onlarca yıllık mücadeleleri sonucu kazanmış oldukları demokratik hak ve özgürlüklerini, 12 Eylül askeri darbesiyle birlikte yitirdiler. Öte yandan yine bu süreçte, kendilerine zorla dayatılan ekonomik koşullar, zaten geri bir düzeyde olan yaşam koşullarını iyice kötüleştirdi. Bütün bunlara, ağır baskı ve sindirme koşullarının etkileri de eklenince, 12 Eylül sürecinden çıkışta, mücadelenin radikal biçimleri kendisini kitlelere dayatıyordu. SHP'nin bu koşullarda kendisini bir seçenek olarak sunması, kitlelerin SHP'ye yönelmesine yol açtı. Ancak ülke gerçeklerinin radikal mücadele biçimlerini öne çıkarması ile, SHP'nin düzen partisi olması gerçekliği, uzun süre bir arada yürüyemezdi. Kitleler, içerisinde bulundukları örgütsüzlük ve seçeneksizlik koşullarında SHP'yi terk etmek tutumu yerine, onu mücadeleye zorlama tavrına girdiler. Cezaevlerinde başlayan açlık grevleri döneminde olduğu gibi, merkezi önderliğin yasaklamaları ve idari önlemler almaları da, SHP örgütlerinin mücadele mevzileri olarak kullanılmasını önlemeye yetmedi. SHP'nin tüm engelleme çabalarına rağmen, kitleler kendi bildiği yolda yürüyordu. Bu durum ise, hem SHP'nin gerici, anti-demokratik yapısını, hem de egemen sınıfları ciddi şekilde rahatsız ediyordu. Baykal'ın Türk egemenlerinin kalburüstü kesimleriyle yaptığı toplantılarda, bu endişe sözkonusu kesimlerde açıkça ifade ediliyor ve güvence isteniyordu. SHP bir yandan kitleselleşme ve bu alanda varolan olanakları kendi sınıfsal çıkarları doğrultusunda kullanma isteği, öte yandan, kullanmayı düşlediği kitlelerin, korumayı ve yönetmeyi istediği sistemi hedef alan mücadeleleri arasındaki çelişkiyi bir süre idare edebildi. Ama bir noktaya gelindiğinde, artık kendi açısından bunun koşullarının kalmadığını da gördü. SHP'nin gerçek niteliğini ortaya koymak zorunda kaldığı dönem de, işte bu dönem oldu.

Kürt Konferansı: Taşiran damla

Paris Kürt Enstitüsü'nün düzenlemiş olduğu "Kürt Konferansı"na katıldıkları gerekçeyle, yedi mil-

letvekilinin ihracı, tasfiye girişimi-
nin doruğuydu. Bu aynı zamanda,
muhalafetin sabrını taşıran son uy-
gulama da oldu. Muhalefet, özellikle
de Doğudaki parti örgütlerinden
kitleler halinde istifaya geçti. Bu
gelişmeleri, A.Güven Gürkan ve bir
grup milletvekilinin istifası izledi.

SHP, 12 cuntası tarafından ör-
gütsüzleştirilmiş olan kitlelerin ör-
gütsel seçeneksizliklerinden, günü-
müze kadar hep yararlanma yoluna
gitmiştir. Demokratik hak ve özgür-
lükler mücadelesinde kitleleri ku-
caklayacak demokratik bir örgütün
olmayışı, SHP'nin işini iyice kolay-
laştırmış ve SHP kitlelerin kendisi-
ne muhtaç ve "eli mahkûm" olduğu
mantığından ha-
raket cümüş, tasfi-
yelere de bu gö-
nül rahatlığıyla
girmiştir. SHP,
zaman zaman
eleştirel tutumlar
almasına rağmen,
ne 12 Ey-
lül'le oluşturulan
sistemi değiştir-
me perspektifi-
ne, ne de bunu
gerçekleştirme
kudretine sahip
bir parti değildir.
O, sınıfsal çıkar-
ları gereği, mev-
cut anti-demok-
ratik sistemin
üzerine oturmak-
ta ve onu koru-
maya çalışmak-
tadır. Ulku, Türk
egemenlerinin
ufkundan daha

geniş değil. Zaman zaman "Kürt" la-
fını etmesine karşın, bu sorun karşı-
sındaki tavır, koyu bir şövenizmle
malüldür. Güçlü bir kriz anafuruna
yakalanmış olan sisteme, ne ekono-
mik alanda, ne de siyasal alanda
önerebileceği ciddi bir çözüm yolu-
na da sahip değildir.

Sistemin krizine karşı işle-
miş olduğu en temel tema, egemenler ara-
sında sağlanacak bir uzlaşmadır. Bu
saptaması nedeniyledir ki ANAP
hükümetinin onca anti-demokratik
uygulamalarına karşı bile, sessiz
kalmakta ve bırakalım dışındaki
güçleri, kendi örgütsel bünyesinde
ve tabanında yeralan kitlelerin de-

mokratik istemlerini ve bu uğurdaki
mücadelelerini bile bir istikrarsızlık
unsuru olarak görüp, karşı çıkmak-
tadır. Bu siyasal tutum ve son olarak
yaşanan tasfiyeler, Baykal kliğinin
partideki egemenliği ile birleşince,
SHP'nin tabanının daralması gibi
bir sonuç doğurmaktadır. SHP, hü-
kümet olabilmek için egemenlerin
güvenini kazanmaya çalışırken, ta-
banını giderek yitirme durumuyla
karşı karşıyadır. Yani SHP açısın-
dan tam bir çıkmaz yaşamaktadır.

Yeni parti girişimleri

Öte yandan, SHP'den ihraç edi-
len ya da istifa eden güçlerin A.Gü-

ya çıkıp, kitlelerin duygu ve özlem-
lerini kendi çıkarları doğrultusunda
sömüren SHP, DSP gibi gerici güç-
lerin kitleler üzerindeki etkinlikleri-
nin kırılması, sınırlanması devri-
min yararıdır. Halen SHP taba-
nında yeralan ya da dağılık olan kit-
lelerde, demokratik açılımlara ön-
derlik edecek demokratik bir örgüt-
sel yapı arayışı vardır. SHP'den atı-
lan, ya da atılmaları protesto ederek
istifa edenlerin, A.Güven Gürkan
önderliğindeki yeni parti kurma giri-
şimleri başarılı olursa, ya da bu ala-
na yeni ilerici bir güç olarak girme
başarısını gösterebilirlerse, bu, de-
mokrasi ve demokratik haklar müca-
delesine cephesine hizmet ettiği süre-

ce, olumlu bir işley-
görmüş olacaktır.
Karşı tutum, yani
statükoya tutunma,
demokarsi müca-
delesine sırt dönme,
cephe alma ise, kuş-
kusuz toplumsal de-
mokratik ilerleyişin
karşısında olacak-
tır. Ancak, bu alan-
da henüz kitleleri
kucaklayan somut
bir gelişme göremi-
yoruz. Kitlelerin de-
mokratik hak ve öz-
gürlükler mücade-
lesini, devrim pers-
pektifine bağlı ola-
rak ele almak, sos-
yalistlerin görevi-
dir. Demokratik hak
ve özgürlükler mü-
cadesini, devrim
görevini ihmal et-
mezden, ulusal ve

sosyal alanda, gerçek özgürlüğün
kazanılmasının bir devrim sorunu
olduğunu bıkmadan, usanmadan
kitlelere anlatmak ve tabi ki kitleleri
bu esas halka etrafında mücadeleye
hazırlamak, sevk etmek sosyalistle-
rin vazgeçemeyecekleri bir görev-
dir.

Kitleler, SHP deneyiminde oldu-
ğu gibi, burjuva partilerinin, sorun-
larına çözümler üretemeyeceği, ak-
sine bu partilerin, sorunların kayna-
ğı olan sistemin koruyucuları olduk-
larını göreceklerdir. Görev, her
alandaki devrim perspektifine bağlı
olarak kitleleri örgütlemektir.



"Sol" adına ortaya çıkıp, kitlelerin duygu ve özlemlerini kendi çıkarların-
ca sömüren SHP, DSP gibi gerici güçlerin etkilerinin kırılması gerekir.

ven Gürkan önderliğinde başlattık-
ları, SHP'nin solunda yeni bir parti

**SHP sistemin krizine karşı işle-
miş olduğu en temel tema, ege-
menler arasında sağlanacak bir
uzlaşmadır.**

kurma girişimlerinin başarılı olması
halinde, SHP'nin sol kitleler üzerin-
deki etkinliği daha da sınırlanacak-
tır. Bu da, kitlelerin mücadelesi
önündeki bir engelin aşılması anla-
mında olumludur. "Sol" adına orta-

DOĞRUDAN DEMOKRASİ İÇİN

Eski Yunan'dan Komüne

Ufuk URAS

Eski Yunan'dan bugüne değin gelen siyasal katılım biçimleri, yeni yaşam ütopyaları geliştirmemiz açısından önemli ipuçları sağlayabilir. Temsili demokrasinin erdemlerinin revaçta olduğu günümüzde, doğrudan demokrasi deneyimlerinin dikkatlice ele alınması gerekir.

"Kent" merkezli bir siyasal yaşamı olan eski Yunanda antik üretim tarzının önemli bir çelişkiyi bağrında taşıdığını görürüz. Bu da kent kültürü ve uygarlığına karşılık düşen bir kent merkezli ekonominin söz konusu olmamasıdır. Kırsal bir ekonomiye dayanan Yunanistan'da kentliler ne tacir ne de zanaatkar dırlar. Kent, toprak sahiplerinin yaşam alanıdır. Bu çerçevede, diyelim "Atina demokrasisi" büyük ölçüde toprak sahiplerinin denetimindedir. Ticarettin alınan vergilerin topraktan alınanlara göre yüzde 5 düzeyinde kalması, ticaretin ikincilliğini gösterir.

Antik dönemin temel çelişkisi

Felsefenin ve matematiğin gelişmişlik düzeyinde karşılık fizik bilimlerinin gelişmemesinden üretim güçlerinin gelişme düzeyi de kestirilebilir. O dönemin teknolojisiyle ticaret ancak deniz yoluyla yapıldığında kazançlı olacağından, kent yaşamının genellikle iç denize bakması arasındaki bağ da açıktır.

Kır/kent ilişkisindeki toplumsal tabanın temelinde köleliğin tayin edici etken olduğunu biliyoruz. Bu artı-değerin elde edilmesinin asli biçim olmasıyla ilgilidir. Dolayısıyla diğer emek biçimlerinin sürece damga vurucu nitelikte olmadığı da ortada.

Atina gibi kentlerde kölelerin oranı 2 hür vatandaşa 3 köle karşılığındadır. Köle ile vatandaş mutlak bir çelişki içinde bulunuyor. Kölenin mutlak bağımlılığı vatandaşın da mutlak özgürlüğünün bir tür koşulu oluyor.

Kentin kıra egemenliği altında antik dünyanın temel bir çelişkinsini içinde barındırıyor. Kırsal bir ekonomide, toprak sahipleri gelirlerini topraktan sağlayıp, topraktan kopmakta ve vatandaş statüsünü, ancak köleliğin devamı/kendini yeniden üretmesiyle sağlamaktadır.

Kölelik tarzı bu topraktan kopuşla, öylesine mutlaklaşmıştır ki, tarımda çalışan ve köle emeğini kontrol eden kahyalar bile köle olmuştur.

Köleler aslında nakli en elverişli maddedir. İnsan bile değildir, mülktür. Roma hukukuna göre tam anlamıyla mülkiyet, yok etme hakkını da içerdiğinde söz konusudur. Kölenin yaşamında tasarrufta bulunma hakkıyla bu da sağlanmıştır.

Yine de özgür yurttaşlar arasında kurulan ilişkinin biçimi bizim için önem taşır. Atina demokrasisinde iki meclis vardır: Halk meclisi ve beşyüzler meclisi. Esas önem taşıyan ikinci meclise, özgür halk tarafından kurayla belirlenme oluyor; yargı sistemi de benzer şekilde kurayla saptanıyordu. Bu sistemde bü-

Temsili demokrasinin erdemlerinin revaçta olduğu günümüzde, doğrudan demokrasi deneyimlerinin dikkatlice ele alınması gerekir

rokratik ve/ya da devamlı bir idari görevlendirme) söz konusu değildir

Yeşil defne ormanı altında

Atina demokrasisi, devamlı bir bürokrasiyle çeliştiğinden bütün siteler -ki bunlar 150 civarında bulunuyordu- tek bir siyasal sistem içinde birleştirecek, sürekli olduğu kurumları hiçbir zaman kuramadı. Böylece bu yapı kısa bir sürede kendi kendini üretir olmaktan uzaklaştı. Üstelik köleler silahsızlandırılmış ve ordu özgür yurttaşlardan kurulmuş olmasına rağmen yaşanan bir süreçti bu.

Tüm bu ilişkiler, Melih Cevdet'in "Defne Ormanı" şiirinde çok hoş dillendirilmiştir:

Köle sahipleri emek kaygusu çekmedikleri

İçin felsefe yapıyorlardı, çünkü emeklerini köleler veriyordu onlara

köleler emek kaygusu çekmedikleri için

felsefe yapmıyorlardı, çünkü emeklerini

Köle sahipleri veriyordu onlara.

Ve yıkıldı gitti Likya.

Köleler felsefe kaygusu çekmedikleri için emek yapıyorlardı, çünkü felsefelerini köle sahipleri veriyor-

du onlara,

felsefe sahipleri köle kaygusu çekmedikleri için emek yapıyorlardı, çünkü kölelerini

felsefe veriyordu onlara.

Ve yıkıldı gitti Likya.

Felsefenin ekmeği yoktu, ekmeğin felsefesi. Ve sahipsiz felsefenin ekmeğini, sahipsiz ekmeğin felse-

fesi yedi,

ekmeğin sahipsiz felsefesini

felsefenin sahipsiz ekmeği

ve yıkıldı gitti Likya.

Hala yeşil bir defne ormanı altın-

da.

Bugün, bu dünyadan geriye ne kaldığı sorulabilir? Bu model, arkaplandaki tüm eşitsiz ve hiyerarşik ilişkilerine rağmen doğrudan demokrasi özlemi duyanlar için bir prototip olabilir mi? 1871 komünü, 1917 konseyleri deneyimleri de, kapitalist ve sonrası toplumlarda bir an yanıp sönen havai fişek gibi de olsa, doğrudan demokrasinin olabirliğinin işaretlerini vermiyor mu? Üstelik varolan teknoloji düzeyi (bilgisayar ağı, vs.) de bu imkanları sağlarken politik ikâmeciliğin yeri neden tarihin fosseptiği olmasın?

Hurafeleri tarihle açıklamak

Stalinciliğin bakir toprağı Türkiye'de, teorik avadanlığında acentacı solculuğun her türlü hurafesinden başka şey bulunmayan insanlara yönelik olarak bu soruları Stalinizm bağlamında başlı başına bir başka yazıda ele almak gerekiyor. Konu Stalin ve sonrası SSCB'de işçi sınıfının "siyasal özne" bile olamaması ile ilişkilendirilerek sürdürülecek. K.H.Marks haklı; "bugüne değin tarihi hurafelerle açıkladılar, biz hurafeleri tarihle açıklayacağız."

AZERBAIJAN İŞGALI

Havyarcı nomenklatura ve glasnost sopası

SB, bir kriz ve belirsizlik yaşıyor. Ciddi bir boşluk içinde. Gorbaçov zordurumda. Yolu kesilebilir. Milliyetçi hareketler Kremlin'i tehdit ediyor. Şu anki çıbanbaşı, Ermeni-Azeri çatışması ve Azerbaycan işgali.

İsmail ONUR

Lenin ve Stalin'in sosyalist Sovyetleri'nin, yeni burjuvazi tarafından gaspedilişi, diğer şeylerin yanı sıra, SSCB'ni ezilen ulus ve halklar için yeniden bir hapishaneye dönüştürdü. Gardiyanlarını bürokratik burjuvazinin oluşturduğu bu hapishanede, Beyaz Rus egemenlerinin ayrıcalıklarına, ulusal baskı ve kısıtlama siyasetlerine karşı, ezilen ulus ve azınlıklar, çeşitli biçimlerde seslerini yükseltmişlerdi. Gorbaçov'un "Açıklık ve Yeniden Yapılanma" siyaseti ile, ulusal ve sınıfsal sorunlar açıkça gündeme geldi. Sesdaha da gürleştirdi. Eski siyaset ve uygulamalarla, nomenklatura imparatorluğunun devamının oldukça zor olduğunu gören bürokrat burjuvazinin "liberal" kanadı, artık sosyalist maskeyi de bir kenara attı. Açıkta kapitalizm savunucusu projelerle, sorunları kronikleştirmiş sisteme çare aranır oldu. Kapitalizm ile açıktan bütünleşme siyaseti olan "perestroika", dayandığı

piyasa ekonomisinin zorunlu sonucu olarak, ayrılık eğilimlerine hız kattı, merkezkaç eğilimleri güçlendirdi. Merkezi katı yönetim ve planlamanın zoru ile kendilerini yeterince ortaya koyamamış ayrılık anlayışları, yerel yönetim ve işletmecilere avantajlar tanıyan Gorbaçov politikalarıyla iyice palazlandı. Çe-

şitli cumhuriyetlerdeki burjuvazinin, daha aktif harekete geçmesine neden oldu. Gerçek olan şudur ki, nomenklatura imparatorluğunun derdine glasnost ve perestroika da çare olamadı. Ayağına dolandı. Bürokrat burjuvazi, bugün artık herkesin görebileceği gibi, ciddi problemlerle karşı karşıyadır. Beyaz Rus egemenliğine Baltık ve Kafkas cumhuriyetlerinde olduğu gibi, meydan okuyan ve ayrılığı dayatan milliyetçi hareketler ve kendini çeşitli pratik eylemlerle de gösteren sınıfsal sorunlar, bunun en somut örnekleridir. SB, bir kriz ve belirsizlik ortamı içindedir. Ciddi bir boşluk söz konusudur. Tasarımlara, önceden yapılan hesaplara ve kitaplara sığdırılması mümkün olmayan, ciddi gelişmelere

Lenin ve Stalin'in sosyalist Sovyetleri'nin, yeni burjuvazi tarafından gaspedilişi, diğer şeylerin yanı sıra, SSCB'ni ezilen ulus ve halklar için yeniden bir hapishaneye dönüştürdü. Gardiyanlarını bürokratik burjuvazinin oluşturduğu bu hapishanede, Beyaz Rus egemenlerinin ayrıcalıklarına, ulusal baskı ve kısıtlama siyasetlerine karşı, ezilen ulus ve azınlıklar, çeşitli biçimlerde seslerini yükseltmişlerdi.

gebedir. Gorbaçov oldukça zorda. Yolu kesilebilir.

Ermeni-Azeri çatışması

Ermeni-Azeri çatışması, görünüşte Karabağ sorunu üzerinde yükseldi. Dağlık Karabağ, Azerbaycan'a bağlı bir bölge. Burada yaşa-

yan ermeniler, Ocak ayı başında genel bir grev ilan ettiler. Bölgedeki ekonomik ve sosyal yaşam tümüyle durdu. Ermeniler 10 Ocakta ise, Dağlık Karabağ'ın başkenti Stepanakrt'te büyük bir miting yaptılar. Mitingde, "Azerbaycan'a karşı mücadeleye devam kararı" alındı. Anımsanacağı gibi, Dağlık Karabağ'ı yönetmekle görevli olan "özel komisyon" Kasım ayında lağvedilmişti. Ermeniler yaptıklarını, "ulusal kimliklerini koruma arzularını ifade eden haklı eylemler" olarak açıklıyorlar. Dağlık Karabağ'da Ermeniler çoğunlukta ve bölge halkı Ermenistan'a bağlanmak istiyor. Bu temeldeki Azeri-Ermeni çatışması yaklaşık iki yıl önce başgösterdi. Azerbaycan Halk Cephesi, sürekli

olarak Ermenistan'a saldırıya geçmesi ve bu konuda pasif kalan yönetimin lağvedilmesinin propagandasını yapıyordu. Halk Cephesi önderliğindeki milliyetçi hareketler, Kremlin'i tehdit ediyordu. Bu nedenle Litvanya'yı ziyaret eden Gorbaçov'un başı dertlerden

kurtulmadı. Nitekim Litvanya'ya yapılan "nazik ziyaret", Azerbaycan'da işgale dönüştü. Kremlin orduları tanklarla Azerbaycan'a daldılar. Güleryüz maskeli bu işgalin sergiledikleri, Gorbaçov hayranlarını düşündürmelidir.

Gorbaçov, Azeri-Ermeni çatışmasından memnundu. Milliyetleri

"Rus'u, Alman'ı, Azeri'si... aynı tabaktan yiyoruz."

Sosyalizmin hızlı gelişimini Azerbaycan kolhozunda daha iyi farkettilik. Bu, kendini herşeyden önce, insanın insanla ilişkisinde belli ediyor. Çarlık döneminde en ağır kölelik yaşamını omuzlamak ozurunda kalan her tarımcı, şimdi kolhoz işletmesindeki emeğin ortak amaçları aracılığıyla yepyeni bir ilişki oluşturmaktadır. Köklerini üretimin gereklerinde bulan yeni ve sosyalistçe bir dostluk.

Çev. Erhan GENCER

Heinrich Vogeler'in 1939 gezi notları, sosyalist Sovyetler Birliği'ndeki halklar arası kardeşlik politikasını kanıtlamaktadır.

birbirine düşürmek, Gorbaçovcuların çıkarınaydı. Beyaz Rus egemenlerinin ezilen ulus ve azınlıklar üzerindeki milli baskısını perdelemek, cumhuriyetlerin Rus egemenliğine yönelmesini engellemek için, birbirleriyle çatışması bulunmaz bir nimetti. Bunun farkında olan Gorbaçov ve şürekası, Azeri-Ermeni çatışmasına gözyummakla kalmadı, bir bakıma kışkırttı. Gelineen noktada, Azerbaycan'a ordunun müdahalesi ile diğer cumhuriyetlere de gözdağı vermeye ve hizaya getirmeye çalışıyor. Cumhuriyetlere verilen mesaj açıktır: "Rahat dur, yoksa görürsün!"

Batı emperyalizminin tavrı

Rusya'daki milliyetler sorununa göz diken ve kışkırtan diğer bir güç de Batı emperyalizmidir. Azeri-Ermeni çatışmasının kışkırtılmasında, ABD ve Fransa açıktan boy gösterdiler. Batılı emperyalistler, SSCB'deki boşluğa dalmak peşindedir. Ancak burada ikili bir politika söz konusu. Bir yandan bunu yaparken, diğer taraftan da Moskova'yı

kışkırtılmış ulusal duygular, nefret ve soykırım-Sovyetler Birliği'nin birçok bölümünde ve özellikle de Azerbaycan'da bugünkü durumu anlatan sözcükler bunlar. Bu durum, somut tek bir kanıt bile öne sürülmeksizin "Sta-

desteklemekten geri kalmamaktadırlar. İşin aslı şu: İç ulusal hareketleri SB'ni hizaya getirme ve güçsüzleştirmede kullanarak, Beyaz Rus egemenlerini SSCB'deki ezilen ulus ve halklar üzerindeki baskıların akarşı çıkarken; Batının dolaplarına karşı uyanıklığı kaybetmemeliyiz. Devrimci tavrı, Beyaz Rus egemenleri, Batılı emperyalistler ve bağınaz milliyetçilerin bayrağı altında saf tutmak değil, derimci proletaryanın bağımsız sancağını yükseltmektir. Batılı emperyalistlerin, Baltık ve Kafkas cumhuriyetlerine ilişkin plan ve faaliyetini deşifre etmek görevinden vazgeçilmemelidir. Bu plan ve faaliyetindeşifre edilmesi, cumhuriyetlerde Beyaz Rus egemenliğine ve Rusların ayrıcalıklarına yönelen hareketlerin, milli özelliklerine, programlarında bulunan savunulması imkansız görüşlere ve hatta bazı gerici anlayışlara rağmen, bağrında taşıdıkları demokratik, ilerici yönün desteklenmesine engel değildir, olmamalıdır.

İşgale karşı çıkılmalı

lin'in ulusal politikası"nın üstüne yıkılıyor. Bunun teorik olarak yanlış olduğu, Stalin'in tam da ulusal sorun üzerine yazdığı olağanüstü yazılardan okunabilir. Pratige damgasını vuran halklar arası dostluk politikası, ulusal

SSCB'nde bugün, Beyaz Ruslarla diğer ulus ve azınlıklar arasındaki ilişki, söylendiği gibi eşitlik ve gönüllü birlik zemininde yükselmektedir. Beyaz Rus ulusu, SSCB'nde hakim ulustur. Kruşçev'le birlikte başlayan süreçten günümüze kadar bu böyledir. Diğer cumhuriyetler gibi Azerbaycan'da, çeşitli biçimlerde Beyaz Rus egemenlerinin baskısına maruz kalmaktadır. Rus egemenlerinin Azeri ve diğer ulus ve azınlıklar üzerinde milli baskıları sözkonusudur. Anayasadaki Ulusların Kendi Kaderlerini Tayin hakkı (UKKTH), ya da istedikleri zaman ayrılma hakkı sadece kağıt üzerinde kalan formalitedir. Azerbaycan'ın işgali, Rus egemenlerinin milli baskı siyasetinin daha vahşi bir hal almasına yolaçmıştır. Bu işgal hiçbir gerekçeyle meşru gösterilemez. Devrimci tavrı, işgalin protesto edilmesi, Rus egemenlerinin lanetlenmesidir. Kremlin ordularının Azerbaycan'dan defolması şiarını yükseltmeliyiz. Azerbaycan'daki milliyetçi hareketin, gerici özellikler ihtiva eden programı, işgale karşı kayıtsızlığın gerekçesi

kültüre saygı ve Rus olmayan halkların bölgelerindeki geri kalmışlığın adım adım aşılması olduğunu da. Heinrich Volgeler'in resimli gezi anıları etkileyici bir biçimde ortaya koymaktadır.

Yazar, 1939'un Haziran'ından Ağustos'una kadar Ermenistan, Azerbaycan, Karabağ ve Kurdistan'ı gezdi. Aşağıda O'nun 1940 tarihli resimli gezi notlarından bölümler sunuyoruz. (Worgsweder Verlag, 1988, "Sovyetler Birliği'nden Gezi Resimleri").....

Sosyalizmin hızlı gelişimini bu Azerbaycan kolhozunda daha iyi farkettilik. Bu, kendini herseyden önce insanın insanla ilişkisinde belli ediyor. Çarlık döneminde en ağır kölelik yaşamını omuzlamak zorunda kalmış olan her tarımcı şimdi, kolhoz işletmesindeki emeğin ortak amaçları aracılığıyla, insalar arası yepyeni bir ilişki oluşmaktadır. Köklerini üretimin gereklerinde bulan, yeni ve sosyalistçe bir dostluk ilişkisi. Kişi, birlikte çalıştığı insanlara güvenebiliyor. Pamuk, şafaktan akşamın geç saatlerine dek, insan

gücünün son damlasına kadar büyük bir özveri istiyor. Daha sonra, kadın çulışanların bir bölümünün dinlenebildiği, çocuklarla ilgilenilebildiği ve kendihayvanlarına (her ailenin evinin yanbaşıda bir inek, bir boğa ve on koyunluk bir de ahır bulunuyor) ot hazırlayabildiği günler yeniden geliyor. Ortak ekilip sulanan insan boyu buğdayın, üzüm kütüklerinin, kavun ve soğan tarlalarının ürünleri satılmıyor; bunlar kolhoz köylüsünün kendi kullanımına gidiyor.

Analarının eteğinden ayrılmayıp tarlalara giden küçükler için iki gözlü bir evcit var. Ayrıca kadın ve erkek emekçiler yemek ve çay mollarında burada dinleniyorlar; yandaki açık odada da bir sıra tertemiz çocuk yatağı dizilmiş duruyor. B.F. çocuk bakıcısı, çocuklarla ilgileniyor. Burada tatlı bir serinlik egemendir; evin damı yok. Yalnızca kalın değneklerin üzerine atılmış, gevşek bir saz örtü var, ama yine de güneş ışınlarını tümüyle tutuyor. (...)

Kısa sürede kolektif çiftçi ile bizim aramızda tam bir dostluk ilişkisi oluştu. Ziyaretimizin son günü-



nün gün batımında eve geldiğimizde, avlumuzun tümüyle aydınlatılmış olduğunu gördük. Büyük bir şinin içinden şaşıklık, yanında da yşillik ve ekmek yenildi, şarap içildi. Sohbet koyulaştı; bazıları daha önce isefil göçerlik yaşamlarını anlatılar; herbiri kendince, Ekim Devrimi sayesinde kazandığı özgürlüğün ve güvenin gelişmesini nasıl duyumsadığını gösterdi. "Düşünün hele" dedi biri, "burada nasıl da Rusu, Almanı, Azerisi... aynı tabaktan

yapılamaz, yapılmamalıdır. Hareketin önderliği gerekçe gösterilerek, Azeriler üzerindeki milli baskı onaylanamaz, onaylanmamalıdır. Azeri burjuvazinin, Rus egemenliğine karşı çıkışının temelinde, şüphesiz kendi pazarına sahip çıkma arzusu yatıyor. Azeri burjuvazisi, elbette kendi sınıf çıkarları temelinde soruna yaklaşacaktır. Devrimcilerin işgale ve Azeri ulus üzerindeki milli baskıya karşı çıkışları, hiçbir şekilde Azeri burjuvazisinin çıkarlarının savunulması biçiminde ele alınamaz. Rus ayrıcalıklarına karşı çıkarken, diğer başka uluslar için özel ayrıcalıklar istemek, devrimcilerin tutumu değildir. Proleter devrimcilerin Azeri burjuvazisinin emekçi halk üzerindeki sınıfsal baskısına karşı çıkma ve mücadele etme görevi de vardır. Onların, burjuvazinin bayrağı altında saf tutmasının hiçbir nedeni yoktur. Yükseltilmesi gereken, proletaryanın sancağıdır. Her yerde olduğu gibi Azerbaycan'da da, milli hareketin başını çeken burjuvazinin milliyetçiliği körüklemeye eylemine yaklaşımda, devrimcilerin, genelde tüm emekçileri,

özel olarak da Azeri emekçilerini uyarma görevi vardır. Burjuvazinin kendi üstünlükleri için mücadelesinde onun aracı olmak, hiçbir şekilde savunulamaz. Milli baskıya karşı mücadeleyi, kendi durumlarını güçlendirmenin, çıkarlarını garantilemenin bir aracı haline getiren ve bu çabasında emekçileri bölen, birbirine kışkırtan burjuva dolapların açığa

na, Rus ayrıcalıkları ve milli baskısını savunmak rezalettir. UKKTH hiçbir gerekçeyle sınırlandırılmaz. Marksist-Leninistler, bu hakkın her koşulda kayıtsız şartsız savunucusu olmalıdırlar. Diğer eşitsizliklerin olduğu gibi, ulusal eşitsizliklerin de en kararlı düşmanı, devrimci proletaryadır.

Bilinmelidir ki, ezilen ulus b

Devrimcilerin, genelde tüm emekçileri, özel olarak da Azeri emekçilerini uyarma görevi vardır. Burjuvazinin kendi üstünlükleri için mücadelesinde onun aracı olmak, hiçbir şekilde savunulamaz. Milli baskıya karşı mücadeleyi, kendi durumlarını güçlendirmenin, çıkarlarını garantilemenin bir aracı haline getiren ve bu çabasında emekçileri bölen, birbirine kışkırtan burjuva dolapların açığa çıkarılması büyük önem taşır.

çıkarılması büyük önem taşır. Rus egemenleri, diğer ulusların yaşadığı bölgelerin devlet sınırlarından kopmasını her yolu deneyerek önlemeye çalışıyorlar. Pazarlar üzerindeki kontrolü sürdürebilmek ve sahiplikleri için, zoraki bir birlik sürdürmektedirler. Sosyalizm adı-

juvazisinin önderliğinde de olsa, milli hareketin egemen ulus hakim sınıflarının, milli baskı ve milli kısıtlama siyasetine aldığı tutumdan ötürü, bağrında demokratik bir yön de taşır. Ezen ve ezilen uluslar ayrımını yadsıyanlar reddedebilirler. Doğal eğilimi milli devlet kurma yö-

yoruz! Bunu eskiden düşünmek bile olanaksızdı!" Gece saat onikide ev sahibimiz sıradan bir biçimde "Bu odada konuklarımız uyuyacaklar" dedi. Kolhoz çiftçileri hemen selamlayıp ayrıldılar. Bu basit insanlar arasında, olanca doğallığıyla büyüyen Sovyet kültürünün diğer bir göstergesiydi bu da.

Yakındaki Kirovabat, Azerbaycan'ın Bakü'den sonra ikinci sanayi merkezidir. Burada bir tekstil fabrikası ve bir petrol rafinerisi bulunuyor. Geniş mekanlı yapıları, aydınlık ulaşım koridorları ve iyi giyimli işçilerle dolu makine bölmeleri insanda bakımlı bir izlenim uyandırıyor. Burada artık tesettür (kadınların örtünmesi) göremezsiniz. Stehachov Hareketi de oldukça güçlü; örneğin onaltı yaşındaki bir kızın üç büyük iğ makinesini tek başına idare edişindeki beceri insanı şaşırtıyor. Bu genç işçi kızların çoğunu spor alanında koşu atlama ve elbombası atma çalışırken yine görmek olanaklı. (...)

Sıcak, yarı tporik pamuk ovalarından yüksek sıradağların ilk sıra-

larına yükseldiğimizde bizi, geniş döşenmiş, yuvarlak ve ilginç mimarili biryer karşıladı. Güzelim çiçeklerin ve goncalı fundaların zenginliği ve zevkli düzenlenişi, hoş Ermeni geleneğini göstermekte. Güney yönündeki gökyüzü, taş bir çeşmeli havuzdaki suda yansımaktadır. Akşamları, rahat banklar tümüyle doluyor. Piyonerler müzik yapıp havuzun çevresinde rakediyorlar; yukarda da Lenin'in heykeli duruyor. Yukarı kalkmış sağ kol, açılmış el, gövdenin devinimindeki tüm enerji, canlı baş, hepsi, önünde dağların alçalacakmış gibi görüldüğü bir gücü sergiliyor. El, Ermenilerin yaşadığı dağlık beldeyi düşman ulusların işgaline karşı korumak için yapılmış eski, askeri surların yönünü gösteriyor. Lenin'in önderliğindeki Büyük Ekim Devrimi, ulusların karşıtlığının yarattığı tüm engelleri parçaladıktan ve Stalin döneminde de, halklar arasındaki karşılıklı ilişkileri ile sosyalist inşa, Sovyet halklarının sağlam ve kardeşçe dostluklarının yıkılmaz temellerini attıktan sonra, artık bu surlar tüm anlamını yitir-

miş, ve miadını doldurmuş bulunuyor. (...)

Buradaki çalışmalarım sona ermişti. Çiçeklerin görkemiyle -zakum ağaçları çiçek açmıştı- ziyafet coşkusu izlenimi yaratan Bakü'ye geri döndüm.

Tren yolculuğu, pamuk tarlaları v etahıl malikaneleri arasından ilerledi, daha sonra Hazar Denizi kıyılarındaki bitkisiz sahralara girdi. Yakınında bir demiryolu atölyesi bulunan bir istasyonda, trene işçilerle birlikte, kendine güvenli görünüm-leri dikkatimi çeken, oloğanüstü güzelliğindeki yaşlı kadınlar bindi. Hepsinde ulusal giysiler vardı; menevişli siyah ya da beyaz oyali menekşe rengi ipek örtüler ve eski altın takılar, hoş biçimli küpeler ve kolyeler. Benzer tipleri, son sanatsal görevini yerine getirdiğim, Hazar kıyısındaki Mardokyan'daki bir sendika dinlenme yurdunda da görmüştüm.

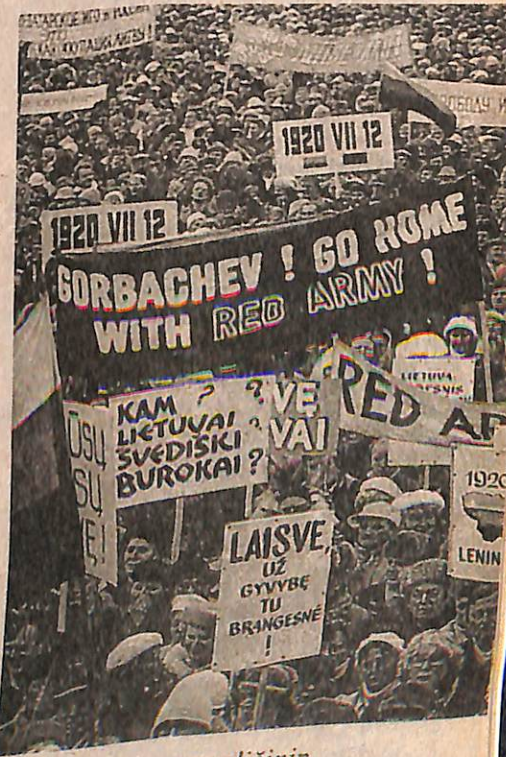
Elektrikli ekspres tren, yolcularla, Bakü'nün ardından zengin nef- ta endüstrisi tesislerine doğru, bir kez daha hızlı salınımı tattırdı. Başkent'in bitip tükenmeyen endüstri te-

nünde olan ve burjuvazinin damgasını taşıyan milli hareketleri, halk hareketleri ile karıştırmamalıyız. Milli hareketler, milli baskıya karşı çıkarılarken, sınıfsal baskıya yönelmezler. Burjuva damgalı bu hareketlerin uzlaşıcı ve emperyalizm ile işbirlikçi tutumlar içinde olması, doğaları gereği hiç de beklenmeyecek bir şey doğaldır. Aynı şekilde, ulusal hareketler her yerde aynı talep ve motiflerle ortaya çıkmazlar. Dil, kültür, din vb. birçok öğe ile boyverebilirler. Taleplerine bakarak, ezilen ulus milli hareketi karşısında vurdumduymazlık sergilenmemelidir. Hareketin, ezen ulus burjuvazisinin milli zulmüne yönelen demokratik yanı kayıtsız şartsız desteklenirken, emekçilerin dikkatlerini kendi sınıf çıkarlarından uzaklaştırılması ve burjuvaziye adapte edilmesi tutumuna da düşülmemelidir. Ezilen ulusların milli hareketinin tarihsel meşruiyetini kabul etmeyen, onda ilerici olan ne varsa desteklemeyen biri Marksist-Leninist olamaz. Aynı şekilde Marksizm-Leninizm, en kabasından en incesine kadar burjuva milli-

yetçiliği ile bağdaşmaz. Onun bayrağı proleter enternasyonalizmdir.

Milli hareketlere karşı tutumda, Marksist-Leninistler açısından, bu hareketlerin emperyalizm karşısındaki davranışları ve rolleri önemli bir yer tutar. Emperyalizme şu veya bu seviyede darbe vuran, ya da onu zayıflatan milli hareketin demokratik bir yan içerdiğini kim yadsıyabilir? Azerbaycan'daki hareket, sosyal-emperyalizme vuruyor mu? Ya da onu zayıflatmıyor mu? Evet, sosyal-emperyalizme darbe vuran ve zayıflatan demokratik bir yanı vardır. desteklenmesi gereken yön, işte onun bu yanındır. Diğer yandan, Türkiye ve İran gibi gerici devletlere göz kırpan ya da başka bir emperyalist gücün kullanmasına uygun bir durum sergileyen durumunu da görmeliyiz. Ne var ki, böyle bir olasılık ya da durum içeriyor diye, İbrahim yoldaşın da belirttiği gibi;

"Bir milletin kendi kaderini tayin hakkı, emperyalizme alet oldukları veya olabilecekleri iddiası ile kısıtlanamaz. Veya ortadan kaldırılamaz. Böyle bir iddiayla bir milletin ezilmesi veya gadre uğraması savu-



"Beyaz Rus egemenliğinin SSCB'deki ezilen ulus ve halklar üzerindeki baskılarına karşı çıkmak için;

sislerinin arasındaki yolculuktan sonra, görüntüdeki sert değişimler insanı şaşırtıyordu. Keçi sürüleriyle çorak stepler, sessiz ve otomatik çalışan nafta pompalarıyla ince uzun çelik kuleler; telefon telleri, boru hatları ve güneşte ayna gibi parıltıyan lacivert nafta bataklıklarının arasına serpilmiş eski köy kalıntıları, besin ve eşya depoları ile tümüyle modern kenler, aniden büyük bir açık yüzme havuzu ve geniş bir spor sahası. Ardından bağları ve incir bahçeleri ile kolhozlar; yel değirmenleri bahçelerin sulanması için suyu yükseklerle çıkartmakta.

Ve sonunda Mardokyan'ın eski hisarının burçları ve parklarının açık renkli duvarları. Burada birdizi sağlımevi bulunuyor: Çocuk bakım-evi, Piyonerlerin evi, sakatlar için parklar evler, çeşitli kuruluşların bir sürü bakımevleri ve sanatoryumlar. Hepsi de, kum fırtınalarına karışmış yüksek duvarlarla korunan çiçek dolu bahçelerin ortasında yer alıyor.

Sendikaların iki numaralı sağlımevi ilginç bir mimari çözüm sergiliyor. Bir bölüm, bir Han'ın sarayı imiş; bu eski Azeri mimari eseri genişletip, sağlıma gelen işçi ve köylülere sunmayı daha uygun bulmuşlar. Üzerinde iki veya üç kişilik odacıkların dizildiği geniş koridorların

açıldığı, havuzları ve zengin çiçek tarlaları ile üç açık bahçe-avlu. Parkın diğer bölümleri, kadın ve erkek işçilerin çok dikkatini çeken antik heykellerin mermer kopyalarıyla bezenmiş.

Bu bakımevinde beslenme, hizmet ve eğlencesiyle bu bakımevinde her şey mükemmel örgütlenmiş. Azerilerin bastırması olanak dışı olan dansetme gereksinimleri her şeyden önce gözönüne alınmış: Büyük bir dans pisti, ulusal çalgı heyeti ve genç bir dans öğretmeni. Sağlımin bu bölümünü yöneten öğretmen özel bir ilgi odağı. Her durumu veya kişiliği dans ile dile getirebilen veya karikatürize edebilen biri. Sarsağın tekini, dans düşkünü, aşığı, kıskancı canlandırır, bir kadının başörtüsünü kapar ve şuh bir genç kıızı veya



"Azerilerin bastırılması olanaksız olan dansetme gereksinimleri..."

gururlu bir kadını oynar ve bütün bunları öylesine bir çekici gülünçlüklerle yapar ki, izleyiciler gülmekten ve alkışlamaktan kırırlar.

Kitlelerin yaratıcı güçleri ile birleşen doğal kaynakların ülkeyi sürekli büyüyen bir refaha ve mutluluğa götürdüğü zengin Sovyet otonom Azerbaycan'ının bana verdiği son izlenim, bu zincirlerini kırmış yaşam sevinci oldu.



Batının dolaplarına karşı uyanıklığı kaybetmeyelim.

nulamaz."

Azerbaycan'daki milli hareketin başını Azeri burjuvazisi çekmesine rağmen, hareketin safları sadece onları kapsamıyor. Yani hareket, homojen bir yapıda değildir. Bu hareket saflarında, özellikle hitap edilmesi gereken kesim Azeri emekçileridir. Onların doğru bir güzergâha çekilmesi görevi savsaklanmalıdır. Sorun, Azeri ve Ermeniler arasında imiş gibi ele alınmamalıdır. Azeri ve Ermeni burjuvazisinin (Rus egemenlerinin de iştahla seyrettikleri) halkları birbirine kıskırtma faaliyeti, ısrarla deşifre edilmelidir. Emekçilerin birliği fikri, sebatla savunulmalıdır. Azeri ve ermeni ulusu, en başta Beyaz Rus egemenlerinin milli baskısı altındadırlar. Ulusal planda, asıl sorunları burada yatmaktadır. Diğer taraftan Azeri ve Ermenistan emekçileri, kendi burjuvazilerinin

sınıfsal baskısına maruzdurlar. Bu baskıya bayrak açmaları, onların vazgeçemeyecekleri görevleri olmalıdır.

Türkiye'nin Jivkov'ları kimlerdir?

Azerbaycan'daki durum, Türkiye'nin dikkatini ciddi şekilde celbediyor. "Dış Türkler" sorunu, Türkiye Cumhuriyeti'nin önemli alanlarından birisidir. Konuya ilişkin oluşturulan "Özel Devlet Bakanlığı" hiç de boşuna bir girişim değildir. Kerkük, Balkanlar ve Azerbaycan'a ilişkin Türk devletinin iştahı oldukça açıktır. Dünya ve bölge koşulları ve istikrarsız yapısı, krizi, dolayısıyla Türk Devletinin cüretkâr adımlar atamaması aldatıcı olmamalıdır. Elverişli ortam beklemekte ve fırsat kollamaktadırlar. Türkiye, Kafkas-

Heinrich Vogeler kimdir?

Heinrich Vogeler: Alman plastik sanatçılarından en ünlülerinden biridir ve 1872'de Bremen'de doğmuştur. 1. Dünya Savaşı ve Almanya'daki Kasım Devrimi, O'nun düşüncelerinde ve sanatsal etkinliğinde bir sıçrama yarattı. Worpwede'deki büyük çiftliğini, Friedrich Wolf'un da yardımıyla "Kızıl Yardım"a ait bir çocuk bakımevine dönüştürdü. Almanya Komünist Partisi'ne üye oldu ve Sovyetler Birliği'ni birçok kez gezdi. 1930'da da tümüyle SB'ne yerleşti.

Yapı desinatörü, grafikçi ve ressam bir gezi yazarı olarak yeteneklerini sosyalizmin inşasının hizmetine verdi. "Kompleks Resimler" gibi yeni teknikler geliştirerek, örneğin çalışma yaşamının diyalektik içeriğini vermeye çalıştı. Burjuvazi, bu "hain evlad"ının dünya görüşünü değiştirmesini hiç affetmedi. Batı Almanya'da on yıllar obyunca bir ölü sessizliğiyle ele alındı, bazıları O'nun sanatsal olarak da aşağılamaya kalkıştı. (Frankfurter Allgemeine Zeitung: "Ateşsiz, Gerçeksiz") O'nun

sanatsal önemini reddedemeyen birkaçı da O'nu "Stalinizmin Kurbanı" olarak göstermeye çalıştılar. (Buber-Neumann; Wolfgauf Leonhard)

Bu, tüm temellerinden yoksun bir iddiadır. Daha Mayıs/Haziran 1941'de Moskova'da büyük bir kişisel sergisi açılmıştı. Hitler ordularının Sovyetler Birliği'ni işgal etmesinden sonra cepheye gönderilen bildiriler yazdı ve anti-faşist radyo programlarında konuştu. Hitler'in faşist saldırganlığı Moskova önlerine laştığında, diğer birçok Alman anti-faşistlerle birlikte geri cepheye taşındılar. Kazakistan'a ulaştığında hemen hemen 70 yaşında ve hastaydı ve hala çalışarak basit köylülerle birlikte zor koşullarda yaşadı. Diğer anti-faşistleri ve komünistleri Moskova'ya geri çağıran haber O'na çok geç ulaştı: 14 Haziran 1942'de Budjony Kolhozunun hastahanesinde gözlerini kapadı.

Vogeler'in haftalık gazete Rote Fahne (Kızıl Bayrak)ın 20 Ocak 1990 sayısında yer alan izlenimleri ne yer vermeyi yararlı gördük.

lidir. Büyük Türk şövenizmi, faşizmin bayrağıdır. Türk-İslam sentezi, sultancılık, Kemalizm gibi, biçimi farklı olsa da özü aynı olan motiflerle bu kara bayrak yükseltilmeye çalışılıyor. "Hıra Dağı kadar Müslüman, Tanrı Dağı kadar Türk" sloganlarıyla boy veren bu kara bayrağa karşı, proletaryanın şanlı sancağını yükseltmeliyiz. Emperyalizme, tüm dünya gericiliğine karşı dünya proletaryası, ezilen uluslar ve halkların ve halkların birliği şiarını haykırmalıyız. Proletaryanın dil, din, milliyet farkı tanımayan, her türlü eşitsizliğe karşı olan, tüm dünya emekçilerinin birliği ve kardeşliğini dile getiren sesini gürleştirmeliyiz. "Üstün millet", "üstün ırk" biçimindeki safsatalara, "tüm uluslar ve halklar için tam hak eşitliği", "UKKTH" ve "Ezilenlerin birliği" sloganlarıyla yanıt verelim.

Bir kez daha şunu vurgulamak istiyoruz ki, tarihi yaratan kitlelerdir. Tarihi gelişmenin motoru, sınıf mücadelesidir. İlk ve ortaçağları uluslarla, özel olarak da Türk ulusu ile açıklayan zırvaların elle tutulur bir yanı yoktur. Kapitalizm öncesi toplumları, ulusal topluluklar olarak göstermek bilim dışı, ortaçağ kafalı Türk egemenlerinin işi olabilir.

Özal'ın söyledikleri

Azerbaycan konusunda Özal'ın açıklamaları, çağdışı kafanın örneklerinden sadece biridir. Yıldırım Bayazıt'ın izinde olanların emellerinin de işareti olan bu açıklamaya es geçilmemelidir. Yaratılmak istenen yeni provakasyonlara karşı uyanık olmalı, din ve milliyeti ne olursa olsun tüm emekçilerin sömürücü zalimlere karşı birliği mücadelesini ısrarla sürdürmeliyiz. Egemenlerin "böl ve yönet" politikalarına karşı, emekçileri bir bayrak altında saf tutmaya çağırıyoruz. Din ve vicdan özgürlüğünü savunuyoruz. İnanıp inanmama, kişinin kendi bileceği şeydir. Bu konuda zorlayıcı olunamaz. Elbette kendi yaklaşımımızın mücadelesini kararlı bir şekilde yürüteceğiz. Çağdışı ve hurafelerle dolu anlayışları açığa çıkarmak, yığınları bilimsel bilgiyle donatmak için bu kaçınılmaz.

ya'ya "arka bahçe" olarak bakmaktır. Bu arka bahçedeki gelişmeler, Türkiye'nin ağzının suyunu akıtıyor. Müdahale etmek için yanıp tutuşuyor, ama koşullar elvermiyor. Stratejik olarak oldukça önemli bir yere sahip Kafkasya, Kerkük alanları üzerinde Türkiye'nin ciddi hesapları vardır. Turancılık hayaliyle büyüyen Türk devleti, emelleri önündeki zorlukları gördüğü için, seyirci ya da tarafsızlık pozlarına giriyor. Oysa, Bulgaristan ve Azerbaycan gelişmeleri, Türk egemenlerinin geleneksel politikası olan büyük Türk şövenizminin iyice körüklenmesi için kullanılmaktadır. Türk egemenlerinin ikiyüzlülüğüne bir kez daha işaret etmekte yarar var. Türk egemenlerinin Türkiye'de yaptığı nedir? Dersim, Koçgiri, Ağrı, Zilan, Cudi, Silopi vahşetleri sergilenmedi mi? Türkiye egemenleri de devlet

kurma imtiyazını, sadece kendi te-kellerinde bulundurmuyorlar mı?

Türkiye'nin Jivkov ve Gorbaçovlarının Azeri ulusu ve Bulgar Türkleri üzerindeki baskıya karşı çıkmaları koyu bir sahtekârlıktır. Bu "karşı çıkış"ın temelinde, egemenlerin yine kendi çıkarları yatmaktadır. Ki, "tüm dünyanın Türk düşmanı ve tüm dünyanın temel probleminin Türklerle onun düşmanları arasındaki mücadele olduğu" safsatasına yine hız verdiler.

"Kurtuluş, Türklerin cihana hakim olmasından geçer" sloganlarının eşliğinde, Turancı ideoloji iyice pohpohlanmaktadır. "Türkün Türkten başka dostu yok", "Bir Türk cihana bedel" saçmalıklarıyla ortalık bulandırılmaya, sorunlar unutturulmaya çalışılıyor. İdeolojik kaynağını Kemalizm ve dinin oluşturduğu bu zırvalara karşı mücadele edilme-

KÜRT SORUNUNDA RESMİ POLİTİKA

"Dağ Türkleri" için yeni politikalar mı?

Fanatikleri ve kumandalı Başbakan Akbulut'u bir kenara bırakırsak, artık kimse "Dağ Türkleri"nden söz etmiyor. Cumhuriyet dönemi boyunca savunulan resmi politika, sessiz bir geçişle ve bir yanıyla bırakılıyor.

Nesimi ŞAHAN

Egemen sınıflar, bugüne kadar izledikleri Kürt politikasının yetersizliğini gördüklerinden, belli bir süredir bu yetersizliği giderebilmenin arayışı içindeler. Yeni politika arayışı, yaşanan süreçte, Kürt hareketinin kazandığı yeni boyutla dirnektir ilintili. Uzunca bir suskunluktan sonra ve aslında pek de beklenmeyen bir zamanda böylesine ayağa kalkış, önce şaşkınlıkla karşılandı. Giderek olayın boyutu üzerine kafa yorulup, yeni politikalar tartışılır oldu. Sopa'nın yanısıra, havuç göstermeye de gerek duyuluyordu. İlk etapta görülenin bir yanı sıra: Kürt hareketi açık çatışmaya dönüştüğünden bugüne, egemenler önemli bir gerileme içine girdi. Fanatikleri ve kumandalı Başbakan Akbulut'u bir kenara bırakırsak, artık kimse "Dağ Türkleri"nden söz etmiyor. Cumhuriyet dönemi boyunca savunulan resmi politika, sessiz bir geçişle ve bir yanıyla bırakılıyor.

Sopa esas, havuç yanısıra

89'da bağımlı ulus hareketi, daha da toplumsallaşarak, gündemleşmeye devam etti. Yeni hesapları zorunlu kılan kitlesel çıkışlar yaşandı. Bu olgu, bağımlı ulusun atıl durumdaki kesimlerini de, daha açık politikalar oluşturmaya yöneltti. Ancak bu kesimler, aktif olacakları dönemin "henüz gelmedi" kanısında. Öte

yandan, gerek hareketin boyutlanması, gerekse egemenlerin, gelişmelere uygun yeni politikalarını açıklıkla ortaya koymaları, bağımlı ulusun tereddütlü kesimlerinin tavırlarını netleştirme sürecini hızlandıracaktır.

Yeşilyurt köylülerine dışkı yedirilmesi, Kasaplar Deresi çöplüğüne doldurulan cesetler, hamileliğinin dokuzuncu ayında yatağına zincirlenen öğretmen, "terörist" diye öldürülen Kürt köylüleri, yakılan cesetler, sürgünler, kayıpların devleşen listesi... Bugün egemen politikanın esasını bunlar oluşturuyor. Bunun yeni bir olgu olmadığı sır değil. Bu yazıda, tarihsel gelişimini koymak niyetinde değiliz.

Halk kitleleri açısından

Geçerken vurgulamak istediğimiz bir gerçek var: Hakim şöven politikayla yönlendirilen halk kitlelerinin büyük çoğunluğu, olaylara sessiz kalmakta, Kürt sorunu karşısında vurdumduymaz davranmaktadır. Türk işçi ve emekçilerinin, şöven düşüncelerin güçlü etkisi altında oluşları, devrimci hareketlerin hesaba katması gereken ciddi bir olumsuzluk. Dahası, -adını koymak gerekirse- utanç verici. Sorunun bu yönünü, Türkiye devrimci hareketinin geçmişten günümüze uzanan politikasını bağılı olarak ele almak zorunlu. Bu, çok yönlü ve bütünlüklü bir hesaplaşma anlamına gelir. Devrimci hareketin ideolojik şekillen-

mesi ve siyasi tespitlerindeki şövenizmin bütün etkilerini ortaya çıkarmak, ancak böyle mümkün olacaktır. Türk ilericipleri, devrimcileri ve halk kitlelerinin sorundaki olumsuz tavırları, hakim sınıflara büyük bir hareket serbestisi sunuyor. Türk şövenizmi ve milliyetçiliğine eleştiri ve pratik mücadele kılıcını kuşanmak, kuşananın kendine karşı acımasızlığından ayrı düşünülmemeli.

Bu bağlamda, İ. Kaypakka'nın 72'de, ulusal soruna ilişkin ortaya koyduğu görüşler, her türden sosyal şövenizme güçlü bir şamar vurdu. Ne var ki, "pür-ü pak" olmayan bu teoriye karşı, eksikliklerinden arındırıp, günün sorunlarına yanıt verir hale getirme sorumluluğuyla hareket edilmedi. Teoriye yaklaşımdaki olumsuz tutum, pratikte de önemli ölçüde şöven ve milliyetçi davranışlara neden oldu. Halen Kaypakka'yı dogmatikçe ele alanlar, bazı "ileri adımlar" atıyor görüntüsü verse de, olumsuz da direnmektedir. Bu tutumlarıyla, Türk solunun diğer kesimleriyle aralarındaki farkı görünmez hale getirmektedirler.

"Komünizmden daha tehlikeli"

Türk egemenleri, dünyadaki gelişmelerin de etkisiyle, bazı değişikliklere ihtiyaç duymaktadır. 141, 142 ve 163. maddelerin kaldırılmasının gündeme alınması, bu yöndeki adımlardan biri. Tartışmalarda,

üzerinde en çok durulan nokta, "ülkenin bölünmez bütünlüğü."

Egemenler, Kürtlerin kendi durumları üzerine konuşması ve onun gereğine uygun davranmasından daha çok korkmaktadır. Şu belirleme hiç de yanlış olmayacaktır: Türkiye egemenleri, verili durumda ulusal hareketi, sınıf hareketinden daha fazla ciddiye almakta. Tarih bunun örnekleriyle doludur. Ne zaman bağımlı pazarı kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kalsa, hakim ulus egemenleri çılgına döner. Fakat bulunulan süreçte, görmezlikten gelinebilir bir gerçek var: Bağımlı pazarın her türlü zenginliklerini sahiplenme, artık bugüne kadarki gibi kolay olacağı benzemiyor. Hakim sınıflar geçmiş dönemle bugünün farkının ayırımında. Kürt hareketinin geçici değil, dinamik ve sistemli olduğu hesaplanıyor.

"Bölücülüğe gelince... Onu zaten hiçbir çeşidiyle kimse aklından geçirmesin" (C.Kırca) Evet, sınıf hareketinin zayıf olduğu günümüzde, bağımlı pazarı elden kayırma korkusu, bütün korkulardan daha öndedir.

"...devletin ülkesi ve milliyetiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı yasaklıyor. Bozmak için örgütlenmek ve propaganda yapmak cazip olsun mu, olmasın mı?... Bizde bu densizlikler, düşünceyi açıklama, yayma ve örgütlenme hürriyetinin bir parçası sayılabilir mi?"

"...devlet yıkıcılığının düşünce hürriyeti adı altında saygınlık kazanamayacağına birleşelim."

"Bu sebepler bize kalırsa, yukarıdaki birinci suçu işleyenlere (komünizm-bn) hapis cezası vermek gereksiz; para cezası vermek ise gülünç." (C.Kırca)

Benzer yaklaşımları çoğaltmak mümkün. Fakat buna hiç gerek yok. Çünkü, egemen sınıflarda bazı farklılıklar göstermesine rağmen, ağırlıkta olan görüş bu. "Komünizmden daha tehlikeli!..." Bu tehlikeye karşı, hertürlü yöntemi kullanmak kaçınılmaz sayılıyor. Bu yöntemlerden biri, Kürt militan hareketinin oluşumunu sağlayan koşullarda bazı değişiklikler yapma eğilimidir. Yeni tasarımlar, henüz bütün açıklığıyla görünürde olmasa da ipuçları var. Sıkı denetimli "kültürel özerklik" en revaçta tutulan olasılık. Bu,

kuşkusuz süregelen politikadan geriye atılmış bir adım olacaktır. Ancak, somut durumda "akıllı politika", "ipin ucu elimizden gitmeden adım atalım" dediriyor. Sorunun tartışılmasında daha cesur davrananlardan Mehmet Ali Brand'a göre, bütünden olmaksızın, parçadan vazgeçmek ya da bütünden kısmen vazgeçmek, bütünü kurtarmak için, en akıllı yoldur.

Hakim sınıfların hemen her kesiminde, nispeten bir fikir birliğinin gözlemlendiği sorun, dil sorunudur. Günlük gazeteleri karıştırmak bile bu konuda önemli malzemeleri önümüze sermeye yetecektir. Bazılarını buraya alalım.

"Altıncı suç şu: Milli duyguları yok etmek veya zayıflatmak. Bir devletin kültür ve eğitim siyasetinin



"Sanki perdeyle örtülürse doğrular başka türlü görülecek

hedeflerinden biri olarak tanımlanabilecek olan bu hüküm, kuşkusuz, bir ceza hukuku tanımlaması olabilmek için son derece geniş ve muğ-

Kürt sorununda, devletin kendi denetiminde bazı kültürel hakları tanıma olasılığı, Kürt burjuva ve küçük-burjuva çevrelerini de yeni politikalar oluşturmaya itmektedir.

laktır. Kaldırılması lazımdır." (C.Kırca)

"...bu bölge halkının büyükçe bir kısmını çok rahatsız eden anadil konusunda... Onun için, anadili farklı olan yurttaşlarımızın, anadilleriyle

konuşup yazmalarında, türkü söylemelerinde hiçbir sakınca görmüyoruz... Bir yandan anadil yasağını kaldırırken..." (B. Ecevit 30.11.1989, Milliyet)

İ.Sabri Çağlayangil ise, anadili Kürtçe olanların sayısını altıbuçuk milyon olarak verdikten sonra, şöyle demektedir:

"Doğrusu isterseniz bu konuya kompleksiz ve çekinmeden yaklaşmanız az oldu! Kimimiz gerçekleri sakladık, kimimiz açık doğruları görmekten geldik. Nereye varmak istiyorsak, o biçimde konuştuk! Sanki perdeyle örtülürse, doğrular başka türlü gözükcek."

Hayri Koçakçioğlu'nun söyledikleri, sorunun içindeki devlet temsilcisi oluşu dolayısıyla ilginç ve önem kazanıyor:

"... kimse Türkçe öğrenmek zorunda değildir, devlet dairesinde de Kürtçe konuşulabilir... Biz tercüman da kullanabiliriz... Kürtçe konuşmak yasak değildir."

Görüldüğü gibi, Kürt politikasında sıkılan yumruk gevşetiliyor, ama sorun avuç içinde tutulmak kaydıyla. Önümüzdeki süreçte, zor yöntemi dizginsiz sürdürülürken, en genel anlamda reform diyebileceğimiz bazı kültürel düzenlemeler zorunlu görülecektir.

Bağımlı ulus reformizmi

Kürt sorununda, devletin kendi denetiminde bazı kültürel hakları tanıma olasılığı, Kürt burjuva ve küçük-burjuva çevrelerini de yeni politikalar oluşturmaya itmektedir. Ancak, bu kesimde başlayan reformist çözüm önerileri ile hakim sınıfların politikaları birbirine karıştırılmamalıdır. Mevcut durumda, egemenlerin kendileri dışında bir reformcu çevre oluşturarak, Kürt militan hareketine alternatif güç çıkarma girişimi henüz görünmüyor. Öte yandan, reformist çevrenin önerilerinin, sorunun çözümünü sağlayamayacağı kesin. Ancak reformistleri, bir avuç işbirlikçiden kesinlikle ayırmak zorunluluğu var.

Proleter hareket, egemenlerin politikalarını dikkatlice izlemek ve bağımlı ulusun farklı üyelerinin hareketini dikkatlice gözlemek, genel programa bağlı güncel politikalar belirlemek zorunda.

MEVCUT KADIN HAREKETİ VE AİLE

Aile mülkiyetin en eski kalesi

Sınıflı toplum büyük bir hapishanedir. Aile ise bu hapishanenin hücreleri.... İnsanın gönlündeki ve bilincindeki doğal, özgür eğilimler, önemli ölçüde bu hapishanelerin ve hücrelerin prangalarına mahkûm olur. İnsanoğlu bu toplumsal prangalar mekanizmasıyla şartlanır, mülkiyetin vazgeçilmez görüp de kutsallaştırdığı kurumları savunur duruma düşer.

Muzaffer ORUÇOĞLU

A rtı ile eksi, entegral ile difransiyel, iyi ile kötü, güzel ile çirkin, erkeklik ile dişilik vb. zıtların birliğidir. Zıtların bu birliği varolduğu sürece aralarındaki mücadele de var olacaktır. Erkeklik ile dişilik, kadın ile erkek, yani iki zıt cins arasındaki mücadelenin, sınıfsız toplumlarda, sınıflar gerçeğinden kaynaklanan eşitsizlik durumu, yani kadının ücretli ve cinsel köleliği sözkonusudur. Bu tarihin artık getirip çözümünü insanlığa dayattığı ağır bir problemdir. Büyük fabrikada burjuvazinin, küçük fabrikada (evde) ise erkeğin baskısı altında olan ama her iki fabrikada da, burjuvazi yani büyük fabrikanın sahibi tarafından sömürülen kadın emekçiler emekçisidir ve proletaryadan çok daha güç durumdadır.

Kadına demokratik arayışlar

Erkeğin kadın üzerindeki baskısı, sınıf baskısından önce tarih sahnesine çıkmış olmasına rağmen, cinsel köleliğinin bir ürünü, bir parçasıdır. Demokratik kadın hareketi bu gerçeği kavramak zorundadır. Zaten bu gerçeği kavrayamadığı için bugün iflasını ve şaşkınlığını yaşıyor. Yüzyıl önce o, asgari ve azami programını, düzen sınırları içinde kalan ve düzen tarafından tanımlanmayan demokratik kadın haklarının kazanılması mücadelesiyle sınırladı. Bu süreçte demokratik kadın hareketi gerçekten canlı ve kitleseldi. Çünkü somut demokratik mevziler için, eşitsizlik ve kölelik

yasalarına karşı mücadele ediyordu. Bu hakları elde edince asgari ve azami programı bitti. Bu bitiş, iflasın ve şaşkınlığın başlangıcıydı. Şimdi ne olacaktır? Kadın kitlelerini hangi talepler etrafında kime karşı seferber edeceklerdi? Hareket, bu sorulara cevap veremiyor, küçülüyor, kendi içinde bloklara ayrılıyordu.

Bloklaşan ve genellikle varlıklı sınıflardan gelen bir kesim, yine reformist, parlamenter, kendiliğindenci, liberal bir çizgide kalarak, "erkek baskısına karşı" mücadeleyi, umutsuz ve demoralize bir ikilem içinde sürdürmeye çalışıyordu. Genellikle orta sınıflardan gelen ve "radikal feministler" olarak adlandırılan bir başka blok, fanatik erkek düşmanlığından "kadın devleti" kurma fikrine varıyordu. Lezbiyenleri de içine alan bu bloğun tabanında, gerçekten erkek baskısından bunalan kadınlar yer alıyordu.

Üretici güçlerin geri olduğu ülkelerde ataerkil baskı, ortaçağ ve din tarafından meşrulaştırılır. Ekonomik ve sosyal bağımsızlığını henüz kazanmamış ve yeterince aydınlanmamış kadın, ataerkil baskı karşısında alabildiğine asidir. Sorunu lezbiyenliğe, erkek düşmanlığına, "kadın devleti"ne vurduracak kadar... Küçük burjuvaziden ve işçi sınıfından gelen ve kendilerini "sosyalist feministler" olarak adlandıran bir diğer blok, mevcut çıkmazı, sınıflar ve sınıf mücadelesi gerçeğine yönelerek aşmak istiyordu. Ama bunların da küçük-burjuva hümanist, pasifist ruhu, sınıf mücadelesinin devrimci ruhuyla bir türlü barışmak istemiyordu.

Sınıflar ve sınıf mücadelesi gerçeğini kavramayan ileri kapitalist ülkelerin burjuva kadın hareketi, geri ülkelerin anıt-faşist, anti-emperyalist militan kadın hareketine seyirci kalıyor. Birinciler, ikincilerin devrimci ruhuna kuşkuyla bakıyor. Bu ruhla aşılarmaktan korkuyor. Az iş değil. Bugün İsrail'e karşı yürütülen İntifada'nın gücünü çocuklarla kadınlar oluşturuyor. Eritre'de ve El Salvador'da, silahlı harekete kadınların kitlesel katılımı şaşkınlık yaratıyor. Onlar, Filipinler'de Yeni Halk Ordusu'nun en göztüpek savaşçıları olarak ortaya çıkıyor. İran Devrimi'nde kadınların gücünü tüm ilerici dünya takdirle karşıladı. Bu durum ileri ülkelerin kadın hareketini pek fazla etkilemiyor.

Sınıf mücadelesi, haksız baskının her türüne karşı, amansız bir dikiştir. Sadece sınıf baskısını gündeme getirmez, aynı zamanda her türlü haksız baskının ipliğini pazara çıkarır. Kadın, sınıf mücadelesine katıldığı ölçüde özgürleşir. Kendi üzerindeki ataerkil baskıyı göremeyen bir kadın, sınıf mücadelesi derasına atılınca aydınlanır, bu baskıyı da görür. Tarihte kadın hareketinin, sınıf mücadelesinin en güçlü olduğu dönemlerde, canlanıp güç toplamasının, mücadeleye dalgalar halinde katılarak önemli mevziler kazanmasının nedeni budur.

Aile hapishanesine kapitalist ağıt

Bugünkü toplumda sadece kadın değil -kadın kadar olmamakla birlikte- erkek de cinsel baskı altında-

dır. Mülkiyetin en eski kalesi olan bugünkü kutsal aile ve bunun hukuku, insanoğlunun en katı, en güçlü hapishanesidir. Eşler, bu eski hapishanenin katı hukuk kuralları içinde, tarihin birer müebbedlik kader kurbanı gibidirler. Bu hapishanede herkes, erkeğe başgardıyan diyor. Bu doğrudur. Ama en az bunun kadar gerçek bir başka şey daha vardır ki, o da tüm başgardıyan gibi erkeğin de özünde bir mahpus olmasıdır. Düzen, köklü gelenekler ve tüm toplum, Murtazalar Murtazası gibi, bu hapishaneyi denetlemekte, bir büyük gözaltında tutmaktadır. Eşlerin resmi veya gayri resmi bir nikahla gerçekleştirilen birlikteliği, ya da birbirlerine mecbur ve mahkumiyetliği, tüm Murtaza topluma ilan edilmiş, pembe bir belge olarak düzenin nezaret tahtasına yapııştırılmıştır. Kuşkusuz eşlerden birisinin düzenin iznini alarak, yine onun nezaretinde, kendi başgardıyanından ayrılma ya da hapishanesini terketme özgürlüğü vardır. Ama bu özgürlük, ayrılan eşe dayatılan yeni bir zorunluluktur aynı zamanda. Yen ibir hapishaneye girme zorunluluğu. Evet, genel durum tam da budur. Öte yandan, kapısına "aile" yazılan küçük mapushanede de, eşler birbirini denetlemektedirler. Bu, sınıflı toplumun aile içinde gerçekleştirdiği "doğal" otokontrollüdür. Erkeğin böyle bir mekanizma içinde, cinsel baskı altında olmadığını iddia etmek enayilik olur tabii.

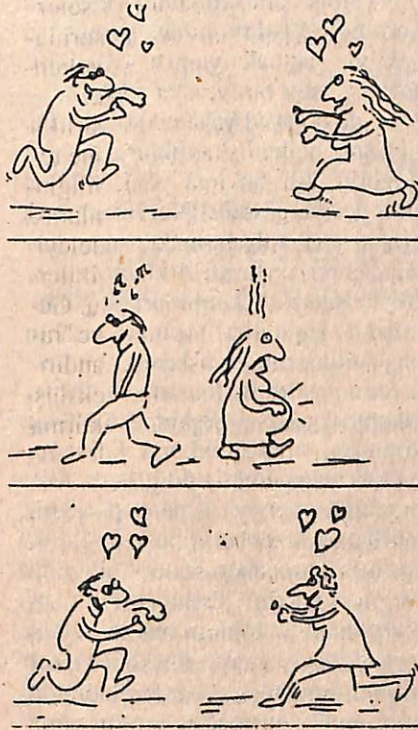
Sınıflı toplum büyük bir hapishanedir. Alie ise bu hapishanenin hücreleri... İnsanın gönlündeki ve bilicindeki doğal, özgür eğilimler, önemli ölçüde bu hapishanenin ve hücrelerin prangalarına mahkum olur. İnsanoğlu bu toplumsal prangalar mekanizmasıyla şartlanır, mülkiyetin vazgeçilmez görüp de kutsallaştırdığı kurumları savunur duruma düşer. Bunlara yönelen en küçük bir eleştiri karşısında vaveylayı koparır.

Üretici güçlerin ve teknolojinin gelişmesi, yoğunlaşma, merkezleşme, toplumsal aydınlanma ve benzeri öğeler, ailenin yavaş yavaş çözülmesini, onun katı hukuk kurallarının zorlanarak çatırdamasını beraberinde getiriyor. Düzenin ve başgardıyanın baskısını, denetimini, yargıçlığını ya da hakemliğini ya-

vaş yavaş zayıflatıyor. Toplumsal hayat, mülkiyet duygusuna, geleneklere, tabulara ve kan bağına karşı geliyor. İleri kapitalist ülkelerde ailenin çözülüşünü tümünden bir çürüme olarak gören anlayışlara karşı çıkmalı, çürüme ile gelişme ögesini birbirlerinden isabetlice ayırmalı, birini redderken diğerini desteklemeliyiz. Alienin mevcut çözülüşüne en büyük ağıtı kapitalistlerin yaptığını unutmamalıyız. Marksizm bu alanda da, düzenin tüm ideolojilerini ezip geçiyor.

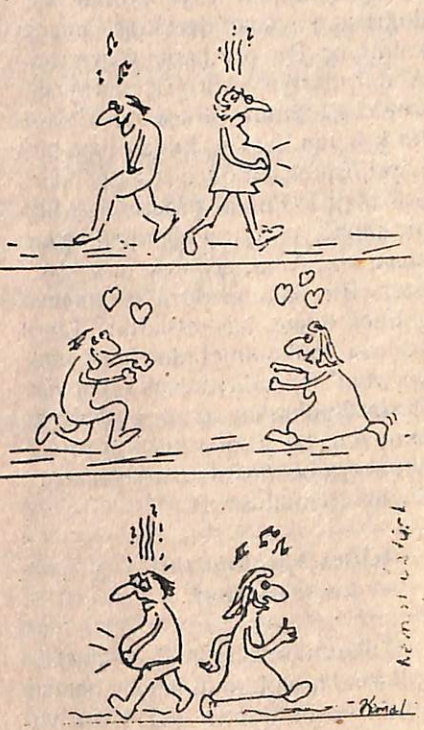
Ruşeym halinde kozasını örüyor

Birlikteliğin biricik altın ilkesi, özgürlük ve açıklıktır. Güçlü bir birliktelik kurmak, onu güzelleştirerek sürdürmek bu ilkeyle mümkündür.



Çıkar endişeleri mülkiyet duygusu, aile denilen mülkiyetin kalesinden kaynaklanan problemler, kısacası sınıflı toplum, bu ilkeyi dumura uğrattıyor, bu ilkeye hayat hakkı tanımıyor, öldürüyor onu. Kapitalizm, kendinden önceki çağların ütöpik, sırf duyguya dayanan destansı aşkını öldürdü. Bu aşkın ruhunu paranın ayartıcı ruhuyla iğdiş etti. Ferhat'ı maden ocağına Şirin'i ise kerhaneye attı. Kerem'i aşk ateşinde değil, dö-

küm fırını önünde yakıtı, pahalılığa dayanamayan Elif intihar etti. Mecnun Almancı olmakla kalmadı, Leyla'yı sarışın bir Alman kadınıyla ta yüreğinden vurdu. Ama bu gelişmeye rağmen, geleceğin gerçek büyük birlikteliği ve aşkı, kapitalizmin bağrında ruşeym halinde kozasını örüyor. Devrimci proletaryanın bugün bu sorunları yeterince önemsemediğini, bunlara gereken önemi verdiğini söyleyemeyiz. Bu konuda da en güçlü teoriye sahip olan sınıf, ne yazık ki demokratik kadın örgütlerine ve hareketlerine karşı eleştirel-seyirci tavrını sürdürüyor. Demokratik kadın örgütlerinin ve hareketlerinin gelişmesi, devrimcileşmesi için, üzerine düşen görevleri savsaklıyor. Toplumdaki pederşahi rüzgar o kadar güçlüdür ki, sadece kadınları ve proletaryayı değil, devrimci prole-



taryayı da, şu veya bu ölçüde etkiliyor. Bugün hem proletarya hem de mevcut kadın hareketi, proletaryanın devrimci teorisini ve ruhunu özümlemeyen bir kadın hareketinin, uzun soluklu parlak gelecekte olmayacağını kavramak zorundadır. Böyle bir hareketten yoksun sınıf mücadelesinin ise, tek bacakla yürümeye mahkûm olacağını kavramak zorundadır.

Üniversite gençliğini neler bekliyor?

Sorun, isteğe karşılık düşen davranış biçimini sergilemekte yatıyor. Çünkü birşeyi gerçekten istemek, o şey için mücadele etmeyi gerekli kılıyor. Ne var ki, devrimci-demokrat üniversite gençliğinin davranış biçimiyle bütünleşmiş, istikrarlı isteklerinin olduğunu söylemek zor.

Ertan İLKER

Sorunu irdelemeye başlamadan, sol dergilerin konuya yaklaşımlarını anımsamak olmaz. Bu ve benzer konularda, kılı kırk yararcasına ve öylesine güzel programlar yayınlıyorlar ki, doğrusu, söylenebilecek pek birşey kalmıyor. Bir şey hariç! Kaygusuz Abdal, tanrıya yakarıyı içeren bir şiirinde, günümüz Türkçesiyle; "Yaptın kılıçtan keskin, kıldan ince bir köprü/Erkeksen önce sen geç" der. Sol dergilerimizin programları da, hiç şüphe yok "sırat köprüsü" kadar kusursuz. Ama, geçmek "erkeklik" ister. Bir bakıma ve aynı anlama gelmek üzere, basiretsizlik! "Tanrı herkesi, mükemmel olan herşeyden korusun" (!) dedirtirecek kadar var. Bütün bunlardan sonra, besbelli ki okuyucu, bu yazıda kusurlu şeyler okumaya kendisini hazırlayacaktır. Ki, hazırlamalıdır da.

Kitlesel otokontrol ve karşı durmak

Ülkemizin bugünkü somut koşullarında, toplumun hemen hemen bütün kesimlerinde, dağınıklık ve örgütsüzlük henüz hakimiyetini sürdürmektedir. İnsanlar, kendi yaşamsal haklarına sahip çıkma, onların sınırlarını genişletme noktasında bir kayıtsızlık sergilemektedir. O kadar ki, sisteme karşı bir adım ileriç ikanlara, toplum kolaylıkla "dünyanın kuyruğunu düzeltmek size mi düştü?" suçlamasını getirebilmekte. Ezilen kitleler bile, sık sık egemen sistemin sürgit devamını sağlamaya davet edici olabilmektedir. Bunlar, egemen sınıf ideolojik

sarmalamasının bir yansımasıdır. Ki, bu otokontrol (alışkanlıklar), sömürücü sınıfların sistemin devamı için organize edilmiş, modern silahlarla donatılmış karşı-devrimci bas-kı örgütlerinden daha büyük bir rol oynar.

Yanlış anlaşılmalara meydan vermemek bakımından, sorunu şu şekliyle açmak yararlı olacaktır: Esasen, ister birey, ister toplum, isterse de doğasal yaşamda olsun, her değişme belli alışkanlıkların terkini öngörür. Bir bakıma yeni, eskiye; ileri geriye göredir. Ne var ki, terk edilen alışkanlıkların kapsamı kadar, çehresi de farklı farklı olacaktır. İlkel insanın alışkanlıkları ile günümüzün kapitalist toplum insanın alışkanlıklarını kıyaslırsak, bu kolayca anlaşılır. Bu kıssadan bir hisse çıkaracak olursak: Eskiden köklü bir kopuşun, alışkanlıklarda kökten bir tahribatı gerekli kıldığı açık. Aynı şekilde yavaş ya da parça parça bir tahribat, benzer bir kopuşu doğurur. Bu iki olgu, sebep-sonuç ikilemini sergilemektedir. Dolayısıyla hem birey, hem de toplum olarak özgürleşmek istiyorsak, alışkanlıkların tutsaklığından şu ya da bu biçimde kurtulmak; geleceğin insanı olma anlamında, çağdaş alışkanlıklar edinmeye başlamak zorundayız.

İşte tam da bu noktada "önümüzdeki dönemde üniversite gençliğini neler bekliyor?" sorusu; "alışkanlıklarını bırakması, yeni ve daha ileri alışkanlıklar edinmesi" şeklinde cevaplanabilir. Toplumun dinamik güçlerinden biri olan üniversite gençliğini, bugün karşı karşıya olduğu akademik ve demokratik sorunlara ilişkin perspektifler ve programlar sunulmalıdır kuşkusuz. Top-

lumun tüm kesimlerini kısıp alan 12 Eylül cuntasının yasaları, bu arada YÖK yasası, büyük kütleselliklere ulaşmasa da, gelişen demokratik muhalefetle gedikler vermek zorunda kalıyor. Bu yasaların anti-demokratikliği üzerinde daha ne kadar durulsa yeridir. Üniversitelerin, "nasıl bir üniversite", ya da "nasıl bir toplum?" sorularına cevap vermenin gerekliliği tartışma götürmez. Ama belki de daha fazla gerekli olan şey, bu "nasıl"ların yaratılması için, alışkanlıklardan ne tür bir kopuşun gerçekleşmesi gerektiğidir.

Nerde ısrar, nasıl bir kopuş

Üniversiteler, bilimsel ve kültürel yaşamın çok canlı yaşandığı toplumsal kurumlar olmak zorundadırlar. Toplumun üretici güçlerinin ihtiyaç duyduğu teknolojik gelişmelere cevap vermekle karşı karşıya olduğu kadar, bu güçlerin daha da verimli hale getirilmesi ve önünün açılması açısından bilimsel ve teknolojik üretimin genişleyerek gerçekleşmesine cevap vermelidir. En önemlisi de, toplumun düşünsel ve kültürel yaşamında, özgür ve aktif bir rol oynaması gerekliliği. Zira, eleştiriden yoksun, fikirlerin serbestçe çatışmadığı bir ortamda ne düşünsel, ne kültürel, ne de bilimsel gelişme sağlanabilir.

Türkiye'deki üniversite sistemi, hiçbir zaman bu fonksiyonlara sahip olamadı. Hele 12 Eylül sonrasında, düşünsel ve kültürel yaşam dumura uğratıldı. Toplumun tüm kesimlerinde ve özellikle üniversiteler bazında! Kurumlaştırılan gelen üniversite sistemi, bugün bol miktarda "üçüncü sınıf kalifiye elemanlar"

yetiştirmekte. Öyleyse üniversite gençliği, kendisine dayatılan bu koşulları, başlıca iki insani sorumluluk duygusuyla reddetmek zorundadır: **Birincisi**; birey olarak, kişinin kendisine saygılı olma yükümlülüğü. **İkincisi**; ailesine, dostlarına, akrabalarına ve giderek halkına karşı duyması gereken insani sorumluluktur. Bu sorumlulukların bilincinde olan üniversiteli sayısı, ne yazık ki çok az. Azınlıktaki bu devrimci-demokrat üniversitelilerin içinde ise, bu sorumlulukların doğurduğu ek yükümlülükleri bilince çıkaran insan sayısı da, neredeyse "deryada damla" kadar.

Bu niçin böyle? Ya da pek sık tekrarlandığı gibi, "kitleselleşme neden sağlanamıyor?"

İnsanlar, zorunlu ya da gönüllü olarak bir arada bulundukları halde, belirli amaçlar doğrultusunda, örgütlülükler oluşturma yoluna gitmiyorlarsa, ya böylesi bir örgütlülüğü zorunlu kılacak nesnel faktörler yoktur, ya da bu faktörlerin varlığına rağmen, bunların halledilmesi gerektiğini bilince çıkaramamışlardır. Üniversiteler açısından birinci olasılık sözkonusu olamaz. Zira sorunlar, her zaman ve hayli fazla oldu. İkinci olasılık, çok az bir kesim dışarda tutulursa, genel çoğunluk açısından geçerli. Öyleyse, ne yapılmalıdır ki, bu büyük çoğunluğun sorunlara duyarlılığı sağlansın? Ya da onlara ulaşmanın yollarını açacak, hangi alışkanlıklar edinmek zorundayız.

İvedi, açık ve net olarak

Devrimci-demokrat üniversite gençliği, ivedi olarak ne istediğini açık ve net ortaya koymalı, mücadele çizgisini isteklerine göre biçimlendirmeye girişmelidir.

"Özerk ve demokratik üniversite" şiarında ifadesini bulacak olan istem manzumesi, nitelikli ve rasyonel düşünebilen insan tipinin yetişmesi, eğitimin ve öğretimin emekçi sınıflara dönük hale getirilmesi, bilimsel ve kültürel yaşamın kısıtlanmalardan arındırılarak, demokratik bir ortam içinde gelişmesi zeminine oturtulmalıdır. Başka bir ifadeyle, egemen sınıfların üniversite yaşamına hakim kıldığı ekonomik, siyasal, sosyal, hukuksal ve kültürel kısıtlanmalara karşı çıkmak! Gerekli olanları, söyle sıralamak mümkün:

* Üniversitelinin "üçüncü sınıf kalifiye eleman" olarak yetişmesini sağlayan eğitim sistemi, seminerler ve diğer propaganda araçlarıyla somut örnekleriyle teşhir edilmeli.

* Özellikle spekülasyona açık bilimlerde (sosyoloji, psikoloji, felsefe, edebiyat gibi) tek yanlı ve şönevist eğitimi aynı araçlarla yermeli, bu alanlarda alternatif eğitim programları oluşturmaları, eğitim programlarının değiştirilmesi ve evrensel boyutlara ulaştırılması için baskı odakları oluşturulmalı.

* Ezberci ve dogmatik eğitimin sorgulayıcı, araştırmacı ve tartışmacı eğitim haline dönüştürülmesi için, daha çok deney ve uygulama araçla-

bu alandaki özel yeteneklerini geliştirmesini sağlayacak araçları sağlamak için baskı yapılmalı.

* Beslenme ve sağlık sorunlarının eksiksiz çözümü için baskı odakları oluşturulmalıdır. Bu konuda ortaya çıkan her somut durumdan, öğrencileri haberdar etmekle yetinmemek, anında yetkili mercilere karşı tepkileri örgütlemek zorunludur.

* Paralı eğitim sistemine son verilmesi amacıyla, uygun mücadele taktikleri üretilmelidir.

* Ülkedeki ve dünyadaki siyasal gelişmeler karşısında gençliğin tepkisi organize edilmeli, en azından bu olaylar siyasal ve sosyal gerçeklerin açıklanmasında araç olarak kullanılmalıdır.

"Özerk ve demokratik üniversite" şiarında ifadesini bulacak olan istem manzumesi, nitelikli ve rasyonel düşünebilen insan tipinin yetişmesi, eğitimin ve öğretimin emekçi sınıflara dönük hale getirilmesi, bilimsel ve kültürel yaşamın kısıtlanmalardan arındırılarak, demokratik bir ortam içinde gelişmesi zeminine oturtulmalıdır.

rının yaratılması amacıyla, kampanyalar açılmalı. Aynı kapsam içerisinde, "yeşillik olsun" diye eğitim müfredatına sokuşturulan derslerin ilgası sağlanmalı. Böylece, üniversiteli kendi branşında gelişme sağlamak ve kültürel yaşamını zenginleştirmek için zaman kazanacaktır.

* Üniversiteli üzerindeki polisyeye baskılara karşı kampanyalar örgütlemek, forumlar ve konferanslar aracılığıyla, siyasal iktidarın üniversitelerde yaratmaya çalıştığı "komutacı" politikanın içyüzünü açığa vurmak, öğretim üyelerinin baskılarına karşı çıkmak, bu konuda çizmeyi aşanlara karşı, görevden almaya kadar vardırılacak taleplerle ileri çıkmak gerekiyor.

* Sportif faaliyetlere verilen önemin, kültürel etkinliklere de verilmesini talep etmeli, üniversitelinin

Bu istekleri çoğaltmak ve çeşitlendirmek mümkün. Fakat bu kadarı bile, istenmesi gerekenin ne olması gerektiğine ışık tutmaktadır. Sorun, isteğe karşılık düşen davranış biçimini sergilemekte yatıyor. Çünkü, bir şeyi gerçekten istemek, o şey için mücadele etmeyi gerekli kılıyor. Ne var ki, devrimci-demokrat üniversite gençliğinin davranış, biçimiyle bütünleşmiş, istikrarlı isteklerinin olduğunu söylemek zor. Hatta çoğunlukla, üniversitelerin demokratikleştirilmesine hizmet edecek şeyler için mücadele, reformizm olarak horgörülmede, en gösterişli mücadele yöntemleri, en etkili yöntemler olarak itibar görmektedir. Esasen üniversite gençliğine, doğrudan "siyasi iktidar mücadelesi" misyonu yüklendiği noktada- ki çeşitli siyasal akımlar kadro politikasını bu bakış

açısıyla payandalamaktadır- sapla saman karışmaya başlamış demektir.

Politikleşme rayından çıkarılırsa

Demokratik mevzilerin genişletilmesini öneren ve savunan demokrat ve devrimci gençlik, kötü bir geleneğin takipçisi olmaktan kendini kurtaramamıştır. Bu gelenek şu: Politikleşmek, fiili olarak mevcut eğitim ve öğretim sürecinin dışına savrulmak olarak kavranıyor. Daha açık bir ifadeyle, politikleşmenin başladığı noktada, dersliklerden ve anfilerden tam bir kopuş, benzerlerin birarada kümeleştiği kantin ve kafeteryalarda "geyik muhabbeti"ne iştirak, temel davranış biçimi olarak biçimleniyor. Büyük öğrenci kitlesinin dışına böyle savrulanların, "neden kitleselleşemiyoruz?" sorularına en doğru tavır, onları aynadaki görüntülerini seyretmeye çağırmaktır.

Sorunun bir başka yönü de şu: Örgütsüz büyük çoğunluğa yaklaşımda, her fırsatta yinelenen "sıradanlık" yakıştırması, önyargılı geleneğin sürdürülmesinde ısrarı ifade ediyor. Gerçekte büyük çoğunluk, sanıldığı aksine, politik açıdan da önemli oranda sıradanlık kapsamının dışındadır. Çağdaş düşünme ve davranış biçimini benimsemeye açık bir kesimdir. Öyle ki, büyük çoğunluğa "sıradanlık" yakıştırması, kendisini evrenin merkezine koymaya varıldığı anda, eksik ve yanlışların görülmesi ve giderilmesi gündem dışı kalıyor. Öte yandan, çoğunlukla kaynaşmanın öne de daha baştan tıkanmış oluyor.

Politikleşmiş gençlik içerisinde, mutlaka terk edilmesi gerekenlerden biri de, "düşman kardeş" geleneğidir. Kuşkusuz, bu geleneğin şekillenmesi, 12 Eylül öncesine göre farklılıklar gösteriyor. Ne ki, anlayış olduğu gibi korunuyor. Oysa yapılması gereken, ayrılık noktalarını öne çıkararak suni düşmanlıklar yaratmak değil, ayrılıkların aynı amaçlar uğruna ortak hareketini öne çıkarmak olmalıdır. Bu niçin gereklidir?

Herşeyden önce belirli bir yaşam felsefesinin savunucusu olan dev-



DKÖ'lerde özellikle öğrenci derneklerinde yaşam tarzı gerçekten demokratik olmalıdır.

rimciler, propagandist olmakla yetinmemeli, günlük yaşamlarında bunun uygulayıcısı da olmalıdırlar. Öte yandan istenilen hedeflere ulaşmak bakımından güçlerin birleştirilmesi, akılcılığın bir gereğidir.

Bu "başarı" düşman başına

Politikleşmiş üniversite gençliğinin, günden güne ilginçleşen bir "başarısı"ndan da söz etmek gerekiyor: Mevcut örgütlülükleri dumura uğratarak, işlevsiz kılmak! Bu konuda

Örgütsüz büyük çoğunluğa yaklaşımda, her fırsatta yinelenen "sıradanlık" yakıştırması, önyargılı geleneğin sürdürülmesinde ısrarı ifade ediyor. Gerçekte büyük çoğunluk, sanıldığı aksine, politik açıdan da önemli oranda sıradanlık kapsamının dışındadır.

sergilenen sektör yaklaşım, "kendine karşı bu kadar acımasızlık da olmaz ki!" dedirtecek eistendir. Bir takım basit politik çıkarları uğruna, gençliğin mevcut örgütlü güçlerini işlemez duruma sokmak için çaba sarfetmek (gerçekçe daha nitelikli örgütlülükler yaratmak olarak sunulsa bile) gerici ve sıradan bir politikadır. Gençliğin büyük çoğunluğunu "sı-

radanlık" ile onurlandıranların(!), gerçek anlamda bir sıradanlığı bu ve benzer konularda sergilemesi de ayrı bir talihsizliktir. Yapılması gereken, mevcut örgütlülükleri savunmak, onların yanlış ve eksikliklerini sergilemek, daha verimli hale gelmelerini sağlamak amacıyla yapıcı eleştiriler ortaya koymak, öneriler sunmaktır. Amaç, gençliğin daha kapsamlı, daha nitelikli örgütlü gücünü oluşturmak olmalıdır.

Altı çizilmesi gereken bir nokta: Demokratik kitle örgütlerinde, bu arada öğrenci demeklerinde, yaşam tarzı gerçekten demokratik olmalıdır. Yukarıda vurguladık. Tekrarda yarar var: Bugünün değil, yarının insanına aday olanlar, bugünün insanıyla farklılıklarını açıkça ortaya koyabilmelidir.

Kısacası, üniversitelerin demokratik ve özerk olmasını mı istiyoruz? O halde bu alandaki kısıtlamaları, değiştirmeye yönelmeliyiz. Bunun için geniş yığınları harekete geçirmemiz mi gerekiyor? O halde bu yığınların içinde olmak, onlarla sıkı bir diyaloga girmek, onlara tepeden bakmaktan vazgeçmek zorundayız. Bugünkü burjuva toplumun yetiştirdiği insan tipinin alternatif olacak, sosyalist insan tipinin gerçekliğini mi göstermek istiyoruz? O halde bu gerçeklik, somut durum ve tavırlarımız olsun.

Tüm bunlar için daha çok bilinç, daha çok sebat, daha çok azim!...

Akıma karşı durulan alanlar

Solda birliğin tartışma ve çabaları sürdürülürken, değişik çevre/kişilerin konuyla ilgili görüşlerini okuyucularımıza ulaştırmanın yararlılığını vurgulamıştık. Bu sayımızda, *Temel Demirer*'in çalışmasının ikinci ve son bölümünü sunuyoruz.

Temel DEMİRER

Mutlaka pratik bir kıymet-i harbiye taşıması gereken birlik çabalarının önceki sayıda da ifade ettiğimiz gibi; (ulusal ve uluslararası ölçekte) bir rekompensasyon sürecine denk düştüğü herkesçe biliniyor... Devasa soranlara tanık ve taraf olunan bu kesitte, kimsenin yadsınamayacağı gibi, yıkılan duvarların enkazı altında bir şeyler kaldı ve kalıyor. Bu çok açıktır. Lakin orta yerdeki bu durumun, "kimin entel" cevaplıklarıyla Leninizme "mahsup" edildiğine de tanık oluyoruz. Bir alay manipülatif şov ile tanık edilişimize asla taraf olmadan, tartışmada birlik çabalarını *akıma boyun eğilen alanlar olmaktan çıkartıp, tersine akıma karşı durulan alanlar* kılma gayreti ile, bu alanların "anti-Leninci" eksenlere kaydırılmamasına büyük bir önem göstermeliyiz. İşte bu bağlamı içinde, Marksist-Leninist eksenlerdeki radikal/reformist ayrıştırmacılığına hizmet eden bir birlik yolunda, hiçbir ikircime düşmemecesine ("geçmiş bizindir" diyerek) bu alanlarda olması gerektiği biçimiyle adım adım ilerlememiz gerekiyor.

V.V.Cernikov gibi; "perestroykanın diyalektik çelişkileri"yle (*Dünya Solu*, sayı: 3, sf: 110-118) sınırlamayıp, çok daha derin nedenlerle açıklanabilecek sorunsallar yumağının "çözülüşüyle"dir ki, sosyalizmin birinci büyük dalgası tarafı ve tanıdığı kıldığımız trajedileriyle geriye çekiliyor. *Sosyalizmi bir ekono-*

nomik kalkınma ideolojisi olarak sunan bürokratik/ekonomist Marksizm tarifi, tek dünya pazarındaki kapitalist liberal karşı-devrim tarafından geriye püskürtülüyor. (1)

Amerikalı siyaset bilimcisi Fukuyama'nın "Tarihin sonu?" adlı makalesinde işaret ettiği gibi; "Marks yanılıp, Hegel mi haklı çıktı?" Ya da "sınıf mücadelecileri ve ideolojik çatışmaların egemen olduğu tarih sona mı erdi?..." (Nokta, sayı: 41, sf: 58-59) Hayır!... Kesinlikle hayır, bunun böyle olmadığı çok açıktır. Bürokratik/ekonomist *Tek benim ülkemde sosyalizm* versiyonuyla kurulmay açılışın ve dünya devriminin proleter enternasyonalist dinamiklerinden koparılan sosyalist sektörel kuruluş deneyimleri, karşılarına dikilen açmazları kişiliğinde *işgücünün piyasayı denetlemesi* deneyimlerine yönelmişlerdir. Piyasa sosyalisti görüşlerde ifadesini bulan yönelimler ise, kapitalizm sonrası yapılarda, *reform* ve *restorasyon* ile çitışen kaçınılmazlıktaki bir alt-üst oluşun ilanı niteliği kazanmıştır. (2) Sosyalizmin sorunlarının çözümünün Leninizmde olduğunu unutmadan; "Omonyak" genel yayın yönetmeni Vitali Korotkiç'ten tutun da (bkz: *Görüş*, sayı: 36, sf, 27) kimilerinin "Polonya yalnız haç altında Polonya olabilir ve bir Polonyalı ancak haç altında Polonyalıdır" (*Sokak*, sayı: 3, sf, 19-20 abç) diye ifade ettiği oluşumlara kadar olup biten histerinin, Leninizmin eseri olmadığı bilinmelidir.

Saltçı bir "anti-Stalinist"likle

taçlandırmamak koşuluyla (3) kabul etmek durumundayız: Lenin sonradaki uygulamalar ve koşullarda, ekonomist/bürokratik bir deformasyona denk düşen sosyalist sektörel deneyimler (4); *sosyalizmi "ulusal" düzeyde sosyalist demokrasiye ve uluslararası planda da dünya devrimine Leninistçe bağlayamadığı için; (sosyalizmin tek ülkede kurulabilirliği çözümlemelerinden değil) "tek benim ülkemde sosyalizm-"ci benciliklerin ekonomist/milli komünizmci uyarlamalarının fiilayatlarından ötürü, sosyalizm dünya kapitalizmi karşısında üstün gelemedi.*

İşte bunun içindir ki, Marksizm-Leninizmi ihlâl ve deforme eden ele alış tarzlarıyla da, sosyalizm dünya işçi sınıfı hareketine yeni bir alternatif sunamama durumunda kalıp, varolan gerçekliğiyle kendini dahi üretmez/koruyamaz konumlara düştü. Polonya, Macaristan vb.lerindeki bugünlerine ulaştı!...

Tikanıklığı pratikleşen tek dünya pazarındaki sektörel konumlu, sosyalist ülkeler topluluğu deneyimi için aslanan; Leninist dünya devrimi yerine kendi varlık nedenini savunan uzlaşmacı/ekonomist bir söylem ve (proletarya enternasyonalizmini kaale almayan) eylemle üst üste çakıştı. Böylelikle ki, Komün ve Ekim tipi sosyalist demokrasi gelenekleriyle, "iki üç daha fazla Vietnam" diye haykıran devrimci Marksist söylem ve eylemin yerinde, ekonomist/barışçı statükoculuklar ikame edildi. Statükonun korunması

aslolunca da, uluslararası ölçekte ilerlemeyen dünya devrimi (yerde sayamayacağı için) gerilemeye başladı. Süreç içerisinde tarihimizin Stalinli kesiti ile birlikte (görece "başarı"lara rağmen), gerileme, durağanlaşma ile netleşti. Marksizm-Leninizm sağından solundan revize edilerek donuklaştırıldı.

Sözünü ettiğimiz süreçte de *sosyalizmi dünya ölçüsünde ilerletecek ve bu yolda tarihi onun aktif öznelere olarak üretecek olan yığınlar, sosyalizmden ve onun paradigmasından uzaklaştılar*. Sonra da sosyalizmin Ekim devrimi ile elde ettiği tarihsel inisiyatifin en güçlü silahı olan sosyalist demokrasi (5) imkanı yitirildi. Ve sosyalizmin ilk dalgasının geri çekildiği bu günlere ulaşıldı. Varılan bu nokta, Marksist-Leninist söylem ve eylemin ne önerdiği ya da öngördüğü bir yer değildi. Yaşananın faturası (bir zamanlar onu İsmail Bilenci bir sadakâtle savunan dünyanın TKP'lilerinin ve) bugünün TB"K"P'lilerinin çıkarttığı üzere Leninizmin hanesine yazılamadı. Bu tür bir tavır, olsa olsa TB"K"P'lilerin "melekler/şeytanlar" yollu manipülatif illüzyon çabalarından başka bir şey olmayacağı gibi, radikal sosyalistleri de inandırabilmekten çok uzaktı.

Hayır, tarihi yanılğılarımızı (onlara yönelttiğimiz eleştirilerimiz, özleştirilerimizdir... mantığıyla) aşarken; anti-kapitalist eksemimizi terkedip, asli antagonistik düşmanımızda olmayan erdemleri arama durumuna düşmeyiz!... Özel mülkiyetçi "kanunları namına terör uygulayan" (*Tempo*, yıl: 2, sayı: 33 sf, 58-59) ve insan dışı bir irrasyonalizmi körükleyen (6), ekonomik bunalımı içinde debelenen (7), periferik ülkeleri açlık ve sefalete mahkûm eden (8), çaplı bir uygarlık bunalımını yaşayan (bu konuda bir tartışma için bkz: *Dünyaya Bakış* sayı: 19, sf, 28-39) kapitalizm karşısında, Avrupa "komünist"lerinin (bkz: *Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi*, sayı: 47, "Avrupa Solu") ya da neo-Marksist gevezeliklerden (bakz: Rudolf Bahro, *Nasıl Sosyalizm? Hangi Yeşil? Ne için Sanayi?* Ayrıntı Yayınları- 1989) daha geri konumlara düşmeyiz...

Onun için yeri gelmişken söyle-

yiverelim: Tüketilmesi gerektiğine "evet" dediğimiz tartışmada birlik faaliyetinin; Leninizmin revizyonistlerce "nişan tahtasına" çevrildiği, entel müsrifliklerine "evet" denilmemesi gereken toplanlar olması gerektiğinin altını özenle çiziyoruz

Yeri gelmişken bir örnek verelim: Yurtdışında yeni yayınlanmaya başlayan "Marksist" dergisinin kapak yaptığı deyişle "Parti Devlet Mülkiyeti, Proletarya Diktatörlüğü Konularında Üçüncü Enternasyonalin Yarattığı Gelenek Aşılmalıdır" (*Marksist*, sayı: 3, sf, 1) demiyoruz. Böyle düşünmediğimiz gibi, böyle düşünüp davranmak yanlısı olan arkadaşlarla da, politik düzeyde bir birlik yanlısı olmadığımızı açıkça ifade ediyoruz. Bizim işçi sınıfının Modern Prens'inin kazanılması yolundaki birleşim birliği kaygılarımız; Lenin'li Üçüncü Enternasyo-



Ahmet Kaçmaz

nal'in gelenekleri çevreninde bir anlam kazanıyor. onun için de sosyalizmin dünya ölçüsünde mutlaka ve yeniden örülecek olan ikinci büyük dalgasının, bu gelenek temelinde yükseltileceğine inanıyoruz.

İşte bunun içindir ki, biz anti-Leninistlerle (ki bunların içine "tek ülkede sosyalizm kurulamaz" diyen Troçkistler de dahildir.) politik bir birliğin imkanları yoktur diyoruz. Bunu açıkça dediğimiz için bizi, "Siyaset" gazetesinden arkadaşlarımız bağışlasınlar, biz "pragmatik" değiliz. Politik birlik düzeyindeki "pragmatizm" önerilerinin (taktik düzeyde de olsa) gayri-ciddi olduğunu düşünüyoruz. Bakın önerilerini gayri-ciddi bulduğumuz "Siyaset"ten arkadaşlar ne diyor: "Elma olduğumuz-

dan kuşumuz yoksa, açıkça vurguluyoruz, sosyalizmin güçlenmesi ve içindeki radikal tohumların güçlenmesi için, *dosklarımızı biraz pragmatik olmaya çağırıyoruz*." (Siyaset, sayı: 7, sf, 3 abç)

Söylenenleri çok gayri-ciddi bulduğumuz için, bu çağrıya "hayır" diyor ve ekliyoruz: *Reformculukla tartışarak, onları sınıf savaşımı alanında teşhir ve tecrit edip kopmaktan hiçbir gerekçe ile korkulmamalıdır*. Bu ele alış tarzımızdan ötürüdür ki, ("10 Eylül"den arkadaşlarımızca reformizm eşittir TB"K"P denmesini çok genellemeci ve biraz da "kaba" bir formülasyon bulsak da), Baykal Gürsoy, Ziya Yılmaz (10 Eylül sayı: 1, sf, 9-12) reformizmden "en kısa sürede" kopulması konusunda bize "genel doğru"ları ifade etmektedirler. Yani dememiz odur ki, reformculuktan sınıf hareketi temelinde kopulmadan ve reformizm sınıf nezdinde teşhir ve tecrit edilmeyen; politik birliği devrimci zeminlerde inşa mümkün değildir. Bu noktada "Devrimci Mücadele" dergisinden arkadaşların Doktor Hikmet Kıvılcımlı'yı dahi zorlayan şematik bir naklilikle (o da reformistlerden kopulmamışken) bizlere önerdiği (*Devrimci Mücadele*, sayı: 1, sf, 35-39) birlik içinci bir birlik soyutluğunun, olanaksız maksimalist toptancılığıyla yürütülmeye kalkışılan tartışmaların bize katacağı bir şey olamaz. Bu anlayış bizi ilerletmeyeceği gibi, bugün bulunduğumuz çok geri konumların da gerisine düşürür.

O halde bilmem kaçınıcı kez tekrarı pahasına yineliyoruz: Biz ülke ve yurtdışındaki çok çeşitli boydan ve soydan sosyalistler, *harmanlanma içinde ayrılarak birleşmek için tartışalım*. Bu tartışmalarımızla herşeyin bitmeyeceğini ve bu tartışmaların (ne yasal ne de yasa dışı platformda) genel bir derlenişe yol açmayacağını unutmayalım ve unuturmayalım. Reformistlerle, radikal sosyalist bir platform ve programın elde edilemeyeceğini açık yüreklilikle ifade edelim. Kötü ve sonuç vermesi olası olmayan "en geniş birlik" illüzyonlarının aracı ya da akse-suarı olmayalım. Bu tartışmaların Ertuğrul Kürkçü arkadaşımızın tarif ettiği biçimiyle, temelli ve ilkesel farklılıkları olan sosyalistlerin ara-

larında tartışarak birbirlerine "hegemonya" olanağını sunabilecek alanlar olduğunu (Ertuğrul Kürkçü, *Yeni Öncü*, sayı: 18, sf, 87-96 -abç) hayalini kurmayalım.

Hayır!... Yine Kürkçü arkadaşımızın deyışı ile, "herşey bizim birliği isteyip istememize bağlı değildir." (agk, sf, 91-92); Varşova'daki Yahudi gettoları gibi, bir kalemden silinip atılamaz değerler ve gelenekler yaratan, ayrıca sonuna değin sahip çıkılması gereken tarihimizin parçaları olan gettolarımızın (yani mahfillerimizin) birleştirilmesi NATO'lara AET'lere "evet" diyen; Kürt ulusuna *Yeni Açılım*'daki S. Yıldız'ın "tez"lerindekivari (*Yeni Açılım*, sayı: 18, sf, 9-22) "sözdeki demokratik çözümler adına"(!) bağışsızlığı çok gören; "eksikli bir sosyalizm" tarifini (Engin Erkiner, *Emek*, sayı: 11, sf, 105) şimdiden öngören; Ahmet Kaçmaz gibi "devrimcilik/reformculuk ayrışmasını şimdilik bir hayli suni" bulup da, Leninci örgüt teorisine sırt dönen (Ahmet Kaçmaz, agk, sf, 52-56) anlayışlarla değil; bunun tam tersi bir biçimde *silah ve siyaseti sosyalist demokrasi anlayışı temelindeki Leninci zor teorisinin örgüt çözümlemeleriyle olasıdır ki; tartışarak pratikleştirilmesi gereken de tastamına iş de budur!*...

Tartışmada birlik imkanlarına işte böylesi bir perspektifle katılıyoruz. Perspektiflerimizin herkes tarafından kabul edileceğini de umuyoruz. Hatta kimi tepkileri de üzerine çekeceğini biliyoruz. Ama buna rağmen de yakın doğuşun ve ideolojik mücadelenin gerekliliğine samimi olarak inandığımız için,.... tartışmada birliğin "birleşmesi olası olmayan kompozisyon karşısında da, "bundan hiçbir şey çıkmaz" diyen bir sekterliğe de düşmüyoruz ve düşülmemesini de öneriyoruz.

İnancımız odur ki; radikallerinden reformistlerine değin "ayrı durarak ortak vurma" gayreti, cesareti, yaratıcılığı ile tüm imkanları zorlayarak farklı programlar temelinde birleşmek; "sapı samana katmadan"(!) *Türkiyeli solun geneldeki gereksinimidir*. Bu gereksinimi tartışıyor olabilmemiz çok önemlidir. Ve de bu "tartışmanın bir siyasal programın ortaklaşa inşası ve birliğin somut örgütsel biçimlerinin ya-



M. Belge

ratılmasına hizmet etmesi hedeflenmelidir. *Tartışmanın taraflarının birlik için kendi özgün kimliklerini bir kenara koymalarını isteyenler mevcut. Öte yandan, tartışmadan yalnızca farklılıkların bir kez daha dile getirilmesini anlayanlar bulunuyor. Her iki yaklaşım da tartışma döneminin işlevselliğine sekte vurabilecek nitelikte.* (*Gelenek*, sayı: 27, abç) Bu iki olumsuzluktan da kaçınan optimum bir noktayı yakalamak gerekiyor.

Birliğin optimum noktasını yakalamak

Evet verili koşullarda birlik imkanlarına ilişkin optimum noktayı yakalamak gerekiyor. Ciddi olarak kafa yorulması gereken bu konudaki düşünce, öneri ve vurgularımız şunlardır:

Öncelikle tartıştığımız ve dolaşısıyla da aradığımız birlik imkanının ismini açıkça koyalım. Biz hangi düzeyli bir birlik imkanını gerçekleştiremeye çalışıyoruz? Bundan muradımız ne?... En özet tartıştığımız birliği hangi düzeye bağlıyoruz? Bu netleşmeli. Bu netleşmeli ki şu en geniş yelpazenin bir arada duruşu bir polemikler ya da görüş teatileri labirentinin kısırlığına mahkum edilirken; kimilerinin de sosyalist hareket içinde bir iyot gibi açığa düşmüş olmağına ve onların tekrar meşruiyet ve kariyer tazelenmelerinin değirmenine su taşınmasın...

Sonra da böylesi bir netleşmeye paralel olarak birlik için mücadelelerin, mücadele içinde birlikten başka

bir anlamı olmayacağı için, birlik tartışmalarımızı içinde bulunduğumuz somut koşullarda ne gibi pratik hedeflere bağlayabilir veya tartışmalarımıza ne gibi pratik hedeflerle dinamize olan bir anlam yükleyebiliriz? Yeri gelmişken söyleyelim: Tartışmak için tartışmak olmaz. Ol- sa da bir şey üretmez.

Asla unutmamak gerekiyor: Tartışmada birlik bir imkandır. Hem de geçmişini değerlendirmek ve reformizmi teşhir ve tecrit edebilmek için, önemli bir fırsattır... Öyleyse, radikal sol sınıf nezdinde sokaklara yönelik yükümlülüklerini yerine getirerek, neden bu imkanı kullanmasın? Veya böylesine bir yoğunluk alanını neden sokaklara taşımak yerine, reformculara terketsin? Bu imkandır ve mutlaka değerlendirilmelidir.

Evet belirttiğimiz gibi, tartışmada birliği reformistlerin bir etkinlik alanı olmaktan çıkartıp, bu imkanı sokaklara taşımamız. Bu olasıdır. Bu olasılığı değerlendirerek radikal bazlarda realize etmek için, tartışmalarımızı Türkiye ve Kuzey Batı Kürdistan devrimine ilişkin ki devrimci yükümlülüklerimizi unutturmadan ve tartışmada birlik imkanının (ve faaliyetlerinin) Türkiye'deki Eylül uzanışı bir rejimin legal imkanlarına eklenmesi çabalarına aksesuar kılmasına olanak sunmadan, gerçekleşmesine büyük bir özen gösterilmelidir.

Altını özenle çiziyor ve unutmamamızı diliyoruz: *Toplumsal süreçlere doğru ve etkili müdahale ancak o süreçlerin kendi iç yapı ve dinamiklerinin doğru ve devrimci bir biçimde kavranmasıyla olanaklıdır. Bunun için genellemeci keskin bir birlikçiliği ya da gündelikçi bir kendiliğindenliğin legalist eyyamcılıklarıyla uzun bir yolun katedilmesi pek olası değildir.* Böylesine marjinal bir rutinlikten, artık sokaklara da çıkılarak kurtulunmalıdır.

Herkes bilse de tekrarlanmalıdır: Pratikten kopuk ve sınıf mücadelesinin somutunu ilgilendirmeyen "entel"lik bazındaki (sözümüne ki) "faaliyet"ler bugün karşımıza acil bir biçimde kurtulunması gereken dejenerasyonlar olarak dikilmekteldir. Teorinin pratikten ayrılmazlığının Leninci esprisini anlayamayanların, kafalarını gerçeğin duvarına



CHIE

çarpacakları günler hiç de uzak değildir. Çünkü bir geçiş kuşağı ülkesi olan orta dereceden gelişmiş kapitalist Türkiye'de yaşanmaktadır. Ve de bu ülkede radikalizm lüks bir refleks ya da orijinalite merakıyla değil; nesnel gerçeklikle beslenmektedir. Gerekli olan Leninist bir teorik

reorganizasyon ile; marjinalizmin her biçiminden uzakta durarak (çünkü marjinalizmin her biçimi evrimlenişinde reformculuğa kapı açmaktadır) sokakları devindirmek ve birlik te dahil, asli çözümlerimizi sokaklarda aramaktır.

Alaturka bir kapitalizmin açarsız ekonomi-politik temelinde Koç'istanlaşan Türkiye (9) bugün bir bütün olarak devrimci bir alt-üst oluşa doğru ilerliyor. Bunu en kör gözler bile görüyor. Bunun hemen yanına şındaysa, burjuvazinin askerleri eliyle çözmeye kalkıştığı arayışları deşifre olarak yıpranıyor. (10) Türk devletinin tarih içinden bugünlere uzanan zorbalığının (bkz: *Bergeh*, sayı: 2, "Tarihten Gelen Zorbalık" sf: 9-14) etki tabanını daralıyor. Militarist (11) T.C. ekonomisinin, "elveda sanayileşme" (12) diyen resesyonu tufeylilik açmazıyla üst üste çalışıyor. Sivil faşist hareket kıpırdanmaya başlarken (bkz: Ernest Holte, Faşist Hareketler, *Hür Yayın-*

ları- 1980); dinci hareket organize bir turmanışa geçiyor. (13) Ülkede mutlak ekonomik yoksullaşmanın dinamikleri tüm istem çalışıyor. İşçi sınıfımız Yıldırım Koç'un "Teslimiyetten Mücadeleye Doğru Türk-İş-'80-'89" (*Amaç Yayınları*, Ekim '89) adlı çalışmanın üstünkörü okunmasından bile anlaşılacağı gibi, yeniden kolları sıvayarak sahne-i siyasete çıkmanın eşğine doğru ilerliyor. (14)

ANAP'ın giderek gidicilik özelliği kazandığı Türkiye'de, Özal (15) "sonrası" yaşanan Celali isyanı (*Tempo*, Yıl: 2, sayı: 45, sf: 14-18) ANAP'ı sarsıyor. Gerileyen ANAP'ın yerini tekellilerin has adamı Baykal'ın (16) kumandasındaki SHP uyusukluğu dolduramıyor. Boşluğa DYP talip ve taraf oluyor. Ama, orta yere bir de siyasal bunalım çıkıyor. Ve işte tam da bu kesitte islamcılık adım adım ilerleyen turmanan bir tehdittir. "İslamcılığın olağanüstü bir gelişme gösterdiği or-

DİPNOMLAR

1) B.Brecht'in 1935'lerdeki bir deyişi üzerine, 1989'da her zamankinden daha da fazla kafa yormamız gerekiyor ki, o da şu: "Yanlışlarımız oldu. Sayımız azalıyor giderek. Söylediklerimiz mi yanlıştı, yoksa sadece bazı şeyler mi?" (B.Brecht -abç)

2) Bu konuda "eleştirel bir gözle okunması gereken" kimi kaynaklar için bkz: *Sosyalizmin Güncel Sorunları*, Alan Yayıncılık - 1989, *Dünya Sorunları Dizisi* sayı: 6/2, *Sosyalizm ve Toplumsal Kurtuluş Mücadeleleri Ansiklopedisi*, sayı: 44, "Doğu Avrupa'da İşçi Muhalefeti", ve yagk. sayı: 50. "SSCB ve Çin'de Reformlar" fasiküller...

3) Hareketimizde (bkz: H.Güneyli, *Hedef*, sayı: 5, "Stalin ve Stalinizm Üzerine", sf, 3-7) ve uluslararası planda (bkz: *Dünyaya Bakış*, sayı: 16, "Stalinizm: Bütün Gerçeği Söylemek Zamanı" sf: 40-53), içinde cebelleştığımız sorunları; Stalin'in sekreterlerinden olan Boris

Bajanov'un niteleyişi ile, "despotizmin günlüğü" (*Nokta*, Yıl: 7, sayı: 45, sf, 58-60) paralelindeki "saltçı bir anti-Stalinist"le aşmak yollu bir saplantı oluşmaktadır. Böyle bir saltçılığın hiçbir yararı olduğuna inanmıyoruz.

4) Sosyalist sektörel deneyimlerdeki deformasyonun en önemli nedeni; bu faaliyetlerin i) Dünya devrimine bağlanamaması ve ii) ayrıca da sosyalizmi ekonomistçe bir kalkınma ideolojisi düzeyinde güdüleştirilerek, yığınları tarihin öncelermeye yöneltecek yerde "maddi özendirici"lik çabalarıyla güdülen-direrek, şekillendirmeye kalkışmak olmuştur. Oysa, bırakınız Sbotnik'ler inisiyatifine tarihi bir değer biçen Lenin'i; Che bile, bir yandan "bir, iki, daha fazla Vietnam!" diye haykırarak, çok önceleri şunu demiş ve dikkatleri şu noktaya çekmişti: "Maddi özendiricilerin kurulmakta olan yeni toplumda yeri olmayacaktır. Biz ilerledikçe onlar da çürüyecektir. Bugün yürürlükte olan yönlendiricinin gitgide önemini yitirdiği, bunların yerine görev duygusu ve yeni bir düşünce tarzı gibi maddi özendiricilerin almayacağı koşulları oluşturmamız." (Che, *Che'nin*

Düşüncesi'nden naklen, sf: 73)

5) Kesin kes "akademik düzeyli olmaması" kaydıyla, derinleştirilmesinden yana olduğumuz sosyalist demokrasi tartışmalarında, muhtelif açılımlar için bkz: Ahmet Kaçmaz, *Görüş*, sayı: 36, "Sosyalist Demokrasi Çoğulculuk", sf, 17-19; A.B.Dicleli, *Adımlar*, sayı: 15, "Nasıl Bir Sosyalizm", sf: 11, Arif Soylu, *Yeni Çözüm*, sayı: 28, "Çok Partililik Sorunların Çözüm Yolu Değildir", sf: 37-38, E.Erkiner, *Emek*, sayı: 8, "Türkiye'de Nasıl Bir Sosyalizm" sf: 94-102; T.Akad, O.Dilber, A.Ural, E.Kürkçü'nün "Sosyalist Demokrasi Paneli" Tutanakları, *Sınıf Bilinci*, sayı: 4/5, sf: 187-236; Türkay Demir, *Birikim*, sayı: 4, "Sosyalizm ve Demokrasi", sf: 26-32; E.Kürkçü, *Yeni Öncü*, sayı: 15-16, "Sosyalist Demokrasi Üzerine", sf, 79-94 ve 58-77

(6) Sözüünü ettiğim gibi, insanlık "büyünün gücüne" inandırılır olmuştur. (bkz: *Nokta*, Yıl: 7, sayı: 37, sf: 56-65) İrrasyonallığın "alın çağını" yaşadığı bu koşullarda ise; ABD'nin başkenti Washington "cinayetler başkenti" olup çıkmıştı. Son iki yılda bu kentteki öldürme olayları yüzde 50 artış gösterirken;

tada. Bunu üç nedene bağlayabiliriz. Temel neden, Türkiye'deki olağanüstü köylüleşmedir. Köylüler, olağanüstü nüfus patlamasıyla birlikte büyük kentlerimizi kaplamış durumdadırlar. (...) Demek ki kentlerin köylüleşmesi islamcılığı teşvik ediyor. (...) İkinci neden, hükümetlerin hoşgörü ve teşvikidir. Bu konuda en ileri giden galiba 12 Eylül hükümeti olmuştur. (...) Askerler dini komünizme karşı bir "panzehir" olarak görmüşlerdir. (...) Üçüncü neden İran, Suudi Arabistan'dan islamcı akımları Türkiye'de güçlendirmek için akıtılan paralarıdır." (Sina Akşin, *Türkiye Tarihi*, C-4, sf, 18-19)

Evet Türkiye'de yeniden karşıt platformlar, hem de bir kez daha yeniden düzenin sınırları dışında boy-vererek filizlenmeye başlamıştır. Ve 89'ların Türkiyesinde bunun bir artısı da yeni bir dirilişi ve binlerce tuzak'ı yaşayan (17) ulusal hareketler. Ezen ulus sosyalistlerince hep,

"vekaleti ve vesayeti kendilerine menkul"(!?) olarak görülen bu hareket; acı ve acıklıdır ki, yine tek başınadır. Ve de tekil örnekleri dışında (18); gerekli bir enternasyonalist cür'etle üzerine yürünmeyen bir so-



K.Marks

rundur. (19)

Sonra bir de varılan noktada bu hareketin somut biçimlenişine, (ek-

sik, yanlış ve aşırılıklarıyla da olsa) kulak verilmemektedir. (20) Ezen ulus sosyalistleri, *artık* şu sese kulak ve yanıt vermelidirler: "Size göre biz ayrılıkçı mıyız? Bazıları böyle iddia ediyor. Hayır! Biz gerçekten çelikten bağları döşeyeceğiz. Onlar, 'hayır siz ayrılacaksınız' deseler, 'hayır ben tutacağım; birleşeceğim' diyeceğim. (...) Ayağa kalkan Kürt halkı, Türk halkını kaldırır, kaldırmak zorundadır. (...) Birlik, eşitçe benzeyenlerin yanyana gelip aralarında kurdukları bir ilişkidir. Eşit olmak, ekonomide, politikada ve ulusal haklarda eşitlik, gelişmiş bir birliğin temelidir. (...) Kürtler artık birkaç vaadle kandırılmayacak kadar bilinçlenme ve örgütlenme sürecini yaşıyorlar. (...) *Türkiye halkıyla birleşeceğiz.*" (Abdullah Öcalan, 2000'e *Doğru*, Yıl: 3, sayı: 43 - abç)

Birleşmekten sözederken; adını açıkça koyalım: Bu hareket stratejik müttefikimizdir. Bu hareketin açık-

1989 yılının Mayıs ayına kadar, sokak çatışmalarında ölenlerin rakamı 140 kişiyi bulmuştur. Ayrıca bu kenete, biri 500 diğeri 700 kişilik iki yeni cezaevi açılırken, güvenlik işlerine (yani özel mülkiyetçi "kanun namına terör'e) ek 80 milyon dolarlık fon ayrılmıştır...

7) Buraya, öncelikle kimi yetkili ağızlardan, kapitalist dünyadaki duruma ilişkin ki bazı öngörülerini sıralamak istiyoruz:

Ernest Mandel: "1990'lı yıllar resesyona gebe" (*Ekonomik Panorama*, Yıl: 2, sayı: 43, sf, 46-49)

ABD'li işadamları: "1990'dan sonra resesyon dalgası kaçınılmaz" (agk. sayı: 40, sf, 42-44)

John K. Galbraith: "Borç sorunu acil tedbir istiyor. (...) Bugün 1929'lara göre daha az ciddi bir durumla kalacağımıza inanıyorum. Ancak, depresyon mu, resesyon mu yaşarız bilemem." (agk. Sayı: 32, sf, 44-45)

8) Periferideki duruma ilişkin olarak bkz: *Çağdaş Yol*, "Yeni Sömürgecilik Zincirlerinde Üçüncü Dünya", sf: 22, *Dünyaya Bakış*, sayı: 18, "Üçüncü Dünya Sorunlarının

Global Karakteri" sf: 68-73; ve agk. sayı: 17, "Üçüncü Dünyada Reform ve Devrim", sf: 50-55

9) Evet, tekelciliğin sultası altındaki Türkiye (bu konuda çok ilginç veriler için bkz: *Ekonomik Panorama*, Yıl: 2, sayı: 42. "En büyük 200 Şirket ve Bankanın Sahibi Kim?" sf, 8-22; agk. sayı: 45, "100 Malın Tekelleri", sf: 8-17) *Koç*'istanlaşmaktadır.

10) Türkiye'deki kapitalist gelişimde ya da "cumhuriyet" tarihinde (bkz: A.F.Chian, *Dostlar ve Düşmanlar*, *Cumhuriyetin Kısa Tarihi* 1945-89, Amaç Yayınları-1989) askerlerin oynadığı aktif düzenleyicilik rolünü bilmeyen yoktur.

11) Türkiye'de asker korkusu dört bir yanı sarmış ve toplumsal yapımıza da "leş gibi" sinmiştir. (Sokak, sayı: 11, "Militarizm Öldürüyor", sf, 6-8) Toplumun üzerine bir afakan gibi çöken militarizm (bu konuda teorik çözümlemeler için bkz: *Emperyalizm ve Türkiye*, Patika yayınları -1989), bütün gücüyle toplumu sarıp sarmalamıştır. Bu devasa alana; anti-militarist ajitasyon ve propagandada çok geri kalan sosyalist hareketimizin, acilen el atması

gerektiğine inanıyoruz. Ciddi bir militarizm illetinden muzdarip olan ve ekonomiden siyasete kadar ki geniş bir alanda fütursuzca atı koşturan militarizm; MKE'nü bir savunma sanayi holdingi haine getirmek istiyor... (Bkz: *Tempo*, Yıl: 2, sayı: 44, sf: 34), sözümüne ki savunma harcamalarıysa kat be kat artıyor. (Bkz: *Ekonomik Panorama*, Yıl: 2, sayı: 46, sf, 10-16) Savunma bütçesine 1983 yılında 403 milyar TL ayrılırken, bu rakam 1989'da 335 milyar TL'na tırmanıyor.

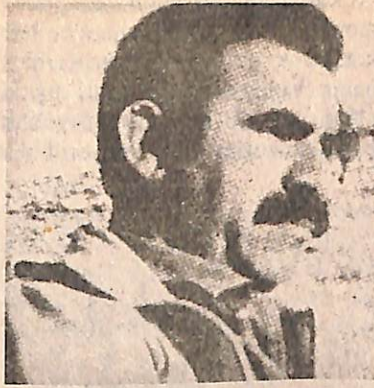
12) "Daha az meşakkât ile, daha fazla kâr" (!) formülasyonunu benimseyen Türkiye'deki tufeyli kapitalizm; "Elvada Sanayi" (bkz: *Tempo*, Yıl: 2, sayı: 44 "Elvada Sanayi", sf: 8-11) demektedir. örneğin 1973 yılı sabit fiyatlarıyla 455,5 milyar TL olan imalat sanayinin toplam yatırımları; 1989 yılında 384,5 milyar TL düzeyine düşmüştür.

Enflasyonun artık üç haneli olmasının bir sürpriz olmadığı verili ekonomik gidişat içinde; parababaları yeni bir 24 Ocak istemi içindedirler. (Bkz: yage, "Tehlikeli Oyun", sf: 8-11)... Tekelci kapitalizmin tufeyli özelliklerinin öne çıktığı bu koşullarda, gelir dağılımı bozuklu-

ça stratejik müttefikimiz ilan edilmesi, "de facto" olarak SHP ve benzerlerinden de açıktan kopuşu gerekli kılar. Onun için büyük bir tarih yapıcı potansiyele sahip olan ve atılan her adımda hesaba katılması gereken bu hareket, birlik çabalarımızın odağında olmalıdır. Bunun böyle olduğu koşullarda da, ezen ulus sosyalistlerinin kendi sosyal-şöven reformistleriyle aralarına **aşılabilir bir Çin seddi çekmeleri kaçınılmazdır.**

Kısa bir "sonuç"

Dediklerimizi bağlayacak olursak: Yukarıda ifade ettiğimiz somut gerçekçi perspektiflerimizden hareketle; *tartışmada birlik imkanına "evet diyoruz."* "Evet" demekliğimiz, gerçeklerimizden de anlaşılacağı gibi, zorunlusu olduğu bir kaydı ihtiyatı elden bırakmadan, bu çabaların şöyle bir amaca basamak edilmesi yanlıştır:



A.Öcalan

* Tartışmada birlik'i işçi sınıfının ve ezilen kitlelerin gündelik kavgalarından soyutlamadan, onlara gitmenin bir aracı kılmak...

* Bu faaliyet içinde reformistlerden koparak, devrimci bir program etrafında radikal sosyalistlerin (önce yakınlaşmalarına ve mücadele içinde de) birleşmeleri hedefine bağlamak...

* Bir sosyalist demokrasi ve ikti-

dar kavgasının yığınlar nezdindeki meşruiyetini tekrar yakalayıp, bu temelde ezilenlerin proletarya hegemonyasındaki demokratik istemlerine tercüman olmak...

* Kürt hareketiyle (vesayetçi ve çıkarıcı olmayan temellerde) birleşik mücadele birliği ve dayanışmayı örmek...

* Kendi hatalarımızı aşmak yolunda; Marksizm-Leninizmle yönelen saldırıları geriye püskürtmek...

* "Körler, sağırılar ve dilsizler diyalogu yerine; artık kristalize olmuş ve yığınlarca kıymet-i harbiyesi olan programatik temellerde **ayrışarak birleşmek**...

Bu sorunlar sınıf mücadelesine müdahale temelinde çözümlenerek, birlik tartışmaları artık tüketilmelidir... Çünkü tarih, yüzbininci kereki basit hataların tekrarını yaşamayı ne kabul eder, ne de bağışlar!...

(BİTTİ)

ğu ve yüksek enflasyon tırmanırken; alınan 8-9 Ağustos 1989 Kararları da (Bu konuda bkz: yage, sayı: 33, "Acele Liberazizm", sf, 8-12) ve ayrıca, Hüseyin İçli, *Emek*, sayı: 10, "8 Ağustos Kararları ve Nedenleri", sf, 7-21) bir derde deva olamamıştır.

14) İşçi sınıfı hareketine sendikal düzeyinden (bkz: M.Şehmuz Güzel, *Saçak*, sayı: 69, "Sendikal Hareket ve Devlet", sf: 6-16), çeşitli düzeylerdeki siyasal çıkış biçimlerine bu konuda teorik-tarihsel bir çözümleme için bkz: Antonio Gramsci, İtalya'da İşçi Konseyleri Deneyimi, *Belge Yayınları* - 1989) değinki çözümleyici bir ısrar ile eğilmek ve çözümün ana halkasının burası olduğunu unutmamak gerekiyor.

15) 12 Eylül'ün direkt uzantısı ve rafine bir ürünü olan Özal dönemi, Türkiye tarihinin en karanlık dönemlerinden birisidir. En basit deyişi ile, insan haklarının ihlalleri açısından "vahim bir tablo"nun yaratıcısı olan bu dönemde (bkz: *Tempo*, Yıl: 2, sayı: 34, "Özal Döneminin İnsanlık Suçları", sf: 14-18) "iş-kence devlet yöntemidir, sistemlidir." (C.Canver, yagk, sf: 19)

16) SHP'nin tekelleci sermayenin yedek lastikliğinden malul olduğunu (TB "K" P ve "sivil toplum" cularından başka) bilmeyen yoktur. Bu apertatın Fevzioğlu'su olarak nitelenebilecek olan Baykal, tekellecilerin "uluşe ve avantajlar"ına mazhar olmuş (bkz: 2000'e Doğru, Yıl: 3, sayı: 44, sf: 8-15) karanlık bir tiptir. Bu zat-ı muhterem, W.G Runciman'ın "Seçkinler ve Oligarşiler" çözümlemesindeki (Toplumsal Bilim ve Siyaset Kuramı, sf, 49-61, Teori Yayınları-1986) çerçevenin negatif örneklerinden biri olup; azgın bir Türk şövenistidir de. (Bkz: *Nokta*, Yıl: 7, sayı: 43, "SHP'de Kürt Krizi" sf, 31-32)

17) Egemenleri sarsarak hergün daha da fazla meşgul eden Kürt sorununda, "saldırının odağı Cudi'dir" (Özgürlük Dünyası, sayı: 10) Bir direniş bölgesi olan bu alanda, Türk şövenizminin marifetleri herkese şu soruyu sordurtmaktadır: "Cudi dağında kimyasal silah mı?" (2000'e Doğru, Yıl: 3, sayı: 30, saf: 8)

18) Mahkemeler karşısında yaptığımız savunmaları yayınlarken bile; "aman kitap toplatılmasın" kaygıları ile (bu konudaki bir örnek için bkz: D.Y Davası'ndan, 1960'lardan 1980'e Türkiye Gerçeği, *Patika Ya-*

ınları-1989, sf: 445), "ortak savunma dilekçesinin bir bölümü, derlemeye alınmamıştır." (sf: 445) notu düşmekteyiz... Herkesin bildiği gibi, Kürt sorununda ezen ulus sosyalistleri olarak, çok küçük de olsa görevlerimizi yerine getirmekten çok uzayız. Bu acı ama maalesef böyle... Mevcut tekil olumluluklara (katılım katılmayalım) örnek olarak, Y.Küçük ve "Toplumsal Kurtuluş"dan sözdebiliriz. (bkz: *Toplumsal Kurtuluş*'un Kürt Davası, Dönem Yayıncılık-1989)

19) Kürt devrimcilerinin Kürt sorununda Türk sosyalistlerine görevlerini (haklı bir biçimde) animsamlarına bir çok kereler şahit oluyoruz. Örneğin bu bab'a Cihan Dilşat'ın (*Vatan Güneşi*, sayı: 2., sf: 73-74) *Sorun* dergisine yönelttiği eleştiriler boşuna değildir ve haklıdır.

20) PKK hareketi bugün, gündelik basına yansıyabilen görüşleri ile, Türk sosyalistleri açısından bir sır değildir. Ve Türk sosyalistleri varılan noktada, bu görüşler ve eylemlilikler dizini açıkça değerlendirmekle mükelleftirler. (Bu konuda bkz: Abdullah Öcalan ile röportajlar; *Toplumsal Kurtuluş*, 2000'e Doğru.

"Yeni" temeller üzerinde birleşmek

Orada, her şeyin sona erdiği ve her şeyin başladığı yerde yürekli olan şarkı her zaman yeni kalacak"

Viktor JARA

Komün'ün 2. sayısının **Komünarca** sütununda, "yazma kaygısı olmayanlara duyuru-
lur; yalnızca farklı şeyler söyleniyor diye, yayınlamama kaygımız yok" deniliyor. Yazma
ihtiyacı duyup da, yazacak yer kaygısı içinde olan bizler, sosyalizmin ve devrimci teori-
nin sorunları, birlik ve teorik inşa sorunları üzerine düşüncelerimizi özetlemeye karar
verdik.

Kenan TÜRKÖĞLU
Şenel AKPINAR

"**T**eorimiz ve yayıncılık anlayışımız, varolan-
lardan kopuş ve yenilenmeyi içeriyor. Ancak bu, 'yeni okuyucu' unsuruyla tamamlanmalı" sözleriyle ifade edilenler, bugün gerçek anlamda bir atılım yapmak için gerekli olan şeyi, yenilenmeyi yalın bir biçimde dile geliyor. Hem ulusal, hem de uluslararası tarihsel ve toplumsal değişme ve gelişmelerin varmış bulunduğu aşamada, köklü bir yenilenme artık ertelenemez.

Çıkış noktası açısından "nasıl", "neye göre", "ne kadar" ve "hangi amaçla" vb. sorulara verilecek yanıtlar, bu yenilenme süreci açısından tayin edici önemde. Sorulara verilecek yanıtlar, hem partileşme süreci, hem de onun önemli bileşenlerinden olan teorik inşa ile dolaysız bağlantı içinde olacaktır. Görevlerin kapsamının ne olacağından, neyin ne ölçüde ve kimlerle başarılabileceğine kadar bir dizi şey, bu sorulara verilecek yanıtlara bağlı olarak daha başlangıçta kestirilebilecektir.

"Gerçekleri yakalayıp ileri atılma yerine bir noktaya kazık çakıp beklemeyi tercih etmeyelim. Birliğin, mücadele yolunda daha üst seviyede kurulması yerine; eskiye, değiştirilmesi gereken yerlerde çul sererek darlık, sıklık, ezbercilik ve tahammülsüzlük yoluyla bölücülüğe düşmeyelim. Bilim karşısında her

türlü önyargıdan uzak duralım." (1)

Güzel istem ve temenniler. Ama gerçekleri yakalamak, daha üst düzeyde birlik kurmak ve teorik inşadan söz edilen bir yerde; "bilim karşısında her türlü önyargıdan uzak durmak"tan çok, gerçeklerin kavranması ve değiştirilmesine yönelik bilimsel çalışma açısından böyle bir davranış içinde olmanın gerekliliğini vurgulamak çok daha yararlı olacaktır. Çünkü, gerçekler genellikle görel olarak kavranabilir ve en önemlisi sürekli değişim halindedirler. Dolayısıyla, bilim de bu değişimi yakalayıp kendini geliştirmek zorundadır. Bu anlamda bilim karşısında önyargısız olmak, "alıntı devrimciliği"ne açık kapı bırakır. Amacımızı gerçekleştirebilmenin araçlarından birisi olarak, bilimsel çalışma karşısında önyargılardan, peşin hesap, kaygı ve korkulardan uzak olmak ve bilimsel şüpheciliği elden bırakmamak gerekiyor.

Eski kulvarda yeni yer açmak

Komün yazarının güzel istemi ile dergide yer alan yazıların ne ölçüde uyumlu olduğu büyük önem kazanıyor. Dergiyi eleştirel bir gözle okuyan herkes böyle bir uyum olmadığını görecektir.

"Amaçladığımız birlik, ülke ve dünya gerçeklerini doğru kavrayan ideolojik, siyasal, örgütsel çizgi ile onu geliştirmeye yetenekli olması gereken birliktir. (...) Sürece müda-

hale etmek temelinde ideolojik, siyasal, örgütsel ve pratik olarak Marksist-Leninist öncünün, yenden ayakları üzerine oturtulması; bugün kavranması gereken asıl hal-ka budur." (2)

"Öncünün yeniden ayakları üzerine oturtulması" deyimini, daha genel anlamıyla algılayalım: Belirlenmiş bir dönem için amaçlanan birliğin tanımlanması ve esas görevin belirlenmesi açısından, bu söylenenler, birbirini tamamlayan iki önemli doğru saptamayı ifadeliyor.

"...devrimci proletaryanın güçleri bugün dağınıktır. Ayrım noktası olarak Mao'nun ve esasa ilişkin olarak, **İ.Kaypakaya'nın çizgisinde olanlar**, öncünün güçleridir. Öncünün güçlerinin, açık savaşıma dayalı aktif bir ideolojik savaşım yoluyla birleştirilmesi görevidir." (3)

Komün'ün kimlerle ve nasıl bir birlik istediği açıkça ortada. Böylelikle, bugün geline nokta, nesnelliğin birlik açısından sunduğu önemli olanak ve fırsatların görülmediği açıkça ortaya çıkmış oluyor. Dolayısıyla, '80 sonrasında dağılan/bölünen eski çizginin, esas olarak Türkiye'ye ilişkin kısmını revizyondan geçirmek/aşmak temelinde bir araya toplanması hedefleniyor. Devrimci yelpazede eskiye ait olan kulvara oynuyor: Onu, **Yeni Demokrasi** vb. ile paylaşmak istiyor. Böylece **Komün**, kendi temennisiyle çelişkiye düşüyor. Daha ilk adım-

da, belli noktalara kazıklar dikmekle işe başlıyor. Bu da, "teorimiz.... varolanlardan kopuşu ve yenilenmeyi içeriyor" iddiasına gölge düşürüyor.

İşin garip tarafı, birlikte olmak için ileri sürülen "esasa ilişkin olarak İ.Kaypakaya'nın çizgisinde olanlar" kıstası, bir anlamda kendini, kendi çizdiği birlik platformu dışına itiyor olmasıdır. Çünkü teori konusunda "esasa ilişkin olan"ın ne olup olmadığını, Lenin açık koydu. "Bizzat Marksizmin kurucuları tarafından açıklanmış ve tüm öğretinin temel taşı yapılmış olan", "çok kesin ve açık bir biçimde" ortaya konulduğunu vurgular. Sorun, "istem" in gerçekleştirilip gerçekleştirilemediği noktasında düğümlenir. Bu da, devrimci siyasal bir akımın, "görüşlerini ve teorisini gerçekliğe, belli toplumsal ve ekonomik ilişkiler"e dayandırmayı başarıp başaramadığına bağlıdır.

"Suphi'den Kaypakaya'ya" başlıklı yazının, "Tarihsel Süreçten Koparmamak" ara başlığı altında; başta sosyo-ekonomik yapı ve ulusal sorun olmak üzere, beş madde halinde sıralanan ve "günümüzün gerçekliği ile uyuşmadığı" ifade edilenler ve benzeri noktalardaki düşünceler, devrimci teori açısından tam da bu "esasa ilişkin" noktalara tekabül ediyor.

Geçmişin mirasına sahip çıkarak motivasyonuyla birçok noktada önemli ölçüde ve kaba bir biçimde eklektizme düşülüyor. Bir yandan Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapısını geri kapitalist olarak nitelendirmek, diğer yandan Kaypakaya'nın Kemalizm ve Türkiye tarihine ilişkin görüşlerini değiştirmeden savunmak ve bunların arka planında yer alan düşüncelerle, geri kapitalizm olgusunun gerçekleşmesini bağdaştırmak, karakaşana fotr şapka giydirmeye benzer. Aralarındaki bağlantı, bütünlük ve uyum da aynı özdeşliğe denk düşer.

İyi ki, şu malum muarızlarınız, bireye malzeme toplamak amacıyla Beyoğlu Nikâh Dairesi'nin önündeki enöbet tutarak zaman öldürüyorlar. Marksizmi öğrenmeye ve Komün'ün çelişkilerini ortaya koymaya kalkmış olsalardı, soluklarını en senizde hissetmeniz, haklı bir korku olacaktır.

Sisli hava ve gece karanlığında otoyollarının kenarına uygun aralıklarla dikilen fosforlu kazıkların, sürücüler açısından büyük yararı olduğu bir gerçektir. Birlik arayışı içinde olup da, bu amaç doğrultusunda birlikte yürüyebilecekleri saptamak ve onların yürüyecekleri yolu işaretlemek açısından da bir takım "kazıklar" a ihtiyacı vardır. Ne var ki, Komün, iki koca barrier dikierek, mümkün olabilecek daha geniş bir birliğin önünü kapatıyor. Hem de bunu, "teorimiz, (...) varolanlardan kopuş ve yenilenmeyi içeriyor" diyerek yapıyor.

Dolayısıyla, Komün'ün sözünü ettiği teorik inşanın sınırları da kendiliğinden ortaya çıkmış oluyor.

"Uluslararası proleter hareketin



M. Suphi

kazanımlarına sahip çıkarken, Marksizm-Leninizm biliminin Mao ile ulaştığı en üst aşamayı temel alan" ve aynı şekilde Türkiye işçisinin önderi olan M. Suphi ve İ. Kaypakaya'nın Marksist-Leninist mirasının devamı ve devam ettiricisi (abç) ve "onun daha ileriye taşınmasının ifadesi" olarak Komün'e teorik inşa bağlamı içinde, Kaypakaya'nın, "mirasyedi hovar-dalar gibi" harcanmasını engellemek görevi kalıyor. Bu da, mirasın "olumlu ve olumsuz yönlerinin ayrıştırılması" ve "bugünkü gelişmelerin önüne geçebilecek düzeye çıkarılmasını" gerekli kılıyor. Komün'ün teorik inşadan anladığı, bu "ayrıştırma" ve düzey yükseltme oluyor. Ülke ve dünya ölçeğinde bugüne değin yaşanan bunca gelişme ve değişim ve bu bağlam içinde sosyalizmi inşa deneyimlerinin başarısızlığa uğrayışının nedenlerini ortaya koymak vb. gibi sorunları olma-

dığı anlaşılıyor. Sözünü ettiği çerçevedeki bir teorik çalışmayla mevcut kaosu aşacağını ve sosyalizmin sorunlarını çözüme kavuşturacağını sanıyor ve yanılıyor.

Marjinal kalma yazgısı

"Teorik inşaya yaklaşımımız, pratiğin bakış açısıdır" diyerek doğru bir çıkış noktasından hareket ediyor. Fakat sadece '80 öncesi "gelecek" in pratiğiyle sınırlayarak, kendini darlığa ve grupçuluğa mahkûm ediyor. Dünya ve ülke ölçeğinde gerçekleşen gelişme ve değişimler ile tarihsel-toplumsal pratiğin, devrimci hareketin bölünmesine ve grupçuluğa temel teşkil eden nesnel ve öznel bir takım tayin edici önemdeki gerçek ve görüngüyü sarstığını yerle bir ettiğini göremiyor. Belki de Komün'ü, birlik sorunu karşısında böylesi yanlış bir tavır sergilemeye iten de bu.

Sözünü ettiği eskiden kopuş, gerçekte eskinin bir anti-tezi olmaktan öteye geçmiyor. Kopuş olarak ifade edilen "yeni"lerin (özellikle ulusal sorun vb. bazı noktalar hariç) birçoğu, gerçekte eski şeylerdir. Bunların birçoğu, '80 öncesinde Devrimci Halkın Birliği, Halkın Kurtuluşu ve Halkın Yolu tarafından değişik ifade biçimleri ve kavramlarla dile getirilmişti. '80 sonrasında ise "Bolşevik Partizan" ve "Partizan"dan ayrılan, atılan çevre ve birçok kişi tarafından söylendi.

Uluslararası ölçekte, sosyalizmin ve teorinin sorunları namına, Mao'nun bıraktığı yerden öte ciddi bir adım atılmadığı görülüyor. Stalin kılıcı Mao perspektifiyle kuşatıldığı halde, Çin'de "geri dönüş" engellenemedi. Komün, bunun üzerine yeni olan hiçbir şey söylemediği gibi, Maoculuk adına neredeyse geri dönüşleri kaçınılmaz bir yazgı mertebesine çıkarıyor. Kelimenin gerçek ve biçimsel anlamıyla eskiden kopuş, Marksizm-Leninizmin evrensel-bilimsel ilkeleri ışığında, somut durumun somut tahlilinden yola çıkarak, ulusal ve uluslararası planda bir bütün olarak toplumsal ve siyasal pratikten çok yönlü öğrenmeyi bilimsel bir sentezle tamamlayarak, iç bütünlüğü ve bağlantıları ile uyum içinde olan ve hem gerçekliği doğru şekilde açıklayarak hem de

onu değiştirmenin yollarına ışık tutan ve bu bağlamda teoriye yeni aşamalara sıçratacak çevrimler ortaya koymak/üretmek anlamına gelir.

Deniliyor ki "değiştirmek için, değişmeye ihtiyaç var. Bir sınır vardı ucuna geldiğimiz. Artık o sınırdı durmak gerici iktidardır." Bu sınır, **Komün**'de belirlenen noktaların ötesine; eleştirel bir bakış açısıyla, Mao'dan Stalin'e kadar uzanır.

"Stalin'in ölümünden sonra Kruşçev kliğinin", "Mao'nun ölümünden sonra Hua ve Deng kliğlerinin gerçekleştirdikleri darbeyle" sosyalizmden geri dönüldü deniliyor. Cennet ile cehennem arasında "sırat köprüsü" misali, sosyalizm ile burjuvazya devlet kapitalizmi arasında ayırtıcı bir sınır çekmektir bu. Geri dönüşleri böyle formel bir mantıkla açıklamaya kalkmak, idealizmin bataklığında kulaç atmaktır. Metafiziktir. Ne Kruşçev, ne Deng ne de benzerleri, gökten zembille inmediler. Onlar uzun yıllar, başına geçtikleri/geçirildikleri partilerin içinde bulundular. Varolan yapıların başına geçtiler. İktidara geldiklerinde, ne parti ne devlet mekanizmalarında köklü yapısal değişiklikler gerçekleştirdiler. Sadece, parti ve devlet aygıtlarında (ki bunlar korkunç şekilde iç içe geçmiş, parti devletle özdeşleşmişti.) kadroların görevlerinde değişiklikler yaptılar. Eskilerini geri plana çekip, kendilerine daha yakın olan yenilerini ön plana sürdüler. Başta dış politika olmak üzere, önemli-önemsiz bir takım politika değişikliklerine gittiler.

Stalin kılıcı

Mao perspektifiyle kuşanmak

Kruşçev ve kliği, daha Stalin döneminde ukanma sürecine giren tepeden inme bürokrat-sosyalist formasyonun tıkanıklığını, aynı yapı içinde ve aynı bürokratik yöntem ve biçimlerle burjuva-kapitalist tarzda aşılmasına denk düşen ileri adımlar attı. Stalin'in en büyük tarihi yanılsı, bu tıkanıklığı gördüğü halde, onu sosyalist tarzda aşma yönelimi içine girmemiş olmasıydı. Çünkü Sovyet toplumu, esas olarak sanayi toplumu haline gelmişti. Sanayi toplumu yaratmak için kullanılan üstyapı formları, işlevlerini doldurdukları için artık terk edilmeliydi. Bunların



Lin Piao

yerine, altyapının gelişme düzeyine denk düşen sosyalist-demokratik toplumsal, siyasal üstyapı formları geçirilmeye başlanmalıydı. 2. Dünya Savaşı sonrası, hem uluslararası konjonktür ve hem de SB'nin psikolojik ve toplumsal atmosferi vb. bunun için alabildiğine uygundu. Ama Stalin ve mutlak önderi olduğu SBKP, böyle bir yolu tutmadı. Gelişen noktada, bürokratik sosyalist ilişkilerin üretici güçlerin gelişmesi önünde gerici bir işlev görmeye başladığı görülemedi. Böylelikle, bu tip ilişkilerin mutlaklaştırılmasının en uç örneklerinden olan, tek ülkede komünizmin kurulabileceği ve devletli komünizm gibi, anti-Marksist-Leninist tezleri ileri sürülerek, kolektivist bürokratik devlet kapitalizminin giriş kapısı açıldı.

Kruşçev ve kliği iktidara gelmeden önceki dönemde de, tepeden inme bürokratik sosyalist formasyonun bünyesinde, sermaye ilişkisi kategorilerine tekabül eden "sosyalist meta", "sosyalist pazar", işgücü-ücret ilişkisi ve prim sistemi gibi bürokratik sosyalizmi karakterize eden, biçimsel sosyalist öğeler mevcut bulunuyordu. Bilinen "geri dönüş" anlayışına göre, Kruşçev vb.'lerine addedilen şeylerin birçoğu, Stalin döneminde ya da şekillenmeye başlamış ya da belirgin olarak ortaya çıkmıştır. Bunu görmek için 19. SBKP(B) Kongre Raporunu okumak yeterlidir. 19. ve 20. Kongre Raporları kıyaslandığında, dış politika bağlamında; dünyada durum değerlendirilmesi, dünya barışı ve savaş tehlikesi vb. konularda ya-

pılan değerlendirmelere bağlı olarak ileri sürülen "kapitalist olmayan", "sosyalizme barışçı yoldan geçiş" gibi tezlerde ifadesini bulan **kopuşa** karşın, savunulan birçok düşünce açısından her iki kongre arasında önemli benzerlikler olduğu görülecektir. (Kruşçev'in, Stalin'i hedefleyerek, kişiyi putlaştırma ve kolektif önderlik vb. üzerine söylediklerini bir yana bırakıyoruz. Ki hangi niyetle söylenmiş olursa olsun, bunlar gerçekliğin bir yanını ifade ediyordu.) Söz konusu noktalara ilişkin perspektifler, daha Stalin zamanında şekillenmeye başlamıştı. Hatta, "barış içinde yarış" perspektifini, kapitalist olmayan yoldan kalkınma perspektifine sıçratmanın nüvelerini, 19. Kongre Raporunda bulmak mümkündür.

"Savaş heveslisi Amerikan ve İngiliz çevreleri yalnızca hızlandırılmış silahlanmanın kapitalist ülkelerin sanayisi için yeterli istihdam sunduğunu iddia ederken, **gerçekte başka bir perspektif mevcuttur: toplumsal sistemlerin değişikliğine bakmaksızın bütün ülkeler arasında ticari ilişkilerin geliştirilmesi perspektifi** -ve bu, sanayi bakımından gelişmiş ülkelerin sanayine birçok yıllar için istihdam olanakları verebilir, bir devletin elinde çok olan ürünlerin diğer devletlere sürümünü güvence altına alabilir, **az gelişmiş ülkelerin ekonomisinin gelişmesine yardımcı olabilir ve böylece uzun vadeli iktisadi işbirliğinin yolu açılabilir.**" (4) (abç)

Keza, "sosyalist sistemin her geçen yıl, barışçı rekabet içinde gözle görülür biçimde" kapitalist sisteme göre "üstünlüğünü kanıtlaması", "tüm halkın devleti", "tüm halkın partisi", "bütün halkın ekonomisi", SB'de "sınıfların ortadan kaldırıldığı" ve "sosyalizmin kurulduğu" gibi tezler, Stalin döneminde ortaya çıktı. Halk milisinin dağıtılıp, üniforma ve madalyalarıyla düzenli ordunun yerleştirilmesi, siyasi polisin partinin üzerinde bir konuma yükselmesi, parti içi mücadelenin bastırılmasında kullanılması, düzmece delillere dayalı ağır cezalarıyla ünlü hukuk sisteminin kurumlaşması, ailenin kutsanması ve kadın haklarının tırpanlanması; işçi sınıfı, gençlik ve diğer emekçi kesimlerin politik yaşamın dışına sürülmesi ve ya-

bancılışma, Sovyetlerin biçimsel-
leştirilip içinin boşaltılması ve yaşa-
min her alanında tek el kuran aşırı
merkezleşmiş bürokratik mekaniz-
manın bütün çarklarının oluşması;
parti içi demokrasi, gönüllü disiplin
vb.'nin yerine emir komuta ilişkile-
rinin geçirilmesi, üretim sürecinde
kişinin kişileri gütmeye dayalı yön-
tem biçim ve normların uygulanma-
sının sistematik bir hal alması; kişi-
lerin putlaştırılması, ayrıcalıklı bir
tabaka olarak bürokrasinin ortaya
çıkması; rubleye itibarının iade
edilmesi, bazı ulusların baskı altın-
da tutulması, SB'de yaşayan uluslar
arasındaki ilişkilerin "büyük bira-
der-kardeşler" arası ilişkiye benze-
tilerek Rus ulusunun ayrıcalıklı bir
pozisyona getirilmesi vb. Bir dizi
gerçek, hep Stalin döneminde orta-
ya çıktı. Bilimsel sosyalizmin teori-
siyle bağdaşmayan yukarıda sayılan
ve benzeri bu olgular, tepeden inme-
ci bürokratik sosyalizmi karakterize
eder.

Bilinen "geri dönüş" anlayışını
Marksizm-Leninizmin bilimsel-
evrensel ilkeleri ışığında olgulara
dayandırarak geliştirmek yerine, ol-
duğu gibi korumakta ayak diremek
tutuculuktur. Sosyalizm davasına
yararı değil, zararı olur. **Komün**'ün
bakış açısı, çok yetersiz olmakla bir-
likte, bir başlangıç olarak olumlu-
luktur. Ne var ki, bulunulan noktada
kalınacaksa, bu olumluluk pek bir
anlam ifade etmeyecektir.

"Tutarlı ve güçlü savunma,
O'nun (Stalin'in) hatalarına sarıl-
makla bağdaşmaz. Böyle bir savun-
ma, zayıf ve titrek olur. Diz çökme-
ye götürür. Stalin kılıcına, Mao'nun
perspektifiyle sarılmalıyız." (5)

Mao, Stalin'in hatalarını ortaya
koymak bağlamında, önemli ipuçları
yakaladı. Ama onları süreçle bağ-
lantısı içinde ve olgulara dayandırarak,
derinlemesine açıklayıp temel-
lendiremedi. Onun yerine "yüzde 30
olumsuz, yüzde 70 olumlu" türün-
den kaba ve genel bir nitelendirme-
de bulundu. Çıkış noktası olma an-
lamında, SB pratiğinden önemli
dersler çıkardı. Ama bu derslerin ne
kadarının hayata uygulandığı, ne
sonuç verdiği ve bunun nedenleri
üzerine çok şey söylenebilir.

Açık olan bir şey varsa, o da
"Stalin kılıcına Mao perspektifiyle
sarılma"nın, Mao'yu bile Lin Piao

vb.'nin önünde diz çökmekten kurtu-
ramamış olduğu ve Çin deneyiminin
de başarısızlıkla sonuçlandığıdır.
Mao'nun "Kızıl Kitabı", adeta Pra-
yer Wheel'e (6) sarılıp her derde de-
va Marksist(!) reçete haline getirildi.
Kişilerin putlaştırılmasına savaş
açan Mao'nun, kendisinin bir put ha-
line gelmesi ve hatta bazı yörelerde
halkın Mao için dua etmek üzere
mabetlere taşınmasına önyak olan-
ların türemesine değin, sözle eylem
arasında ortaya çıkan birçok çelişki
sıralanabilir.

Stalin kılıcına sarılan Mao'nun
Kültür Devrimi'nden sonra bile,
klikler savaşı ortasında nasıl açmaz-
lar içine düştüğüne ışık tutan ve içi-
ne düştüğü aczi itiraf ettiği, karısına
yazdığı mektubu hatırlatmakla yeti-



Fidel Castro

niyoruz. Yapılması gereken, "Stalin
kılıcına Mao'nun perspektifiyle sarı-
lması değil. Öncelikle, Mao pers-
pektifinden yola çıkıp onu derinleş-
tirmek; nesnellik ile diyalektik bağ-
lantısı içinde olgulara dayalı olarak
temellendirmek ve tüm sosyalist in-
şa deneyimlerinden gerekli dersleri
çıkarak, tarihsel başarısızlıkları
bilimsel olarak açıklamak gereki-
yor.

Kurumlara ve uygulamalara yaklaşım

Yapılması gereken diğer bir şey
de, Marksizm-Leninizmin kurucu-
ları ve uygulayıcılarına yaklaşımda
"üstad-mürit" ilişkisinden, "suçlu-

avukat" ilişkisine değin uzanan "sa-
vunma", "ideolojik mücadele" anla-
yışını terketmektir. Bunun yerine
Lenin'in Marks-Engels ve Marksizm-
bilimsel ve yaratıcı yaklaşımını
geçirmeliyiz. "Savunmak", her he-
lakârda, şu ya da bu ölçüde, "tarihsel
sürecin her özgül döneminin ekono-
mik ve siyasal koşullarıyla zorunlu
olarak değişebilen genel görevlerin
olsa olsa yalnızca sınırlarını belirle-
mek yeteneğindeki "formüllerin salt
ezberlenmesi (ve) yinelenmesi"ni
içerir. Oysa, "biz Marks'ın teorisini
tamamlanmış ve dokunulmaz bir
şey olarak görmüyoruz, eğer yaşa-
ma ayak uydurmak istiyorlarsa,
sosyalistlerin her doğrultuda geliştirmek zorunda oldukları bilimin,
sadece bir temel taşı koyduğunu
inanıyoruz." (Lenin'den aktaran **Komün**)
Demek ki, Leninist metodolo-
ji bize, "savunmak" konsepti yerine,
yaratıcı şekilde uygulama ve geliştirmek
deneyimlerini geçirmeyi em-
rediyor.

Kendine göre saptadığı ustalar
ve kendisi dışında herkesi, son tahlilde
"halk düşmanı" ve "karşı-devrimci"
ilan etmeye vardırıran dar, ilkel
"ideolojik-teorik mücadele" anla-
yışını terketmek gerekiyor. Bunun
yerine, kendini devrim ve sosyalizm
davasına adanmış kendi çapında doğ-
ru ya da yanlış katkılarda bulunan
Marks'tan Mao'ya; Rosa'dan, Troçki'den,
Buharin'e; Enver Hoca, Che
ve Castro'ya değin her devrimci ön-
der ve teorisyenin yanlış ve doğrula-
rından öğrenmeye dayanan, yeni bir
bakış açısı geçirmek gerekiyor.

Pratik adım atmak

Bugün gerekli olan, değişerek
kaynaşmayı mümkün kılacak doğru
ve açık bir birlik perspektifini ortaya
koymak ve buna uygun pratik adımlar
atmaktır.

Komün'e yaklaşımımızdan de-
ğişimin alanlarına, birlik sorunun-
dan teorik inşaya kadar, önemli gör-
düğümüz birçok noktada yaklaşımı-
mızı ve nasıl bir değişimden yana
olduğumuzu ortaya koymaya çalış-
tık. Bu yaklaşım ve düşüncelerimi-
zin ürünü olarak, **Komün**'e bazı öne-
rilerde bulunmak istiyoruz.

Değişim konusunda sahip oldu-
ğumuz olumlu yaklaşımı, '80 öncesi
Partizan kulvarında yer edinme

İLKAY ERHAN ÇINAR OLAYI

Basit bir hukuk hatası değil

amacıyla sınırlama olumsuzluğundan kurtarmak gerekiyor. Bunun yerine, bugüne kadar yaşanan değişim ve gelişmelerin birlik açısından sunduğu olanak ve fırsatlar bilince çıkarılmalı. Yeni temeller üzerinde, daha geniş ve güçlü bir birlik oluşturmaya hizmet edecek, yeni bir birlik perspektifini oturtmak, bu doğrultuda cesur ve pratik adımlar atmak gerekiyor. Bu doğrultuda çaba sarfetmenizi, konuyu devrimci kamuoyu önünde tartışmaya açmanızı öneriyoruz.

Komün, halen partileşme sürecinin kendisine ve nasıl gerçekleşeceğine dair genel ve bilinen şeyler dışında somut, gerçeklere ve onların dayattığı gerekliliklere uygun düşen bir anlayış ortaya koymuş değildir.

Değişerek kaynaşmak ve yeni temeller üzerinde daha güçlü bir birlik yaratmanın yolunu açmak ve araçlarını yaratmak için; bugün atıl durumda olan birçok birikimli devrimci unsuru bir araya toplayabilmek ve marjinalliğin ötesine geçebilecek devrimci bir odak yaratabilmek için; partileşme süreci ve teorik inşâ üzerine somut anlayışlar ve yaşamın dayattığı gerekliliklere yanıt veren bilimsel temellere dayalı bir birlik perspektifinin ortaya konması önemli bir gereklilik haline gelmiştir. Bu gereklilikleri karşılamak amacıyla, partileşme süreci ve onun bir bileşeni olarak teorik inşâ üzerinde, devrimci kamuoyuna açık bir tartışma açmanızı öneriyoruz.

Bugün kendini dayatan değişimi layıkıyla gerçekleştirebilmenin sırrı, gerçekleri yakalamak ve onları nihai hedefe uygun olarak dönüştürme eyleminde aktif olarak yer almaktan gayri, her türlü kaygı, korku ve önyargıdan uzak olmayı başarmakla çözülecektir.

DİPNOTLAR

- 1) **Komün**, sayı: 1, sf. 2
- 2) **Komün**, sayı: 1, sf. 42
- 3) **Komün**, sayı: 1, sf. 42
- 4) 19. ve 20. SBKP(B) Kongre Raporları, sf. 38
- 5) **Komün**, sayı: 12, sf. 19
- 6) Prayer Wheel: Tibet Budistlerine özgü, dua yazılı kağıtların sarıldığı döner silindir. □

Askeri mahkemeler, estirilen terörün basamaklarından biridir. Yüzbinlerin yargılandığı bu mahkemelerin sonuçlarından bir veya birkaçını açığa çıkarmak önemlidir. Ancak bununla sınırlamak olayları siyasal ve dönemsel gerçekliğinden koparmak olur.

"İlkay Erhan ÇINAR Olayı' neyin ifadesidir? Arkadaşımız Zeynel Karahan, bu ve benzeri soruları ÇINAR'ın kendisine yöneltti. Sözü İ.Erhan ÇINAR'a bırakmadan, vurgulanması gerekenler var.

Güneş gazetesinin "kanatsız başlığıyla gündeme getirdiği, Cumhuriyet gazetesinin de kısmen katıldığı tartışma, bir arkadaşımız özgülünde de olsa, hukuksuzlukları teşhir etme yönünde olumlu bir adımdır. Ancak, sorun esas kaynağından koparılmaktadır. 12 Eylül yargılamalarından, yüzlerce Erhan ÇINAR olayı çıkarmak hiç de zor değildir. Sadece aynı davada, benzer durumda iki kişi daha var: Yaşar Yıldız ve Necati Kınalı. 12 Eylül yargılamalarını, 12 Eylül'ün yerine getirmek üzere üstlendiği görevlerden ayrı düşünmek ve ele almak ne adına yapılırsa yapılsın, gerçeği gizlemeye hizmet eder.

Askeri mahkemeler, estirilen terörün basamaklarından biridir. Yüzbinlerin yargılandığı bu mahkemelerin sonuçlarından, bir veya birkaçını açığa çıkarmak önemlidir. Ancak, bununla sınırlamak ya da basit bir hukuk hatası olarak düşünmek, gerçek karşısında kem-küm etmekten ibarettir. Gerçeklere sırt çevirmeyen her insan, olayın boyutunu görmek ve ona uygun davranmak zorundadır. Babıali basını, genel karakterine uygun olarak bunlar karşısında ya susmakta, ya da olayı toplumsal gerçekliğinden koparıp çarpıtarak ele almaktadır.

İ.Erhan ÇINAR olayında dikkat çekilmesi gereken bir nokta da ka-

muoyunun suskunluğudur. Olay basında tartışılırken, ilerici demokrat kişi ve kuruluşlar vurgun yemış gibi hareketsiz. Sorun, yalnız İ.Erhan ÇINAR'ın idamdan kurtarılması değil. 12 Eylül ve onun sonuçlarıyla hesaplaşma, tüm siyasi tutuklu özgürlüğü için mücadele etmektir. Bu, günümüzün ve geleceğimizin/hükümlülerin sorunlarını sahiplenme, onun mücadelesinin bir parçasıdır.

12 Eylül ve onun devamı ANAP hükümeti, alınacak tavrın odağında olmak üzere, demokrasi kavgasını vermek, ayağa kalkmasını, yürümesini, bağırmasını kısaca başkaldırıcı bilmeyi gerektirmektedir.

Komün-Güneş gazetesinin ilgili yayını üzerine basında tartışılır oldu. TKP/ML davasının sanıklarından biri olarak yargılandın ve idama mahkum edildin. Sanık sandal-yesine nasıl oturtuldun?

E.ÇINAR- 1980 yılının 20 Mart'ında, ailece ikamet ettiğimiz Yakacak'taki evimizden, "sabah serbest bırakacağız" denilerek gözaltına alındım. Daha sonra, Maltepe Zırhlı Tugayı olduğumu öğrendiğim yere götürüldüm. 7-8 saat hiçbir işleme tabi tutulmaksızın bekletildikten sonra, siyasi şubeye sevk edildim. "Tren eylemi"nin faili olduğum iddiasıyla karşılaştım. Sonra da mahkemece tutuklandım.

Komün-Yargılama sürecinde olup biteni özetler misin?

E.ÇINAR- Ortaya çıkan gerçek, komplo ile adımın "Tren olayı"na karıştırıldığıydı. Eski öğretmenim Binbaşı Ata Burcu, kendi sorumluluk bölgesinde meydana gelen ve faili meçhul kalan "tern olayı"na fail

yaratmak için, kapı-komşum, Muzafer Çavdar'a muhbirlik görevi vermiş ve komplo hazırlamıştır. Gözaltına alındığımda suratımın yarısı kapalıyken, Ata Burcu tarafından tanıklara gösteriliyor, tanınmam mümkün değilken, teşhis edildiğim iddiasıyla eylem faili olduğum ilan olunuyordu. Muhbir Muzafer Çavdar, benim Kartal Maden-İş Sendikasında, sendika başkanına "verdiğiniz görevi yaptık, tren eylemini gerçekleştirdik, az daha yakalanıyorduk" dediğimi ve silahı da başkana verdiğimi görüp, duyduğunu söylüyordu. Kartal'da Maden-İş sendikası yoktur. Sendika sonra Demir-İş oldu. Mahkeme heyeti, muhbirin bu ifadesiyle sendike başkanını tutukladı. 18 gün sonra, beyanın yalan olduğuna çıkınca, tahliye edildi. Olayın görgü tanıklarının verdikleri en detaylı eşgallerin, hiçbir biri ile benzer nokta yoktu. Yüzümde ilk bakışta dikkati çeken 17-18 adet iri siyah bene sahibim. Tanıklar, duruşmalarda açıkça birbirlerini ve kendi kendilerini yalanlayan beyanlarda bulunmaktan öte, teşhiste de bulunamadılar. Bu durumda tutanaklara, "mübayenetler hal ve tarif edilemedi. Bariz mübayenetler giderilemedi" şeklinde yansımaya, adı geçen eylemi üstlenen örgütle ilgim olmamasına ve 20 Ocak ile 16 Şubat 1980 tarihleri arasında İstanbul dışında olduğumu kanıtlamama, heyetten üye hakimim beraatimi istemesine karşın; hukukçu bile olmayan mahkeme başkanının oyu ile suçlu ilan edildim. Muhbirin ve Ata Burcu'nun yalan söyledikleri, sendika başkanının tahliye edilmeleriyle heyetçe de ortaya konmuştu. Ama, aynı ifadeler suçlu ilan edilmemde "tereddütsüz beyanlar" olarak kabul edildi.

Komün- Mahkemenin olayın faili olduğundan önce TKP/ML'nin üyesi olduğuna kanıtlaması gerekmiyor mu?

E.ÇINAR- Kuşkusuz. Örgüt adına eylem yapabilmek için, öncelikle o örgütün üyesi olmak gerekmektedir. Örgüte bağlı olmayan bir insanın, o örgütün eylemlerine katılmayaacağı açıktır. İddia makamı da örgüt üyesi olduğuma dair hiçbir belge, döküman ortaya koyamamıştır.

Komün- Poliste alınmış ifadele-

rin, yargılanmada temel dayanak olamayacağı söylenece de, mahkemelerin bunu temel aldığını biliyoruz. Ancak, senin ne de başka birinin eyleme katıldığını ve TKP/ML üyesi olduğuna dair ifadesi de yok. Yani yüzlerce insan polisten geçiyor, mahkemede yargılanıyor, tek biri bile kalkıp TKP/ML ve eylemiyle ilgili hakkında bir açıklamada bulunmuyor.

E.ÇINAR- Mahkeme heyeti, örgütle ilgim olmadığı gerçeğini, "yetişkin bir militan olması ve illegaliteye son derece riayetkâr bir kişiliği bulunması nedeniyle" diyerek saptırmıştır. Onca gerçeğe rağmen "illegalite gereği konuşmadı" demiştir. Bu yaklaşım, suçlu yaratma anlayışının bir ürünüdür.

Komün- Polisin çeşitli oyun ve baskılarla tanıklar bulunduğu ve istediği ifadeyi verdirdiği biliniyor. Senin somutunda, tanıkların durumu nedir?

E.ÇINAR- Suratımın yarısı kapalıyken, yani tanınmam bile mümkün değilken, verdikleri en detaylı eşgallerle hiçbir benzer noktam da yokken, Ata Burcu tarafından tanıklara eylem faili olarak gösteriliyor. Bu konuda, çok somut bir örnek: 21.12.1989 tarihli Cumhuriyet'te çıkan açıklamalarında, tanıkların ikisi, "kendilerini polisin ve savcılığın yanılttuğu"nı belirtiyor. Bu, faili meçhûl eylemlere fail yaratma anlayışının ürünüdür. Şartlandırılmış, korkutulmuş tanıklar, yaratılan muhbirler hep aynı yaklaşımın ürünleri.

Komün- Basında çıktığı gibi basit ve münferit bir adli hata olarak ele alınmasını nasıl değerlendirir-



yorsun?

E.ÇINAR- Basit bir adli hata değil. Belgeler ve açıklamalarla ortada somut bir olay var. Eylül yargılamalarına ilişkin, soyut bir takım şeyler söylemek ya da değerlendirmeler yapmak artık yeterli olmuyor. Bugün, özelimde yargılanma ve karar süreçlerine ilişkin ortaya konan belgeler, açıkki eylül yargılamalarına ilişkin somut veriler durumundadır. İşte bunun değerlendirilmesinin toplumsal kesimlerce yapılmasının gerektiğine inanıyorum.

Komün- On yıldır içeridesin. İnsanın yaptığı şeyin sonuçlarına katlanması daha kolaydır deriz. Senin durumun tamamen farklı. Üstelik idam.

E.ÇINAR- Kuşkusuz kolay değil. Siyasal kimliğimiz nedeniyle "suça suçlu yaratma" anlayışının alabildiğine yaygın olduğu bir dönemi yaşadık. Yaşadığımız dönem, yüzbinlerce insanın işkence tezgahlarından geçirildiği, onlarca insanın işkencelerde yaşamını yitirdiği ya da onlarca insanın yaşamlarının darağaçlarında son bulduğu döneme denk düştü.

Komün- Son gelişmeler üzerine yargıtaya yeniden başvuru yapıldı.

Eylemle uzak yakın ilgisi yok

Konuyla ilgili olarak, TKP/ML "Devrimci Demokrat Kamuoyuna" başlıklı bir açıklama yaptı. Gazete ve dergilere postalanan açıklamada, olayla ilgili olarak şunlar söylenmekte.

Parti Merkez Komitemiz sorunu salt İ.Erhan Çınar'la sınırlı görmüyor. TKP/ML-TİKKO-1 davasında yargılanıp çeşitli cezalar alan birçok insan aynı ve benzer sorunla karşı karşıyadır. Burada hepsine değinmeyeceğiz. Hayati önem taşıyan üç kişinin durumunu ele alacağız. İ.Erhan Çınar dışında açıklayacağımız diğer iki kişinin durumu da normal hukuk kuralları içinde tarafsız bir

gözle incelendiğinde, Çınar'dan pek farklı olmadığı görülecektir. Bu kişilerden birisi Çınar'la aynı eylemde yargılanan ve idam alan Necati Kınalı, diğeri ise başka bir eylemden dolayı yargılanıp idam alan Yaşar Yıldız'dır.

İ.Erhan Çınar'ın eylemle uzak yakın bir ilgisi olmadığı gibi partimizin taraftarı bile değildir. Aynı şekilde Yaşar Yıldız da partimizin

taraftarı değildir ve eylemle hiçbir alakası yoktur. Hatta Yaşar Yıldız'ın kendisi, partimizin karşı-devrimci olarak değerlendirdiği ve Rus sosyal-emperyalizminin uşağı olarak gördüğü bir derneğin (İGD'nin) üyesidir. Necati Kınalı ise, bir dönem partimiz taraftarı olmuş ancak daha sonra partimizle ilişkisini keserek kendi özel yaşamını sürdürmeye başlamıştır. Partimizin kendi elemanı olmayan insanları ve sıradan taraftarlarını eylemlere gönderme anlayışı kesinlikle yoktur. Partimiz rastgele hararet eden, isteyenini istediğini yaptığı bir örgüt değildir. Belli kural ve ilkeler doğrultusunda hareket eden disiplinli bir yapıya sahiptir. Partimiz halkı yanıltmaz, kandırmaz, bunu varlık koşuluyla asla bağdaştırmaz. Olduğu takdirde ise hatasını hemen düzeltme yoluna gider. Burada kısaca vurguladığımız anlayışımız gereği Erhan Çınar'ı, Yaşar Yıldız'ı ve Necati Kınalı'yı idam cezası için vesile yapılan eylemlere göndermemiz kesinlikle mümkün değildir.

Gelişmeler ne yönde olacak, yorumun ne?

E.ÇINAR- Başından beri ortaya koyduğum gibi, bu dava ve kararda hukuksuzluk söz konusu. Bu hukuksuzluğun er geç ortadan kalkacağına inanıyorum.

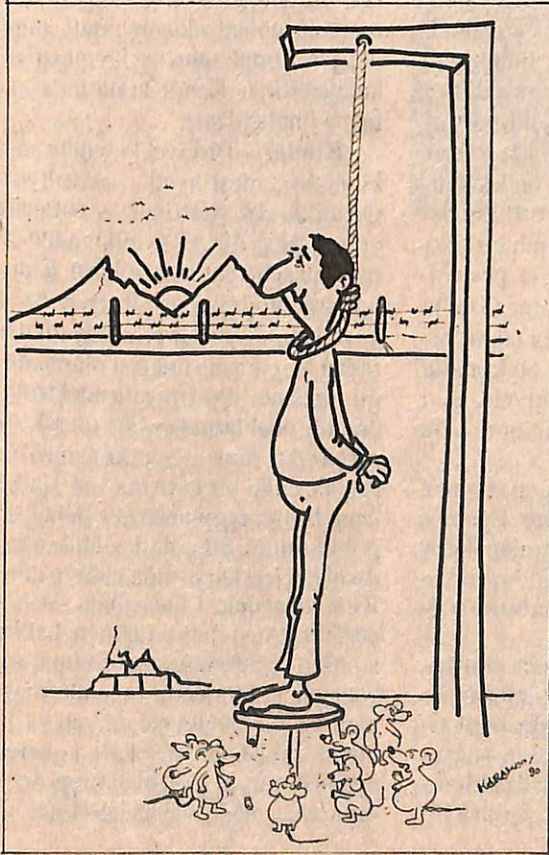
Komün- Son günlerde gündemde 141, 142, 163. maddelerin kaldırılması nünde tartışmalar var. Hem bu maddeler, hem de Türkiye'nin bugünkü politik ortamını nasıl görüyorsunuz?

E.ÇINAR- Gerçek yakın tarihimizden kaynaklanan, gerekse 141, 142, gibiceza maddeleriyle toplumun önüne konulan yasak ve sınırlar, bugün toplumsal pratik karşısın-

da giderek aşılmakta ve her biri kağıt üzerinde kalmakta. İnsanların düşünme, düşündüğünü ifade edebilme, örgütlenme özgürlüğünün kullanılması gibi en doğal haklarına konan yasaklar ya da sınırlamalar toplumsal muhalefetin ivme kazanmasıyla pratik olarak aşılmakta. Bazı davalarda, artık beraat kararı verilebilmektedir. Açık ki toplumsal pratiğin yasakları, fiili olarak ortadan kaldırma çabaları çok önemli bir etmen. Bu anlamda da ülkemizdeki politik gelişme ve süreçler demokrasi güçlerinin derlenip toplanmasına, bu yanı sıra toplumsal muhalefetin ivme kazanmasına tekabül etmektedir.

Komün- Özel olarak belirtmek istediğin bir şey var mı?

E.ÇINAR- Yüzlerce insanın ölüm istemleriyle yargılanmasının sürdüğü ya da karar aşamasında bulunduğu, binlerce insanın cezaevlerinde bulunduğu günümüzde, tüm insan hakları savunucularının, hukukun en temel ilkelerine inanan kişi ve kuruluşların böylesi bir olaya gerekli duyarlılığı göstereceklerine olan inancımı koruduğumu belirtmek istiyorum.



Her konuda dün, bugün ve yarın

Yurtdışı muhabirlerimizden **Aydın Oğuz**, sosyalist önderlerden ve dergimiz yazarlarından **Muzaffer Oruçoğlu** ile çeşitli konuları kapsayan bir görüşme yaptı. Uzun olması nedeniyle görüşmeyi bölümler halinde yayınlıyoruz. 1968 kuşağı önderlerinden olan **M.Oruçoğlu**, 12 Mart sonrasında, siyasal faaliyetleri nedeniyle tutuklanarak, o dönem açılmış olan **TKP/ML** davasında önder sanıklardan biri olarak yargılandı ve hüküm giydi. 1973 yılında cezaevine giren **M.Oruçoğlu**, 1986 yılında "serbest" bırakıldı. Sosyalist kimliğinin yanı sıra, yazar ve sanatçı da olan **M.Oruçoğlu**, çalışmalarını halen B.Almanya'da sürdürmektedir.

Komün- Söyleşimizi, çeşitli konular üzerinde sürdüreceğiz. Öncelikle Türkiye'den başlamak istiyoruz. Sizce egemen sınıflar, halk, işçi sınıfı, devrimci durum, ulusal hareket açısından durum nedir? Bugünkü Türkiye gerçekliğinin en genel özellikleri nelerdir?

M.Oruçoğlu- Önce şunu belirtelim: Türkiye'de devrimci dalga, 1985 öncesine nazaran hızlı bir yükseliş kaydediyor. Egemen sınıflar cephesine bakacak olursak; kendi aralarındaki çatışma öğelerini, parçalanmaları ve bunalımı görürüz. Bunalım; ANAP'ın giderek kan kaybetmesi, içten dumura uğraması, SHP'nin de, fazla ciddi olmamakla beraber, iç parçalanmalar yaşamasıdır. Keza, SHP'deki orta sınıf temsilcilerinin bugün bağımsız olarak çok daha aktif ve radikal bir muhalefet yürütmesi, parlamento içinde de bu partiler arasında mücadelenin ve çelişkilerin kızışması şeklinde ortaya çıkıyor. Tabi, egemenlerin Milli Güvenlik Kurulu'na dayanan partileri ile ona dayanmayan partileri arasında bir ateşkes de vardır. 12 Eylül'ü tartışmamak, onu tartışma dışı tutmak gibi. Çatışma daha çok birbirlerinin icraatlarına, programlarına, taktik hatlarına saldırma şek-

linde yürüyor. Egemenler açısından, 12 Eylül örneğinde gördüğümüz gibi, halk muhalefeti karşısında da belirli bir ortak tavır görebiliyoruz. Halk muhalefetine radikal öğelerine karşı düşmanlık; reformcu, barışçı öğelere karşı ise, geniş halk kitlelerinin sempatisini almak için onlara bizzat destek, sahte bir destek vermek ve alkış tutmak şeklinde ortaya çıkıyor. Egemen sınıflar arasındaki bu durum, ilerde, halkın mücadelesinin yükselişiyle birlikte daha karmaşık, daha çatışmalı bir şekle girebilir. Fakat bu haliyle, pek ciddi bir sorun göremiyorum. Özal'ın cumhurbaşkanı olmasıyla çıkan rahatsızlıklar, ondan önce bu konuda muhalefetin kopardığı velvele. Ben bunları fazla ciddi bulmuyorum. Bu tartışma geldi ve geçti.

Komün: Geçmeden, açmanızı isteyeceğimiz bir nokta var. Egemen sınıflar cephesindeki çatışmaların seviyesini nasıl değerlendiriyorsunuz? Bir konsesüs olduğunu mu söylüyorsunuz?

M.Oruçoğlu- Egemen sınıflar arasındaki çatışmalar ile uzlaşmaları karşılaştırsak, çatışma önplandadır diyorum. Fakat halkın yükselen hareketi, özellikle radikal hareket karşısında örneğin, diyelim Kürt

hareketi, gençliğin sokak hareketi, polisle düellosu ve aynı zamanda işçi sınıfının yaygın kitlesel grevleri ve bunun gibi hareketler karşısında, ortak tavırlarını gözlemleyebiliyoruz. O sahte taktiklere bakarak kanmazsak, onlara aldanmazsak, mevcut genel ortak ruhu ve davranışı yakalayabiliriz. Kendi aralarında çatışma önplandadır.

Komün- Türkiye'de bugün, hükümetin meşruiyeti tartışılıyor. Özellikle çok sınırlı bir oy potansiyeline sahip ANAP'ın hükümette ısrar etmesi bir çatışma noktası. Cumhurbaşkanlığı konusu da öyle basit veya hakim sınıflar arasında numaran bir çatışma noktası olarak değil, aksine iktidar mücadelesinin önemli odaklarından biri olarak ön plana çıktı. Yine, seçim kanunu üzerine de ciddi bir tartışma var. Halka karşı birlik, egemenlerin geleneksel politikasıdır. Bu politika, halkın radikal güçleri karşısında olduğu gibi, Kürt mücadelesi karşısında da geçerlidir. Ama buna rağmen hakim sınıflar cephesinde aksi ihtimaller, çatışma yönündedir Cumhurbaşkanlığı, hükümetin meşruiyeti ya da bunun gibi konular üzerinde süren egemenlerin iç çatışmalarının önemli konusundaki düşüncelerinizi bi-

raz daha açıklar mısınız?

M.Oruçoğlu- Mevcut rejimden herkes memnundur. ANAP'ın yüzde 25 veya 20'lik bir oy oranıyla hükümet olması, ya da daha düşük bir oy oranıyla ANAP'ın Genel Başkanının cumhurbaşkanı olması, genel olarak egemen sınıf partilerinin mantığına fazlaca ters bir şey değil. Yani darbecilik, entrika, komplo, anti-demokratik uygulamalar, tepeden inmecilik bizde normal kurallardır. Bizim ülkemizde, burjuva partileri ve onun kurmayı bu tip yöntemleri fazlaca yadırgamıyor. Bir darbe geliyor, darbecilerin başı Kenan evren karşısında, hepsi elpençe divan durmaktan geri kalmaz. Yani ben şunu ciddi bulmuyorum: "Özal gayrimeşru geldi." Bunları fazla ciddi bulmuyorum. Bunlar esas rahatsızlık ögesi değil.

Komün- Entrika, komplo veya darbecilik Türk hakim sınıflarının genel bir özelliği olmasına karşın, hakim sınıflar bir bütün değil. Değişik kliklerden oluşuyor. Bu klikler arasında bir iç çatışma var, iktidar mücadelesi var. Bu açıdan sormuştum.

M.Oruçoğlu- Bugün Türkiye'de ekonomik durum çok kötü. Bu zemin üzerinde bir yükseliş var. Bana göre egemen sınıflar arasındaki çatışmayı kızıştıran esas şey; Doğu'daki silahlı hareket ve Batı'daki işçi hareketidir. Egemenler arasındaki çatışmayı esasen bu iki dinamik kızıştırıyor ve bu çatışma da demokratik yükselişe hizmet ediyor. Ben şeyleri görünürdeki şeyler olarak görmüyorum. Örneğin parlamentodaki meşruluk-gayrimeşruluk tartışmaları, çeşitli yasalar ve tedbirler üzerine yapılan tartışmalar, bütün bunlar ikincil ve detaya ilişkin tartışmalardır. Çelişkileri asıl kızıştıran şey, demin saydığım iki önemli mücadele cephesi, yani Doğunun silahlı, Batının işçi hareketidir. Şimdi bunlarda yükseliş ve radikalleşme, bu çatışmayı daha da kızıştıracaktır. Tabi ki bu çatışmanın ileride tümüyle değil de bir bölümünde, büyük bir çoğunluğuyla birliğe dönüştürme ihtimali de vardır. Bu hareketin yükselişine bağlı. Fakat ben geleceği, çatışmanın kızışacağı şeklinde görüyorum. Birliği, egemen sınıflar arasında birliğin ön plana geçmesini halk hareketinin

dalgalar halinde geri çekilmesi şeklinde görmüyorum. Halk hareketinin ve Doğu'daki hareketinde de kitleselleşmesi ve buna bağlı olarak egemen sınıflar arasında parlamento ve dışındaki çelişkilerin de keskinleşmesi şeklinde görüyorum. Geleceği böyle görüyorum. Ama nasıl bir çözüm olacak, o ayrı bir sorun.

Komün- Yani genel olarak halk hareketindeki yükseliş, egemen sınıflar arasındaki çatışma, işçi sınıfı hareketindeki yükseliş ve Doğu'daki dalgada yükseliş; bütün bunların temelinde yatan asıl öge, bugün Türkiye'nin ekonomik ve siyasi anlamda bir kriz gerçeğiyle karşı karşıya bulunması değil midir?

M.Oruçoğlu- Şüphesiz, siyasal kriz, ekonomik kriz üzerinde yükseliyor. Toplumsal kriz ve kargaşa da



EVREN: "Darbecilerin başı"

bu zemin üzerinde yükseliyor. Bugün Batı ülkelerinde bir kargaşa görmüyoruz. Belli bir istikrar var.

Komün- Halk hareketinin zayıf ve güçlü yanlarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

M.Oruçoğlu- Halk hareketi derken; ben halkın genel kurmayı ile devrimci, aydınlanmış, daha dinamik zinde güçler ile bir bütün olarak, yüzbinleri kucaklayan homurtulu ve mücadelesiyle yürüyen halkı birlikte görüyorum. Fakat ikisini ayrı ayrı ele almak gerekiyor. Yani halk hareketinin önderliği, devrimci-demokratik önderliğin durumu iyi değil. Parçalanmışlık damgasını vuruyor. Birlik çabalarına rağmen, bu parçalanmışlık birliğe dönüştürme giri-

şimlerini pek fazla ciddi göremiyorum. Birliği sağlayacak asıl unsur olarak, sınıf mücadelesi, bu mücadelenin ciddi boyutlar kazanmasını görüyorum. Bunun ortaya çıkması gerekir. Yani, işçi sınıfının daha geniş çaplı bir mücadeleye girmesi ve giderek bu mücadelenin radikal boyutlara ulaşması, çatışma ögelerinin yoğunlaşmasıyla birlikte kurmay birleşir. Ya da kurmay birleşme zorunluluğunu hisseder. Birincisi budur. İkincisi, şüphesiz kurmayın bilinçli hareketidir. Yani birbirine yakın grupların, yuvarların, partilerin birleşmesi gerekiyor. Birleşebilecek unsurları, üç aşağı beş yukarı kafamda görebiliyorum. Bloklar vardır. Bu bloklar parçalanmış, örneğin, en başta Maocuları ele alalım. Maocuların belirli bir zemini vardır. Bana göre birleşebilecekleri noktalar, ayrılık noktalarından çok daha fazladır. Birleşme durumları varken, bunlar birleşemiyorlar. Öte yandan, yine bizim öteden beri Latin Amerika çizgisi ya da orta yolcu çizgi dediğimiz devrimci bir kanat var ki, güçlü bir kanattır. Bu kanatta olan herkesi saymıyorum ama bunların da önemli bir bölümü birbirine yakındır. Birleşmeleri gerekirken, bunlar da birleşemiyor. Keza, Enver Hoca çizgisinde yürüyen devrimci grupların durumu da aynıdır. Türkiye'de birbirine yakın bütün bu gruplar, birleşse ortaya belki birkaç blok çıkar. Fakat halen bir bölünmüşlük yaşandığı için, grup sayısı kırkı aşıyor. Korkunç bir parçalanmışlık manzarası. Aynı zamanda bir mizah konusu ve acı bir durum bu. Halk, bu acı durumu, acı bir gülümseyişle seyrediyor. Kurmayın durumu budur. Ben bu duruma bakarak, kurmayın kısa zamanda, yani şöyle önümüzdeki beş on yıllık bir süre içinde derlenip toparlanacağı ve iktidara yürüteceğine -kuşkusuz bugünkü haliyle- fazla ihtimal vermiyorum. Kurmayın birliğini sağlayacak önemli unsur olan mücadele açısından soruna baktığımızda, şöyle bir manzara ile karşılaşırız: Köylüler belirli bir mücadele etkinliği gösteremiyorlar. Mışıl mışıl uyuyorlar diyemem, ama belirli bir homurtulu uyumadır bu. Daha doğrusu kaşınarak uyuyorlar. Biryandan homurdanıyorlar, öte yandan teşkilatsızlık nedeniyle sadece düzene karşı mu-

halefetleri homurdanma seviyesinde kalıyor. Örgütlü mücadele, yürüyüşler, mitingler, yaygın demokratik gösteriler ve mücadelenin diğer biçimlerini göremiyoruz köylülerde. Bugün yine mücadele açısından en uyanık ve mücadelecilik gücü işçi sınıfıdır. Sonra gençliktir. Bu alan da sorunsuz değil. İşçi sınıfı kurmay-sızdır. Bugün ona kurmaylık yapan sarı sendikalar. Bu önderlikler de, işçi sınıfı hareketini ve onun radikalleşmesini iğdiş ediyor.

Komün- Yani, halkın ve işçi sınıfının örgütsüz olduğunu söylüyorsunuz.

M.Oruçoğlu- Halk dağınıktır. Mücadele etmek istemektedir. Bu eğilim güçlüdür. Ama kurmay bin parçaya bölünmüştür. Halka ve işçi sınıfına önderlik eden sarı sendikalar ve işçi aristokrasisidir. Bu güçlerin mücadeleye nasıl yaklaştığını anlatmıştım.

Komün- Halkın organize edilememesi, örgütlenememesinde, kurmayın, parçalanmışlığın büyük rolü var. Devrimci güçlerin bir arada yürüyememesi, onu güçten düşürüyor. Bu da halktaki mücadelecilik eğilimleri olumsuz yönde etkiliyor.

M.Oruçoğlu- Evet, bana göre de durum budur. Yani kırk parçaya bölünmüşlük durumu, mücadeleyi dumura uğrattıyor, önderliği işlevsiz kılıyor.

Komün- Yani size göre kurmayın, en azından birbirine yakın güçlerin bir araya gelmesi, bu güçlerin de birleşik devrimci halk hareketinin yaratılması için ortak devrimci bir cephede birleşmesi mi gerekiyor?

M.Oruçoğlu- Evet, demokratik bir cephede birleşmesi gerekiyor. doğru olan budur.

Komün- Bu güçlerin, ortak demokratik bir cephede birleşip sahneye çıkmaları, halkın güçlü bir şekilde öne atılmasında bir motor olacak diyorsunuz.

M.Oruçoğlu- Tabi. Fakat, birlik böyle olmayabilir de. Bu işin bir yönüdür. Birlik, bu şekilde gerçekleşmeyebilir. Hiç umulmayan gruplar, birleşemeyecek gruplar bakarsınız birleşebilirler. Yani, bu bir parti birliği olmasa da, daha geniş bir birlik şeklinde olabilir.

Komün- Politik birlik mi?

M.Oruçoğlu- Politik bir birlik

olabilir. Yani daha demokratik, geniş çaplı, programı ayrı, kültürel birlik ruhuyla da olabilir. Ben mantıki olanı söyledim. Fakat hayat bazen mantığı tepetaklak devirebiliyor. Bizim gibi ülkelerde karşımıza şaşırtıcılık öğeleri oldukça sık çıkabiliyor. Nasıl şekillendirir? Muhtemel gelecek mevcut durum şunu diyor: Büyük çapta çatışma öğeleri, aynı zamanda aydınlanma ve sınıf mücadelesinin radikalleşmesi, toplumunkılcal damarlarına kadar yayılacak. Barışçıl mücadelelerin giderek gelişmesi ve yerini barışçı olmayan mücadelelere devretmesi, buna karşın, karşı-devrimin büyük saldırıları olasıdır. Büyük saldırı neyi getirecektir, onu bilemiyorum. Büyük saldırı ne getirir, ne getirmez sorusu devrimci kurmayın genel stratejisine, taktiklerine, birlik konusundaki çabalarına, iyi niyetine ve samimiyetine bağlıdır. Bugünkü haliyle kırk parçaya bölünmüşlüğe bir son verip vermeme durumu, burada önemli bir rol oynayacaktır. Bunu zaten mücadele de zorlayacaktır.

Komün- Sürekli vurguladığımız bir birlik sorunu ile karşı karşıyayız. Bu görüşler Komün dergisinde de ifade edildi. Bu görüşü ifade edenler, sorunu esasen üç ana başlık altında ele alıyorlar: Öncünün birliği, halkın birliği ve sınıfın birliği. Sosyalistlerin birlik politikalarını, bu üç temel öge üzerinde şekillendirmeleri gerektiği söyleniyor. Siz ne diyorsunuz?

M.Oruçoğlu- Öncelikle öncünün birliğinde ısrar etmek gerekiyor. O birlik kavgası verenlerin de,



M. Barzani

gerçekten birlikte samimi olduklarını gösterebilmeleri için çok iyi mücadele etmeleri gerekiyor. Sınıf mücadelesine müdahale etmeleri ve fedakarca çalışmaları gerekiyor. Yani ben birlik için çalışıyorum, mücadele etmiyorum olmaz. İyi mücadele eden, aynı zamanda da iyi birlikler istiyor demektir.

Komün- Kürt sorununa geçelim isterseniz. Kürtlerin durumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

M.Oruçoğlu- Bugün dört parçada, (birini ben fazla ciddiye almıyorum) şu an gerçekten de mücadeleyi hakkıyla yürüten, Kuzey parçasıdır. Diğerlerinin, tarihsel bir alışkanlık diyelim, artık tarihsel bir davranış var. Bölge devletleri arasında çelişkiler kızılsınca, bu devletler birbirine düşünce, mevzilere asker yığmaya başlayınca bunlar da hareketleniyorlar. Özellikle de Irak Kürtleri hareketleniyor. Bölge devletleri arasındaki çelişkiler yumuşayınca, ya da çatışma durumu ortadan kalkınca, bu parçadaki Kürtler de olduğu yerde oturuyorlar. Bir ateşkes içine giriyorlar. Yani harekette, silahlı harekette ısrar etmek, mevcut hareket gerilese bile, olan güçler ile yürütmek, uygun bir şekilde direnme çizgisinde ısrar etmek bunların felsefelerinde yok. Örneğin Barzani'nin yok; İran Kürtlerinin felsefelerinde de yok. Fakat, Kuzey kesimdeki durum farklı. Şimdi çatışma olsun olmasın, bölge devletleri arasında belirli bir istikrar vardır. Ve Kuzey parçada direnişin ve savaşın Vietnamlaştırılmasını görüyoruz. Tabii ısrar, inat ve süreklilik görüyoruz. "Kuzey parçada durum neden böyle ortaya çıktı?" sorusu gerçekten düşündürücüdür. Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkelerine göre, aydınlanmanın en ileri olduğu bir ülkemiz. Sınıf mücadelesi epeyce ileri, sınıf mücadelesi ile aydınlanmanın boyutlarını görüyoruz ve diyebilirim ki bu geri ülkeler içinde ilk beş arasındayız. 60 yıllık geçmişimize ve birikime bakacak olursak, Kuzey parçadaki durumu daha iyi görebiliriz. Yani Türkiye'de sınıf mücadelesinin ve aydınlanmanın kudreti, Kuzey'deki savaşın neden bu kadar ısrarla ve modern bir mantıkla yürütüldüğünü açıklıyor.

Komün- "Daha çağdaş bir ulusal hareket" mi diyorsunuz?

M.Oruçoğlu- Çok daha çağdaş ve diyebilirim ki, birçok Asya, Afrika ve Latin Amerikâ ülkelerindeki bağımsızlık hareketlerinden, şöyle bir ilk beş sıraya girebilecek, modernlik açısından, ihtisaslaşma açısından, yani değişik kollar ve aynı zamanda stratejik, taktik ustalık açısından, öğrütlenme açısından modern bir savaş, aynı zamanda gerçekten de tüm emperyalistler tarafından ciddiye alınan bir savaş. Bunu yaratan, Türkiye'deki aydınlanma ve sınıf mücadelesi ve onun kudretidir. Biz bu kudreti Irak'ta ya da İran'a göremediğimiz için, böyle bir savaş da oradan bekleyemiyoruz.

Komün- Yıllardan beri Kuzey kesiminde gerilla savaşı, halk savaşı perspektifi, silahlı mücadele çizgisi ile yürüyen (bütün yetersizliklerine, hatalarına rağmen) çeşitli güçler var. Fakat bu güçler, bugüne kadar toplumsal açıdan büyük bir maddi güç haline gelemediler. Bunun nedeni ne? Neden bu güçler gelemedi de, 84'le birlikte başlayan süreçte, başka bir güç toplumsal kurtuluş hareketinin bugünkü öncüsü olabildi? Kendisini her alanda, her sahada pratik bir alternatif olarak dayatabildi?

M.Oruçoğlu- Şüphesiz, bunun çeşitli nedenleri var. Bu nedenler üzerinde durmak gerekiyor. Birincisi, savaşı yürütecek olan kurmayın şartları kötü değerlendirmesi, yani şartları kafasındaki görüşlerle değerlendirmesi değil, gördüğü gibi değerlendirmesi gerekiyor. "Gördüğü gibi"den kastım şu: Dışımızdaki

gerçeği olduğu gibi teslim etmek zorundayız. Gerçeği olduğu gibi tespit etmek ve gerçeğe uygun taktikler üretmek, o taktikleri uygulamak sorunudur. Darbeden sonra, bu hareketlerin kurmayları, mevcut gerçekleri isabetli bir tarzda değerlendiremediler ve bunu yapamadıkları için de uygun taktikler, savaş taktikleri üretilemediler. Üretildiklerini ise kararlı bir şekilde, inatçı bir şekilde askeri bir ruhla uygulayamadılar. Yani politika ve taktikler yanlış olunca, hele bir de buna, o yanlış olan taktiklerin uygulanmaması da eklenince, ortaya günümüzdeki sonuç çıkar.

Komün- Sizce sorun taktiğin yanlışlığı mı? Kuzey kesiminde, devrim sorunu ve birinci dereceden yakalanması gereken halka, bu güçler tarafından doğru bir şekilde formüle edilebildi mi? Devrimin buradaki asıl içeriği, görevleri, bu görevlerine denk düşen itfaklar siyaseti, buna uygun örgütlenme biçimleri nasıl olmalıydı?

M.Oruçoğlu- Ben şimdi o tartışmaya girmek istemiyorum. Şundan dolayı: Genel hatlarıyla koymakta yarar var. Ayrıntısına girmek istemiyorum. Kuzey parçanın şartlarını değerlendirmek, çelişkiler yumağını iyice irdelemek, ön planda olan çelişkiler ikinci planda olan çelişkiler, yeni çıkmış çelişkiler var mı, bunları irdelemek ve gerçekleri bu zemin üzerine oturtmak gerekli. Şimdi onbeş veya yirmi yıl öncenin görüşlerini, bu yeni tahlillerle karşılaştırmak, yenilenmesi gereken görüşler varsa yenilemek gerekli. Bunu yapmadığın sürece, zaten güç kazanamazsın. Aslında orada basit bir durum vardı. PKK'nın yaptığı fazla ustaca bir iş değil. PKK iki şey yaptı. Birincisi: Namık Kemal'in dizesini teorileştirdi. "İşte abu karşıda hazır silah, arş yiğitler vatan imdadına" dedi. Bu bir teoriydi şüphesiz, bunu söyledi. Söylemekle kalmadı, ama bunu son derece kararlı bir şekilde hayata geçirdi. Yani feda ruhuyla hareket etti. Şimdi, teori genel hatlarıyla doğru olduğu için, ete kemiğe büründü ve güç haline geldi. Maddi güç haline geldi.

Komün- Bugün ciddi bir tartışma var. Reform-devrim tartışması ve bu konuda halihazırda güçler eylem birliği için...

masalar da, ya reform ya da devrim cephesinin güçleri durumundadırlar.

M.Oruçoğlu- Reform ve devrim sorunu, Türkiye'de temel bir sorundur. Ama devrim ve reform safında olmanın ölçütleri nedir, kriterleri nedir? Bence bunun üzerinde dikkatle durmak gerekiyor. Devrim cephesinde olanlar, devrimin ruhunu, programını ve pratik mantığını bizzat harekete geçirenler devrim saflarındadır. Castro'nun bir sözü var, sık sık söyler: "Devrim için savaşmaya, devrimci pratik içinde olmayana devrimci denmez." Şimdi, bu kriterde ele alırsak, şu manzarayla karşılaşırız: Biri gerçekten devrimci pratik içinde olanlar, diğeri devrimci pratiğe karşı olanlar. Bence en kaba hatlarıyla, reform ve devrim cephesini bu ayrıştırıyor. Devrimci pratik içinde olanlar, devrim cephesinde yer alıyor. Devrimci pratiğe karşı savaşanlar, reform cephesinde. Bu savaşanları ikiye ayırıyorum. Biri, şüphesiz düşmanın saflarında olanlar. Bir de halk saflarında olanlar vardır. Bu halk saflarında olanları kastediyorum ben.

Komün- Peki devrimci saflardaki ölçüt nedir? Devrimci pratik nedir? Şüphesiz her güç çeşitli biçimlerle, çeşitli yöntemlerle mücadele ediyor, savaşıyor. Devrimciliğin kıstası sadece Jakoben araçları kullanmak mıdır? Bir reformcu, aynı araçları kullanamaz mı?

M.Oruçoğlu- Devrimciliğin ölçütü, programın devrim araçlarıyla uygulanmasıdır. Bugün programı devrimci olmayıp da pratiği devrimci olan hareketler çok. Bence, burada pratik önde geliyor. Dar pratikçi değilim ama, ben pratiği burada temel kıstas olarak ele alıyorum. Birincil kıstas değil, ama birinci şart olarak alıyorum. İkinci şart, hemen arkasından teori geliyor. Bugün şu ayrıştırmayı yapabiliriz: Birincisi: Devrimci güçlerden, devrimciliği devrimci pratik içinde ele alanlar. İkincisi: Devrime karşı olan, reformcu güçler. Düşmanı zaten saymıyorum. Yani halkın dışındaki tüm güçleri saymıyorum burada. Üçüncüsü: arada kalan güçler. Bu ara güçler içinde, ağırlığı reformdan yana koyanlar, devrimden yana koyanlar vardır. Örnek verirsek: Sosyalist Parti'yi şu anda reformcu bir



Ferit İlsever: SP Başkanı

güç olarak göremeyiz. Devrimci bir güç olarak da göremeyiz. Reformla devrim arasındadır. Ağırlığını, teorik planda devrimden yana koyan bir parti olarak görünüyor. Ama pratiği (ki birincil, asıl kıstas odur) buna göre reformcu bir pratiktir. Devrim ile reform arasında şu anda bocalıyor. Pratiğiyle reformcu güçlere daha yakındır. Onu kurtaran önemli iki şey var. O da, teorik planda, daha doğrusu siyasal planda reforma saldırmaması ve ulusal hareketi desteklemesidir.



Deniz Gezmiş: "Kitle çizgisi ile övülüyor."

Komün- Dikkatimi çeken konu şu: Birinci nokta: Reformculuk, düzenin çeşitli reçetelerle onarılması, biraz daha iyileştirilmesidir. Şüphesiz bu, programına uygun araçlarla sahneye çıkar. Düzen için, büyük bir tehdit unsuru taşımaz. Devrimci, düzen dışı bir harekettir. Devrimci bir programa sahip olmayan, nasıl devrimci pratik içinde olabilir?

M.Oruçoğlu- Söyle ele alırsak, Türkiye'deki devrimcilik; düzene meydan okuyan, devrim programını savunan bir anlayışa sahip olan, bunun da pratiğini hakkıyla veren bir akımın adı olabilir. Zaten devrimci bir programa sahip olanlar, gerçekten devrimci bir programı savunanlar, düzeniçi araçlarla sahneye çıkmazlar. Bugün, devrimci programın

Türkiye'deki araçları bellidir. Bu anlamda, yasal araçlarla bu işin halledileceğini söyleyenler, yasalıcılığı erdem gösterenler, açıktır ki reformculuğun pratik olarak göstergeleridir. Bu açık. Ama bunların programları da zaten reformcudur. Sadece kullandıkları araçlar değil, programları da öyledir. Elbette bu yasalıcı sapmadır. Yasalıcı sapma biçiminde ortaya çıkıyor reformculuk. Bugün Türkiye'de hem mücadele biçimleri açısından, hem örgütlenme biçimi açısından kendisini böyle gösteriyor. Ama sırf bu araçlarla değil, bütün dertleri, bütün bu araçları doğuran programlarıdır. Bu araçları kullanmaya iten, onların programlarıdır. Birisi, "ben şu sistemi değiştirmek istiyorum" diyor, birisi de diyor ki, "ben reformla değiştirebilirim." Biz ona reformcu diyoruz. Öbürü de "ben bu sistemi bu şiddet araçlarıyla değiştireceğim." Şimdi, bu şiddet araçlarıyla değiştireceğim diyen, bir bütün olarak sistemle çatışıyor. Bir kısmında teoriye bakıyorsun, gerçekten fazla açmazları olan bir teori değil, devrimci bir teori. Ama pratiğine bakıyorsun rezalet. Bir bakıyorsun teori çok berbat, sefil bir teori. Basit, yalın, dar bir teori. Ama pratiğe bakıyorsun, son derece zengin ve ihtilalci bir pratik. Devrimci bir pratik. Yani bunlar yaşamda olan şeyler. Onun için biz mevet yaşama bakarak karar vermeliyiz. Kitaplara, defterlere bakarak karar vermek, bizi yanıltır.

Komün- Örneğin, Sosyalist Parti'yi halk ve halka karşı olan güçler cephesinde, hangi mevzide değerlendiriyorsunuz?

M.Oruçoğlu- Sosyalist Parti, halk cephesindedir. Bazı solcuların yaptığı gibi yaklaşmak doğru değil. O solculara şüphesiz kafayı duvara vurmaları açısından büyük hürmetimiz vardır. Onların zaten en büyük erdemleri odur, feda ruhu ve kafayı duvara vurmaları. Tabi ben lafta solcuları demiyorum. Aynı zamanda, şimdi onların baktığı gibi bakmak gerekiyor. Onlardan gelen rüzgara da sessiz olmamak gerekiyor. Sosyalist Parti, halk saflarındadır. Yarın, halka karşı dönüşebilirse, o zamanda deriz ki halkın dışındadır. Bugün pratiği ortada. Devrimci bir pratik içinde değil ama demokrasi pratiğinin içindedir. Demokrasi mü-

cadelesi veren bir partidir ve ulusal sorunda cesur davranan bir partidir. Batıdaki radikal hareketlere yaklaşım, onların pratiğine yaklaşımı ise iyi değildir. Kötüdür. Örneğin, Deniz Gezmiş kitle çizgisi ile övülüyor. Bu güzel bir şey. Ama Deniz Gezmiş'in kitle çizgisini öven insanların "daha önce biz bunu böyle görmüyorduk, bu kitle çizgisine karşı çıkıyorduk, buna eleştiriler yöneliyorduk" demeleri lazım. Bu konuda, samimi olmaları lazım. Bu samimiyet, beraberinde insanın kendi kendini aşmasını getirir. Bir insan samimi değilse, kendisini aşamaz.

Komün- Bu bağlamda "TİKP Muhasebesi"ne nasıl bakıyorsunuz?

M.Oruçoğlu- TİKP muhasebesi, yüzeysel ve gülünç bir muhasebedir. TİKP'in muhasebesine, Aslan Kılıç'ın, Ahmet Aka'nın getirdiği gibi yaklaşmak gerekiyor. Nitekim, Saçak sayfalarında getirilen eleştiriler de vardır. Hasan Hayri Aslan'ın getirdiği gibi yaklaşmak gerekiyor. Yani o konuda TİKP'in samimi olması, kendisini aşmasına hizmet edecektir. Dolayısıyla, halka hizmettir bu. Ama bu samimiyeti bugün göremiyoruz. Cesur ve samimi olmak zorundadır. Cesur ve samimi olursa, şüphesiz TİKP olmaktan kurtulup, daha ileri bir mevziye gelir demek istemiyorum. Ama bununla birlikte şunu da yapar: Muhasebede samimiyeti, Batıdaki radikal hareketlere daha dostane yaklaşımını getirir. Bu samimiyet çok önemlidir. Yani bir hareketin, kendi dışındaki devrimci hareketlere karşı tavır korunç derecede öneme sahiptir. Bütün teorileri çiğner geçer bu pratik.

Komün- Bizce, TİKP'in bütün hatalarının temelini oluşturan ideolojik zemin aşılmadı. Bu zeminin önemli bir unsuru, "Üç Dünya Teorisi"dir. Bir kere bu korunuyor. Bu korunduğu için, TİKP geleneğinden gelenlerin, önümüzdeki süreçte sağlıklı bir ilerleme çizgisinde olmaları mümkün görünmüyor. Ayrıca Kemalizm ve devlete bakıştaki kronik hataları da buna eklemek gerekiyor.

M.Oruçoğlu- "Üç Dünya Teorisi"ni savunsun, savunmasın benim için fazla önemli değil. "Üç Dünya Teorisi"ni savunup da devletle çatışanlar vardır. Savunup da

devletin bir parçası olanlar vardır. Yani kavrar işbirlikçi olur, kavramaz savunur. Bakarsın devrimcidir. Peru Komünist Partisi "Üç Dünya Teorisi"ni savunuyor.

Komün- O, "dünyanın üç bölünmesi" anlamında, sözde bir savunma. PKP gerçeğinin, "Üç Dünya Teorisi"nin ruhuyla, yani sınıf işbirliğiyle ilgisi yok.

M.Oruçoğlu- Yani kavrayamamıştır. Ben onun daha ötesinde görüyorum. Devlet ve Kemalizm sorunundan, biraz uzak durması gerekiyor bu partinin. Türkiye aydınlığının iligine devletçilik ve Kemalizm işlemdir. Hepsini iğdiş etmiştir, reformculuğunda, devrime karşı tavrında, insanların kanında, iliginde bu şey vardır. Devletçilik ve Kemalizm gücü vardır. Yani köklü bir tarzda "bismillah" diyerek bu bağları kesmesi lazım. Bunu kesemediği müddetçe "Üç Dünya Teorisi"ni savunmuş, savunmamış yahut da şu teoriyi savunmuş, şunu savunmamış. Bir de pratik tavrı var. Pratik tavrında, mesela diyelim ki ulusal sorunu destekliyor. Bunun, pratikteki gereğini yerine getirirse, mesela diyelim ki Doğu'da bu partinin örgütleri doğrudan ittifaka girerse, tüm ulusal güçlerle doğrudan samimi bir ittifaka girerse, bu ittifakın pratikteki gereklerini de yerine getirirse, o zaman derim ki; "bak devletle belirli bir mesafe koyuyor." Burada sistemle çakışan mücadele eden güçlerin yanında, sadece teoride değil, bizzat pratik tavrı olarak yer alırsa, onları dizginlemeye, onların elini ayağını tutmaya kalkışmazsa, o zaman deriz ki "ha bu devletle kendi arasına bir mesafe koymuştur."

Komün- İşte tam burada Kemalizmden kopması gerekli değil mi?

M.Oruçoğlu- Emin ol, bu pratik tavrı var ya bu pratik tavrı, onun kendi içindeki sağlıklı öğeleri ön plana çıkarır. İçindeki daha geri, daha sağlıksız unsurları atmasına hizmet eder. Ama bunu yapabilir mi, yapamaz mı, bu konuda ben fazla iyimser değilim.

Komün- TBKP'ne ilişkin düşünceleriniz nedir?

M.Oruçoğlu- TBKP'ne, ideolojik planda amansız birmücadele açmak gerekiyor. TBKP, modern revizyonizmin ülkemizdeki baş temsilcilerinden birisidir. Bu konuda,

uzlaşmaz olmak gerekiyor. Fakat pratik hatta, TBKP'ni düşman safına koymak, daha doğrusu büyük burjuva partileriyle aynı görmek hatasına düşmemeliyiz. Mesela, bir DYP, bir ANAP gibi, hatta SHP gibi görmeliyiz. Bu ayrımı yapmak ve aynı zamanda onun pratik, bizzat pratik içinde yaptığı iyi şeylerle, onunla birlikte olmak gerekir. Örneğin diyelim ki işçi sınıfı hareketi, öğrenci hareketi, orta sınıfların hareketinde, TBKP bizzat bu hareketin içinde yer alabilir. Bu hareketin içinde yer alan bir hareketle, pratikte dayanışma içinde olmak, ama hiçbir zaman ideolojik kavgayı elden bırakmamak gerekiyor. Yani "bu sosyal-faşist", veya "modern revizyonist", "ben bu odaya girmem, odanın kokusu kötü", yahut da "bu şu hareketin içinde yer aldığı için, ben o sokakta yürümem" davranışlarından uzak durmak gerekir. Bunlar çocukluktur. İdeolojik planda, bence asıl



Şefik Hüsnü

olan da budur. İdeolojik planda mücadele ama pratikte doğru tavrı içindeyse dayanışma.

Komün- Yani TBKP'ni de halk güçleri içerisinde mi görüyorsunuz?

M.Oruçoğlu- Ben onu şu anda siyasal planda devletten yana saflara koymuyorum. Devletle, reformcu-

ların bir çelişkisi vardır. Yani şöyle söyleyeyim: Ben kalkıp da bir SHP ile ANAP arasındaki çatışmayı değerlendirirken, bunu farklı görürüm. Bir TBKP ile devlet arasındaki çatışmayı farklı görürüm. TBKP'nin devletle çatışmasında, ben onunla dayanışma içinde olurum. Ama dayanışma içinde olurken de, halka TBKP'nin ideolojik hattını anlatırım ve aramdaki farkı korurum. Niçin dayanışma içinde olduğumu anlatırım. Halkın bunu anlayacağı açıktır.

Komün- Buradan Türkiye sosyalist hareketinin tarihine geçelim isterseniz. Mustafa Suphi'den başlayan süreci, bugüne kadar nasıl değerlendiriyorsunuz?

M.Oruçoğlu- Önce isterseniz Mustafa Suphi döneminden başlayarak, 70 yıllık bir geçmişin kısa bir değerlendirmesini yapalım. Mustafa Suphi tecrübesinden öğreneceğimiz çok az şey vardır. Onu açık yüreklilikle kabul edelim. Mustafa Suphi'nin başlattığı hareket, şüphesiz komünist bir harekettir, buna karşın Türkiye gerçeğinden kopuktur. Teoriyi, programı, takükleri, stratejileri tamamen Bolşevik Partisi'nden alması nedeniyle, Türkiye gerçeğinden uzaklaşmıştır. Türkiye gerçeği nedir, ne değildir sorulmadan alınmıştır. Hareketin doğuşu ve yok oluşu bir buçuk yıllık, bir yıllık bir dönem kapsıyor ve cılız doğduğu için de önemli bir sınıf mücadelesi, yani devrimci proletaryanın mücadele tecrübesi, teorisi olmadığı için o mücadele tecrübesinden fıskıran bir teorisi olmadığı için, Kemalist hareketin bu hareketi yok etmemesiyle birlikte, peşinden 50 yıllık bir suskunluk gelmiştir. Mustafa Suphi önderliğindeki hareket, kendinden sonraki komünistlerin yararlanabileceği güçlü bir teorik ve pratik mirası yeterince bırakamamıştır. Bu suskunlukta, geçmişten alınan mirasın önemli bir payı vardır.

Komün- Mustafa Suphi döneminde, en kaba veya dikkat çekilmesi gereken yanlışlar hangileri?

Tarımda makineleşme ve pazar için üretim

Tarımda kapitalist gelişmenin sonucu olarak çöküntüye uğrayan küçük üretici köylülük, yine de toplam çiftçi aileleri içinde önemli bir yere sahiptir. Yalnız şunu da belirtelim ki, bu kesim önemli değişikliğe uğramıştır. Bunların bir bölümü, direkt pazar için üretim yaparken, diğer bir bölümü ise, ihtiyaç fazlalarını pazara sunmaktadırlar.

Tonguç GÜLEÇ

Angarya iktisadi sisteminin temel özelliklerini sıralarken, bunlardan birisinin de "iktisadi baskı dışında baskı" olduğunu belirtmiştik. Yani, bu iktisadi düzende köylü, kişisel olarak da toprak beyine bağımlıydı. Angarya iktisadi sisteminin, temellerinin sarsılmaya başlamasıyla birlikte, köylünün toprak ağasına olan bu kişisel bağımlılığı, önemli ölçüde sarsılmaya başladı. Artık toprak ağaları köylüyü feodal cebir ve şiddetin dışındaki yöntemlerle kendilerine bağlamanın yollarını aramaya başladılar. Bunlar, köylüye karşı inandırıcı olabilmek için, göstermelik de olsa, bazı yasa değişikliklerine ve "toprak reformu"na başvurmak zorunda kaldılar. Fakat yapılan bütün bu uygulamaların tümünün, özünde kendi çıkarlarına uygun olarak düzenlendiği açık bir gerçektir.

Bağımlı köylülüğün çöküşü

Bağımlı köylülüğün çöküşü sorunu ele alınırken, üzerinde durulması gereken en önemli nokta, bu kesimin daha sonraki süreçte hangi ilişkiler içine girdiğidir. Yani bunlar, kır proleterlerine mi dönüşüyor, yoksa, bağımlılıklarını değişik biçimlerde mi devam ettiriyorlar? Öncelikle bunun açığa çıkarılması gerekir.

Ülkemizdeki mevcut gelişmeler, çöküntüye uğrayan bağımlı köylülüğün, direkt kır proleteryasına dönüşmediğini, esas dönüşümün bu olmadığını, tersine bağımlılık

ilişkilerinin değişik biçimlerde (örneğin, yarıcılık ve ortakçılık biçimlerinde) sürdüğünü göstermektedir. Bunlar üzerinde kısaca duralım.

Yarıcılıkta, köylü ağanın kendisine gösterdiği toprak parçasını yıl boyunca tam bir küçük üretici gibi, kendi aletleri, tohumu ve ailesinin emeğiyle ekip biçer. Yıl sonunda ise, çıkan ürünün yarısını tohumluk ve geçimi için gerekli olanı aldıktan sonra, diğer bölümünü ağaya teslim eder. Ağa ile yarıcı köylü arasında, ürünlerin bölüşümü kesitinde kurulan oran, aslında her geçen gün köylünün aleyhine bozulur. Ağanın otoritesi ve baskı gücü bazen ürünün üçte ikisine elkoymaya kadar varır.

Feodalizmin çözülme derecesine bağlı olarak, yarıcılık bazı değişikliklere uğrayarak ortakçılık biçimine bürünür. Ortakçılıkta da yine köylü, ağanın kendisine gösterdiği toprakta, kendi aletleri ve ailesiyle birlikte çalışır. Ama, bu defa ekilecek olan ürün ve kullanılacak olan gübre vb. gibi şeyler ortaklaşa karşılanır. Yıl sonunda çıkan ürün ise, yine ortaklaşa bir şekilde bölüşülür.

Bizde bu ilişki biçimlerinin yaygın olarak uygulandığı yerler, haliyle feodal ilişkilerin hala güçlü olduğu Doğu bölgesidir. Köy envanter etütlerinin, 1970 yılı tarım sayım sonuçlarına göre hiç toprağı olmayan 71.077 aile ortakçılık yapmaktadır. Bu miktar, 3 milyon 800 bini civarındaki toplam çiftçi ailesiyle karşılaştırıldığında yüzde 1.8 gibi küçük bir oran oluşturur. Ortakçılıkla işlenen tarım topraklarının genişliğine gelince, bunun toplam miktarı 3 milyon 415 bin dönümdür. Türki-

ye'de toplam 280 milyon dönüm toprağın üretimde kullanıldığı düşünülürse, ortakçılıkla ekilen toprakların, toplam içindeki payının yüzde 1'den biraz büyük olduğu görülür.

Bu uygulamanın esas olarak Doğu'da yaygın olduğunu belirttik. Şimdi de 1970 yılı sayım sonuçlarına göre, ortakçılığın bölgelere nasıl dağıldığını görelim:

Bölgelerin başını 26.855 aile ile Günaydoğu çekiliyor. Ardından 14.890 aile ile Akdeniz Bölgesi ve 8.891 aile ile Ortadoğu Bölgesi gelir. Bu bölgelerin içinde, uygulamanın en yaygın olduğu iller ise sırasıyla şöyledir: Urfa'da 10.766 aile, Diyarbakır'da 8.524 aile, Adana'da 6.098 aile, Adıyaman'da 4.193 aile, Mardin'de 4.005 aile ve Erzurum'da 2.560 aile.

Bu örnekler hiç toprağı olmayan köylülere aittir. Ama biz biliyoruz ki, ortakçılık biçimindeki ilişkiler yalnızca bunlarla sınırlı değil. Elllerinde birkaç parça tarlası olan, ama kendine yetmeyen köylülerin önemli bir bölümü de ortakçılık ilişkisine girmektedir. Bunları da göz önünde tutarsak, haliyle ortakçı ailelerin gerçek sayısı, yukarıdaki rakamlardan biraz fazla olacaktır. Ayrıca, bu istatistiklerin 1970 yılına ait olduğu, aradan geçen yaklaşık 20 yıllık sürede, tarımda kapitalist ilişkilerin gelişmesi, kırdan şehire göç vb. nedenleri de göz önünde tutarsak, bu ilişki biçiminin çok güçlü olduğunu söyleyemeyiz. Hele Batı kesiminde bu ilişkinin daha da zayıf olduğu açık bir gerçek. Batı Bölgesinde yaygın olan ilişki biçimi, ortakçılı-

ğın da ilerisinde olan kiracılıktır.

Kiracılık, bir kimsenin herhangi bir toprak sahibinden bir ücret karşılığı (toprak kirası olarak) toprağı belli bir üretim yılı için kiralayarak işletmesidir. Kiracılığın, ortakçılıktan farkı şudur; kiracılıkta, toprak sahibinin payı para olarak ödenir ve üretilen ürünün miktarının fazlalığı ya da azlığı bu miktarı hiç etkilemez. Ortakçılıkta ise, bu pay ürün miktarına göre belirlendiği için, toplam ürün önemli bir rol oynar.

Batı Bölgesinde, küçük üreticilerin toprak sahipleriyle girdikleri ilişkilerin esasını kiracılık oluşturur. 1970-80 yılları verilerini karşılaştığımızda, bunu rahatlıkla görebiliriz. 1970'te kiracılık yapan işletmelerin sayısı 36 bin iken, ortakçı işletmelerin sayısı 55.500'dü. Ama 1980'e gelindiğinde, kiracı işletmelerin sayısı belirli bir azalmayla 29.600'e, ortakçılık yapanların sayısı ise, çok daha büyük bir düşmeyle 13.400'e indi. Soruna, ülkedeki kapitalist gelişmenin ritmi açısından baktığımızda, bu son 10 yıl içinde, bu işletmelerin sayısının daha da azaldığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Ayrıca, verilen istatistiklerin ülkenin tümünü kapsadığını göz önüne alırsak ve bu ilişkilerin ağırlıklı olarak Doğu Bölgesinde gündemde olduğunu da düşünürsek, Batıdaki durumu daha iyi kavrayabiliriz.

Küçük üretici köylülüğün çöküşü

Lenin, küçük üretimi en genel anlamıyla, "ücretli emek kullanan üretim" olarak tarif eder. Bu üretim tarzının en temel özelliklerine gelince:

Birincisi; kendi emeğine dayanması, **ikincisi;** işlediği toprağı sahip olması, **üçüncüsü** ise; kullanım değeri üretmesidir. Yani, kendisinin ve ailesinin gereksinimlerini üretmesidir.

Kapitalist üretim tarzına tamamen zıt olan bu yapı, yabancı kapitalizmin girmesiyle birlikte çöküşe uğradı. Durumları giderek kötüleşen küçük üreticilerin bir kesimi, kırdan şehre göç ederek, sanayi proletaryasının veya diğer hizmet kesimlerinin saflarına katılırken, toprakla uğraşmaya devam eden diğer bölümü ise, topraklarının yetersizliği yüzünden ya ortakçılık veya kiracılık yapmakta yada mevsimlik işçi olarak çalışmaktadır.

Türkiye'de toprak dağılımındaki dengesizlik ve yine bu dağılımda devamlı olarak meydana gelen değişimler, küçük toprak sahibi olan bu kesimi sürekli bir şekilde tarım dışına itmektedir. Bilindiği gibi, tarım topraklarının belirli ellerde toplanmasının iki yolu vardır. Bunlardan birincisi; küçük özel mülklerin büyük toprak sahipleri tarafından ele geçirilmesi, ikincisi ise; kamu topraklarının yağmalanmasıdır. Türkiye'de 1950-60 arasında, sözde topraksız ya da az topraklı köylüleri

"toprak sahibi yapmak" amacıyla uygulanan toprak reformu, küçük üreticilere 1.9 milyon hektar toprak dağıtmış, buna karşılık aynı dönemde büyük toprak sahipleri, 1,5 milyon hektar toprağı küçük üreticilerden ele geçirmenin yanında, 7 milyon hektarda devlet arazisinden gasbetmişlerdir.

Eldeki verilerin hemen hemen tümü bu gerçeği açıkça belgelemektedir. Tablo: XI.2, 1963-80 arası dönemde, mülk topraklarının dağılımında meydana gelen değişikliği göstermektedir.

Tablodan çıkan sonuç şudur: 1960-80 arasında 50 ila 100 dekar toprağı sahip olanlar, durumlarını hemen hemen muhafaza ederken, 100 ila 500 dekar arasında toprağı sahip olanların durumu giderek iyileşmiş ama 50 dekardan az toprağı olan ailelerin durumu ise giderek kötüleşmiştir. Tarımda kapitalist gelişmenin sonucu olarak çöküntüye uğrayan küçük üretici köylülük, yine de toplam çiftçi aileleri içinde önemli bir yere sahiptir. Yalnız şunu da belirtelim ki, bu kesim önemli değişikliğe uğramıştır. Bunların bir bölümü, direkt pazar için üretim yaparken, diğer bir bölümü ise, ihtiyaç fazlalarını pazara sunmaktadırlar.

Doğu Bölgesi hariç, Batının durumunu ele aldığımızda, tarım ürünlerinin belli başlılarının (tütün, fındık, çay, üzüm, portakal, pamuk, zeytin, ayçiçeği vb.) küçük üreticiler tarafından direkt pazara sürülmek için üretildiği bir gerçektir. Görül-

TABLO: XI.2. Mülk Topraklarının Büyüklüğünde Değişme (Yüzde Dağılımlar)

Toprak Dilimi (Dekar)	1963		1968		1970		1980	
	Hane	Toprak	Hane	Toprak	Hane	Toprak	Hane	Toprak
1 - 20	40,7	11,3	43,8	9,4	44,2	10,4	28,1	4,1
21 - 50	28,1	17,7	34,1	24,7	28,7	16,8	33,1	16,0
51 - 100	18,1	22,2	13,8	20,4	15,6	21,0	20,3	21,3
101 - 200	9,4	22,2	5,9	16,8	7,8	19,6	11,9	23,9
201 - 500	3,2	15,9	1,6	9,4	3,1	19,6	5,4	22,5
501 -	0,5	10,7	0,8	19,3	1,2	11,2	0,9	12,1
Toplam-Oran	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Miktar (toprak bin hektar)	2 965,2	15 961,8	2 2257,7	11 576,9	3 059,0	17 065,0	3 493,8	22 357,4

Not: Toprak dilimlenmesi, 1970 ve 1980 için önceliklerden farklıdır, bu noktaya karşılaştırmalarda özellikle dikkat edilmelidir.

Kaynak: 1963: DPT IV. KP.s. 12; 1968: Bulutay, T., Timur, S., Ersel, H. Türkiye'de Gelir Dağılımı 1968, Ankara: SBF, 1971, Tablo I-1. B, 1970, 1980: Yukarıda Tablo XI.1'de verilen kaynaklar. Bu konuda ayrıca bkz. Varlier, Oktay, Türkiye Tarımında Yapısal Değişme Teknolojisi ve Toprak Bölüşümü, Ankara: DPT, 1978, s.44

Kaynak: Türkiye ekonomisi Y.Kepenek sf:198

düğü gibi, bu durum küçük üreticilerin yukarıda özetlediğimiz başlıca özelliklerine uymamaktadır. Daha önce, kendisi için bir kullanım değeri üreten ve üretiminin esası bu olan küçük üreticiler, bugün artık değişim değeri üretmeye başlamışlardır. Yani aslında, artık o basit meta üreticisidir ve pazarda meta-para-meta (M-P-M) dolaşımı içinde yer almaktadır.

Esas olarak, kişisel emek üzerine kurulmuş olan basit meta üretiminin en belirgin özelliklerinden birisi merkezi bir planlamadan yoksun olarak üretim yapmalarıdır. Pazar-daki arz ve talep yasası ve tefeci tüccarların sömürüsü, ürününü iyi değerlendiremeyen üreticiyi her geçen gün büyük bir yıkıma doğru sürükler. Basit meta üretiminin farklılaşması sonucu, bazıları iyice yoksullaşıp proletaryanın saflarına katılırken, büyüyen ve palazlanan kesim ise, burjuvazinin saflarına geçip kapitalist meta üreticisi olur.

Bugün, Türkiye tarımında kapitalist tarzda üretim yapan işletmelerin bir bölümü, iç-başkalaşım ile kapitalist çiftliklere dönüşmüşken, diğer bir bölümü de basit meta üreticilerinin farklılaşması sonucu oluşmuştur. Türkiye'nin Ege, Trakya, Akdeniz ve Batı Karadeniz bölgelerinde kapitalist tarzda üretim yapan işletmelerin sayıları hiç de küçümsenecek düzeyde değildir.

1953 verilerine göre, 200 dönümden büyük topraklar üzerinde kapitalist tarzda üretimde bulunan işletmelerin sayısı 150 bin civarındaydı. Bunlar o dönemde toplam üretici ailelerinin yüzde 4'ü gibi bir orana sahip olmalarına rağmen, ekilebilir toprakların yüzde 40'ını ve yine toplam tarımsal üretimin ise, yarıya yakın bir bölümünü kontrol edebiliyorlardı. Bu konuda, son yılların kesin rakamları elimizde yok. Ama ülkedeki mevcut gelişmenin yönünü göz önünde tuttuğumuzda, yine bu süre içinde büyük işletmelerin durumunun iyileştiği, küçük mülk sahiplerinin durumunun ise, giderek kötüleştiği açık bir gerçektir. Peki bu durum neyi gösterir? Orta ve büyük boydaki işletmelerin sayısının giderek arttığını, yani ta-

rimda kapitalizmin geliştiğini.

Tarımda zanaatın yıkımı

Doğrudan üreticinin, üretim araçlarından koparılması süreci incelenirken, üzerinde durulması gereken noktalardan biri de zanaatın uğradığı yıkımdır. Emperyalist metalar ile rekabet yürütemeyen köylü ekonomisinin bu yönü, feodalizmin çözülmesine bağlı olarak önemli sorunlarla karşılaşmıştır. Bizim bu yıkım sorununda üzerinde durmamız gereken en önemli nokta buykılan şey, yeni bir şeyle mi yapılıyor, yoksa tamamen sökülüp atılıyor mu? Bizdeki mevcut durum göstermektedir ki yıkılan şey sönüp gitmektedir. Örneğin İngiltere'de bu durum çok daha farklı olmuştur. Yıkılan zanaatın yerine, yeni bir ev sanayi yapılmıştır. Gerçi, bizde bu



alandanda bütün her şey, henüz yıkılmamıştır. Örneğin gerek el işçiliğine dayanması ve gerekse de antik bir değer taşıması yönüyle, tefeci-tüccarlara önemli kazançlar sağlayan halıcılık, bugün bazı yörelerde, özellikle de tefeci-tüccarların denetimi altında sürdürülmektedir. Bu alanda birçok köylü, parça başına ücretle emeğini satmaktadır.

Tarımda makineleşme

Tarımdaki kapitalist gelişmenin en önemli göstergelerinden birisi de makineleşmedir. Lenin, "Tarımda Makinenin Önemi" adlı bölümde şöyle der:

"...Tarımda makine kullanımını doğuran ve bunu yaygınlaştıran etmen kapitalizmdir; öte yandan da tarımda makine kullanılması, kapitalist bir nitelik taşımaktadır. Yani kapitalist ilişkile-

rin kurulmasına ve daha da gelişmesine yol açmaktadır.

Bu sonuçlardan birincisi üzerinde duralım. Gördük ki emek-hizmeti iktisat sistemi ve bununla kopmaz bağları olan ataerkil köylü iktisadı, yapıları gereği, alışılmış tekniğe, modası geçmiş üretim yöntemlerinin muhafazasına dayanır. Bu iktisadi rejimin iç yapısında tekniğin dönüşmesini teşvik edecek hiçbir şey yoktur;... Özellikle şu gerçeği belirtelim ki, emek-hizmeti sisteminde, emeğe yapılan ödeme (daha önce gördüğümüz gibi) kiralanan emek kullanılan durumdakinden çok daha düşüktür ve çok iyi bilinmektedir ki düşük ücretler, makine kullanımına geçilmesinde, en önemli engellerden biridir...

İkinci sonucu açıklamak için, toprak beyi ve köylü tarımını ayrı ayrı incelememiz gerekir. Bir toprak beyi, bir makine ya da gelişmiş bir alet kullanmaya başladığı zaman, (kendisi için çalışmış olan) köylünün aletleri yerine, kendisinininkileri kor; dolayısıyla da emek-hizmetinden, kapitalist çiftlik sistemine geçmiş olur. Tarımda makinelerin yaygınlaşması, emek hizmetinin kapitalizm tarafından yok edilmesi anlamına gelir. Kuşkusuz, örneğin toprak kiraya verirken, bir biçerde ya da harman dövmek makinesinde vb. günlük çalışma biçiminde emek-hizmeti sunulması koşulu öne sürülebilir, ama bu ikinci tipteki emek-hizmeti, köylüyü bir gündelikçi haline getiren emek-hizmeti olacaktır... Toprak beyine ait çiftliğin kendi aletlerini edinmesi kaçınılmaz olarak, emek-hizmetiyle geçim araçlarını sağlayan orta köylülüğün temellerinin sarsılmasına yol açar... o halde tarım makinelerinin ve gelişmiş aletlerin yayılmasıyla, köylülüğün mülksüzleştirilme ayrılmaz bir biçimde birbirine bağlıdır." (1) (abç)

Ülkemizde, kapitalizmin gelişmesi ve bunun göstergelerinden biri olan tarımda makineleşme sorunu, henüz bir dizi problemler taşısa da, gelişme ritmi ve düzeyi bakımından küçümsenecek bir durumda değildir. Eldeki mevcut verilerin hemen tümü, özellikle de İkinci Dünya Savaşı'nı takip eden yıllardan bu yana,

tarımında makineleşmenin ve girdi kullanımının (gübre, kimyasal ilaç vb.) sürekli olarak arttığını ve bunun bir sonucu olarak da önemli gelişmelerin ve dönüşümlerin gündeme geldiğini göstermektedir.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, ABD'nin uygulamaya soktuğu Marshall Planı ve Türkiye'nin bu plan kapsamına alınmasının başlıca nedeni; yıkıma uğrayan Avrupa'nın yeniden inşasında, Türkiye'nin, özellikle de tarım ve madencilik alanlarında önemli bir pazar olmasıydı. Bu plan gereğince, Türkiye'de ulaştırmaya ve tarımın makineleştirilmesine öncelik verilmeye başlandı.

Ulaştırma, kapitalist sistemin

nın (asfalt ve stabilize) uzunluğu, 11.000 km'lik bir artışla 35.000 km'ye ulaştı. Karayolları yapımındaki hızlı gelişmeyle kıyaslandığında, bu dönemi demiryollarının önemli ölçüde ihmal edildiği rahatlıkla görülebilir. Aynı dönemde, demiryollarının uzunluğunda ancak 224 km'lik bir artış sağlanabilmiş ve toplam uzunluk 7895 km'ye ulaşmıştır. Yine aynı dönemde deniz ve havayolu ulaşımında, belirli bir gelişme olmuşsa da, bu iki alanın, ulaşım ve taşımacılıkta oynadıkları rol oldukça sınırlı kalmıştır.

Tarımda makineleşme sorununa gelince bu alanda da önemli gelişmeler olmuş, en büyük artma ise traktörde görülmüştür. 1940'da yal-

özellikle de traktör sayısında hızlı bir artış sağlanmasına rağmen, yine de tarımda beklenen verim elde edilememiştir. Bunun asıl nedeni, traktör kullanımının gerekli altyapısının yeterince hazırlanamamış olmasıdır. Yani gerek sürücü, gerek bakım ve onarım, gerek gübreleme, gerekse de sulama alanlarında henüz daha önemli sorunların olmasıdır.

Bu durum, tarımda istenilen sonuca ulaşmayı önemli ölçüde engelliyor ve üretim yoğunlaşması sağlamıyordu. Yani mevcut traktörle, işlediği alan arasında önemli bir çelişme mevcuttu. Örneğin, bu dönem traktörle işlenen arazi oranı 1950'de yüzde 9 iken, bu oran 1962'lerde ancak yüzde 15'e yükseldi. Yine

TABLO I:

İŞLENEN ARAZI, ÇİFT VE TRAKTÖR SAYISI

Yıllar	İşlenen tarlalar (Bin Hektar)	Çift hayvanlar (Çift Sayısı)	Hayvanla İşlenen (Bin Hektar)	Sayısı	Traktör ve işlediği alanlar (Bin Hektar)	Oranı
1940	14 150	2 980 961	14 080	1 068	80	0.01
1945	12 884	2 287 030	12 577	1 158	87	0.01
1950	14 542	2 495 258	13 299	15 585	1 244	0.09
1955	20 998	2 563 878	17 977	40 282	3 021	0.14
1960	23 284	2 647 095	20 104	42 136	3 160	0.14
1965	23 556	2 674 000	19 450	54 668	4 100	0.17
1970	24 296	2 187 555	16 338	105 865	7 940	0.33
1972	25 043	2 052 030	14 891	135 726	10 162	0.40
1974	24 827	1 852 900	9 592	200 454	15 035	0.61

Kaynak: Türkiye İstatistik Yıllığı 1975, Ankara, 1978, s. 164, i. 164

Kaynak: Kırsal Türkiye'nin yapısı ve sorunları, sf. 96, Cavit Orhan Tütengil

önemli bir sektördür. Gerek sanayi kuruluşları tarafından ülkemizde üretilen metallerin, gerekse de emperyalistlerin ihraç ettikleri metallerin, bir an önce pazara ulaştırılıp yeniden para-sermayeye dönüştürülmesi, sistemin işleyişi açısından çok önemlidir. Yine ayrıca bu örgütlülük, metallerin pazarlanmasında olduğu gibi, hammadde kaynaklarının mümkün olduğunca en kısa bir sürede, sanayi kapitalistlerinin ve emperyalistlerin ellerinde toplanmasını da beraberinde getirir.

Savaş sonrası dönemde, ulaştırmadaki en önemli gelişme karayollarında oldu. Her türlü hava şartlarında kullanılabilecek olan sert yüzeyli yolların uzunluğu, 1950'de 1700 km. iken, bu uzunluk 1955'te 3500 km'ye, 1965'te ise 10.750 km'ye ulaştı. Yine aynı dönemde, toplam 24.000 km olan karayolları-

nızca 1066 tane olan traktör sayısı, 1960'lara gelindiğinde muazzam bir artışla 42.136'ya yükselmiştir. Traktördeki bu gelişmenin kaçınılmaz bir sonucu olarak, aynı dönemde traktörle işlenen arazi miktarı 80.000 hektardan, 3 milyon 160 bin hektara ulaşmıştır. İşlenen arazi miktarındaki bu artma, ters orantılı bir biçimde meraların azalmasını beraberinde getirmiştir. 1950'de 37.8 milyon hektar olan toplam mera oranı, 1960'a gelindiğinde 28.6 milyon (Bak: Tablo-1. Ayrıca bakınız Türkiye'nin Düzeni, sf. 620, Doğan Avcıoğlu)

Traktör dışında, makineleşmede sağlanan bir diğer gelişme ise, biçerdöverdir. 1936'da yalnızca 104 tane olan biçerdöver sayısı, 1948'de 994'e ulaşmış, 1956'ya gelindiğinde, 6 bini geçmiştir.

1940 ile 60'lı yıllar arasında

1946-47 yıllarında kimyasal gübre kullanımı 0.23 bin ton iken, bu miktar 1961-62'ye gelindiğinde, ancak 51 bin tona yükselbilmişti. Sulamaların temposuna gelince, ondaki artma da yavaştı. 1960'lı yıllarda ekilebilir alanların, ancak yüzde 4'ü kadar küçük bir bölümü sulanabiliyordu.

1960'dan sonra, özellikle de planlı kalkınma dönemlerinin uygulanmaya konmasıyla birlikte, önceki yapı önemli değişikliklere uğradı. Artık, önceden olduğu gibi işlenebilir alanların genişletilmesinden ziyade, mevcut alanların, tarımsal girdilerle güçlendirilmesi, yani yoğunlaşma politikasına yönelindi. Bu politikayı güçlendirmenin ve teşvik etmenin bir yolu olarak da devlet, tarımsal kredilerde belirli kolaylıklar tanımaya başladı.

Aşağıdaki tablo, 1962 ile '80 ara-

si dönemde tarımsal girdilerin uğradıkları değişiklikleri ve gelişmeyi göstermektedir.

Tabloda da açıkça görüldüğü gibi, ekilebilir alanların miktarında önemli bir değişim olmazken, traktör sayısında artıma yine devam etmiştir. 1962'de 43.747 olan traktör sayısı 1980'lere gelindiğinde 436.369'a ulaşmıştır. Her traktöre, 75 hektarlık bir kapasitesinin ayrılıyor olması üzerinden yapılan hesaplar sonucu, 1974'te ekilen ve nadasa bırakılan toplam toprakların yüzde 61'inin traktörle, geri kalanın ise diğer çeki hayvanlarıyla sürüldüğü ortaya çıktı. Türkiye gerçeğinde, hiç de küçümsenecek bir durum değil bu. Bu dönemde kullanılan gübre miktarı 1962'de 295.3 bin ton iken, 1980'de 5.967,5 bin tona ulaşmıştır. Aynı dönemde, tarımsal kredi kullanımını önemli bir artıma göstererek, 1980'de 184.957,6 milyon TL'na çıkmıştır.

Ekilebilir arazilerin sulanması sorunu, bu dönem önemli bir gelişme göstermiştir. Birinci Beş Yıllık

Plan döneminde (1963-67) sulanabilir toplam arazi miktarı 176 bin hektardan, 565 bin hektara yükselmiştir. Daha sonra, ikinci plan sonunda (1968-72) bu miktar 925.5 bin hektara üçüncü plan (1973-77) sonunda 1,5 milyon hektara yükselmiştir. 1980'de yapılan istatistiklerle ise, sulanabilir toplam arazi miktarının 8.6 milyon hektar olduğu tespit edildi. Bu, toplam ekilebilir arazilerin yüzde 30'unun sulanabilir olduğunun göstergesiydi.

1960 ile 80'i karşılaştırdığımızda şunu rahatlıkla görebilmekteyiz ki, ekilen alanların miktarı hemen hemen aynı kalırken, sulama tesisleri açısından son yirmi yıllık dönemde önemli gelişmeler olmuştur. 1960'da toplam arazilerin ancak yüzde '4'ü sulanabilirken, bu oran 1980'e gelindiğinde yaklaşık 8 katlık bir artışla yüzde 30'a ulaşmıştır.

Özellikle belirtmek istiyoruz: Aşağıda verdiğimiz tablo, Türk tarımındaki makineleşmenin, yalnızca traktör aracıyla sınırlı. Oysa biliyo-

ruz ki, bugün tarımda biçerdöver, patos, çeker-biçer, ilaçlama uçağı, çırçır, vb. makineler ve bunlara yardımcı bir dizi araçlar kullanılmaktadır. Şu an, bütün bu makinelerle ilgili son istatistikleri veremiyoruz. Fakat mevcut durum ve gelişmenin yönü, bu makinelerin giderek yaygınlaşmasını göstermektedir. Bugün çeker-biçer ve patosun, girmedikleri yer, hemen hemen yok gibidir. Arazilerin uygun olduğu yerlere biçerdöverin girmesiyle, bu makinelere olan ilgi de giderek azalmaktadır. Bugün biçerdöver makinelerinin kullanımı artık önemli tahıl merkezleriyle sınırlı değildir. Hemen hemen bütün yörelere götürülebilmektedir. Gidilen yerlerde biçerdöveri tercih edenler ise, sadece büyük toprak sahipleri değildir. Birçok alanda, köylüler birleşerek köylerine biçerdöver makinesini getirmekte ve ekinlerini bununla biçirmektedirler.

1960 ile '80 arası dönemde, tarımın makineleşmesi ve çağdaş girdi kullanımının giderek yaygınlaşması, şüphesiz ki, toprak mülkiyetinin

TABLO : XI.4. Başlıca Tarımsal Girdilerin Gelişimi, 1963 - 1980

İşlenen Alan Bin Hektar	Traktör		Yapay Gübre Kullanımı		Tarımsal Kredi	
	Sayısı	Artış Oranı %	Bin Ton	Artış Oranı %	Milyon TL.	Artış Oranı %
1962	23 215	43 747	295.3	-	2 031.9	-
1963	23 823	50 844	426.4	44.40	2 250.2	10.74
1964	23 843	51 781	532.0	24.77	2 840.4	26.23
1965	23 568	54 668	800.8	50.90	2 800.7	- 1.40
1966	23 982	65 103	1 027.0	27.93	4 568.7	63.13
1967	23 896	74 982	1 538.0	49.78	5 089.0	11.39
1968	24 092	85 475	2 116.8	37.82	5 344.4	24.67
1969	24 672	96 407	2 448.4	15.68	5 861.4	8.15
1970	24 294	105 865	2 217.3	- 9.76	6 550.8	- 4.63
1971	24 527	118 825	2 536.5	14.40	8 190.9	- 8.50
1972	25 073	135 726	3 264.3	29.48	9 810.7	58.47
1973	25 014	156 139	3 720.4	13.28	16 247.2	85.81
1974	24 660	200 466	3 136.1	- 15.70	22 715.6	39.81
1975	24 407	243 066	3 891.6	17.71	36 834.6	67.16
1976	24 239	281 802	5 944.6	61.03	39 565.0	7.41
1977	24 472	320 578	6 577.0	10.64	47 701.3	20.56
1978	24 552	370 259	7 474.0	13.63	64 177.9	34.54
1979	24 972	402 777	7 666.0	10.29	119 643.4	86.42
1980	24 568	438 369	5 967.5	- 22.18	184 957.6	54.59

* Ekilen ve nadasa bırakılan tarla alanı.

Kaynak: DİE, Tİy 1968, s. 155, 168 ve 180, TİY 1973, s. 188 ve 201; TİY 1977, s. 165 ve 175; TİY 1982, s. 176, 177, 186 ve 188.

Kaynak: Türkiye Ekonomisi Y. Kepenek, sf: 203

dağılımına ve işletmelerin durumuna göre önemli değişiklikler arzetti. Büyük işletmeler, makine ve tarımsal girdilerden daha büyük oranda yararlanırlarken, bu oranın, orta ve küçük işletmelere doğru gidildiğinde azaldığını görmekteyiz.

Aşağıdaki 1973 yılına ait tablo, bu durumu açıkça göstermektedir.

Tablodan çıkan sonuç şudur: Toplam işletmelerin yüzde 66.1'i yapay gübre, yüzde 44.7'si traktör, yüzde 57.8'i tarımsal ilaç kullanmakta ve yine yüzde 33.5'i de sulama yapabilmektedir. Çağdaş girdilerin kullanım oranı gördüğümüz gibi, küçükten büyüğe doğru gidildiğinde artmaktadır. Bu artmanın en istikrarlı olduğu alan ise traktördür. Traktörün dışındaki araçlar bu sürede, çeşitli iniş ve çıkışlar göstermiştir. Örneğin ilaçlama oranı, 21-50 dekar arası toprağa sahip olan işletmelerde yüzde 62.84 iken, bu oran 51-100 ve 101-200 dekar arası toprağa sahip olan işletmelerde daha düşüktür. Yine aynı şekilde sulama ve gübreleme oranı, orta işletmelerle kıyaslandığında küçük işletmelerde daha fazladır.

Tarımda kapitalist dönüşüm

Buraya kadar anlattıklarımızı toparlarsak, şunu rahatlıkla söyleyebiliriz: Ülkemizdeki, dışa bağımlı olarak gelişen kapitalizm, tarıma önemli oranda girmiş ve burada çe-

şitli köklü dönüşümler yaratmıştır. Özellikle de 1960 ile '80 arasında makineleşme ve diğer girdilerle desteklenerek, tarımda daha yoğun bir örgütlenme sağlanmıştır. Gerçek böyleyken, ne yazık ki hala çeşitli çevreler, bu gelişmeyi ve onun yarattığı sonuçları görememektedir. Bu konuda da önemli ölçüde subjektivizm egemendir. Bazıları ise, mevcut gerçekler karşısında istemeyerek de olsa, "elbette belirli bir makineleşme vardır, kimse bunu inkar etmiyor ki" demekle, ama bir adım ileriye gidip, bunun yarattığı sonuçları görmek istememektedir. Lenin, tam da bu noktada Bulgakov'la girdiği polemikte sorunu şöyle ele alır.

"Ama bu tartışma götürmez olgu, bir başka olguyu, yani aynı zamanda tarımda makine kullanımının hızla geliştiği ve bunun tarımda güçlü bir dönüşüm etkisi yaptığı olgusunun en ufak bir şekilde tersini tanıtlamaz. Eleştirmenlerin yapabildikleri tek şey, şöyle muazzam tezlerle bu kaçınılmaz sonuçtan 'kaçınmak'tır." (2) (abç)

Bu kaçınılmaz sonun en önemli göstergelerinden biri, kırsal alanda bir ücretli işçi yığınının yaratılması, diğeri ise, kol işçilerinin yığınlar halinde sokağa atılıp, büyük bir işsizler ordusunun doğmasıdır. Bu karmaşık ve çelişkili görünen ilişkiyi yine Lenin şöyle açıklar:

"Tarım makinelerinin geniş çapta kullanılması bir ücretli tarım işçi-

leri yığınının varlığını öngörür. Tarım kapitalizminin en yüksek ölçüde gelişmiş olduğu yerlerde, makine kullanımına başlamayla birlikte ücretli emeğin getirilmesi süreci, bir başka süreçle, yani ücretli işçilerin makine tarafından sürülüp atılmasıyla kesişir. Bir yandan, bir köy burjuvazisinin oluşması ve toprak sahiplerinin emek-hizmetinden kapitalizme geçmeleri, ücretli işçiler için bir talep yaratır. Öte yandan da çiftliğin çöküntüde ücretli emeğe dayandığı yerlerde makeneler ücretli işçileri sürüp atarlar." (3)

Ülkemiz tarımında makine kullanımının yaygınlaşması, kırsal alanda önemli dönüşümlere yol açmıştır. Makineler tarafından kapı dışarı edilen bir kesim, tarımda yedek bir işsizler ordusu oluştururken, diğer önemli bir kesim de şehirlere göç etmektedir.

Sınai nüfustaki büyüme

Lenin, "meta ekonomisinin gelişmesi ve eo ipso nüfusun güide büyüyen bir bölümünün tarımdan ayrılması, yani sınai nüfusun tarımsal nüfus aleyhine büyümesi anlamına gelir. 'Tarım-dışı nüfusa kıyasla, tarımsal nüfusun sürekli olarak azalması, kapitalist üretimin yapımdangelir.'" (aç.Lenin) der ve şöyle sürdürür: "O halde ticari ve sınai nüfusta, tarımsal nüfus aleyhine bir artış olmaksızın kapitalizm düşünülemez ve herkes bilir ki bu olgu en açık biçimde bütün kapitalist ülkelerde ortaya çıkmaktadır." (4)

Yabancı kapitalizmin girmesiyle birlikte sarsılan ve bir çözülme sürecine giren ülkemizin toplumsal yapısı, kapitalist gelişmenin temposuna bağlı olarak, kırdan şehre doğru bir göç hareketi yaşamıştır. Eski Kürt isyanları sonucu gündeme gelen sürgünleri ve yine bugün bazı yörelerde uygulanan, zoraki göç uygulamalarını bir yana bırakırsak, kırdan şehre göç olayının temelinde, tarımdaki kapitalist gelişme yatar.

Ülkemizdeki göç hareketi sorunu ele alınırken, dikkat edilmesi gereken önemli noktalardan biri, bu hareketin yalnızca kırdan şehre doğru bir kaymayla sınırlı olmadığıdır. Ülkenin daha geri bölgelerindeki şehirlerden, Batı'nın büyük şe-

TABOL: X1.5. İşlenen Toprak Dilimlerine Göre Çağdaş Girdi Kullanımı - 1973

Girdi Kullanımı	Girdi Kullanımı İşletme Sayısı (ve Toplama Oranı)	Toprak Büyüklüğü (Dekar)					
		1 - 20	21 - 50	51 - 100	101 - 200	200 - 500	500. +
Yapay Gübre	2 065 800 (66.08)	943 672 (66.48)	520 548 (66.24)	328 184 (64.70)	166 673 (63.08)	79 350 (68.08)	28 373 (83.99)
Traktör	1 397 047 (44.69)	440 845 (31.05)	360 999 (45.94)	273 420 (53.92)	198 895 (74.14)	96 686 (84.07)	29 152 (86.30)
İlaç	1 807 602 (57.82)	785 737 (53.94)	493 855 (62.84)	293 714 (57.91)	153 340 (58.03)	72 438 (62.95)	28 513 (84.41)
Sulama	1 046 380 (33.47)	535 477 (37.72)	246 457 (31.36)	145 260 (28.63)	67 880 (25.89)	36 884 (32.30)	14 452 (42.78)
Girdi Kullanılan İşletme Toplamı	2 671 212 (85.45)	1 219 049 (85.88)	660 837 (85.00)	420 950 (82.94)	230 822 (87.40)	106 542 (92.58)	32 912 (97.44)
Genel Toplam	3 125 884 (100.00)	1 419 480 (100.00)	785 800 (100.00)	507 220 (100.00)	284 220 (100.00)	115 072 (100.00)	33 778 (100.00)

Parantez içindeki yüzdelere en alt sırada yer alan ilgili dilime genel toplama oranı gösterir.

Kaynak: Varlier, age, s. Tablo VI-18-1.

Kaynak: Türkiye Ekonomisi Y.Keleşek, s. 204

hirlere doğru olduğu gibi, yine bölgenin kendi içindeki önemli sanayi merkezlerine doğru da bir göç olayı vardır. Örneğin, Türkiye'de dışarıya en çok göç edilen bölge Karadeniz. Ama buradaki göç olayı, bu bölgenin kırlarından şehirlerine doğru bir yönelimle sınırlı kalmıyor. Büyük oranda tercih edilen Batı'nın büyük şehirlerine göçtür. Trabzon, Rize vb. illerde göç olayı böyle bir seyir izliyor. Yine buranın dışında, dışarıya en çok göçün olduğu illerin başında gelen Kastamonu, Çankırı, Kırşehir ve Nevşehir gibi illerde de benzer durumlar yaşanmaktadır.

Türkiye'de, doğdukları iller dışında yaşayanların, toplam nüfusa oranı 1945'te yüzde 9.3 iken, 1955'te 10.4'e, 1965'de 12.8', 1970'de 21'e, 1980'de 24'e yükselmiştir. Bugün ise, yüzde 30 civarındadır.

Şehirlere yapılan göç, esas olarak köylerden olduğuna göre, göç edenlerin büyük çoğunluğunu, topraksız köylüler ve tarım işçileri oluşturur. Geri kalan bölümü ise, toprağı olan orta ve zengin köylülerdir. Birinci kesime, yani topraksız köylü ve tarım işçilerinin göçüne, hemen her yörede rastlanırken, ikincisine daha çok yarı-feodal ilişkilerin güçlü olduğu bağımlı ulus topraklarında rastlamaktayız.

Türkiye'de, kapitalizmin gelişmesinin kaçınılmaz bir sonucu olarak sinai nüfusun, tarımsal nüfus aleyhine sürekli büyümesi, kır ve kent nüfusunun, toplam nüfusa oranını önemli değişikliklere uğratmıştır. 1927'de Türkiye'nin 13 milyon 648 bin olan toplam nüfusunun 10 milyon 347 bin kişisi köyde otururken, 3 milyon 301 bin kişisi de şehirlerde oturuyordu. Kır ve kent nüfusunun toplam nüfusa olan oranı; kır yüzde 75.8, şehir 24.2 biçimindeydi. Geçen süre içinde, Türkiye'nin toplam nüfustaki artmaya bağlı olarak, hem kır, hem de şehir nüfusu artarken; bir yandan da devam eden göç olayına bağlı olarak, şehir nüfusu, kır nüfusunun aleyhine sürekli bir artış gösteriyordu. (Bkz: Tablo-2)

Aşağıdaki tablo, 1950 ile 1975 arasında kent ve kır nüfusunun dağılımını ve oranını belirtmektedir.

Tablodan çıkan sonuçları özetleyelim.

a) Devamlı artış gösteren ülke nüfusuna bağlı olarak, hem kır, hem de şehir nüfusları artış göstermiştir.

b) Kırsal nüfus, sayı olarak artmasına rağmen, toplam nüfusa olan oranında devamlı olarak küçülmüştür.

c) Şehir nüfusu, hem sayısal hem de toplam nüfusa olan oran olarak sürekli büyümüştür.

d) En önemli nokta budur. 1950 ile '75 arası dönemde, kırsal nüfusun

liklere sahip olduğunu rahatlıkla görebiliriz. Batı'da şehir nüfusu, kır nüfusundan daha fazladır.

Nasıl bir kentleşme?

Türkiye'nin kent nüfusunun, kır nüfusuna oranla ağırlıklı olması, kentleşme bakımından iyi olduğumuz anlamına gelmez. Kentleşme, geri-kapitalist yapıya uygun bir durum göstermektedir. Kırdan kente göç edenler, buralarda ciddi sorunlarla karşılaşmakta ve büyük bir işsizler ordusu oluşturmaktadırlar. Bu anlamda, kentleşme olgusu her za-

1950 - 1975 DÖNEMİNDE TÜRKİYE'DE KIR VE KENT NÜFUSLARI

(kişi)

Yıllar	Toplam Nüfus	Kır nüfusu	Yüzde	Kent Nüfusu	Yüzde
1950	20 947	17 075	81.8	3 072	18.4
1955	24 054	18 638	77.5	5 425	22.4
1960	27 759	20 447	73.5	7 308	28.3
1965	31 391	22 008	70.1	9 383	29.9
1966	32 204	22 220	69.0	9 984	31.0
1967	33 037	22 411	67.9	10 627	32.1
1968	33 893	22 584	66.5	11 309	33.4
1969	34 778	22 741	65.4	12 037	34.6
1970	35 666	22 662	64.1	12 805	39.0
1975	40 347	23 478	58.2	18 869	41.9

Kaynak: ÜBYKP, s. 443, T. 653.

Kaynak: Kırsal Türkiye'nin yapısı ve sorunları, s. 15-16, Cavit O. Tütengil

toplam nüfusa oranı yüzde 23.4 gerilerken, şehir nüfusu buna ters orantılı ve aynı oranda büyümüştür.

Ülkede, gelişmenin mevcut yönünün doğal bir sonucu olarak, şehir nüfusu, kır aleyhine olan büyümesine devam etmiştir? Bu oran 1980'lere gelindiğinde; kır yüzde 56.1, şehir yüzde 43.9 oldu. Son 1985 sayımı sonuçlarındaki oranlama ise şöyle: Kır yüzde 53.7, şehir yüzde 46.3. Yani bugün, Türkiye toplam nüfusunun yüzde 53.7'si kırlarda, yüzde 46.3'ü de şehirlerde yaşamaktadır. Yalnız burada önemli bir noktaya dikkat çekmek istiyoruz. Daha önce de belirttiğimiz gibi, verdiğimiz bu istatistik Türkiye'nin tümü içindir. Yani buna Doğu'da dahildir. Biz Doğu'daki yarı-feodal yapıyı ve bunun doğal bir sonucu olarak da burada kır nüfusunun daha da ağırlıklı olduğunu gözönünde tuttuğumuzda, Batı'daki durumun önemli değişik-

man, her yerde kalkınmanın ölçüsü değildir. Eğer kırdan kente göç edenler, sanayi ve hizmet sektörleri tarafından emilebilseydi, yani göç olayı uyumlu bir şekilde yaşansaydı, haliyle durum çok daha farklı olurdu.

Gerçek kapitalist yapının sahip olduğu kentleşme, önemli sorunları beraberinde getirmiştir. Kentlere gelen ve iş edinme konusunda beklentileri olan insanlar hayal kırıklığına uğramakta, bunalımlara sürüklenmekte ve barınma, beslenme, sağlık, eğitim vb. bir dizi sorunlarla insanca olmaktan uzak bir yaşam sürdürmektedirler.

Kapitalizmin gelişmesi ve sinai nüfusun tarımsal nüfus aleyhine devamlı olarak büyümesi sorunu ele alınırken, üzerinde önemle durmamız gereken bir diğer nokta ise, tarımın, bu gelişmeye bağlı olarak ulusal gelir içindeki payının hangi yön-

TARIMSAL GELİRİN ULUSAL GELİRDEKİ PAYI

Yıl	Tarım (%)	Sanayi (%)	Hizmetler (%)
1960	44.3	16.7	39.0
1961	42.7	19.2	41.1
1962	42.9	18.2	41.2
1963	42.6	18.1	41.3
1964	40.8	18.8	42.4
1965	38.1	17.6	44.3
1966	38.7	17.8	43.5
1967	37.0	18.7	44.3
1968	33.2	25.4	40.4
1969	31.3	27.2	41.4
1970	30.4	27.0	42.6

Kaynak: Türkiye'de Toplumsal ve Ekonomik Gelişmenin 50 Yılı, Ankara, 1973. s. 100

Kaynak: Kırsal Türkiye'nin Yapısı ve Sorunları, s. 102-103, C.O.Tütengil

de seçtiğiştir.

Ülkemizdeki gelişen kapitalizm, hem sanayide, hem de tarımda belirli bir gelişme göstermesine rağmen, sanayi üretimindeki artış ve onun ulusal gelire yaptığı katma, giderek yükselmiş, tarım ise sanayi karşısında, görece olarak gerilemiştir. Örneğin, 1948 ile 1961 arasında, tarımın ulusal gelire yaptığı katma yüzde 52.8 oranında bir artış gösterirken, aynı dönemde sanayi yüzde 97.7'lik bir artış göstermiştir. Bu demektir ki 1951'de yüzde 51.3 olan tarımsal katma, 1961'e gelindiğinde gerilemiş ve yüzde 42.7'ye düşmüştür.

Türkiye ekonomisinde 60'lı yıllardan sonraki gelişmeler çok daha hızlı olmuştur. Örneğin 1962'lerden sonra, sanayi kesimi gerek üretim gerekse de ulusal gelire yaptığı katma bakımından, tarımdan yaklaşık üç kat daha hızlı gelişmiştir. 1962 ile 1970 arası dönemde, tarım yüzde 43'lük bir gelişme gösterirken, sanayi yüzde 140'lık bir gelişme göstermiştir. Aynı dönemde tarımın ulusal gelir içindeki payı, 1962'de yüzde 42.6 iken, bu pay 1970'lere gelindiğinde yüzde 30.4'e düşmüştür. Buna karşılık sanayinin 1962'de yüzde 16.2 olan payı, 1970'e gelindiğinde, önemli bir artmayla yüzde 27'ye yükselmiştir.

Yukardaki tablo, 1960 ile 70'li yıllar arasında meydana gelen değişiklikleri kavrayabilmemiz açısından önemlidir.

Ülkedeki mevcut gelişmenin yönü ve sanayinin tarıma kıyasla artan bir hızla gelişmesi ve eriştiği düzey, 1970'lerin ortalarına gelindiğinde, ülke ekonomisinin yapısında önem-

li değişiklikler yaratmıştır. Türkiye Cumhuriyeti tarihinde, ilk kez bu yıllarda tarım, ulusal gelire yaptığı katma bakımından, sanayinin gerisine düşmüştür. Yani artık bu tarihten itibaren tarım, birinci kesim olma konumunu yitirmiş, bu görevi sanayi üstlenmiştir.

Araştırmacıların, 1995 yıllarına kadar uzanacak olan dönemi de kapsayan tahminlerinde, ulusal gelire yapılacak olan katmanın durumu, sektörlere göre şöyle bir dağılım göstermektedir:

Tablo'daki 1987 yılı sonuçlarını 1960 ile karşılaştırdığımızda, ortaya çıkan durum hayli ilginçtir. Sanayi ve tarım yer değiştirmiştir. 1960'da sanayinin ulusal gelir içindeki payı yüzde 16.7 iken, 1987'ler Türkiye'sinde bu kadar payla (yüzde 16) tarım temsil edilmektedir. 1987'de sanayinin payı, yüzde 34 gibi büyük bir orandır. Bu da tarımın iki katından fazladır. 1995 yılı için yapılan tahminlere göre ise, sanayi, tarımın üç misli olacaktır.

Ülkemizin mevcut gerçekliği ve gelişme yönü böyle olmasına rağmen, belirli çevreler ne yazık ki henüz bunu kavrayabilmiş değildir. Kaypakkayacılık adına, ama O'nun mantığını zerre kadar kavrayama-

yan eski yol arkadaşlarımız, 1990'lar Türkiye'sinde, Kaypakkaya'nın "kaldı ki biz bugün köylülerin yüzde 70'i teşkil ettiği bir ülkede yaşıyoruz" sözünü tekrarlamakla, komik duruma düşmektedirler. Kaypakkaya'nın verdiği bu oran, 1965'ler Türkiye'sine aittir. Belirttiğimiz gibi, son 1985 yılı istatistiklerinde bu oran, yüzde 53.7'dir.

Arkadaşlar, bazen de önlerine sunulan somut verilerden kaçamayacaklarını farkedince, şunları söyleyebilmektedirler: "Elbette kapitalizm geliyor, biz bunu inkar etmiyoruz. Belirli bir gelişme var. Ama siz bunu abartıyorsunuz ve sonuçta da ülkeye kapitalist diyorsunuz. Oysa bütün bu gelişmeye rağmen, ülkemiz yarı-feodaldır. Köylülüğün nüfusuna gelince, isterse bu oran yüzde 25'e insin birşey değişmez. Toprak devrimi yine gündemde kalır."

Sözlü tartışmalarda ortaya konan bu anlayışın, ne ülkemiz gerçekliğiyle ne de Kaypakkayacılıkla ilgisi yoktur. Kaypakkaya, kırdan şehire göç ve bu olgu içinde de köylülüğün genel nüfusa olan oranında meydana gelen değişikliklerin, demokratik devrimin programını etkileyeceğini açıkça belirtmiştir. PDA ile girdiği bir polemikte şöyle der:

"Feodalizmin mevcudiyet derecesi ve köylülerin genel nüfusa oranı (ki bunlar birbirine bağlı şeylerdir) demokratik programını etkiler." (5)

Görüldüğü gibi Kaypakkaya, iddiaların aksine sorunu, direkt programla ilişkisi içinde ele almaktadır. Bundan dolayı da "köylü nüfusu isterse yüzde 25'e insin bir şey değişmez" diyen mantığın, kendini ne kadar zorlarsa zorlasın, Kaypakkaya'yla ilişkisi yoktur.

Tefeci-tüccar sermayesinin rolü

	1972	1977	1987	1995
Tarım	28	23	16	12
Sanayi	23	27	34	37
Hizmetler	49	50	50	51
Toplam	100	100	100	100

Kaynak: Kırsal Türkiye'nin Yapısı ve Sorunları, s. 103, C.O.Tütengil.

Daha önceki bölümlerde belirttiğimiz gibi, kapitalizm öncesi toplumların üretimini, esas olarak kullanım değerinin yaratılmasıyla sınırlıydı. Yani insanlar, esas olarak kendisinin ve ailesinin gereksinimlerini karşılamaya yönelirlerdi. İhtiyaç fazlası olan şeyler, birbirleriyle belirli oranlarda değiştirilseler de, bu ilişki biçimi toplumda egemen olan yan değildi.

Toplumsal gelişmenin seyri içinde, giderek ürünlerin daha büyük oranda pazara taşınması ve artık kullanım değerinin dışında bir de değişim değeri kazanması noktasında, tefeci-tüccarlar önemli bir rol oynadı. Çünkü tefeci-tüccarların asıl amacı, değişim değeri yaratmaktır.

Tüccar sermayesi, ilk başlarda loncalarda üretilen ürünlerin, kırlara taşınıp orada satımı; kırlardan ise, şehirlere hammadde taşınması şeklinde bir işleyle sahipti. Bu dönemde tüccarlar henüz bağımsız bir yapıya sahip değil, tersine loncaların egemenliği altındadır. Ancak, zanaatkarların üretiminin, bütün kısıtlamalara rağmen büyümesi ve ticaretin gelişmesiyle birlikte, tüccar sermayesi loncalardan ayrılarak bağımsızlığını kazanır. Tüccar sermayesinin daha fazla kâr elde etme dürtüsü, onu meta dolaşımını güçlü bir şekilde geliştirmeye ve hemen her alana sızmaya iter. Bu durum, toplumu önemli bir değişikliğe doğru sürükler. Değişim yaygınlaşır. Ürünler, daha büyük oranda pazara akar. Bu da feodal üretimin yapısını, yavaş yavaş değişikliğe uğratar.

Tefeci sermayesine gelince; bunun niteliği ve feodalizmin çözülmesinde oynadığı rol, tüccar sermayesinin hemen hemen aynıdır. Zaten bundan dolayı da bu iki sermaye türü, "ikiz kardeş" olarak adlandırılır.

Tefeci-tüccar sermayeleri, bir yandan kapitalist üretimin objektif şartlarının yaratılmasına katkıda bulunup devrimci bir rol oynarken, diğer yandan ise, mevcut üretimin gözeneklerinde yer ederek bu gelişmeyi engellerler.

Marks, bu ilişkiyi şöyle açıklamaktadır:

"Tefecilik, üretim araçlarının darmadağın olduğu yerde para-serveti merkezileştirir. Üretim biçimi-

mini değiştirmez, ancak ona bir parazit gibi yapışır ve onu zavallılaştırır. Onun kanını emer, güçsüzleştirir ve onun yeniden üretimini gittikçe acınacak hale gelen şartlar altında yürütmeye zorlar... sadece kapitalist üretimin diğer şartlarının gerçekleştiği zaman ve yerlerde tefecilik bir yandan feodal beyi ve küçük üreticiyi mahvederek, diğer yandan emeğin şartlarını sermayeye (dönüşecek biçimde -çn) merkezileştirerek yeni üretim biçiminin yerleşmesine hizmet eden bir araç haline gelir... Tefeciliğin tüm kapitalizm öncesi üretim biçimlerinde ancak mülkiyet biçimlerini -ki siyasi örgütlenme bunların sağlam temeli ve aynı biçimde mütemadi yeniden üretimi üzerine inşa edilmiştir- mahvettiği ve çözdüğü ölçüde devrimci etkileri vardır." (6)

Görüldüğü gibi, tefecilik bir yandan doğrudan üreticinin mülksüzleştirilmesine ve üreticiyi toprağa bağlayan feodal bağların yok edilmesine yol açarken, diğer yandan da üretim araçlarını para-servet biçiminde doğrudan üreticiden ve topraktan bağımsız olarak merkezileştirmektedir. Bundan sonraki süreç için önemli olan şey, biriken bu para-servetin sermayeye dönüşebilmesi, yani işgücünden başka satacak hiçbir şeyi olmayan emekçiyi, artı-değer gaspı ile sömürebilmesidir.

Türkiye, kendi iç dinamiğiyle gelişen bir kapitalistleşme sürecini yaşamadığı için, tefeci tüccarların feodalizmin çözülmesindeki rolleri oldukça sınırlı olmuştur. Tefeci-tüccarlar, ellerinde biriktirdikleri para-serveti sermayeye dönüştürüp, ticaret sermayesini ya da sanayi sermayesini oluşturamamışlardır. Emperyalizm tarafından ülkeye yığılan metalar, kompradorlar tarafından pazarlanmış ve feodalizmi çözen esas olgu, bu işbirlikçi kapitalizm olmuştur.

Basit meta üreticilerinin ve önemli pazar merkezlerinin olduğu hemen her yerde, tefeci-tüccarlara rastlamak mümkündür. Bunlar basit meta üreticilerini ve köylüleri çok değişik yöntemlerle sömürmektedirler. Hasat zamanı, üreticinin ürününü garantilemek için, önceden onu borçlandırma biçiminde olduğu gibi, bizzat hasat zamanında üretim alanlarına yerleşip, ürünleri müm-

kün olduğunca ucuza kapma biçiminde de olur. Bu konuda, Ege'deki bütün üreticilerinin durumu ve tefeci-tüccarların bunlar üzerindeki oyunları bilinen gerçeklerdir. Burada üreticileri önceden borçlandıran tefeci-tüccarların, günü geldiğinde borcunu ödeyemeyen üreticinin ürününe, bir önceki yılın fiyatı ile el koyduğu gibi, devletten aldığı destek (taban fiyatlarının belirlenmesi) ve bütün eksperlerinin satın alınması gibi yöntemlerle de önemli vurgunlar yapmaktadırlar.

Tefeci-tüccarların bu uygulamaları, basit meta üreticilerinin farklılaşmasında önemli bir rol oynar. Bunların bir bölümü, daha da yoksullaşıp proletaryanın saflarına katılırken, diğer bir bölümü ise, iyice palazlanır. Bu tefeci-tüccarların oynadığı olumlu roldür. Ama diğer yandan, tefeci-tüccarların kendi varlıklarını koruyabilmek ve emperyalist sermaye karşısında tutunabilmek için, bu yapıyı muhafaza etmeye çalışırlar.

Lenin, "tüccar sermayesinin bağımsız gelişimi kapitalist üretimin gelişme derecesiyle ters orantılıdır... tüccar ve tefeci sermayesindeki gelişme ne kadar büyükse, sanayi sermayedeki (kapitalist üretimdeki) gelişme o kadar küçüktür. Tersini için de aynı durum söz konusudur." (7)

Ülkemizde gelişen işbirlikçi kapitalizm, toplumun bütün kesimlerini olduğu gibi, tefeci-tüccarları da denetimi altına almıştır. Bu koşullarda tefeci-tüccarların bağımsız gelişimi söz konusu değildir. Aksine, geçmişle kıyaslandığında tefeci-tüccar şebekesinin etkinliğinin azaldığı görülür. Fakat yine de bunlar, geri kapitalist ilişkilerin doğal bir sonucu olarak varlıklarını devam ettirmektedirler.

DİPNOTLAR:

- 1) Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi, Lenin, sf: 203-204
- 2) Tarım Sorunları, Lenin, sf: 93-94
- 3) Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi, Lenin, sf: 206
- 4) Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi, Lenin, sf: 28
- 5) Seçme Yazılar, I. Kaypakaya, sf: 395-396
- 6) Kapital, Cilt-3, Marks, sf: 596-598
- 7) Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi, Lenin, sf: 165

Demagoji, spekülasyon değil polemik istiyoruz

Sıradanlığı reddedip, çoktan ileri atıldık. Dostlar pazarda görsün diye değil, sınıf mücadelesinin üzerimize yüklediği sorumlulukların bilinciyle hareket ediyoruz. En güzel yargıç olan zaman ve pratik, gerçek hükmünü vermek için hepimizi dikkatle izliyor.

Tonguç GÜLEÇ

Bir gelenektir sürüp gidiyor. Yayın hayatına başlayan bir dergi hakkında, öncekiler, hemen ayaküstü de olsa bir şeyler söylemek zorunda hissederler kendilerini. Bazıları, önce bir diploması yapıp, asıl değerlendirmelerini sürece bırakırken, bazıları siyasal düşüncelerini az çok bildiğinden ve eskiye dayanan ilişkilerden dolayı, hemen ilk ağızda kesin yargılarını belirtirler.

Yeni Demokrasi dergisinin **Komün** hakkında daha ilk sayıda verdiği "yayın hayatına ML-MZD bilimini, İbrahim Kaypakkaya'nın ortaya koyduğu doğru hatırı revize etmekle başlayan **Komün** dergisi" şeklindeki sonuç, ikinci tür yaklaşımdır.

Geçmişin, kötü ve olumsuz olan yönlerinden, devrimci bir çıkışla kopmaya ve bunları mahkum etmeye yönelen **Komün**, yayınpolitika-sında da yeni bir geleneğin sürdürülmesinden yanadır. Bunu defalarca dile getirdik, getireceğiz di. Sosyalist basındaki dergilerle olan ilişkilerimize gelince, ikinci sayımızda şöyle dedik: "İdeolojik mücadeleyi, spekülasyon üretimle karıştıran dostlar, bu konuda hala biraz ısrarcı: 'Düşman kardeş' kötü geleneğinin yikiciliğini unutmamak. Açık seçik eleştiriler, polemikler istiyoruz. Başkalarına kulak vermeyi önemsiyoruz."

Kim ne diyor, ne yapıyor?

Cihan Uçar imzalı yazıda, **Komün**, dogmatizme karşı mücadelede yöntem hatasına düşmekle, yani yöntemde dogmatik olmakla suçlanıyor. Önce yöntem sorunu üzerinde duralım. Kimin ne söylediğine ve nasıl davrandığına bakalım.

Leninist yöntem, İkinci Enternasyonal oportünizmine ve onların teorik dogmalarına karşı yürütülen mücadele içinde doğdu ve giderek şekillendi. Lenin, İkinci Enternasyonal'in bütün faaliyetlerini yeniden gözden geçirip, küçük-burjuva oportünist ruhu, zaafı, dargörüşlülüğü, sosyal-pasifizmi ve sosyal-şövenizmi atmak istiyordu. Çünkü o biliyordu ki bu eski silahlar atılıp, yeni silahlar kuşanılma-dan kapitalizme karşı devrimci bir savaşın yürütme olanaksızdır.

Oportünizm ise bu noktada eskiyi olduğu gibi muhafazada ısrar ediyor ve Lenin'i Marksist olmamakla suçluyordu.

Bu koşullarda oluşan Leninist yöntemin, konumuzla ilgili olan birinci ve dördüncü ilkesi şöyledir.

"Birincisi: İkinci Enternasyonal'in teorik dogmalarının, kitlelerin devrimci mücadelesinin ateşinde, canlı pratik eyleminde işe yarıyıp yaramadıklarını sınınamak, yani teori ile pratik arasındaki kaybolan birliği kurmak, teori ile pratik arasındaki ayrılığı birliğe çevirmek zorunda idi."

"Dördüncüsü: Proleter partilerinin özleştirisi, kendi yanlışlarından aldıkları derslere dayanarak eğitimi zorunlu idi; çünkü gerçek kadrolar, gerçek parti önderleri ancak bu

yoldan yetiştirilebilir."

Yeni Demokrasi ile olan siyasal ayrılıklarımızın kökleri, tam da Leninist yöntemin bu ilkelerinde yatmaktadır. Kendi geçmişini gözden geçirme ve yanlışlarından gerekli dersleri çıkarma sorunu, bu işin ana eksenidir. **Yeni Demokrasi**, kendi hatalarına gerekli ciddiyetle yaklaşıp bundan dersler çıkarmada doğru bir mantığa sahip değildir. Önceki teoriyi, mutlak doğru olarak ele almakta ve bütün olumsuzlukları bu teoriyi uygulayanlara yüklemektedir. Bu tavır Leninist bir tavır değildir. Böyle yaklaşımlarla, kadroları ve kitleleri eğitip, hareketi hem teoride hem de pratikte bir ileri noktaya ulaştıramayız.

Komün e gelince, o hiç de böyle düşünmüyor. Geçmişin bir bütün olarak gözden geçirilip, gerekli özleştirilmesinin kitlelere yapılmasından yanadır. Kaypakkaya'dan günümüze kadar uzanan süreç, uluslararası bağla birlikte ele alınmalı, teorimizin nesnel gerçeklikle olan uyumsuz ve yanlış yönleri ortaya konmalı ve bunlar terk edilmelidir. Sorun, önderliklerin inançlarına ya da uygulama niyetlerine bağlı olarak açıklanamaz. Altını çizerek bir kez daha belirtiyoruz ki, Kaypakkaya'nın çizdiği objektif gerçeklikle olan bazı uyumsuzluklarından dolayı uygulamıyor. Mevcut teori ile pratik arasındaki uyumsuzluk, niyetlerde değil burada yatıyor. Sorunu niyetlerle açıklayanlar, bugün kitleleri böyle eğitenler, çok değil, bir iki yıl sonra kendi durumlarını açıklayamazlar.

Ayrıca, teori ile pratik arasında

bir uyumsuzluk olduğunu ve bunun birliğe dönüştürülmesi gerektiğini söylemek de tek başına hiç bir şeye yetmemektedir. Asıl önemli olan, bu birliğin nasıl sağlanacağıdır. **Yeni Demokrasi**'yle bu noktada da hemfikir değiliz. Kaypakkaya'nın teorisini mutlak doğru olarak ele aldığı için, sorunun çözümünü, bu teorisinin kurallarına uyan pratikle açıklamaktadır. Onlara göre, bu teori bugüne kadar uygulanmamıştır ve görev bunu uygulamaktır.

Kendi pratiğinden öğrenmesini ve teorisini bu pratiğinden hareketle geliştirip zenginleştirmesini başaramayan dogmatizm, on yıllarına malolan geçmişini böyle inkar etmektedir.

Marksist bilgi teorisinden hareket eden **Komün**, pratiği çıkış noktası olarak ele aldığı için, teorisinin yeniden düzenlenmesinden yanadır. Bütün teoriler pratikten çıkarlar ve yeniden pratiğe dönmek zorundadırlar. Pratikte ariya ulaşamayan ve onunla uyumsuzluğa düşen bir teori, ne kadar "mükemmel" olursa olsun, terkedilmek zorundadır. Bu anlamda **Komün**, teori ile pratik arasındaki uyumsuzluğu gidermenin asıl yolunu, teorideki yanlış ve eksik olan yönleri düzeltmede görüyor. Dogmatizme karşı yürüttüğü mücadele de buradan gelmektedir.

Söylenenler bu kadar açık ve ortada. **Yeni Demokrasi** yazarı, bunlar üzerinde hiç durmamış. Demagojileri sürdürme ısrarı var.

"**Komün** yazarları genel bir teorisinin her özgül uymasını bekliyorlar. Oysa teori, gerek dünya ölçüsünde, gerekse bir devletin sınırları içinde eng enel olanyanlar, birleşebilir olan yanlar, ortak özellikler üzerinde oluşur. Bu nedenle her iki durumda da evrensel olanı temsil eder. Özgül olanı ise, bölgede, ilde vb. faaliyet yürütenler doğrudan buralardaki toplumsal ilişkilerin somut analiziyle tespit ederler. Evrensel olanla ayrı ve aynı olan yanlarını belirleyerek buna uygun programlar, taktikler ortaya koyarak faaliyetlerini somut gerçeğin ışığında sürdürürler. Bunun yapılmamış oluşunun suçunu evrensel bir teoride ya da programda aramak asıl olandan, kendi görevlerinden kaçmak demektir."

"İbrahim Kaypakkaya'nın kendi



teorisi, O'nun faaliyet sürdürdüğü alanlarda analizi davranmasına, toplumsal ilişkilerin tespitinde diyalektik yöntemi uygulamasına engel oldu mu? Urfa'da, Malatya'da vb. somut tahliller yapılmasını ve hang itoplumsal dinamiklerin nasıl kullanılabileceğini belirlemesini engelledi mi? Devrimden dengesiz gelişeceği, bölgeler arasında sosyal ve iktisadi dengesizliklerin bulunduğu, ulusal baskıların varlığı vb. İbrahim'in genel belirlemeleridir. Fakat bu belirlemelerin hangi bölgede, ne gibi bir durum yarattığının tespiti, ondan sonrakiler tarafından yapılmadıysa bunda İbrahim'in ya da teorisinin suçu ne?... (1) (abç)

İlki şu: "İbrahim'in ya da teorisinin suçu ne?" sorusu sık sık sorulur. Biz bir süreci değerlendirirken, ne İbrahim'i ne de bir başkasını suçladık. Siyasal tespitlerin doğruluğu ya da yanlışlığını belirttik. İbrahim için bu tür yanlışların, biraz da kaçınılmaz olduğunu vurguladık. İşte **Komün**'ün 1. sayısında söylediklerimiz:

"Toplumsal gelişmenin önünde olmak istiyorsak, Kaypakkaya'nın gerçeklerle çelişen yanlarını değiştirmek zorundayız. Bunu İbrahim'in değil yaşayanların omuzlaması gerektiği ortadadır. Kaypakkayaçılık gerçeklerden kopmakla olmaz. O'nun yanlış ve eksikliklerinin olması normaldi. Hiç kimse hemen işin başında gerçekleri dört dörtlük yakalayamaz." (2)

Yeni Demokrasi, bunu kavrayıp üzerine düşen sorumluluğu omuzlayacağına, işi demagojiye boğuyor.

İkincisi: Bizim, "genel teorisinin her özgül uymasını" beklediğimiz

iddiası var. Oysa yazılarımızda sürekli bir şekilde Marksizm-Leninizmin Türkiyelileştirilmesi gerektiğini söylüyoruz. Bu, evrensel olan bir teorisinin özgülleştirilmesidir. Eğer bu yapılmazsa, en doğru teorisinin bile şansı olamaz.

Evrensel ve özgül

Arkadaşlar, çelişkinin evrenselliği ile özgüllüğü arasındaki ilişkiyi kavrayamıyor. Çünkü, çelişkinin evrenselliğinden bolca bahsediyor ama iş özgül geldiğinde, tipik dogmatik tavır sergiliyorlar. Gelişmenin evrenselliğinin, çelişmenin özgüllüğünde yattığını göremiyorlar. Hatta evrensel ve özgülden ne anladıkları da hayli ilginç. Onlara göre hem Marksizm-Leninizm bilimi bir bütün olarak evrensel, hem de İ. Kaypakkaya'nın görüşleri. "Özgül olanın ise, bölgede, ilde vb. faaliyet yürütenler tespit ederler" diyorlar.

Yeni Demokrasi'nin mantığı hep evrensel üzerinde döndüğü ve İ. Kaypakkaya'nın teorisini de evrensel olarak gördüğü için, bugüne kadar özgülün yaratılamamasından "bölgede ve ilde" faaliyet yürütenler sorumlu tutuluyor. Marksizm-Leninizmin evrensel ilkelerinin bir ülkeye yanlış aktarılmasından sorumlu olan nasıl ki o ülkenin Marksist-Leninistleri ise ve bunda bilimin bir suçu yoksa, İ. Kaypakkaya sorununda da durum aynıdır.

Bir teorisinin kutsanıp dokunulmaz kılınmasının tipik örneğiyle karşı karşıyayız. Bu mantığın, Leninist yöntemle zerre kadar ilgisi yoktur. Bu kafayla, kendi yanlışlarını hayatta göremezler ve ne kadrolarını, ne de yığınları kendi yanlışları üzerinde eğitip, daha ileri mevizlere çekemezler.

Lenin, "bir partinin ciddiyeti kendi yanlışlarına karşı tavrında yatar" der. **Yeni Demokrasi**, ciddi bir partinin yapması gereken esas olarak da partinin ortak iradesiyle oluşturulması gereken özgül, ya da bazı özel programları, bölgedeki veya ildeki militanların sırtına yüklemekle, böylesine önemli sorunlarda ne kadar ciddi olduğunu sergilemiş oluyor.

Yeni Demokrasi, militan bir örgütün, teorik militanlığa da sahip olması gerektiğini, özellikle de önder-

lik kademesinin fikir üreten bir laboratuvar gibi çalışması gerektiği gerçeğini kavrayamamaktadır. Lenin, "önderlerin ödevi, özellikle, bütün teorik sorunlar üzerinde gitgide daha çok bilgi edinmek, günü geçmişi dünya görüşlerinin geleneksel lakırdılarının etkisinden kendilerini gitgide daha çok kurtarmak ve sosyalizmin bir bilim durumuna geldiğinden buyana, bir bilim olarak yürütülmek, yani irdelenmek istediğini hiç mi hiç unutmamak olacaktır." der.

Önderlik iddiasıyla ortaya çıkanların, bu gerçeklikten hareket etmek yerine, işi bölgelerdeki ya da şehirlerdeki organların sırtına yikması, önderlik kademesinin görevini kavramayan kendiliğindenci bir mantıktır.

Yeni Demokrasi, bu orijinal teorisini güçlendirmek için, bir de sık sık Urfa-Malatya, ya da İstanbul-Hakkari karşılaştırmaları yapar. İ.Kaypakkaya'nın teorisinin, buralarda özgül programlar ve taktikler üretilmesinin önünde engel olmadığını, ya da İstanbul için söylenenlerin Hakkari için de geçerli olduğunu söylediğini tekrarlayıp durur.

Biz, hiçbir zaman İbrahim'in teorisinin İstanbul için öngördüğü şeylerin aynısını Hakkari için de öngördüğünü yazmadık, söylemedik. Türkiye'nin kırları ve şehirleri biçimindeki genel ayrımını, bu ayrışım içinde de İstanbul gibi büyük şehirlerde yapılması gerekenlerin, buradan ayrı olduğunu belirttiğini, herhalde az çok biliyoruz. Fakat, bağımlı ulus sorununda tartıştığımız bu değildir. Sorunun esası bağımlı ulus gerçeğinde bugün meydana gelen gelişmeler, çelişkilerin aldığı durum ve İbrahim'in teorisinin, bu yapıya müdahaledeki yetersizlikleridir.

İbrahim, bazı yanlışlarına rağmen o dönemde, bağımlı ulus gerçeği hakkında söylenmesi gereken en iyi şeyleri söylemiştir. Bu anlamda, ortaya koyduğu hatta sahip çıkmak ve bunun üzerinde yükselmek, önemli bir sorundur. İbrahim'in teorisini oluşturduğu dönem, Kürt hareketinin henüz gerilerde seyrettiği, ayrılma talebini açıktan dayatmadığı bir dönemdi. Bugünkü durum, Kaypakkaya'nın yaşadığı dönemden oldukça farklıdır. Mevcut teori,

bugünkü sürece müdahalede yetersizdir. Yeniden düzenlenmesi gerekir.

Komün'ün ilk sayısında bu konudaki sorunlar "İki Asgari, Tek Azami Program" başlıklı yazıda ana hatlarıyla ortaya kondu: "Ne yazık ki 'öncüyüm' diyenler, kendisini dayatan gerçeklere rağmen, halen bağımlı ulusun içinde bulunduğu tarihsel süreci yanlış değerlendirmeye devam ediyorlar. Sürecin her zeresini yönlendirme ve tayin etme durumunda olan ulusal çelişme gerçeği görülmüyor. Toprak ağalığı ile köylülük arasındaki çelişmenin baş çelişme olduğu tekrarlanıyor. Bu yanlış saptamayla, bağımlı ulus gerçeğinde baş sorun olmayan toprak devrimi planı, iradeci temelde takip ediliyor. Devrimin içeriği, hedefleri, ittifaklar gibi temel konu-



Gelişenin önünde olmak, İbrahim'in gerçeklerle çelişen yönlerini aşmaktır.

larda da doğası gereği hatalı pozisyonunda duruluyor." (3)

Yeni Demokrasi, sorunları bu noktalarda ele alıp polemikler yürütme yerine, işi şehir kıyaslamacılığıyla geçiştiriyor. Bugünkü mevcut sorunların hepsinin çözümünün, İ.Kaypakkaya'nın teorisinde olduğunu belirtiyor. Gerek Kaypakkaya'nın, gerekse de **Yeni Demokrasi**'nin görüşlerinden haberdar olan herkes çok iyi bilir ki, ne geçmişte Kaypakkaya'da, ne de bugün **Yeni Demokrasi**'de, ulusal çelişkinin birakalım baş çelişki olabileceğini, belli başlı çelişkiler arasında bile görülmediği açık. İbrahim açısın-

dan bu durumu biraz daha anlayabiliyoruz. Çünkü, teorisini oluşturduğu dönemde, ulusal çelişkinin durumu 'geriydi ve bu da O'nun yanlışlığında önemli bir rol oynadı. Bu, eleştirilmemesi gerektiği anlamına gelmez. **Yeni Demokrasi** açısından ise, durum çok daha vahimdir. Birakalım sosyalistleri, bazı emperyalistlerin ve işbirlikçilerin dahi ciddiyetini gördükleri ve daha bugünden bazı alternatifler geliştirmeye çalıştıkları bir sorunu, "öncüyüm" diyenlerin küçümsemesi ve kulakardı etmesi hiç de bağışlanacak bir hata değildir.

Tespitsiz tarih aktarıcılığı

Ulusal çelişmenin, İbrahim döneminde geri düzeylerde seyrettiğini belirttik. Kuşkusuz, bu Cumhuriyet tarihinin bütün dönemlerinde böyle değildi. Cumhuriyetin ilanının hemen ardından başlayan ve 1938 Dersim isyanıyla son bulan yıllarda da bağımlı ulus gerçeğinde, önde olan çelişki ulusal çelişkiydi. Hopimiz peş peşe patlak veren Kürt isyanlarını tarihleriyle aktarıyoruz. Ama mevcut çelişkilerin niteliğini birtürlü belirlemeyiz. İbrahim, bu isyanları ve taşıdıkları muhtevaları doğru bir şekilde ortaya koymasına rağmen, bu dönemlerde baş çelişkinin ne olduğuna ilişkin bir görüş belirtmemiştir.

1940'lı yıllardan sonra, diğer parçalara kayan ve oralarındaki toplumsal gelişmelerde önemli bir rol oynayan ulusal çelişme, özellikle de Mahabbad Kürd Cumhuriyeti'nin yenilgisinden sonra, bütün parçalarda belirli bir gerilemeye girdi. Bu gerileme, Türkiye bölümü açısından 1940'lı yıllardan sonraki sürece tekabül eder. 1970'li yılların sorunları ve 80'li yıllar, çelişkinin Türkiye bölümünde yeniden keskinleştiği, baş çelişki haline geldiği yıllar oldu.

Bugün, bağımlı ulus gerçekliğinde bu anlayışla hareket etmeyen ve çözüm önerilerini buna göre düzenlemeyen hiçbir gücün başarı şansı yoktur. **Yeni Demokrasi** ikide bir soruyor: Kaypakkaya'nın teorisini, bütün bunlara engel midir? Şöyle bir düşünelim; Kaypakkaya, bağımlı ulus da dahil bir bütün için, feodalizmle halk yığınları arasındaki çelişkinin baş çelişki olduğunu ve bü-

tün faaliyetin bu çelişkinin çözümünü doğrultusunda örgütlendirilmesini belirtir. Oysa mevcut gerçeklik, bağımlı ulusta ulusal çelişkinin baş çelişki olduğunu ve bütün faaliyetin buna bağlı olarak ele alınması gerektiğini gösteriyor. **Yeni Demokrasi**, devrimin muhtevası, hedefleri, itifakları vb. gibi bir dizi sorunda, zorunlu değişiklikleri gündeme getirecek olan bu farklılıkları göremiyor. Bizce, **Yeni Demokrasi**'nin asıl problemi bu değil. Ulusal çelişkiyi baş çelişki tespit etme durumunda başa geleceklerden korkuluyor. Çünkü bu durumda, Kaypakka-ya'nın programı temelden bazı değişikliklere uğratılmak zorunda kalınacaktır. Bu **Yeni Demokrasi**'yi önemli ölçüde güç duruma düşürür. Herşeyden önce, **Komün**'ün siyasal tespitlerinin doğruluğunu onaylamak olur. Öte yandan, bunun kabulü demek, yıllardan beri dogmatik-muhafazakar bir mantıkla eğitildiği çevresi tarafından, "inançsızlık"la nitelenip afaroz edilme sorununu da gündeme getirebilecektir.

Yeni Demokrasi, kendi çelişkilere görüşü düzenlediğine, **Komün**'e "genel bir teorinin her özgülüne uymasını bekliyorlar" cılıstirisinde bulunuyor. **Komün**'ün görüşlerini bilen herkes, "bu eleştirinin ayakları havada" diyecektir.

Herhangi bir programın ya da teo-
rinin, toplumun bütün hücrelerine harfiyen uydurduğunu, eğer uymuyorsa bu teo-
rinin yanlış olduğunu iddia eden kimse yok. Teoride aradığımız en önemli nokta nesnel duruma uygunluğudur. Maddenin ya da toplumun rengi ne ise, teo-
rinin ve programın kendisi de bu rengin zemini üzerine oturmak zorundadır. Bir maddeyi oluşturan çelişmeli yönlerden biri esas, diğeri tali durumda olduğuna göre, esas yön üzerine oturtulan bir teo-
rinin, tali olan yönle uyumsuzluğunun olması kadar doğal bir şey yoktur. Kaypakka-ya soru-
rununda tartıştığımız nokta, bu teo-
rinin tali olan yönle uyumluluğu ya da uyumsuzluğu değildir. Herşeyden önce, ülkenin Doğusu ve Batısının tek statüde ele alınıp, buna göre bir programın oluşturulmasını yanlış görüyoruz. İktisadi, sosyal, ulusal, kültürel vb. gibi bir dizi farklılıklara sahip olan iki alan için, iki ayrı asgari program kaçınılmazdır.

Biz, oluşturduğumuz bu programların, bölgelerin en ücra yerlerine harfiyen uyması gerektiğini düşünmüyoruz. Topluma damgasını vuran ve ilk etapta çözülmesi gereken çelişki, her yerde aynı olmadığına göre, program da her yerde doğruluğunu aynı derecede hissettiremeyecebilir. Örneğin, bugün bağımlı ulus gerçeğinde, ulusal çelişkinin baş çelişki olduğunu tespit ediyoruz. Ama bu çelişkinin her yörede aynı keskinlikte olduğunu söyleyemiyoruz. Dersim'deki TIKKO gerillalarının, **Mücadele** gazetesinde bir röportajı yayınlanmıştı. Konuşmacı, ulusal çelişkinin durumuna, biraz da olsa objektif yaklaşıp "milli çelişki Diyarbakır, Urfa, Mardin vb. gibi yörelerde, şu anlık faaliyet yürüttüğümüz alanlara nazaran daha keskindir" demekteydi. Ancak hemen ardından, "fakat sınıf çelişkisine göre geridir" diyerek, çizgiyi kurtarma cümlesi eklemeyi ihmal etmemişti.

Eski ve yeni kuşak ikilemi

Türkiye devrimci hareketinin içinden geçtiğimiz dönemde, karşı karşıya olduğu önemli bir soruna parmak bastık ve dedik ki: "Bugün Türkiye devrimci hareketinin kavraması gereken en önemli sorun, eski teorilerin artık yaşamın gerisinde kaldığıdır. Eğer mevcut tikanıklık aşılacak ve dağılmış güçler toparlanmak isteniyorsa, işe buradan başlanmalıdır. Bugün birçok örgüt, bu zor ama can alıcı görevden alabildiğine uzaklaşmakta ve varlıklarını devam ettirebilmek için, 'yeni kuşaklar' edebiyatı yapmaktadır. Yeni kuşakların örgütlenmesi iyi bir şeydir. Ama varolan bu çelişkinin de görülüp çözülmesi gerekir. Bugün, geçmiş deneyimli kadroları esas itibarıyla örgütsüzdür. Varolan örgütle-

rin hiçbirine yanaşmamaktadırlar. Bunların durumunu 'bittiler', 'yıldılar' biçiminde açıklamak, hiç ama hiç birşeyi çözmemektedir. Bu kesimin en büyük sorunu, siyasal sorunlarda takılacak ciddi tavırlar ve güven sorunudur. Örgütler, partiler dışındaki bu kesim, onlardan öğrenilmesi gereken önemli birikimlere sahiptir ve bu mutlaka gerçekleştirilmelidir. Genç kuşaklara gelince; bunlar düzenden hoşnut olmaya ve bütün içtenlikleriyle aktif savaşıma atılan kesimdir. Harekete bu kesimin katılması iyidir, ama bunlar önemli derecede deneyimsizdir. Dahası, bunların önemli kesiminin geçmişten haberleri bile yoktur. Bugün birçok örgüt, bir dizi hatalı görüşlerine karşın, bu kesimleri çevresinde toparlayarak, kitle sayısını biraz daha artırmaktadır. Eski anlayışlar ve hatalar düzeltilmediği sürece, bunun pek bir anlam taşımayacağı ve bir anda eriyip gideceği açıktır. Bu konuda çökyakın geçmişimizden öğrenmeliyiz. Siyasal çizginin tayin edici olduğunu akıldan çıkarmamalıyız." (4)

Yeni Demokrasi'nin söylediği gibi, biz hiçbir zaman kendimizi herşeyi en iyi bilen "ağabeyler" yerine koymadık. Böyle olsaydı, eski kadrolar için, "onlardan öğrenilmesi gerekir" demezdik. Şu anlayışa bakalım: "En geri örgüt bile, en ileri ve tecrübeli bireyden bin kez daha fazla tecrübeye ve zenginliğe sahiptir." Birey olmanın yarattığı birçok dezavantajdan hareketle, böyle bir sorunca varmak çok yanlıştır. Bu tavır, daha başından örgütsüz olanlara karşı sektir ve kırıcı bir politikanın izleneceğini ve izlendiğini gösteriyor.

Mao, "parti kadrolarıyla olduğu kadar, partili olmayan kadrolarla da ilgilenmeliyiz. Parti dışında, ihmal etmememiz gereken pek çok yetenekli insan vardır. Her komünistün görevi soğuk ve uzak duran bir tavrardan ve kibirlilikten arınmak ve parti dışı kadrolarla iyi bir şekilde çalışmak, onlara içtenlikle yardım etmek, onlara karşı sıcak ve yoldaşça bir tavır takınmak ve yüce davamız olan Japonya'ya karşı direnmek ve ülkenin yeniden inşasında inisiyatiflerini kullanmalarını sağlamaktır. Kadroları nasıl değerlendireceğimizi bilmeliyiz. Değerlendirmemizi,



kadronun hayatının kısa bir dönemi ya da hayatındaki tek bir olayla sınırlandırmamalı, onun hayatını ve çalışmalarını bir bütün olarak ele almalıyız. Kadroları değerlendirmenin başlıca yöntemi budur."

Yeni Demokrasi'nin mantığının, Mao'nunkiyle ilgisi olmadığı açık. Kaldı ki bizdeki "tecrübeli ağabeyler", o tecrübeyi doğuştan kazanmadılar. Her birinin yıllarca yürüttüğü bir mücadelesi vardır. Bunların önemli bir bölümü, hala devrimci niteliklerini korumaktadır. Örgütlenme sorunundaki problemleri, genelde örgüte karşı oluşlarından gelmiyor. İşin aslı, siyasal sorunlarda yatıyor. Bu kesim, eski kadroların olduğu gibi tekrar edilmemesi ve hiçbir şey olmamış gibi sil baştan anlayışıyla faaliyet yürütülmesini doğru gördüğü için, mevcut örgütlere yanaşmamaktadır. Bunları söylerken, örgütsüzlüğü özendirmek için değil, bir gerçeğin kavranması için uğraşıyoruz.

Sıradanlaştırma ve örgütsüzleştirme mantığına sahip olan, **Yeni Demokrasi'dir.**

"Önce şunu belirtelim: Sekterlik ve dogmatizm nasıl bir hastalıksa, içinde bulunduğu olguyu kavrayamamak ve kendi doğrularını dayatmak, kabul edilmeyince ortak iradeye aldırmmamak, sıradan olmayı becerememek ve sonra da büyük yenilikçiler, 'önderler' olarak tepeden inme programlarla ortaya çıkmak, o ölçüde bir hastalıktır." (5) (abç)

Demek ki biz, "sıradan olmayı becerip" bir tarafa çekilseydik, veya "evet efendimeiler ordusu"na katılıp, bütün anti-demokratik tavırlara sessiz kalsaydık, **Yeni Demokrasi'**ye göre çok iyi yapmış olur; "dogmatizme ve sekterlik hastalığına" düşmekten de kendimizi korumuş olurduk!

Programımızın oluşturulması sorununa gelince; her şeyden önce onun, tepeden inme bir biçimde oluşmadığının altını çizmek istiyoruz. Tezlerimizin köklerinin uzun yıllar öncesine dayandığı, bilginin-diyalektik gelişiminin doğal bir sonucu olarak belirli bir aşamada bütünselliğe ulaştığını ve hatta bu tezlerin çok önemli bölümlerinin kendileriyle tartışıldığını iyi bilirler.

Kendi pratiğimizin değerlendirilmesi ve mevcut gerçekliğin yeni-

den tahlil edilmesi sonucunda vardığımız bu görüşlerin, bütün yönleriyle tamamlanmadığını, daha da geliştirilip zenginleştirilmesi gerektiğini belirtiyoruz. Fakat, her şeye rağmen, yine de bu görüşleri mevcut durumda yakalanması gereken en ileri tezler olarak görüyor ve mevcut sorunların aşılp, güçlerin toparlanmasında önemli bir rol oynayacağını düşünüyoruz.

Yeni bir toplumun yaratılması her şeyden önce yeni bir toplumun özellikleri hakkında bilgi sahibi olan ve kendini bu silahlarla donatanların işidir. Kendini değiştirmeyen ve dönüştürmeyen bir kişi ve örgüt, toplumu değiştirip dönüştüremez. **Yeni Demokrasi**, "yeniyi yaratmak'tan salt eski kadroları kazanmayı andığımızı iddia ediyor. Bu, okuduğunu anlamakta güçlük çekenlerin ileri sürebilecekleri bir iddiadır. Diyoruz ki; bu mücadele birikimleri ve enerjilerinin potansiyel bir güç olmaktan çıkarılıp, örgütlü bir güce dönüştürülmesi gereken eski kadrolar, mut-

laka kazanılmalıdır. Bu görevi küçümseyen veya burun kıvıran bir kimse veya örgüt, yeninin yaratılmasını dumura uğratar.

Cihan Uçar imzalı yazıda, bunların dışında üzerinde durmayı gereksiz gördüğümüz birçok iddia var. Bunları geçiyor ve sonuç olarak diyoruz ki, gerçeği yakaladığımızın bilincindeyiz. "Sıradanlığı" reddedip, çoktan ileri atıldık. Dostlar pazarda görsün diye değil, sınıf mücadelesinin üzerimize yüklediği sorumlulukların bilinciyle hareket ediyoruz. En güzel yargıç olan zaman, gerçek hükmünü vermek için, sizi de bizi de dikkatle izliyor.

DİPNOTLAR:

- 1- **Yeni Demokrasi**, Aralık '89, sf: 17-28
- 2- **Komün**, Kasım '89, sf: 24-25
- 3- **Agd**, sf: 28
- 4- **Agd**, sf: 47
- 5- **Yeni Demokrasi**, Aralık '89, sf: 17

MEDYA ÜLKESİNDEN

TUNCELİ'DE SICAK ÇARPIŞMA

Beşi kadın gerilla

TKP/ML Yurtdışı Bürosu yaptığı yazılı açıklamada, çatışmalarda yaşamını yitiren Hasan Ben'in MK üyesi ve TİKKO Genel Komutanı olduğunu belirtti. Operasyonlar sürüyor.

Tunceli'de devlet güçleriyle, TKP/ML-TİKKO gerilla birimleri arasında, 8 Ocak'ta gündeme gelen sıcak çatışma, belli aralıklarla şubat başına kadar sürdü. İlk çatışmada, kadın militan Yeter Koç öldürüldü. Çatışmalar devam etmesine rağmen, kamuoyuna yansıtılmadı. TKP/ML Yurtdışı Bürosu, gazete ve dergilere gönderdiği yazılı açıklamada, "TKP/ML MK üyesi ve TİKKO Genel Komutanı Hasan Ben'in de şehit düştüğü belirtiliyordu. Yazılı açıklamada, Hasan Ben'in örgütteki konumu ve mücadelesine de kısaca yer verilmekteydi.

2 Şubat günü, Tunceli'nin Nazmiye ilçesine bağlı Kalköy yakınlarında, yeni ve daha büyük bir çatış-

ma başladı. 10 kişilik gerilla grubunun yarısını kadınlar oluşturuyordu. Uzun çatışma sonunda, TİKKO gerillalarından biri ağır yaralı yakalanırken, 5'i kadın toplam 9 kişi öldü. Çatışmalarda devlet güçleri ise, üç kayıp verdi.

Çatışmada yaşamını yitiren gerillalardan bazılarının kimlikleri şöyle: Cemile Şengül (Meral), Yazgüllu Kılıç (Gülstan), Güneri Yayışkan (Alev, Hasan Toy (Doktor Aydın),

TKP/ML Yurtdışı Bürosu imzasıyla yapılan açıklamada, "partimiz kuruluşundan bugüne kadarki 17 yıllık mücadelesinde, 200'ü aşkın şehit verdi. Mücadelemiz sürecektir" denildi.

Gerçeklikle estetiksel ilişki

Sanat ve edebiyatta da en baştan. Etimolojik, felsefi ve toplumsal kökü ve gelişmesi, çıkış noktamız olacak. Doğal olarak bunu, birden fazla sayı ve dolayısıyla zamana yayarak yapacağız

Hüseyin ŞİMŞEK

"Daha orada mısı-nız?" diyenler olacak. Ama gerek var. Bir kez daha, özetle ve yeni baştan! Bazı konularda, işin abc'sinden başlamak, çoğunluk açısından yararlı. "Eskiler", her şeyin kıstasını kendimize göre almaktan artık vaz geçelim. "Sizi anlayamıyoruz, uzaylılara mı yazıp, konuşuyorsunuz" diyen bir potansiyel var. Teorik insanın aracı olmayı, geniş kitlelere bilinç taşıma işleviyle en verimli frekansta buluşturmak, bu yayın organının başarımak zorunda olduğu en güç iş. Bir yanıyla çelişik bu iki işlevi, aynı frekansta buluşturamayan yayın organları için, çelişik durum "çıkamaz" halini alır.

Yollarımız, genellikle uçurumun kıyısından gider. Uçuruma yuvarlanmamak, bir denge sorunudur. Dolayısıyla bütün kefelere dengeli doldurmak, yaşamsal öneme sahiptir. Çok "Papaz Köprüleri" geçmek zorundayız bu yollarda Her akşam ev dönüşü kulaklarımıza dolan, "Papaz Köprüsü son durak" çıkırtkanlıkları bile, bir çağrışım unsuru olabiliyorken!... Uçurumlara teğet adımlarımız, "göğün kıyısındaki güneş ülkesi"ne doğru durduraksız ve temkinli olacaktır.

Nesnel gerçekliğe estetik köprü

Sanat ve edebiyatta da en baştan. Etimolojik, felsefi ve toplumsal kökü ve gelişmesi, çıkış noktamız olacak. Doğal olarak bunu, birden fazla sayı ve dolayısıyla zamana yayarak yapacağız. Bu çerçevede yazımız, sanatta etimolojik (dilbilimsel) kök

ve temel felsefi yaklaşımları belirleme sınırlı olacak.

İlgili sözlükler ve ansiklopedilerde santa, "insanla nesnel gerçeklik arasındaki estetiksel ilişki" (1) olarak tanımlanır. Her tanım, bir soyutlama olduğuna göre, esas yönlerin özeti içerik durumundadır. Burada da aynı şey söz konusu. Kuramsal vrugulamaların ötesine geçip sorunu somutlaştırmak, sanatın her bir alanındaki tek tek ürünleri ele almakla mümkündür.

Sanatın köken sözcüğü, "Ar.Sun"dur. Arapça'da, "bir işi güzel bir biçimde yapmak" anlamına gelmektedir. Araplar bu sözcüğü önceleri, "insansal gereksinimleri karşılamak için yapılan iş" anlamında, sınaat" olarak kullandılar. Bizdeki "zanaat"ın kaynağı da aynı. Zanaatın tanımını, "maddi gereksinimleri karşılamak için el uzluğuyla (ustalıkla -bn.) yapılan iş" biçiminde yapmamız mümkün. (2)

Dilbilimsel açıdan, sanatın Batı dillerindeki kökenine girecek: Sanat, Hint-Avrupa dil grubunda "ar" kökenlidir. Türkçeye, "düzenleme" ve "bitişme" olarak çevrilmiştir. Köken, Yunanca'da ise, üç başlıdır: "Kurmak" anlamında "artios"; "erdem" anlamında "arete" ve "uyum" anlamında "harmonia" olmak üzere. Latince'de durum ne? "Ars", varlık biçimi; "artifex", yapıcı; "artificium", yapma; "artus", iyi kurulmuş anlamında kullanılır.

Bu kadarı, etimolojik döküm olarak yazımız açısından yeterli sayılabilir. Sorunun asıl önemli yanı, tarih boyunca sanata getirilen felsefi yaklaşımlardır. Bunu, uzun vadede ve tarihsel süreçteki çok çeşitli biçimleriyle irdelenmek gerekiyor.

Burjuva aydınlığı

Sanata felsefi yaklaşımlar konusunda, gerçekçi (yarı-gerçekçi) kuramlar ile "kurgulamalar"ı ayıklamakla da karşı karşıyayız.

Sanata kuramsal yaklaşımın ilkeleri sayılan Platon ve Aristoteles, sanatı "öykünme" olarak açıkladılar. Bu felsefi yaklaşımın gözde deyişi, "öykünmeli sanat"tır. Fakat, iki filozof arasındaki farkı gözardı etmemek gerekir. Çünkü, "neye öykünme?" sorusuna yanıtları, aynı değil. Platon'a göre, sanatın konusu olan her şey, "idea"nın birer öykünmesidir. Aristoteles ise, "gerçeğin öykünmesi" der ve üç başlıca etkisini vurgular: Eğlendirmek, eğitmek ve arındırmak.

Aristotelesçi yaklaşımlar, 18. yüzyılın ilk yarısına kadar etkili oldu. Burjuva aydınlanma döneminde, bu yaklaşımlar "kaba" olarak nitelendirilmeye başlandı. Rönesans dönemi filozoflarının alternatifi, "anlatımlı" ya da ifade edici sanat oldu. "Anlatımlı sanat"ın en önde gelen kuramcısı, Fransız filozof Rousseau'dur. Rousseau'nun yaklaşımında, "güzellik" ikinci plana düşerken, öne çıkan "duygusal taşkınlık"tır. Ona göre, güzel öykünmeyi değil, anlatılmayı gerektirir. Bu yönüyle ifade edici sanat, romantizm ve fantazi yüklüdür.

Son çözümlemede hepsi idealizmde buluşsa da burjuva süreçte, çok çeşitli sanat kuramları ortaya çıktı. Öyle ki hepsini burada sadece sıralamak bile çok zor. Etkileri bakımından, başlıcalarına değinip geçmekle yetinmek durumundayız.

Burjuva sanat kuramı, Rousseau'da takılıp kalmadı. Gündemine "biçimci" ya da "formatif sanat"ı al-

di. Sanatta içeriğin kovulması demek olan bu yaklaşım, şöyle özetlendi: "Sanat, bir biçimdir." Gerçekçi, yarı-gerçekçi ve kurgusal sanat anlayışlarının ayıklanması gerekliliğini vurgulamıştık. Kurgusal sanat anlayışı zinciri Platinos'tan Schelling, Hegel ve Schopenhauer'e kadar uzanır. Bu yaklaşımlardaki kurgusal, dini temellidir. Sanat, "saltık ruh"un ya da "tümel irade"nin ürünü olarak tanımlanır.

Benzer yaklaşımlar, değişik ad ve biçimlerde günümüzde de sürdürülmektedir. Yakın zaman idealist sanat kuramlarının ortak paydası şu: Sanat, bilinçaltı duygu ve düşüncelerin ürünüdür. Marksist sanat kuramı, hangi ad ve biçimde olursa olsun, bu burjuva idealist yaklaşımların yanlış ve bilim dışı olduğunu, genel hatlarıyla yüzyıl önce ortaya koydu.

Materyalizmin bilimsel yaklaşımı

Şu nokta çok açık artık: Tarih boyunca ortaya çıkan sanat kuramları, son çözümlemeye iki ana cephede toplanıyor. İdealist ve materyalist yaklaşım. Her iki cephedeki yaklaşımlar da sürekli çeşitlenmiş ve kendi içinde değişime uğramıştır. Aynı oran ve içerikte olmasa da her iki alandaki yaklaşımlar, tarihsel ve toplumsal gelişim sürecine bağlı olarak kendi içinde derinleşmiş, yetkinleşmiştir. Doğal olarak, söylenenler genelin altını çizen

soyutlamalar çerçevesinde düşünülmelidir. Tali durumda kalan aksi oluşumların yadsındığı anlamı çıkarılmamalı.

Marksizm öncesi materyalist yaklaşımlardaki mekaniklik ve kabalık, bir çok noktada anti-bilimsellik ve yarı-gerçekliğin dayanağı oldu. İnsanlık tarihi süreci boyunca aktarılanla beraber, o günün verili entellektüel formasyonu, ancak bu kadarının altından kalkabiliyordu. Bir çok şeyin tam anlamıyla ayakları üzerine oturtulması; genel toplumsal (ekonomi-siyasa) ve bilimsel büyük atılımlarla mümkün oldu.

Marksist kuram, sanat anlayışlarındaki en ustaca örtülüğüne kadar, bütün idealist yaklaşımlardan genel arınmadır. Sanata yaklaşımda, en incelmis ve derinleşmiş olandır. Ancak bunu, sürekli gelişim halinde olan bir süreç olarak koymak gerekiyor. Kendini, genel dönüşümlere bağlı olarak yineleyen ve geliştiren anlamında. Öte yandan Marksist kuram, karşı-tezlerden sürekli etkilendi ve belli dönemlerde, onu kendi içinde üretti de. Bu konuda Engels, Paul Ernst'e yazdığı mektupta şunları söylüyor:

"Sorunu materyalist açıdan ele alma çabanıza gelince, ilkin materyalist yöntemin kullanıldığında tam tersine çevrildiğini söylemeliyim; tarihi araştırmada bir klavuz olarak değil, üzerine tarihi olguların dikildiği hazır bir kalıp gibi kullanılıyor. Mr. Barr, sizi bu yoldan tuzağa düşüreceğini umuyorsa, böyle düşünmekte biraz haklı gibi geliyor bana." (3)

İnsanlığın verili bilgi birikimi açısından, bu biraz da kaçınılmazdı. Marks ve Engels, bu konuda her şeyi söylemedi, söyleyemezdi. Bu, Lenin ve sonrakiler için de geçerli. Onlar ancak temel kriterleri koydular. Ekonomik, siyasal ve sınıfsal sorunlara bağlı oranında değindiler. Genel Marksist yaklaşımlar ise, yüzyılımız boyunca "sosyalist gerçekçi" olarak adedildi. Bir çok noktada, farklı ve çelişik yaklaşımları içeren bu genel tanımlamanın eksik ve yanlışlarını aşma, bugün Marksist sanat kuramcılarının gündem maddesi durumunda.

Eksik ve yanlışları tespit etme, anlaşıp ve aşmak gerekiyor.



J.J. Reusseau

Her sonlu, bir sonsuza basamak

Sorun, doğru tanımlamayla bitmiyor. Sanat, "insanın nesnel gerçekliği estetiksel biçimde yeniden yaratması ve bunu yapabilme yeteneğidir." (4) Bu genel tanıma, bir çok soru yöneltebiliriz. Nedir nesnel gerçeklik? Nasıl bir estetiksel biçim ve yeniden yaratma?... Sorular, somuta indirgendiğinde farklı yanıtlar çıkacaktır karşımıza. Dolayısıyla, burada yoğunlaşmak gerekiyor.

Sanatta öz-biçim, ulusal-evrensel, soyut-somut, duyuşal-düşünsel vb. temel konuları, tartışma gündemimize getiriyoruz. Ancak tartışma, sanatsal faaliyetin kendi somut pratiğini içerilmelidir. Dönemle sınırlı galeyenların, pek bir yararı olmayacağı açık. Hiçbir şey yapılmadı değil. Ama, her şey söylenmedi de ve her zaman söylenecek yeni bir şeyler olacaktır. Bu, gelişim süreçlerinin mantığıdır. Sonluların, sonsuza basamak olma pratiğidir.

DİPNOTLAR

- 1- Felsefe Sözlüğü, O. Hançeroğlu, sf, 364
- 2- age, sa, 364
- 3- Sanat ve Edebiyat Üzerine, Marks-Engels, sa, 49
- 4- Felsefe Sözlüğü, O. Hançeroğlu, sf, 364



ARİSTOTELES: "Sanat gerçeğin Öykünmesi"

Suların Horon Yeri

Bugünlerde piyasaya çıkan bir kaset var. Adı, "Suların Horon Yeri". Kasetin sahibi Volkan Konak, Türkiye'de kemençe sazının ilk akademisyeni.

Cemal ŞENER

Yaklaşık 15 yıl kadar önce idi. Süleymaniye'de, sadece Karadenizliler'in gittiği, akşamları yemek de verilen bir lokale gitmiştim. Yemekler yenip, içkiler açılınca, gecenin belli bir saatinden sonra yaşı yetmişe varan bir yaşlı kemençeci çıktı ortaya. Kemençeci o kadar içten, o kadar etkileyici çalışıyordu ki, hayran kalmamak mümkün değildi. Beni adeta büyülemişti.

Bu yaşlı kemençeci sarhoş eğlendirmiyordu. O küçük kemençesine sarılmış, uzun boyu ile halden hale giriyordu. Çalıp söylerken adeta başka dünyalardan gelmiş hûsu içinde ibadet eden bir dervişti, bir ermişti.

O akşamki yemek, yaşlı kemençeci ve çalınip söylenen müzik hiç unutamadığım ve çok etkilendiğim, sevdiğim, hayran kaldığım bir mesajı ulaştırıyordu bana... O gecenin tadı hâlâ damağımdadır... O günden sonra da kemençeyi çok sevdim. Kemençe; bana ibadet eder gibi kemençe çalıp söyleyen adını bilmediğim o kültür elçisi yaşlı kemençeciye anımsatır.

Yaşlı kemençecinin izleri

Bugünlerde piyasaya çıkan bir kaset, adı "Suların Horon Yeri". Kaseti yapan Volkan Konak. Konak'ta o yaşlı kemençeciden ve yaptığı müzikten izler buldum. O tadı anımsadım. Volkan Konak ve yaptığı müziği, onun için tanıtmak istedim. Çünkü, o adını bilmediğim yaşlı kemençeciye size tanıtmak imkanım yok. Kasedin adı çok anlamlı. Bilirsiniz Karadeniz oyunları genel-

likle hareketlidir. Bir Ege yöresinden, Doğu yöresinden, Orta Anadolu'dan vs. farklı olarak çok hareketli oynanır. Karadeniz, tabiat olarak ve deniz olarak da hareketlidir. Deniz çoğunlukla dalgalıdır. Durgun değildir. Yörede akan sular da. İşte bu isim, Karadeniz'in doğasının, horonlara yansması gibi bir anlama geliyor. Karadeniz, doğası ile insanı ile yani kültürü ile horona yansımış. Horon, bu kültürün ürünüdür. Sula-

Karadeniz'de oyun havaları dışındaki türküler daha ağırlıktadır. Ağır ritimde olanlar; oturak havaları, ezgileme havaları, sohbet havaları, yalı havaları vs. Uzunhava olarak da yol havası vardır.

rın Horon Yeri, işte buradan geliyor.

Volkan Konak, bu yöre müziğini akademik anlamda yapan yeni, genç bir akademisyendir. İTÜ Türk Müsiki Devlet Konservatuarı'nı bitirdikten sonra, branşı olan halk müziği ve özellikle Karadeniz müziği ve kemençe üstüne master çalışmasını sürdürüyor.

Üstelik Türkiye'de, Karadeniz müziği ve kemençe sazı konusunda ilk akademisyen olan müzik adamı sayılır Volkan Konak. Yöreden aldığı kültürel birikim ile bilimsel bilgi birikimini birleştirip, müzik yapmaya çalışıyor. Daha doğrusu bu tür müziği geliştirmeye çalışıyor. Tabi daha şimdiden, güzel şeyler de ortaya çıkmış.

Tek ritm, tek saz

Karadeniz müziği denilince; aklın tek ritm ve tek sazla çalınan kemençe gelir ve biraz da küçümsenir. Halbuki biz Volkan Konak'ın kasetinde kemençenin yanısıra; bağlamayı, çelloyu, kavalı, davulu, zili ve def'i de görüyoruz.

Volkan Konak kasetteki parçaları, yaptığı araştırmalar sonucu kaynak kişilerden derlemiş, onları notalamış ve seslendirerek bize sunmuş.

Konak; "ben o kültürün insanıyım. Onun bir parçasıyım" diyor. "Yörede söylenen bir parçayı alıyorum. Birçok kaynakla karşılaştırıyorum. Ondan sonra notasını yazıyorum. Ağız ve müzik olarak tamamen otantikliğini koruyorum. Yöre sazlarını kullanarak profesyonelce sunmaya çalışıyorum." diyor.

Siz, kemençe ile uzun hava çalınıp söylendiğini biliyor muydunuz? Lazlar'ın da uzunhava söylediklerini, kemençe eşliğinde destanlar söylediklerini biliyor muydunuz? Bilmiyorsanız, Volkan Konak'ı mutlaka dinlemelisiniz. "Bizim yöre müziği denilince; kemençe aklı gelir. Ama Karadeniz türkülleri denilince sadece kemençe ve oyun havaları aklı gelmemelidir. Karadeniz'de oyun havaları dışındaki türküler daha ağırlıktadır. Ağır ritimde olanlar; oturak havaları, ezgileme havaları, sohbet havaları, yalı havaları vs. Uzunhava olarak da yol havası vardır. Doğu müziğinden etkilenen uzunhava ve ağıtlar da vardır." diyor.

Volkan Konak Trabzonlu. "Ben sadece Trabzon'u tanıyorum." diyor. "Ömrüm Trabzon müziğini

derlemeye yetmez. Hemşin'i, Sürmene'yi, Artvin'i, Çaykara'yı vs. yeni yeni tanıyorum. Bir kısmını henüz tanımıyorum. Çok geniş material var. Örneğin; Maçka'da 71 köy var. Her köyde şive, ağız farkları var. Her yörede oynanan horon farklı. Oyunlar farklı."

Konak, kemençenin Karadeniz müziği sayılması ile ilgili olarak şöyle diyor: "Bu yörede kemençe ile yapılan müziğe Karadeniz müziği denmesini doğru bulmuyorum. Kavram olarak da bençe doğru ifade olmuştur. Karadeniz'e kıyısı olan bir dizi ülke, halk müzik türleri var. Kemençe tüm Karadeniz'i ifade edemez."

"Hatta Türkiye Karadeniz'inde bile hakim saz kemençe değil. Örneğin; Çaykara'da çoğunlukla kaval, Hemşin'de tulum, Artvin'de akordiyon ve tulum kullanılır. Maçka, Akçaabat ve Tonya'da küçük davul, küçük zurna ve zil zurna ile de müzik yapılır."

Kemençenin menşei konusunda da farklı görüşler var. Bir kısım araştırmacı kemençeye laz müziği derken, bir kısım araştırmacı ise, kemençenin Orta Asya kökenli olduğunu savunuyor.

Kemençe ve kemane de yapı-tekniği olarak farklı çalgı aletleri. Kemençe Karadeniz dışında hiç yok. Ama tek telle basılarak çalınan kemenceye Ege ve Orta Anadolu'da rastlanır.

Rum Laz'a kızınca

Karadeniz'de birileri diğerlerine kızınca, "Allahın Rumları gidin Yunanistan'a" derlermiş. Aynı şekilde Yunanistan'da ise, "Allahın Lazları gidin Trabzon'a" derlermiş. Bu nitelikle iki halkın içiçe girmiş olması anlamında, çok ilginç olsa gerek.

Volkan Konak'ı dinleyince; kemençenin bazı özelliklerine ve müzikteki yerine şaşırdım. Kemençenin çok küçük bir klavyesi olmasına rağmen, çeşidi bol tınılar elde etmek olasıymış. Diğer sazlardan farklı bir yanı da devamlı armoni kuralları olmasımıymış. Yani iki sesi veya üç sesi devamlı bir arada duyabilmek mümkün. Tek ses çok az duyulmuş. Bu da, bu küçük aletin zenginliğinden. İşte bu özellik, Batılıya çok orijinal gelir. İcra sırasında, parmak daima

Rumlar'ın kemençeyi tek telle çaldıklarını söylüyor. Yörede söylenen birçok türkünün nakarat kısmı ve bazı bölümler Rumca söylenmiştir.

Halk Türkçe ifade zorluğu çektiği yerde Rumcaya başvuruyormuş. Birçok türkide Rumca kelime, ifade, benzetme vs. varmış.

1909-1911 yıllarında Fransa'da yapılan ilk kemençe taş plağın tanıtma yazısı Rumca. Ali Osman Çavuş'a ait olan taş plağın üstündeki

yazılar Rumca, içi Karadeniz şivesi ile söylenen Türkçe. (Adı geçen eseri, araştırmaları sırasında Volkan Konak gün ışığına çıkarmıştır.) Volkan Konak'ın kemençe ile ilgili şöyle önerileri var: "Kemençenin bası yapılabilir. Dört telli kemençe yapılabilir. (Şimdi üç telli) Yöredeki diğer renk sazları ile birlikte orkestra yapılabilir." Kemençe kaide esasına göre çalındığı için, iki kemençenin birlikte çalınması nadirdir. Her kemençeci kendine has müzik yapmıştır. Kemençenin hızlı tempo ile çalınmasına "sıksara" denir ve bunun notasını normal kulakla yazmak zordur.

TRT dejenere ediyor

Karadeniz müziği şimdiye kadar sahipsizdi. TRT Konservatuarlar ve Kültür Başkanlığı vs. olaya çok yüzeysel el atmıştır. Bugün, radyo ve TV'de Karadeniz müziği diye lanse edilen parçalar deforme, dejenere

parçalardır. Halk bu şekilde çalınanları anlamaz ve benimsemez. Esas Karadeniz halk müziği ise, çoğu kez denetimlerden geçmez. Türkülerdeki kelimeler Türkçeleştirilir vs. O zaman da anlam ve müzik bozulur.

Böyle diyor Volkan Konak. Kasetine kulak verirse, sanırım daha iyi anlarz söylenenleri...



Volkan KONAK

iki tele birlikte bastığı için, iki tel de farklı sese çekildiği için, farklı ezgiler oluşur.

Volkan Konak, "Ben Laz değilim. Lazca bilmem. Trabzon'da Lazca bilinmez. Lazca konuşan, kendilerine Laz diyen Karadenizliler'de kemençe ile yapılan müzik yaptıkları müziğin esasını oluşturur." diyor.

Farklı ve olumlu

Komün'ün 2. sayısını okuyabildim. İçerik ve biçim olarak, artı kullanılan dil ve üslup açısından olumlu. İlk bakışta bu özellikler göze çarıyor.

Sosyalist basında bir boşluğu doldurmak amacıyla açtığınız konusunda, şimdilik bir şey söylemek güç. Ama günümüzde her derginin bir misyona tekabül ettiğini düşünürsek, **Komün**'ün de kitlelere belirli bir perspektif sunacağı açıktır. Bugün birçok derginin ortaya koyduğu bu vb. şeklindeki düşünceler, bana göre sadece birer iddiadan ibarettir.

2. sayıda geçen, "Parti İçi Mücadele" (M.Oruçoğlu) ve "Türkiye'nin Sosyo-Ekonomik Yapısı" gibi temel konuların tartışmaya açılması ve değerlendirilmesi oldukça olumlu. Ayrıca, "Siyasal Kişilikle Bütünleşmiş Sanatsal Deha" başlıklı, Yılmaz Güney'le ilgili yazı, bugüne kadar, bu büyük deha hakkında yazılan çeşitli yazılardan (sanatsal yönünün değerlendirilmesinin yanında O'nun siyasi düşüncelerini de ele alma açısından) çok farklı ve olumlu bir nitelik sergiliyor. Yılmaz'ı tek yanlı olarak kitlelere tanıtmak, sadece sanatsal yeteneklerini ön plana çıkarmak, O'nun uğruna yaşamını adadığı davasına saygısızlıktır. Egemenler de böyle olmasını istiyorlar. Bu nedenle sizleri kutlarım.

Komün'e çeşitli katkılarımla inaniyorum. Yayın yaşamınızda başarılar diler, dostça selamlarımı iletirim.

A.Rıza ŞAHİN

MALATYA CEZAEVİ

Kumkapi kıyımı

Kumkapi faciası yen ibir işçi-toplu kıyımıdır.

Kumkapi yangınında çoğu çocuk yaştaki sigortasız ve güvencesiz konfeksiyon işçilerinin boğularak ve yanarak ölümü bir toplu kıyım niteliğindedir. Tedbir almayan işverenler ve sorumlu yetkilileri nefretle protesto ediyoruz.

Bu facia, Türkiye konfeksiyon sanayinin Avrupa'da yer edinmesini sağlayan nedenin, yanarak katledilen çocukların emeği, sigortasız ve güvencesiz işçilerin alın teri ve kanı olduğunu bir kez daha kanıtlamaktadır.

Ne ilk ne de son olacağı bugünden belli olan bu kıyıma karşı işçileri, sendikaları, demokratik kitle örgütleri ve işçi dostlarını duyarlı olmaya ve protestoya çağırıyoruz.

İŞÇİ SAĞLIĞI DERNEĞİ

İSTANBUL

Komplo değil, ideolojik mücadele

Eğer karşıtların birliğine ve mücadelesine inanıyor ve buna uygun davranmak istiyorsak, tutarlı olmak zorundayız. Her şeyde olduğu gibi, proletarya partisi içinde de böylesi bir durum söz konusudur. Hemen hepimiz bunu kabullendiğimize göre, eylemimiz sözümüze uygun olmalıdır. Eğer birileri "evet iki çizgi mücadelesini kabulleniyoruz", "bu Marksizme yapılmış bir katkıdır"

diyorsa elbetteki "sözünün eri olun" demek hakkımız olacaktır.

Söze bir diyecek yok. Ya pratik ne alenide? Şu gerçeği unutmamalıyız: "Pratik aynamızıdır."

Birilerinin sözü ve eylemi uygunluk arzetmiyorsa, orada yanlış bazı şeyler olsa gerek. "Benim disiplinime uyacaksın, alınan kararlara uyacaksın". İyidir ve reddedilmemelidir. Uyacağım, uygulayacağım. Evet ama "yazacağımı ve konuşacağımı da" dersek haksızlık olmaz. Bu istem bastırılarak, susturularak, atılarak halledilmeye çalışılıyorsa bu yöntem devrimci bir yöntem değildir. Hele Marksist hiç değil. Bunu yapan parti, çürümeye yüz tutmuş ya da çürümüştür. Üretmeyen tökezler, tökezlemek zorundadır. Amaca ulaşmada bir araç olan proletarya partisi, bütün olumlu özelliklerini yavaş yavaş yitirir, bir hiç olur. Amaca ulaşmada engelleyici ve köstekleyici bir pozisyondaydı artık.

Deniliyor ki iki çizgi mücadelesi demokrasinin olmadığı yerde de sürer. Evet ama nasıl? Gizlice, zinde bir kuvvet olarak. Birgün, o düşüncüyü bastırılanların önüne çıkar ve onu alaşağı eder. Bu da bir yöntem. Ancak proleter yöntem değil. Proleterler kendilerini egemenlere karşı mücadelede gizler ve düşüncesini yaymak için elinden geleni yapar. Ama bir proletarya partisinde kim kime karşı gizleniyor? Anlamak zor. Muhalefet atılıyorsa, eleştirinin içeriği kişisel dedikodularla doluyorsa ahası tabanın, kadroların sesine kulak verilmiyorsa bu tüm demokratik yolların tıkanmışının açık kanıtıdır. Dünya ve ülkemiz özgölünde yüzyüze olduğumuz problemleri tartışmanın merkezine, kişilerin korkaklığını, falan mekana gitmemesini koyan ve bütün olumsuzlukları kişilerin kötü niyetiyle açıklamaya çalışan bir tutum nasıl bir tutumdur? Bir ayrışmanın haklılığı ancak demokrasinin bittiği, atılmaların başladığı yerde başlar ve bugün olan da bunun ta kendisidir.

Tam da bu nedenlerle, Komünarlar sahneye çıktıklarını açıkladılar. Destekliyorum. Gücüm oranında omuz vereceğim. Diğer tutum ayak sürme ve liberal davranmaktır. Dö-

nüştürmek sadece içten de olmaz. Komünarlar, bu ve bunun gibi görevleri yerine getirmek için yola çıkmışlarsa iyidir. Bu zorlu yolda başarılar dileğiyle, Komün emekçilerine sevgiler.

Ziya TABAKOĞLU

İNGİLTERE

Bir düşünceyi yaşatmanın yolu, onu sürekli geliştirmek değişen koşullarda yeniden üretmekse... Tabulaştırma, mutlaklaştırma bir o kadar onu öldürmenin, dumura uğratmanın en geçerli yoluysa eğer; Komün İ.Kaypakaya'ya can veriyor ancak!...

En içten, en iyi dileklerle

İbrahim YAMAN

NAZİLLİ CEZAEVİ

Savaş'ında Arnavutluk'u işgal eden faşistlerle işbirliği yapan ve 1939'da ülkeyi terketmek zorunda kalan Kral Ahmet Zogo'nun henüz iki günlük iken sürgün edilen oğludur. İşte emperyalistlerin kozlarından biri, bu gericiidir.

1989 Aralık'ında, Yugoslav basın ajansı Tanjug, Arnavutluk'un İşkodra kentinde gösteri yapıldığı, ama amacının ne olduğunun bilinmediği haberini geçti. Kuşku yaydı. Arnavutluk'a karşı provakasyon ustası olan Yugoslav revizyonist gericiiliği, uluslararası gericiiliğin kullandığı belki de en önemli kozdur. Birkaç gün önce ise Yunanistan Dışişleri Bakanlığı, Arnavutluk'ta yaşayan Yunan azınlığının haklarının çiğnendiğini iddia eden bir açıklama yaptı. Bu iddia ASHC Dışişleri Bakanlığı tarafından protesto edildi. Bir diğer provakasyon 11 Ocak'ta tezgahlandı. Arnavutluk'ta insan haklarının çiğnendiği gerekçesiyle bir gösteri yapıldı. Katılanların çoğunluğunu Arnavutluk sürgünleri oluşturuyordu.

İki hafta gibi kısa bir sürede, provakasyon provakasyonu izledi. 3 milyonluk küçük Arnavutluk Uluslararası karakterde provakasyonlar zinciri ile karşı karşıya. Sosyalist Arnavutluk'u tanıtmak, sosyalist kazanımlarını propaganda etmek, provakasyonları en geniş kitlelere anlatmak, silahlı provakasyon ve uluslararası gericiiliğin işgal etme olasılığına dikkat çekmek gerekiyor.

Arnavutluk'un ekonomik, toplumsal ve politik sistemini beğenmeyebilir, ideolojik ve politik görüş noktanızdan eleştirebilirsiniz. Ama sizlerin bakış açınızdan en azından ilerici ve bağımsız olan bir ülkenin, uluslararası gericiilik tarafından provakasyonların hedefi yapılmasına karşı sessiz kalamazsınız.

A.H. YALAZ

HOLLANDA

Arnavutluk ile dayanışma

Emperyalist, sosyal-emperyalist ve tüm uluslararası gericiiliğin gözleri sosyalist Arnavutluk'un üzerine çevrildi. Doğu Avrupa'da gerçekleşen Batı yanlısı karşı-devrimcilerden sonra, emperyalist planlar ve provakasyonlar Arnavutluk'u hedef alıyorlar. Başta ABD emperyalizmi ve Rus sosyal-emperyalizmi olmak üzere, dünyanın tek sosyalist ülkesini tasfiye etmek için, provakasyon üzerine provakasyon tezgahlıyorlar.

Güney Afrika Cumhuriyeti'nde yaşayan ve Arnavutluk kralı olma iddiasındaki "Prens Leka" sürgündeki hükümetinin Arnavutluk'a yönelik radyo yayını yapacağını ve amacının ayaklanmayı hazırlamak olduğunu açıkladı. Radyo yayınları, Arnavutluk'a "demokrasi" getirmek için yavaş, ama düzenli, istikrarlı bir hareketi koordine etmeye yardımcı olacaktır: "Yavaşlık istiyoruz; çünkü bir katliam istemiyoruz. Arnavutluk halkından hemen bir karşılık bulmayı ummuyorum. Daha çok gelecek 3 ya da daha fazla yılda zemini hazırlamakla ilgileniyorum." (The International Herald Tribune, 5 Ocak 1990)

Kimdi bu Leka? İkinci Dünya

Düşünmeyi yaratmanın yolu

Günümüz dünyası, doğudan esen bir fırtınanın etkisindedir. Öyle bir fırtınaki "at izini it izine karıştırmış" vaziyette. Bu puslu havada çakalların sevinç çılgınlıkları ortalıkta kol gezirken; devrim cephesindeki savrulmaları gözardı etmek mümkün değildir.

Sosyalizmin, çok yönlü saldırılarla karşı karşıya olduğu günümüzde; ülkemizdeki devrimci güçlerin dağınıklığı da ayrı ve muzaaf bir dezavantajdır. Komün'ün bu kaos ortamında, eksikliği duyulan bir anlayış ve çizgide yayın hayatına başlaması, işaret ettiği konular açısından olumlu sinyallerini vermiştir.

Devrimci güçlerin dağınık olduğu böylesi bir ortamda; Marksizm-Leninizmin evrensel gerçeği ile donatılmış alternatif politikaların oluşturulması; özgülümüzdeki temel meselelerin günün koşullarına denk düşen tespitlerini detaylı, net önermelerini önemli ve ivedi kılmaktadır. Komün'ün giderek bu can alıcı konulara yönelmesi yeterli olmasa da olumlu bir yandır.

Yeniyi üretmek, ürettikten de dönüştürmekse eğer, her yeni, yeni ve muzaaf zorlukların göğüslenmesini gerektirir. Zor olan "değişim"; değişimin esas yönü de kendisiyse, bu çok daha anlamlıdır. Komün, yayın yaşamına bu "zor"u ortaya koyabilme cesareti ile başladı.

OKURDAN AZ ve ÖZ

49'un 50'inci olan Komün'e selam. Bir okuyucu görevi olan destek ve eleştirilerimi elimden yettiği, dilimin döndüğünce yerine getirmeye çalışacağım. İlk sayıda, diğer 49'dan değişik bir şey göremedim. Yani biçimsel olarak. Henüz bir kitle organı olmaktan uzak. Gerçi bunun böyle olduğunu siz de belirtip, nedenini ilk sayı olmaya bağlamışsınız.

Haydi görelim bakalım!

Kemal ÖZTÜRK/B.ALMANYA

Bizler Amasya Kapalı Cezavi'nde bulunan siyasi tutuklularız. Böylesi bir dergiyi çıkardığınız için, teşekkür eder ve yürekten kutlarız. Derginin çıkmasına emeği geçen tüm personele selamlar.

Yusuf SIRMA,
Gülseri KÜÇÜKÖZTÜRK
AMASYA

Komün dergisinin 1 ve 2. sayısını okudum. Yazılarınızda, düşüncelerime yakın düşünceler var. Bundan dolayı sürekli okumak istiyorum. Yayın hayatınızda başarılar dilerim.

Ramazan DEMİR
NAZİLLİ

Komün'ün çıkışını coşkuyla karşılıyor ve sizleri kutluyorum. Çalışmalarınızın başarılı olacağına inanıyor, sizleri selamlıyorum.

G.DANIŞMAN
İSTANBUL

"KOMÜN"ün ilk sayısının tamamını olmasa bile, çoğu bölümünü okudum. Kimilerinin "dergi enfasyonu varken" dediği gibi demiyorum. Olmalı, daha çok olmalı diye düşünüyorum.

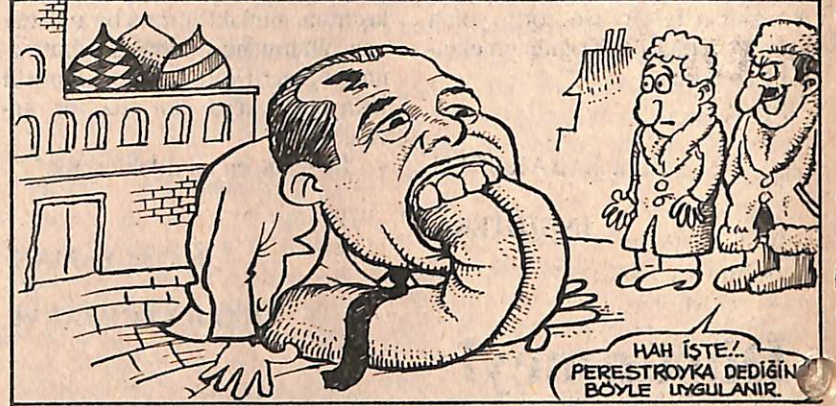
"Komünarca" açıklamasında, sonraki sayıların içeriğinin zengin olabileceğini duyurmuşsunuz, sevindim.

Yayın hayatınızda başarılar ve esenlikler dilerim.

Hüseyin ÇAPARTAS
CEYHAN CEZAEVİ

Düşünen

RAİF ZOR ZUBAT 90



DEMOKRASİ PANOSU

YA BU PERESTROYKAYI
GÜDERSİN
YA DA BAŞKANLIKTAN
GÜDERSİN GORBİCİĞİM
Yoldaşın Bush

Estonyada yavaş
Azerbaycan'da savaş
Biz sosyal-emperyalistiz
arkadaş "GORBİ
(Deniz ZOR)

Mülkiyet hırsızlıktır.
PRUDHON

KALBİNE ÇIKACAK YOLU
BULDUM DA, TOPRAĞI
KOYACAK YER BULAMADIM.
M. ÜNAL

"LİMUT"u nasıl engelle-
yeceksiniz bakalım!

Vallahi billahi mutlak fet
partistiyiz.

JHP

YENİ ÇIKAN KİTAPLAR

**DEVİRİM
YILLARI**
(1905)

Sergey Mstislavski

..... Haksızlığın hak olduğu yerde, direnmek görevdir. Çarlık rejiminin azgın terörü altında işçiler, demokratik ve Sosyal iyleştirmeler için Çarlık istibdadına karşı mücadele örgütlerler...

Roman 1900 - 1905 yılları arasında, 1905'te ilk Rus devriminin patladığı dönemde geçer.

Leninizm Dizisi
TARIM VE KÖYLÜ SORUNU
5. Defter

Stalin
ESERLER Cilt 4

- ÖRGÜTLENME ÜZERİNE Lenin - Stalin (3. BASKI)
- KADIN SORUNU ÜZERİNE
Marx-Lenin-Stalin-Komintern & Clara Zetkin (2. Baskı)
- Uluslararası Komünist Hareketin Genel Çizgisi Hakkında
POLEMİK (1963)
- KADIN SORUNU ÜZERİNE SEÇME YAZILAR
Clara Zetkin & CLARA ZETKİN ÜZERİNE
(N. Krupskaya-W.Pieck)
- MATERİYALİZM ve AMPİRİOKRİTİSİZM
Cilt: I Vİ. Lenin
- MATERİYALİZM ve AMPİRİOKRİTİSİZM
Cilt: II Vİ. Lenin
- SBKP (B) XIX. (1952) ve SBKP XX. (1956)
PARTİ KONGRE RAPORLARI
- ÖZGÜRLÜK Per Wahlöö (Roman)
- KILLARI YOLUNMUŞ MAYMUN
Güney Dal (Roman)
- SENDİKALAR ÜZERİNE (I) Muharebe Olarak
Grev A.S. LOSOVSKY (Beraat etti)
- SENDİKALAR ÜZERİNE (II)
Marx ve Sendikalar A.S. Losovsky
- PROLETARYA DİKTATÖRLÜĞÜNÜN
TARİHSEL DENEYİMLERİ (Toplandı)
- BİRÇOK HAYAT YAŞADIM
Aleksandra Kollontai (Otobiyografi)
- TARİHİ ÇARPITICILARI
SSCB. Enformasyon Bürosu & J.V. Stalin
- ESERLER Stalin Cilt 1
- ESERLER Stalin Cilt 2
- ESERLER Stalin Cilt 3
- ESERLER Stalin Cilt 6
- BRECHT'in LAİ-TU'su Ruth Berlau (Biyografi)
- FRANSIZ DEVRİMİNİN KISA TARİHİ
Albert Soboul

Okunması ve okutulması acildir!

**Sovyetler'e karşı
BÜYÜK KOMPLO**

1917- 1947

Michael Sayers - Albert E. Kahn

"... uluslararası mali ve çokuluslu sanayi kapitalizminin mücadelesinin bu kritik döneminde bir düzeltici olarak BÜYÜK KOMPLO'nun yeniden basımı ve mümkün olan en yaygın biçimde dağıtımı yerinde ve acildir. Bu kitap, doğruluğunu ve sağlıklı nesnelliğini vurgulayışı ve onaylayışı, gerçeklere dayalı kaynakları kapsamlı bir biçimde kanıtlayışıyla "Gerçeğin Kürsüsü"dür. O, gelecek kuşakların gözlerinin boyanması tehlikesine karşı bir hatırlatıcıdır. Yeniden basımı, eşi benzeri görülmedik bir yalan ve gerçeğin tahrifatı döneminde, bir yaratıcı gerçekçilik eylemidir."


YURT

Necatibey Cad. 25/9 Sıhhiye-ANKARA

**Özgürlük hücrelerinde Dört Özge Can,
Dört Kahraman**

DÖRTLERİN GECESİ

Fevzi YETKİN - Mehmet TANBOĞA

"Sabahın gün ışımasıyla bir kara duman bulutu doğuyordu 33. Koğuştan zindana. Tutsakların kara haberini iletiyordu. Ellerinde su bidonlarıyla bekleyen tutsaklar arkadaşlarımızı kurtaralım anlayışıyla hareket ederek suları döktüler. Ateşin içinde olanların kimler olduğu artık anlaşıyordu. Bu, Ferhat Kurtay, şu, Eşref Anyık, bunlar da Necmi Öner ve Mahmut Zengin'dir. Ateşin içindekiler hâlâ bağıryorlardı: Ateşi yakın, ateşi. Su dökmeyin. Yeter, yakın ateşi..."


YURT

Necatibey Cad. 25/9 Sıhhiye-ANKARA

Tarihsel zor; kişi ya da kurumların niyetiyle telirlenemez. İlk köle isyanlarının bastırılmasından, Azerbeycan işgaline kadar, zor hep sınıfsal bir işlev gördü.

